BTPL

BIBLIOTECA TÈCNICA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

23

Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya 2013

Volum 1

Coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

DADES I ESTUDIS

Anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya 2013

Volum 1

Coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

© Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística, 2018
http://llengua.gencat.cat

Coordinació del treball: Direcció General de Política Lingüística

Autors que participen en aquest volum: Vanessa Bretxa, Mireia Farré, Montserrat Martínez Melo, Marta Masats, Montse Navarro, Eulàlia Oller, Carles de Rosselló, Cristina Rovira, Natxo Sorolla, Clara Torras, Joaquim Torres-Pla, Josep Ubalde i F. Xavier Vila

Disseny de la col·lecció: Mauricio Restrepo
Primera edició: juny 2018
Maquetació: EADOP
Il·lustració de la coberta: Azcunce | Ventura
ISBN: 978-84-393-9740-3

Aquesta obra està sotmesa a una llicència Creative Commons d'ús obert, amb reconeixement d'autoria i sense obra derivada ni usos comercials.
Resum de la llicència: http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca
Llicència completa: http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode

Sumari

Presentació 8

Introducció 10

Capítol 1. Metodologia general de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013 14
1.1. Introducció 14
1.2. Disseny general de l'EULP 2013 15
1.2.1. Àmbits de l'enquesta 15
1.2.2. Disseny mostral 16
1.2.3. Organització del treball de camp 17
1.2.4. El qüestionari 21
1.2.5. Prova pilot 23
1.3. El treball de camp 23
1.4. Tractament estadístic i estimació dels resultats 25
1.4.1. Depuració 25
1.4.2. Codificació 26
1.4.3. Ponderació i calibratge dels registres 26
1.5. Qualitat de la informació estadística 26
1.6. Conclusions 33

Capítol 2. El context demogràfic de l'evolució sociolingüística a Catalunya 2003-2013 35
2.1. Introducció 35
2.2. Creixement i canvi demogràfic: del boom migratori al decreixement 35
2.3. Distribució de la població segons el sexe, l'edat i el lloc de naixement 37
2.4. Origen de la població: distribució de la població de 15 anys i més segons el lloc de naixement dels progenitors 39
2.5. El canvi demogràfic en la dècada 2003-2013 41
2.5.1. Components del canvi demogràfic en la dècada 2003-2013 41
2.5.2. Evolució de la piràmide de població en la dècada 2003-2013 41
2.5.3. Evolució de la població de 15 anys i més en la dècada 2003-2013 44

2.6. Fluxos de migració en la dècada 2003-2012 ... 45
2.6.1. La migració segons el lloc de naixement en la dècada 2003-2012 ... 45
2.6.2. Distribució de la població nascuda fora de Catalunya segons l'origen l'any 2011 ... 47
2.7. El context demogràfic del territori ... 51
2.7.1. Els àmbits del Pla territorial ... 51
2.7.2. Distribució per edats ... 51
2.7.3. Distribució de la població segons el lloc de naixement ... 53
2.7.4. Creixement de la població per àmbits en el període 2003-2012 ... 53
2.7.5. Creixement de la població segons el lloc de naixement ... 54
2.8. Conclusions ... 55

Capítol 3. Els coneixements lingüístics ... 58
3.1. Introducció ... 58
3.2. El coneixement del català ... 58
3.2.1. Situació general ... 58
3.2.2. Principals diferències entre grups de població ... 60
3.3. El coneixement de castellà ... 64
3.4. L'evolució del coneixement del català i del castellà ... 65
3.5. El coneixement d'altres llengües ... 69
3.6. Coneixement de l'anglès i el francès ... 69
3.6.1. Coneixement dicotòmic i evolució ... 69
3.6.2. Tipologia de coneixement ... 71
3.6.3. El nivell de coneixement ... 72
3.6.4. Els grups socials amb més coneixements ... 74
3.7. El coneixement d'altres llengües ... 75
3.7.1. Altres llengües que es poden parlar ... 75
3.7.2. Total de llengües que es poden parlar ... 77
3.8. Conclusions ... 78

Capítol 4. Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual ... 82
4.1. Panoràmica general: on som? ... 82
4.1.1. Llengua d'identificació i llengua inicial ... 85
4.1.2. La capacitat d'atracció del català ... 86
4.2. La llengua d'identificació amb altres variables ... 87
4.2.1. Llengua d'identificació i percentatge d'ús ... 87
4.2.2. Llengua d'identificació i edat ... 88
4.2.3. Llengua d'identificació i origen geogràfic familiar ... 90
4.2.4. Llengua d'identificació i àmbit territorial ... 91
4.3. La llengua d'identificació segons els grups lingüístics ... 92
4.3.1. La llengua d'identificació i els grups lingüístics: l'evolució ... 93
4.4. Les altres llengües parlades a Catalunya ... 95
4.5. Conclusions ... 96

Capítol 5. La transmissió lingüística intergeneracional ... 98
5.1. Introducció ... 98
5.2. La transmissió intergeneracional de les diferents llengües ... 98

5.3. La transmissió intergeneracional del català el 2013 ... 101
5.3.1. Un indicador de la transmissió: l'índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) ... 101
5.3.2. La transmissió intergeneracional del català segons variables sociodemogràfiques ... 102
5.4. Comportaments en la transmissió lingüística intergeneracional ... 108
5.5. Llengua amb els fills en parelles mixtes segons la llengua inicial ... 110
5.6. La transmissió intergeneracional de les llengües del 2003 al 2013 ... 112
5.6.1. Evolució durant el conjunt del període ... 112
5.6.2. Motius de la reducció en el progrés intergeneracional del català entre el 2008 i el 2013 ... 116
5.7. Conclusions ... 122
5.7.1. La transmissió lingüística intergeneracional el 2013 ... 122
5.7.2. La transmissió intergeneracional de les llengües del 2003 al 2013 ... 122

Capítol 6. Les llengües en els usos interpersonals i en els àmbits de consum i serveis ... 124
6.1. Introducció ... 124
6.2. Els usos a Catalunya: llengua habitual i percentatges d'ús lingüístic ... 125
6.3. Una visió de conjunt dels usos per àmbits l'any 2013 ... 131
6.4. La propensió als comportaments bilingües ... 136
6.4.1. El coneixement del català i les tries lingüístiques ... 139
6.4.2. L'ús del català en un país d'immigracions ... 140
6.5. Els canvis en els usos lingüístics entre el 2003 i el 2013 ... 141
6.6. L'evolució intergeneracional dels usos en alguns àmbits ... 147
6.6.1. L'evolució intergeneracional dels usos a la llar actual ... 147
6.6.2. L'evolució intergeneracional dels usos en les notes personals ... 149
6.6.3. L'evolució intergeneracional dels usos amb els amics ... 150
6.6.4. L'evolució intergeneracional dels usos a les botigues ... 151
6.6.5. L'evolució intergeneracional dels usos amb els metges ... 153
6.6.6. L'evolució intergeneracional dels usos amb l'Administració local ... 154
6.6.7. L'evolució intergeneracional dels usos amb usuaris o clients de Catalunya ... 154
6.7. Síntesi i conclusions ... 155
6.7.1. Una societat lingüísticament poc polaritzada ... 155
6.7.2. Un decenni de retrocessos sense prou contrapesos ... 157

Capítol 7. Els grups segons els usos lingüístics i l'evolució de l'ús del català entre el 2003 i el 2013 ... 161
7.1. Introducció ... 161
7.2. La construcció dels instruments de mesura: criteris i procediment ... 161
7.2.1. Els criteris generals de partida ... 161
7.2.2. Primer instrument: l'índex d'ús en deu àmbits (IUP10) ... 162

7.2.3. Segon instrument: la mesura de parlants de català a temps complet ... 165
7.2.4. Tercer instrument: els grups d'ús lingüístic ... 166
7.3. Els grups sociolingüístics i l'ús del català l'any 2013 ... 169
7.4. L'evolució dels grups sociolingüístics i de l'ús del català entre el 2003 i el 2013 ... 171
7.5. Les causes de l'evolució de l'ús del català entre el 2003 i el 2013 ... 174
7.5.1. L'evolució dels usos des de la perspectiva de les llengües inicials ... 174
7.5.2. L'evolució dels usos lingüístics des de la perspectiva del lloc de naixement ... 178
7.5.3. L'evolució de l'ús del català des de la perspectiva de l'edat ... 180
7.5.4. Llengua inicial, lloc de naixement i edat en l'evolució de l'ús del català entre el 2003 i el 2013 ... 183
7.6. Síntesi i conclusió: els grups d'ús lingüístic i els grans canvis en els usos entre el 2003 i el 2013 ... 187

Capítol 8. Normes d'ús en converses bilingües i percepcions i preferències lingüístiques ... 190
8.1. Introducció ... 190
8.2. Les converses bilingües ... 190
8.2.1. Inici de converses en català ... 191
8.2.2. Normes d'ús lingüístic en converses bilingües ... 193
8.3. Les percepcions i preferències lingüístiques ... 199
8.3.1. Percepció sobre la unitat de la llengua ... 200
8.3.2. Perspectives sobre el passat, el present i el futur del català ... 203
8.3.3. Llengua que li agradaria parlar en un futur ... 206
8.4. Conclusions ... 208

Bibliografia ... 210

Glossari ... 212

Índex de taules ... 215

Índex de gràfics ... 219

Índex de figures ... 226

Presentació

Els qui s'adrecen als mercats per vendre productes comercials procuren conèixer els consumidors reals i els potencials als quals es dirigeixen, i miren de parcel·lar el públic destinatari per construir les seves estratègies d'acció. Això mateix ocorre en l'àmbit de les llengües. Disposar de dades quantitatives i qualitatives, obtingudes amb rigor, sobre els coneixements, els usos i les percepcions dels parlants permet conèixer el públic en què es vol incidir, i ajuda a definir objectius i a prioritzar àmbits d'acció concrets.

Per això, la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura, conjuntament amb l'Institut d'Estadística de Catalunya, elabora cada cinc anys l'Enquesta d'usos lingüístics per disposar d'informació vàlida i fiable sobre els usos de les llengües a Catalunya i poder-la comparar amb la d'enquestes anteriors. És clau disposar d'informació sòlida sobre el coneixement de les llengües per franges d'edat, segons les ocupacions i les professions, conèixer la influència que té la situació social de les persones en els usos lingüístics, la transmissió entre generacions, la distribució territorial d'aquests usos i les tendències que tenen. Sens dubte, és una base útil per impulsar polítiques lingüístiques ajustades a les necessitats dels ciutadans i a la realitat territorial.

Després d'haver avançat els primers resultats i els factors clau de l'Enquesta realitzada el 2013, la Direcció General de Política Lingüística edita ara el primer volum de l'anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013, un treball que ha comptat amb la col·laboració dels principals experts en demolingüística de les universitats catalanes i que permet aprofundir en les conclusions generals.

L'onada migratòria dels últims anys ha comportat un canvi en l'origen geogràfic de les persones, cosa que ha fet disminuir el percentatge de coneixement inicial i ús del català i ha incorporat llengües diferents del castellà i el català. El nombre de persones que saben català guanya posicions. L'escola, l'edat, el lloc de naixement i les relacions socials influeixen en el coneixement i l'ús de les llengües. Les dinàmiques de la llengua catalana en els usos personals mantenen, malgrat el fort canvi de composició demogràfica, tendències positives, especialment en els darrers cinc anys. Això sí, al costat d'un entorn en què el coneixement i l'ús del castellà són molt forts. Les dades, que ens acosten la realitat dels usos dels ciutadans de Catalunya, ens diuen que després d'uns anys molt difícils per al català, des del 2008 comencem a recuperar espais d'ús, i cal reforçar les polítiques lingüístiques adreçades a afavorir el coneixement de

la llengua. Les necessitats d'aprenentatge i ús del català, especialment en l'àmbit oral, i l'evidència que el 40,6% de la població de 15 anys i més té interès a aprendre català o millorar-ne els coneixements, dades resultants de l'Enquesta, ens han impulsat a dissenyar, entre d'altres accions, el projecte ÈLIA (acrònim d'Estratègies de Llengua i Aprenentatge), específic per innovar en l'oferta formativa de català per a adults i adaptar-la a les necessitats actuals de la ciutadania. Així mateix, les constatacions de l'Enquesta sobre els usos lingüístics en el món socioeconòmic i la incidència de processos macroeconòmics, com la fusió d'entitats bancàries i la importància creixent de les grans empreses en les relacions lingüístiques amb els consumidors, són l'estímul del programa Emmarca't que la Direcció General impulsa per acostar el català a grans marques amb estratègies de màrqueting. El programa Emmarca't ha determinat com a destinatàries principals les 480 marques més notòries per als ciutadans, d'entre les marques de més de 600.000 empreses de Catalunya.

La publicació d'aquest volum s'encadena amb la realització del treball de camp de la nova operació estadística, l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2018, que permetrà actualitzar el que sabem de la realitat lingüística de Catalunya, el coneixement, la identificació lingüística i els usos lingüístics dels ciutadans en diversos espais de relació i consum, i observar-ne l'evolució. En total fem 9.000 enquestes, corresponents a l'univers de 6.443.771 persones de 15 anys i més. Aquesta xifra suposa, doncs, una ampliació de més de 1.500 enquestes respecte de la mostra del 2013, i permetrà millorar-ne la perspectiva territorial, especialment pel que fa a la realitat lingüística de les àrees metropolitanes.

La coincidència en el temps de la recerca analítica sobre els resultats del 2013 amb el treball de camp de l'Enquesta del 2018 reflecteix, de fet, la continuïtat del seguiment i de les polítiques que el Govern impulsa per conèixer de primera mà i amb dades científiques i objectives la situació real del català i les llengües amb què conviu.

L'anàlisi que us presentem és un estímul per continuar treballant des del Govern, i com a societat, per oferir les condicions adequades perquè els ciutadans puguin usar la llengua catalana en totes les situacions, i la puguin aprendre amb naturalitat i facilitat. L'Enquesta indica que cal mantenir la fermesa de la política lingüística, i reforçar-la, per assegurar la plena normalitat de la llengua catalana.

Ester Franquesa i Bonet
Directora general de Política Lingüística

Introducció

L'anàlisi de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013

Aquesta publicació té com a objectiu principal analitzar l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013. L'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013 (d'ara endavant, EULP 2013) és la tercera edició d'una estadística oficial (inclosa en la Llei del Pla estadístic de Catalunya 2011-2014) sobre els usos que les persones de 15 anys i més residents a Catalunya fan de les diverses llengües presents en el territori. La primera edició d'aquesta operació estadística va tenir lloc l'any 2003.

L'EULP 2013 presenta dues novetats principals respecte a l'edició anterior: en primer lloc, el mesurament de nous objectius i, en segon lloc, els canvis metodològics que s'han desenvolupat per augmentar la qualitat en la informació de les dades i millorar així la cobertura dels diferents grups socials. Principalment, s'ha utilitzat per primera vegada un nou canal per fer l'enquesta: Internet.[1]

L'objectiu de l'anàlisi de les dades de l'EULP 2013 és plantejar i respondre les principals preguntes que es fan les institucions i la societat en matèria de planificació lingüística amb relació a la població adulta. En aquest sentit, la publicació és un treball de sociolingüística aplicada que ha dut a terme un equip interdisciplinari que integra diversos enfocaments i especialitats (sociologia, sociolingüística i planificació lingüística). Ateses les necessitats actuals en matèria de planificació lingüística, s'ha plantejat una anàlisi que doni compte de la situació lingüística a Catalunya i de la seva evolució sota un enfocament global, i que alhora permeti orientar d'una manera pràctica les polítiques lingüístiques i contribueixi a la planificació d'actuacions més eficaces.

Atès que es tracta de la segona vegada que es fa aquesta anàlisi, s'han repetit aquelles temàtiques que van proporcionar unes conclusions més interessants l'any 2008. Així, l'enfocament prioritari d'aquesta publicació l'ha consensuat tot l'equip d'autors i autores sota la coordinació de la Direcció General de Política Lingüística. Els enfocaments que preveu són els següents: el coneixement de llengües, les diverses

[1] Per conèixer les millores específiques, vegeu «Capítol 1. Metodologia general de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013».

formes de mesurar els usos lingüístics, els factors clau per entendre els usos lingüístics de la població catalana, els usos lingüístics de la població estrangera acabada d'arribar, la situació laboral i professional de les persones i la llengua, i la relació entre llengua i classe, entre d'altres.

La publicació completa tindrà dos volums, dels quals ara es presenta aquest primer sobre coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístiques. La novetat principal respecte a l' anàlisi anterior (la del 2008) és que la del 2013 aprofundeix en l'evolució de les dades del 2003 al 2013 en cada capítol, i se centra principalment en els factors que han incidit en aquesta evolució. En concret, en aquest primer volum s'aprofundeix en:

- la metodologia de l'operació
- el context demogràfic de l'evolució sociolingüística a Catalunya 2003-2013
- els coneixements lingüístics
- les llengües a Catalunya
- la transmissió lingüística intergeneracional
- les llengües en els usos interpersonals i en els àmbits de consum i serveis
- els grups segons els usos lingüístics
- les actituds i les representacions lingüístiques

El segon volum, *L'Enquesta d'usos lingüístics de la població a Catalunya 2013. Volum 2: Edat, ocupació, lloc de naixement, classe social, territori i aprenentatge de català*, és el segon pas en l'anàlisi dels resultats de l'EULP 2013. Tindrà una mirada més aplicada i tractarà en especial els col·lectius i les variables fonamentals per treballar en planificació lingüística.

Els tipus d'anàlisi

L'anàlisi que es presenta a continuació és una descripció dels resultats de l'EULP 2013, és a dir, dona compte dels diversos percentatges del coneixement i l'ús de les llengües de la població general i, a més, es fixa en els resultats segons diverses variables sociodemogràfiques bàsiques amb un tractament bivariable (encreuaments de dades) de la informació. Així mateix, posa una atenció especial en l'evolució de les dades del 2003 al 2013.

En aquest primer volum, les variables sociodemogràfiques tractades són:

- sexe
- edat
- àmbits territorials i Barcelona ciutat
- nivell d'estudis
- lloc de naixement
- any d'arribada a Catalunya dels nascuts fora de Catalunya
- origen geogràfic familiar (lloc de naixement dels progenitors)

La primera qüestió que cal destacar és la importància d'analitzar les dades sociolingüístiques segons aquestes variables i en especial segons l'edat, el lloc de naixement i l'origen familiar de les persones. El lloc de naixement és una variable que

ha sofert canvis molt intensos i recents a Catalunya. Per tot això, són fonamentals les dades que es presenten en el capítol 2, «El context demogràfic de l'evolució sociolingüística a Catalunya 2003-2013», que descriu aquestes variables i la seva evolució des de l'inici de l'any 2000. Al llarg de la publicació, es farà referència a aquests factors sociodemogràfics que condicionen la situació sociolingüística catalana.

Cal assenyalar que l'estructura social de Catalunya està molt marcada per aquestes variables, ja que entre si tenen una associació clara: l'edat, el lloc de naixement, l'origen, el nivell d'estudis i l'àmbit territorial són variables interdependents.

D'altra banda, s'han fet anàlisis bivariables amb altres variables sociolingüístiques com ara:

- llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual
- coneixement del català

Notes per a la lectura de l'informe

Com a guia de lectura dels resultats que apareixen en les taules i els gràfics de l'informe, cal tenir en compte les especificacions següents:

- La font de totes les dades usades per elaborar les taules, els gràfics i els mapes, excepte que en el peu s'hi indiqui una altra cosa, és la següent: Direcció General de Política Lingüística i Idescat. Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013. Per tant, la referència temporal és el 2013 i els resultats pertanyen als de la població de 15 anys i més.
- Sempre que no s'indiqui el contrari, les dades de les taules i els gràfics apareixen en percentatge i la lectura és vertical, de manera que, excepte en les preguntes de resposta múltiple, les columnes sumen 100 %. Cal tenir present que, a causa de l'arrodoniment a un sol decimal, pot ser que les sumes no donin exactament 100.
- Al peu del gràfic i a l'última fila de les taules es mostra la base a partir de la qual es calculen els percentatges. Quan no s'indica res, és la base total (n = 7.140 enquestes). Les dades es calculen sobre la base de resposta per a cada variable, és a dir, no es tenen en compte els casos «No correspon» i/o «No ho sap / No contesta». Les dades que publica l'Idescat sí que tenen en compte aquests casos i és per aquest motiu, entre d'altres, que els resultats de l'Idescat i els d'aquesta publicació no sempre coincideixen.
- Quan una dada no apareix en el gràfic o bé una taula presenta la dada en color gris, es tracta de dades no significatives per al càlcul. S'ha fet així perquè, per garantir la significació estadística dels resultats que es presenten, s'ha preservat un mínim de grandària mostral en cadascuna de les taules, que s'ha establert a una freqüència mostral inferior a vint casos. D'aquesta manera, per a les cel·les on no es donen aquestes condicions, s'ha fet constar que les dades no són significatives per al càlcul, segons els criteris estadístics estàndards, tenint en compte la pèrdua d'informació que comportaria eliminar la taula o agregar diverses categories en una. Aquestes cel·les són distintes a zero i, per tant, la suma dels resultats estimats pot ser que no sigui equivalent als agregats marginals.

- En els casos en què la pregunta sigui espontània (les respostes no estan definides prèviament) i/o de resposta múltiple (possibilitat de més d'una resposta i, per tant, la suma pot superar el 100 %) s'especifica al peu de les taules pertinents.

Capítol 1
Metodologia general de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013

Marta Masats, Eulàlia Oller, Clara Torras[2] (Institut d'Estadística de Catalunya)

1.1. Introducció

L'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013 (EULP 2013, d'ara endavant) és la tercera edició d'una enquesta oficial que han elaborat conjuntament l'Institut d'Estadística de Catalunya i la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura, i que s'ha inclòs en la Llei del Pla estadístic 2011-2014, amb el desplegament corresponent en els decrets del Programa anual d'actuacions estadístiques. L'edició de l'EULP que aquí es presenta significa la consolidació d'una operació estadística sobre la relació entre les llengües i la societat, pròpia del sistema estadístic català, i molt excepcional en l'àmbit de l'estadística oficial a Espanya i a la Unió Europea.

Amb periodicitat quinquennal, l'objectiu principal de l'EULP 2013 és obtenir una estimació dels usos lingüístics en les relacions interpersonals, en els diversos àmbits d'ús, amb un interès especial per la situació del català. Els principals espais de relació personal en què s'estudien els usos lingüístics són: la família, els amics i els companys d'estudi i de feina. Altres objectius de l'enquesta són conèixer la identificació lingüística, la diversitat lingüística present en el territori, l'estudi dels components de la identificació lingüística de la població (llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual), el coneixement lingüístic del català, el castellà, el francès i l'anglès, les actituds lingüístiques i l'opinió que la població té sobre l'ús present i futur del català, i com hi incideixen els canvis sociodemogràfics que està experimentant la població en els darrers anys. El motiu principal per elaborar aquesta estadística és respondre a la necessitat de disposar de dades oficials per a la planificació lingüística, per tal d'emprendre i avaluar accions en el marc de l'ús social de la llengua.

---

[2] Tot i que aquest article el signen les autores, el disseny metodològic i l'execució d'una operació estadística d'aquesta magnitud és el resultat de les aportacions, de l'experiència i l'expertesa de moltes persones, tant de la Direcció General de Política Lingüística com de l'Institut d'Estadística de Catalunya, entre les quals ens agradaria destacar Joan Solé Camardons, Anna Torrijos, Àngels Ferrando, Yan Hong Chen, Juanjo Píriz i Àlex Palau. Així mateix, és destacable el paper del personal enquestador, perquè sense la seva bona feina i el seu compromís la qualitat dels resultats que aquí es presenten no seria la mateixa.

És destacable, també, el fet que l'EULP 2013 ha esdevingut l'única font estadística que mesura el coneixement, l'ús social i la transmissió lingüística de la llengua occitana (aranès) a la Val d'Aran, un objectiu que ha merescut un dimensionament mostral i un tractament estadístic específic, com es veurà més endavant.

Els canvis continus en la realitat demogràfica, social i econòmica fan necessari revisar i actualitzar la metodologia de les enquestes a la població i l'EULP no se n'escapa. El repte ha estat fer els canvis metodològics que s'exposaran sense deixar d'acomplir els objectius marcats, mantenir la validesa conceptual del que l'enquesta pretén mesurar amb els mateixos nivells de qualitat assolits en l'edició anterior, i abaratir i reduir, tant com fos possible, els costos i les molèsties a la ciutadania.

En aquest context, calia afrontar diversos reptes en la fase de disseny general de l'enquesta. Per una banda, calia introduir la recollida de la informació a través d'Internet, que s'afegia a la recollida bicanal ja duta a terme en l'edició del 2008, la qual combinava l'enquesta telefònica amb la presencial. Hi ha tres raons que recomanaven aquesta innovació en l'EULP 2013. En primer lloc, un fet que s'observa des de ja fa temps és la davallada de les taxes de resposta dels mètodes tradicionals de recollida d'informació, especialment l'enquesta telefònica, que afecta tant els estudis de mercat i d'opinió pública com l'àmbit de l'estadística oficial.[3] Aquesta és la raó per la qual les enquestes multicanal que introdueixen la recollida d'informació mitjançant Internet i que conviuen amb altres canals han experimentat un fort creixement en els darrers anys. En segon lloc, i en compliment del principi de disminuir la càrrega i la molèstia als informants en el moment de l'enquesta,[4] s'havien de posar a disposició dels informants seleccionats tots els canals possibles perquè subministressin la informació que en virtut del secret estadístic estaven obligats a recollir i de la manera més veraç possible. I, en tercer lloc, en un context de reducció de la despesa pública en general, calia ajustar el cost global de l'enquesta, i del treball de camp en particular, mantenint els nivells de qualitat observats en les edicions anteriors (2003 i 2008). Aquest constrenyiment pressupostari, així com l'experiència acumulada en les dues edicions anteriors, són factors que han estat presents al llarg del procés de presa de decisions metodològiques i tècniques, i que ens han empès a cercar la màxima eficiència i eficàcia en el disseny mostral, en l'adaptació del qüestionari i en la implantació i la logística del treball de camp.

1.2. Disseny general de l'EULP 2013

1.2.1. Àmbits de l'enquesta

L'EULP 2013 és una enquesta adreçada a la població de 15 anys i més, resident en habitatges familiars principals a Catalunya, inclosa en el Registre de població de Catalunya en data 1 de gener de 2013. La referència temporal és el moment del treball de camp de l'enquesta, és a dir, entre els mesos de juny i desembre del 2013. En alguns blocs temàtics, la referència és intemporal, com per exemple la llengua familiar dels avantpassats, la que s'usa principalment en les relacions de treball i d'estudi, en les gestions

[3] De Leeuw, Edith; Hox, Joop; Dillman, Don (2007).

[4] United Nations Statistical Division (2014); Idescat (2014).

administratives i en els àmbits de consum i serveis. L'àmbit territorial considerat són els vuit àmbits territorials vigents, així com la ciutat de Barcelona i la Val d'Aran. Les unitats d'anàlisi són les persones de 15 anys i més.

1.2.2. Disseny mostral

El disseny mostral és bietàpic estratificat amb una selecció en primera etapa de municipis en el cas de municipis de fins a 50.000 habitants i, en el cas de municipis de més de 50.000 habitants, amb una selecció directa de seccions censals dins de cada àmbit territorial. Les unitats primàries de mostreig són les seccions censals, o els municipis en el cas que aquests tinguin una sola secció, dins les quals se seleccionen les persones.

Els municipis i les seccions s'han seleccionat mitjançant un mostreig sistemàtic amb arrencada aleatòria dins de cada estrat, a excepció de la Val d'Aran. En una segona etapa s'han seleccionat aleatòriament dotze individus dins de cada secció.

La distribució desigual de la població de Catalunya desaconsella aplicar una afixació proporcional, per tant, s'ha optat per una afixació mixta en què cadascun dels deu territoris té un mínim de 450 unitats d'anàlisi, que garanteixen un error màxim de mostreig del 5,0 % amb un interval de confiança del 95,5 % per a cada àmbit territorial. La mostra teòrica total consta de 7.500 persones amb un error de l'1,36 % per al total de Catalunya i un interval de confiança del 95,5 %.

El marc utilitzat per a la selecció de la mostra és el Registre de població de Catalunya actualitzat en data 1 de gener de 2013. Un cop seleccionades les seccions censals, es fa l'extracció aleatòria del nombre d'individus establert per a cada estrat i el nombre de reserves que calguin. Per a cada unitat mostral s'han extret dues reserves amb les mateixes característiques de sexe, edat i lloc de naixement (Catalunya, resta d'Espanya i estranger), sempre que ha estat possible, dins el mateix municipi o secció censal. El resultat final per a cada secció és un directori amb dotze persones titulars i vint-i-quatre substitutes.

Pel que fa a la Val d'Aran, l'experiència de les edicions anteriors i molt especialment la de l'EULP 2008, mostra la dificultat de localitzar informants titulars i substituts considerant les mateixes característiques sociodemogràfiques dins de les seccions censals seleccionades. En l'edició actual, s'ha optat per un mostreig aleatori simple, i s'han extret directament 456 persones titulars i 912 reserves distribuïdes per les onze seccions censals dels nou municipis de la comarca.

Taula 1.1. Dimensió mostral teòrica. 2013

	Dimensió municipal (seccions censals)						
	Fins a 2.000	De 2.001 a 50.000	De 50.001 a 100.000	Més de 100.000	Total	Població de 15 anys i més	Error 95,5 %
Metropolità	1	58	30	144	**233**	2.796	1,90 %
— Barcelona	—	—	—	92	**92**	1.104	3,02 %
— Resta de l'àmbit Metropolità	1	58	30	52	**141**	1.692	2,45 %
Comarques Gironines	8	47	8	—	**63**	756	3,65 %
Camp de Tarragona	5	24	—	25	**54**	648	3,92 %
Terres de l'Ebre	7	37	—	—	**44**	528	4,35 %
Ponent	11	21	—	19	**51**	612	4,07 %
Comarques Centrals	5	35	10	—	**50**	600	4,06 %
Alt Pirineu i Aran	17	22	—	—	**50**	924	3,28 %
— Resta de l'Alt Pirineu i Aran	17	22			**39**	468	4,60 %
— Val d'Aran	Mostreig aleatori simple				**11**	456	4,62 %
Penedès	3	43	7	—	**53**	636	3,98 %
Total	**57**	**287**	**55**	**188**	**598**	**7.500**	**1,36 %**
Error 95,5 %	4,4 %	2,0 %	4,2 %	2,2 %			

Un cop extretes les persones titulars i les de reserva, s'ha contrastat el directori extret amb l'arxiu del Registre Central d'Assegurats de la Seguretat Social, per incorporar a cada registre els telèfons associats a l'individu o la llar. Aquesta dada s'ha incorporat, per als que la tinguessin, a la informació del directori del treball de camp.

1.2.3. Organització del treball de camp

L'EULP 2013 s'ha projectat com una enquesta multicanal que possibilita als enquestats respondre el qüestionari a través de tres canals possibles de resposta: Internet (*computer assisted web interview*, CAWI), telefònic (*computer assisted telephonic interview*, CATI) i presencial (*computer assisted personal interview*, CAPI).[5] Un dels reptes que afronta la planificació de la recollida de la informació multicanal és la coordinació, la seqüenciació dels mètodes i la supervisió en temps real del desenvolupament del treball de camp.

Es va optar per dividir el treball de camp en dues fases. Una primera fase que es caracteritzaria pel fet que la recollida d'informació es faria exclusivament a través del canal CAWI, i una segona fase que combinaria els tres mètodes: CATI, CAPI i CAWI.

[5] La introducció dels suports informàtics en els treballs de camp va comportar l'aparició d'una nova classificació d'acrònims per a cada canal i suport tecnològic. Més informació a Biemer, Paul; Lyberg, Lars (2003).

El directori de persones titulars el constituïen les 7.500 persones que s'havien d'enquestar i el directori de substituts estava format per 15.000 persones, és a dir, dues substitutes per a cada titular. Els directoris presentaven les persones classificades segons el seu municipi / secció censal de residència i per a cadascuna s'incloïa informació sobre la tipologia de l'individu: sexe (home, dona), edat per estrats (15-29 anys, 30-44 anys, 45-64 anys, 65 anys i més) i lloc de naixement (nascuts a Catalunya, a la resta d'Espanya i a l'estranger).

En el procés fins a obtenir enquestes vàlides es podien produir diferents incidències relacionades amb la localització o la captació de la persona seleccionada, tal com mostra la figura 1.1. En cas d'una incidència, s'havia de substituir una persona titular per una del directori de substituts amb les seves mateixes característiques de sexe, edat i lloc de naixement, fins a aconseguir les dotze enquestes vàlides per a cada municipi / secció censal seleccionada per obtenir una mostra efectiva final no esbiaixada respecte a la població. Tanmateix, i per tal que la mostra efectiva no s'esbiaixés cap a persones amb predisposició a contestar, es van establir unes normes per fer servir tots els mitjans possibles per enquestar el titular abans d'assignar-li una incidència (visites reiterades, recontacte telefònic, intervenció d'una tercera persona...). Es volia aconseguir una taxa alta de resposta, al voltant d'un 95 %, i una taxa alta de titularitat, superior al 65 %.

La combinació d'aquestes normes estrictes d'assignació d'incidències i de substitució, en un entorn de recollida d'informació multicanal, va fer que la coordinació i el seguiment del treball de camp fossin extraordinàriament complexos. En la primera fase CAWI, a l'informant titular que responia el qüestionari a través d'Internet se li assignava el resultat COL (col·laborador). En cas que no respongués el qüestionari, i que no se li assignés una incidència, el titular passava a la fase CATI-CAPI, en què s'intentava aconseguir que col·laborés i, en cas negatiu, se li assignava una incidència que comportava que se'l substituís.

Pel que fa a les incidències de localització dels informants, podien ser de tres tipus:

- Deslocalitzat (DS): quan la persona informava que la seva residència principal no es corresponia amb l'adreça que ens constava, bé per canvi de domicili, bé perquè no hi residia malgrat estar-hi empadronada i residia en un altre municipi. Si el nou municipi de residència era en el mateix àmbit territorial, se li feia l'enquesta igualment. Si pertanyia a un altre àmbit, se li assignava la incidència.
- Canvi de residència (CR): quan algú informava que la persona seleccionada ja no residia en aquell domicili.
- Il·localitzable (IL): quan no es podia contactar de cap manera amb el titular, ni per mitjà de trucades telefòniques ni amb una visita presencial.

Les incidències de captació van ser les següents:

- Absència (AB): quan algú informava que la persona seleccionada per fer-li l'enquesta estava absent tot i constatar que hi residia. Es van fer un mínim de set trucades telefòniques i tres intents de contacte presencial, distribuïts en diferents horaris i dies de la setmana.

- Negativa a contestar (NE): quan la persona seleccionada rebutjava proporcionar la informació sol·licitada tant telefònicament com de manera presencial, i en qualsevol moment de l'entrevista, de manera que no es podia considerar que el qüestionari s'hagués completat .
- Incapacitat per contestar (IC): quan no s'aconseguia iniciar o completar el qüestionari perquè la persona seleccionada estava incapacitada per contestar a causa d'una malaltia o discapacitat, per edat avançada o per desconeixement de la informació sol·licitada.
- Desconeixement de l'idioma (DI): quan, en l'entrevista telefònica, la incapacitat per contestar provenia del fet que el titular desconeixia les llengües oficials. En aquest cas es derivava l'entrevista a la via presencial per intentar que una altra persona (un familiar, un company o un veí) pogués col·laborar en la comunicació amb el titular seleccionat. Si en l'entrevista presencial això tampoc no era possible, en l'apartat «Observacions» s'hi anotava l'idioma de la persona.

En relació amb els criteris de substitució, quan no es podia enquestar una persona titular a causa d'alguna de les incidències descrites més amunt, se substituïa per una altra del mateix municipi / secció censal i la mateixa tipologia (lloc de naixement, sexe i estrat d'edat). Si dins d'una secció censal s'esgotaven les persones substitutes per a una persona determinada, se'n cercaven de lliures dins de la mateixa secció amb la mateixa tipologia i, com a mínim, sense variar mai el lloc de naixement. Si, malgrat això, s'esgotaven totes les possibilitats de substitució dins la mateixa secció, es buscaven altres opcions al mateix municipi, en cas que hi hagués més seccions censals, i si això tampoc no era possible, la secció censal quedava incompleta, i així quedava documentat en els informes específics de treball de camp. Aquesta rigidesa en les normes de substitució va garantir un nivell de resposta adequat i menys esbiaixat, malgrat requerir un esforç suplementari de supervisar les decisions i tasques del personal enquestador.

Figura 1.1. Esquema dels fluxos del treball de camp. 2013

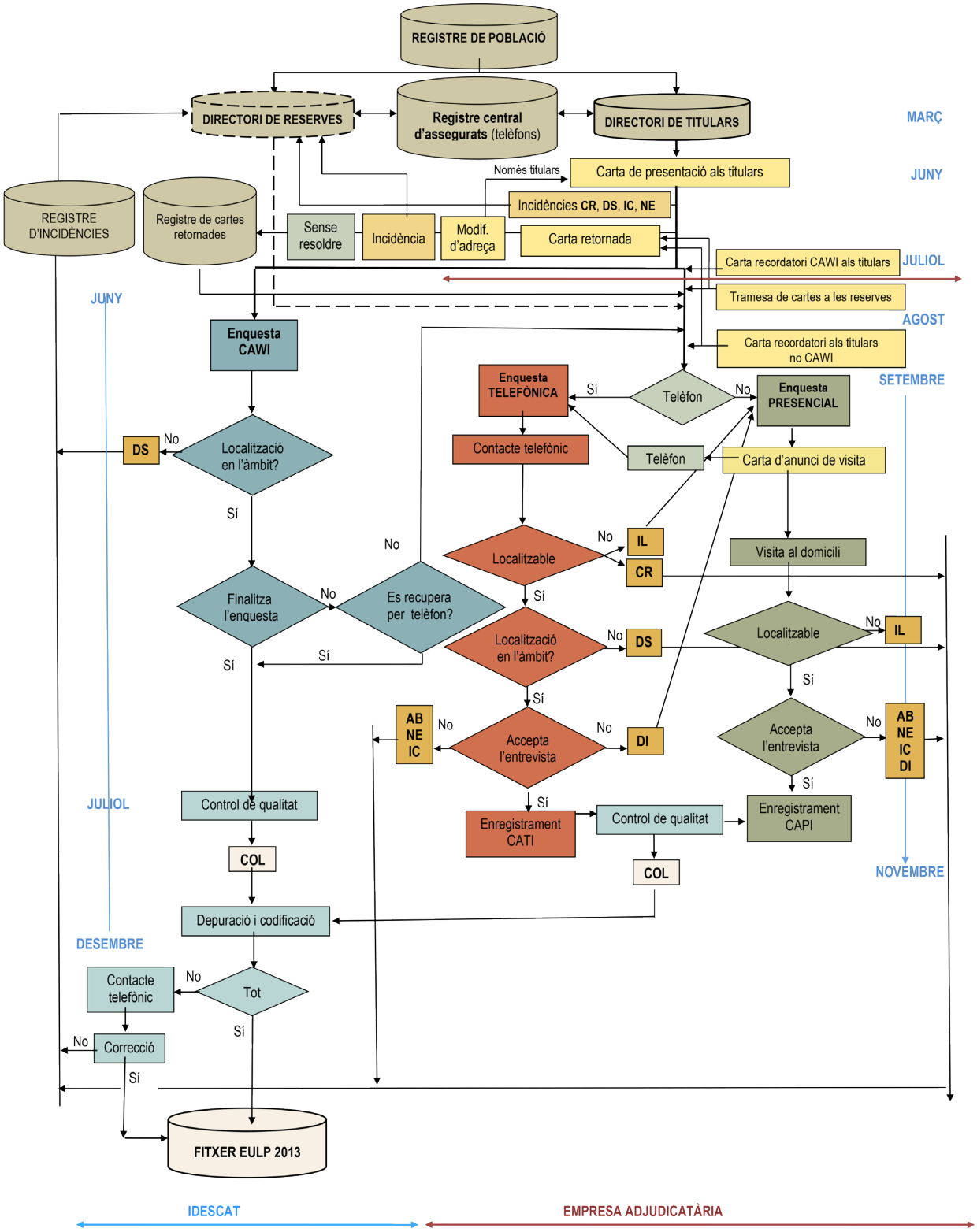

CR: Canvi de residència. NE: Negativa a contestar. AB: Absència. IC: Incapacitat per contestar.
DS: Deslocalitzat. IL: Il·localitzable. COL: Col·laboració. DI: Desconeixement de l'idioma.
CAWI: *Computer assistant web interview* (enquesta per Internet).
CATI: *Computer assistant telephone interview* (enquesta telefònica assistida per ordinador).
CAPI: *Computer assistant personal interview* (enquesta personal assistida per ordinador).

1.2.4. El qüestionari

La introducció de l'enquesta a través d'Internet (CAWI) ha obligat a fer modificacions en el qüestionari respecte al que es va utilitzar en l'EULP 2008, tant en el format com en el contingut.

Pel que fa als elements formals del qüestionari, que en edicions anteriors es feia mitjançant entrevista (telefònica o presencial), el principal canvi ha estat adaptar-lo perquè es pugui respondre sense que, en principi, un enquestador faci d'intermediari.[6] Això va implicar redissenyar els continguts per tal que la lectura de les preguntes fos comprensible, i fos fàcil i ràpid de respondre. Així doncs, les preguntes es van redactar en un llenguatge senzill, amb un significat unívoc, ja que no hi tenien cabuda dobles interpretacions o interaccions amb un enquestador. Es van ordenar en una seqüència lògica, amb respostes exhaustives, autoexcloents, amb equiprobabilitat de ser escollides, amb instruccions i aclariments exposats amb aparença amable, i amb una introducció i cloenda adequades i educades.

Per tal d'aconseguir els objectius anteriors, i aprofitant les prestacions de les noves tecnologies, entre les principals transformacions destaquen:

- Es van declarar obligatòries totes les preguntes objecte d'estudi, de manera que si no es responia a una pregunta no es podia completar el bloc temàtic i passar al següent. Es va obrir la possibilitat a preguntes filtrades en cas de resposta a preguntes de variables objectiu. A les preguntes de coneixement lingüístic (català, castellà, anglès i francès), si s'entén la llengua, s'obrien les preguntes de si la parla i la llegeix, i si contestava que la llegeix, es preguntava si l'escriu.
- En les preguntes de resposta espontània i de variabilitat alta, s'oferien les categories de resposta més freqüents en l'edició del 2008, desplegables de respostes codificades en cas que no fos cap de les opcions anteriors, i en alguns casos es deixaven opcions de resposta literal.
- Es van afegir en totes les preguntes els aclariments necessaris per tal que la pregunta i les opcions de resposta fossin del tot comprensibles.
- Es van diferenciar de manera textual i visual les preguntes que admetien només una opció de resposta de les que permetien múltiples opcions de resposta.
- I, finalment, es van aplicar al llarg del qüestionari unes normes per identificar incoherències entre opcions de respostes, anomenades inconsistències o èdits, amb l'objectiu de permetre que el mateix informant o l'enquestador validessin el conjunt de les respostes donades, i així evitar qüestionaris invàlids per incoherència interna en les respostes. Atès que el procés d'emplenar el qüestionari i enregistrar-lo es duia a terme de manera simultània, aquestes normes comportaven que el qüestionari quedés pràcticament depurat, ja que es tancava sense errors.

---

[6] Saris, Willem E.; Gallhofer, Irmtraud N. (2007). *Design, Evaluation, and Analysis of Questionnaires for Survey Research. Wiley Series in Survey Methodology.*

El qüestionari usat en CAWI es va integrar en l'aplicació utilitzada per enregistrar les respostes, de la mateixa manera que les versions CATI i CAPI, per pal·liar així els biaixos que pogués introduir el canal.

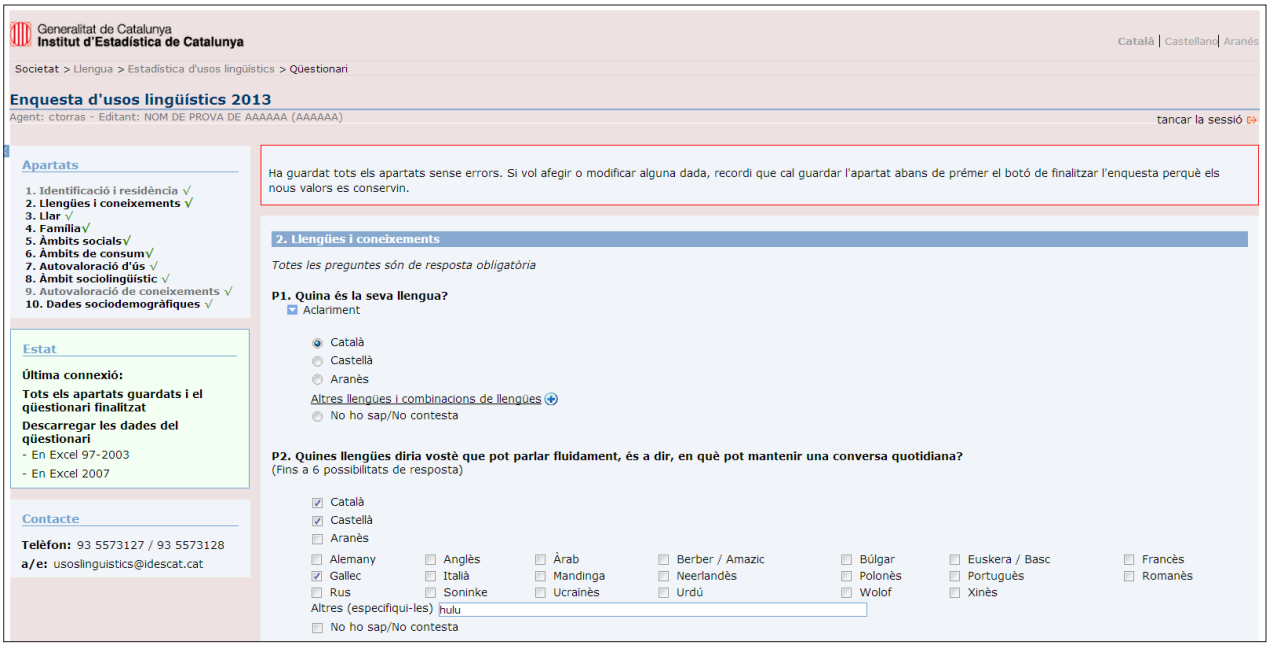

A més, es van fer versions del qüestionari per a cadascuna de les tres llengües oficials en format digital: català, castellà i occità (aranès a la Val d'Aran). El qüestionari en format paper es va utilitzar en l'entrevista presencial en algun cas en què no hi havia cobertura telefònica a les llars de les persones enquestades.

En començar el qüestionari es confirmava que el municipi de residència de l'informant fos el mateix que constava en el registre de població. L'objectiu era obtenir resultats que corresponguessin a la població efectivament resident en l'àmbit territorial de referència. En cas afirmatiu, es feia el qüestionari. En cas negatiu, es demanava el municipi de residència per tal de comprovar que es mantingués dins el mateix àmbit territorial. En cas que no s'hi mantingués, se li agraïa la col·laboració, i se substituïa per un informant reserva, com ja s'ha comentat.

A continuació, es demanava a la persona que indiqués quina era la seva llengua i quin nivell tenia de coneixement de català, castellà, anglès i francès, així com d'occità, només per a la Val d'Aran. Es preguntava sobre els usos lingüístics a la llar i després es recollien els usos lingüístics presents i passats en l'entorn familiar: pares, avis, fills, parella, etc. per poder estudiar la transmissió lingüística. En l'apartat següent, la persona indicava quina llengua parlava en els diferents àmbits d'ús proposats: amb els amics, els veïns, els companys d'estudi i de feina, etc. Un altre bloc era una bateria de preguntes sobre actituds i presència social de les llengües a Catalunya, amb una pregunta en què es demanava a la persona entrevistada que valorés el seu coneixement de català i castellà, francès i anglès, així com aranès a la Val d'Aran. El darrer apartat era destinat a recollir el perfil sociodemogràfic de les persones entrevistades.

Pel que fa als canvis de contingut, es van incloure nou preguntes noves i se'n van eliminar deu de les anteriors. Les preguntes introduïdes en el qüestionari van ser

les relatives a les llengües inicials de la mare, el pare i la parella, les llengües usades amb les administracions públiques (l'Administració de l'Estat, la Generalitat i l'Administració local), i finalment, la freqüència amb què s'iniciaven les converses en català. També s'hi van afegir les preguntes sobre el percentatge d'ús del català, pel que fa a parlar, llegir i escriure per separat, ja que en les edicions anteriors es preguntava pel percentatge d'ús de cada llengua en global. Les preguntes que es van eliminar del qüestionari del 2008 eren les relatives a la llengua habitual dels membres de la llar, el temps viscut a Catalunya del pare i la mare de l'entrevistat, la llengua usada i habitual d'un nombre ordinal d'amistats, i el lloc de naixement dels veïns.

1.2.5. Prova pilot

Per tal d'afrontar tots aquests reptes es va fer una prova pilot entre els mesos de novembre i desembre del 2012 per poder valorar la viabilitat del disseny general de l'enquesta. Entre els objectius operatius es va considerar testar el qüestionari en cadascun dels canals de recollida i les aplicacions de treball de camp, validar el marc de mostra emprat i fer un simulacre de l'organització i coordinació del treball de camp. Es va fer una selecció aleatòria de 156 informants, dins una submostra de tretze seccions censals, i els substituts respectius.

Els resultats d'aquesta prova pilot van servir per introduir millores en el disseny general de l'enquesta. Es van concretar alguns aspectes rellevants per implementar el treball de camp, i ja es van detectar algunes incidències que es confirmarien més endavant. També es va quantificar una durada mitjana per omplir el qüestionari de 24 minuts; es va poder dimensionar el treball de camp quant a recursos humans requerits, i quant a intensitat en els contactes per garantir la màxima titularitat dels informants; es va detectar la retroalimentació entre canals, i la diferent propensió a escollir un canal o altre de resposta segons diferents perfils sociodemogràfics.

Finalment, es va comprovar la bona acollida de l'enquesta entre els informants i la viabilitat del disseny general de l'enquesta, que es va traduir en un alt nivell de resposta en aquesta prova pilot. Les enquestes emplenades pels 156 informants van ser considerades vàlides i es van incloure en la mostra efectiva total.

1.3. El treball de camp

El treball de camp es va dur a terme entre el juny i el desembre del 2013. En l'inici, es va trametre una primera carta només als titulars de la mostra per correu ordinari, amb la presentació de l'operació estadística signada per la directora general de Política Lingüística i el director de l'Idescat. En aquesta carta ja s'havien inclòs les claus d'identificació i d'accés al qüestionari en versió CAWI. Simultàniament es va obrir un espai al web de l'Idescat en què es presentaven les característiques principals de l'enquesta, i en què també es donava accés al qüestionari. Es va habilitar una adreça de correu electrònic i un telèfon gratuït per resoldre dubtes i, paral·lelament, es recollia l'aportació de nous números de telèfon i s'assignaven incidències de no-resposta que passarien a ser substitucions de titulars per a reserves en l'aplicació de seguiment del treball de camp. Al cap de quatre setmanes se'ls va enviar una carta recordatòria.

A principis de setembre es va posar en marxa la fase de recollida d'informació a través de CATI i CAPI, mantenint sempre el canal CAWI obert. Aquesta fase es va iniciar amb la tramesa d'una tercera carta a tots els titulars amb telèfon conegut que encara no havien respost pel canal CAWI obert des del juny. Els titulars que no s'havien localitzat per telèfon s'anaven incorporant a la fase de recollida presencial o donaven el resultat d'incidència corresponent. Juntament amb aquesta tercera carta als titulars, es va activar la tramesa d'una primera carta a totes les persones del directori de substituts per si calia que col·laboressin. Totes les reserves havien de quedar actives, fins i tot quan els titulars corresponents ja haguessin contestat el qüestionari, per si calguessin per a substitucions d'altres titulars que haguessin esgotat les reserves corresponents. De manera simultània i coordinada amb la fase a través de CATI, es van iniciar les entrevistes presencials a aquells titulars dels quals no s'havia pogut disposar d'un telèfon de contacte o no havien respost a les trucades telefòniques.

L'anàlisi de la compleció del treball de camp segons el calendari i els canals, tal com es pot veure en el gràfic 1.2, mostra que hi ha una reacció quasi automàtica i força immediata a la recepció de les cartes als informants quan aquests tenen predisposició a contestar. Així doncs, en la primera fase, del mes de juny fins a principis de setembre, es va recollir un 35,5 % de la mostra teòrica. Durant aquest temps, les trucades demanant informació de l'enquesta es derivaven, en el cas que fos possible, a complementar l'enquesta mitjançant el telèfon; per aquesta raó, s'observen algunes enquestes assignades al canal CATI.

En la segona fase, es va introduir el canal CATI, tot i que a través d'Internet es van continuar recollint enquestes vàlides. Això és atribuïble a un fenomen que ja es va observar en la prova pilot, que és la retroalimentació entre canals, és a dir, el contacte telefònic amb un informant podia promoure que l'enquesta s'acabés responent per CAWI. La fase de recollida presencial no va agafar una certa acceleració fins al mes de novembre, i en molts casos servia per confirmar incidències, aplicar substitucions, programar entrevistes mitjançant CATI o bé promoure respostes via CAWI o, en darrer terme, certificar no respostes i seccions incompletes.

Es va decidir finalitzar la fase de recollida de la informació en esgotar el termini previst, i després d'observar una taxa de resposta que en tots els àmbits territorials superés almenys el 95 % proposat inicialment. El gràfic següent il·lustra el desenvolupament temporal del treball de camp de l'EULP 2013, dia a dia, en funció de les enquestes completades segons el canal de recollida.

Gràfic 1.1. Nombre d'enquestes diàries vàlides segons el canal de recollida. 2013

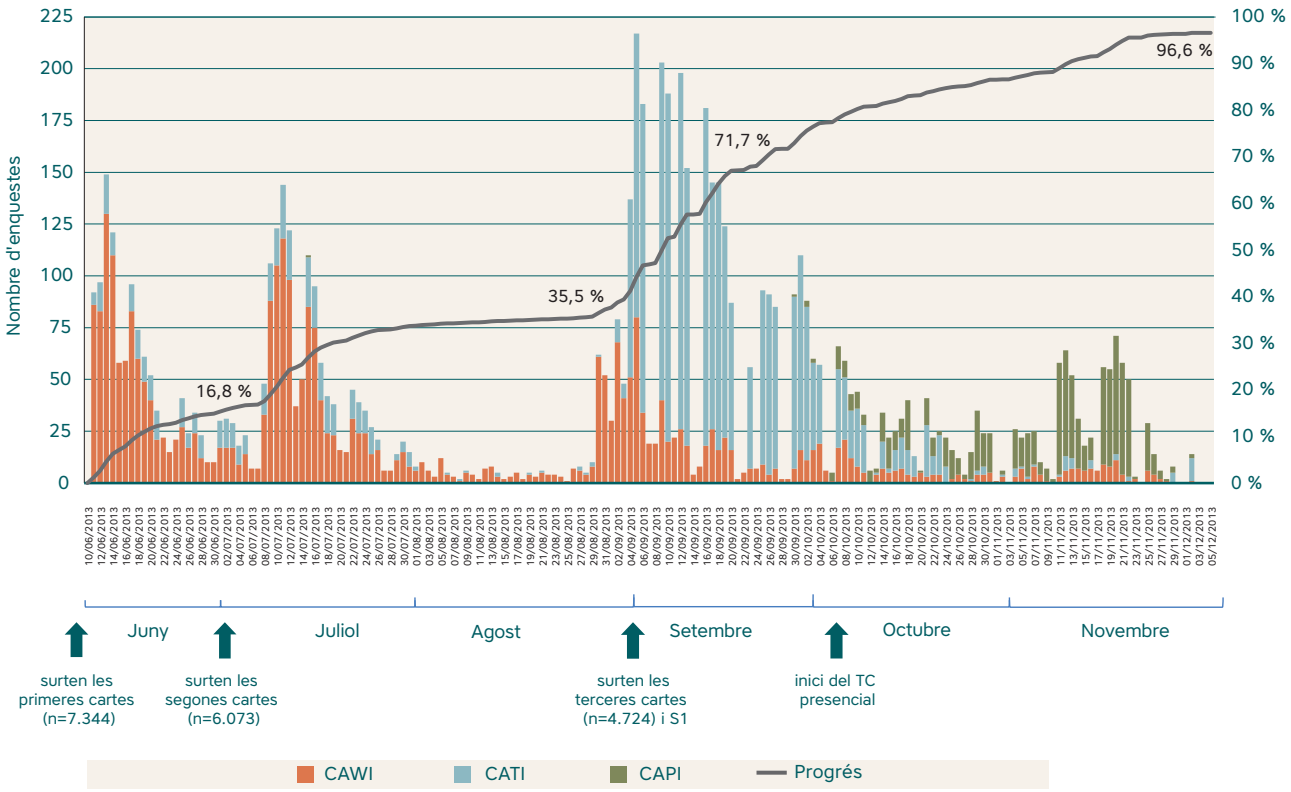

S1: Substituts 1.
TC: Treball de camp.

1.4. Tractament estadístic i estimació dels resultats

1.4.1. Depuració

La depuració es va portar a terme, en una primera fase, de forma automatitzada, en el moment d'enregistrar els qüestionaris. Aquest fet millora la qualitat de les dades, ja que posa de manifest de manera immediata les possibles incongruències existents, no només en el conjunt del qüestionari, sinó també dins de cada bloc temàtic, i no permet que es passi al bloc següent si hi queda alguna pregunta pendent o algun error. En el moment de finalitzar l'enregistrament es feia una validació general, sense la qual el qüestionari no es podia donar per tancat. Si hi havia inconsistències entre els diferents blocs o preguntes, el programa feia una llista de les preguntes errònies facilitant-hi l'accés directe a la persona responent o a l'enquestador que l'estava duent a terme, per tal de corregir-les.

En una segona fase de depuració, que consisteix en l'anàlisi descriptiva de totes les variables objectiu del fitxer pel conjunt de la mostra, s'estratificava per sexe, edat, àmbit territorial i lloc de naixement, i s'observava la consistència i validesa dels valors obtinguts.

En aquest segon nivell de depuració, els errors detectats es podien resoldre mitjançant la comunicació amb la persona entrevistada, o s'assumia la «no-resposta

parcial» en altres casos. Tot i això, podien quedar qüestionaris que continuessin presentant dubtes i/o un nombre d'errors superior al 40 % del total de preguntes, en aquests casos els qüestionaris passaven a ser registrats com a incidències i a ser tractats com a «no-resposta total».

1.4.2. Codificació

La codificació de les respostes es feia majoritàriament de manera automàtica en el moment d'emplenar el qüestionari, però quan això no era possible, es recollien les respostes literals que es van codificar després. Les variables que tenien literals a codificar eren: les llengües, els països, el nivell d'estudis, l'activitat econòmica i la professió. Els codis utilitzats per codificar les variables són, en tots els casos, els obtinguts de les classificacions estadístiques o de les nomenclatures oficials.

1.4.3. Ponderació i calibratge dels registres

Posteriorment, es va fer la ponderació i el calibratge de la mostra efectiva en relació amb les proporcions poblacionals, per a cada un dels deu àmbits territorials establerts, per sexe, grup d'edat i lloc de naixement categoritzat, i es van obtenir els factors d'elevació amb els quals es van ponderar els registres del fitxer. Per elevar les dades a la població real es van utilitzar les estimacions de població en la data més pròxima a la meitat del desenvolupament del treball de camp, en aquest cas el setembre del 2013.

La distribució de la no-resposta incideix en el calibratge i la ponderació de l'àmbit corresponent. En l'EULP 2013, els àmbits territorials de Catalunya han variat amb la desagregació d'uns quants municipis corresponents als àmbits Metropolità, Camp de Tarragona i Comarques Centrals, que han configurat un nou àmbit anomenat «Penedès». Aquesta novetat implica que no hi ha una correspondència amb els àmbits de l'edició anterior i és efectiva a partir de la Llei 23/2010, de 22 de juliol.

Un cop es va acabar de validar i depurar tots els qüestionaris recollits, de codificar les variables i de calcular els factors d'elevació, es va obtenir un fitxer final de microdades, segons el disseny dels registres acordat entre la Direcció General de Política Lingüística i l'Idescat, que contenia les variables resultants de tots els registres de la mostra efectiva obtinguda. A partir d'aquest fitxer, s'han produït els resultats estadístics publicats.

1.5. Qualitat de la informació estadística

La qualitat de la informació estadística es pot analitzar des de dues perspectives. D'una banda, a partir de les dades generades en la fase de recollida, conegudes també com a *paradata*, i, de l'altra, a partir dels indicadors considerats en els informes de qualitat que es recomanen des del *Codi de bones pràctiques de les estadístiques europees*.

El terme *paradata* es va definir per primera vegada l'any 1998,[7] i es refereix a la informació que es recull al llarg del procés de producció d'una estadística a partir d'una enquesta, molt especialment sobre la fase de recollida de la informació.[8] Va néixer com a instrument de monitorització de les fonts d'error de mesura en el moment del treball de camp, així com a metainformació de la qualitat dels resultats finals obtinguts. L'anàlisi de la *paradata* és rellevant en el cas de l'EULP 2013, atesa la novetat de la recollida multicanal de la informació, ja que s'havia de controlar l'error de mesura que hi podia haver amb la introducció del canal CAWI, tant al llarg del treball de camp com un cop finalitzat. Els principals indicadors considerats són la taxa de resposta, la de titularitat, el pes de cada canal de recollida en la mostra efectiva, el nombre de contactes i substitucions fetes i les incidències observades.

La taxa de resposta obtinguda finalment és del 96,7 % (taula 1.2), com a proporció entre la mostra teòrica i l'obtinguda efectivament, i són les Terres de l'Ebre, la Val d'Aran i el Camp de Tarragona els àmbits amb taxes de resposta més baixes, al voltant del 95 %. La taxa de titularitat, o la proporció de titulars sobre la mostra teòrica, supera el 65 % que s'havia prefixat, i s'ha situat en un 71,4 %. L'Alt Pirineu, així com les Comarques Gironines, són els àmbits que tenen titularitats més elevades, un 78,8 % i un 76 % respectivament, mentre que Barcelona i la resta de l'àmbit Metropolità és on més substitucions s'han hagut de fer.

La distribució de la mostra efectivament obtinguda segons el canal de recollida s'ha repartit en una proporció d'un 44,3 % en CAWI, un 44 % en CATI, i un 11,7 % en CAPI o presencial. Les Comarques Centrals són el territori on s'ha recollit més de la meitat de la mostra per mitjà d'Internet, mentre que a les comarques de l'Alt Pirineu i l'Aran no s'ha superat el 40 %. En aquestes mateixes comarques és on s'ha hagut de fer un esforç suplementari en el treball de camp presencial, ja que s'ha hagut de recollir el 18,2 % de la resposta a la Val d'Aran, i un 16,7 % a la resta de comarques de l'àmbit de l'Alt Pirineu i Aran.

Taula 1.2. Dimensió mostral, taxa de resposta, taxa de titularitat i mètode de recollida segons l'àmbit territorial. 2013

	Mostra teòrica	Mostra efectiva	Taxa de resposta	Taxa de titularitat*	CAWI	CATI	CAPI	Percentatge		
								CAWI	CATI	CAPI
Barcelona	1.104	1.070	96,9 %	66,9 %	485	436	149	45,3 %	40,7 %	13,9 %
Resta de l'àmbit Metropolità	1.692	1.651	97,6 %	60,7 %	778	722	151	47,1 %	43,7 %	9,1 %
Comarques Gironines	752	729	96,9 %	76,0 %	335	303	91	46,0 %	41,6 %	12,5 %
Camp de Tarragona	652	621	95,2 %	71,7 %	253	274	94	40,7 %	44,1 %	15,1 %
Terres de l'Ebre	528	497	94,1 %	71,2 %	200	226	71	40,2 %	45,5 %	14,3 %
Ponent	604	589	97,5 %	68,8 %	256	280	53	43,5 %	47,5 %	9,0 %

* Sobre la mostra teòrica.

[7] Mick Couper i Robert Groves van presentar en el Joint Statistical Meeting del 1998, a Dallas, el terme *paradata* dins l'àmbit de la reducció de l'error de mesura en les enquestes.

[8] KREUTER, Frauke (2013).

	Mostra teòrica	Mostra efectiva	Taxa de resposta	Taxa de titularitat*	CAWI	CATI	CAPI	Percentatge		
								CAWI	CATI	CAPI
Comarques Centrals	608	591	97,2 %	69,1 %	303	252	36	51,3 %	42,6 %	6,1 %
Resta de l'Alt Pirineu i Aran	468	454	97,0 %	78,8 %	170	208	76	37,4 %	45,8 %	16,7 %
Vall d'Aran	456	433	95,0 %	72,7 %	157	197	79	36,3 %	45,5 %	18,2 %
Penedès	636	620	97,5 %	69,6 %	275	297	48	44,4 %	47,9 %	7,7 %
Catalunya	**7.500**	**7.255**	**96,7 %**	**71,4 %**	**3212**	**3195**	**848**	**44,3 %**	**44,0 %**	**11,7 %**

* Sobre la mostra teòrica.

En vista del canal de resposta utilitzat s'observen alguns comportaments diferenciats segons el perfil sociodemogràfic, tal com mostra el gràfic 1.2. Les persones de 30 anys i menys són les que han estat més proclives a contestar a través de CAWI, mentre que les que tenen més de 65 anys han contestat majoritàriament a través de CATI. L'estructura per edat de la població estrangera és un factor explicatiu del diferent comportament quant al canal de resposta segons el lloc de naixement de les persones seleccionades. Mentre que la població nascuda a Catalunya ha contestat en un 54 % a través de CAWI, la població nascuda a la resta d'Espanya ha contestat majoritàriament a través de CATI. La població nascuda a l'estranger, més difícil de localitzar i captar, com es veu més endavant, ha respost en un 31 % a través d'Internet, un 39 % a través de CATI, però és la que proporcionalment ha estat més enquestada en el treball presencial, un 30,6 %.

Gràfic 1.2. Diferències en relació amb la mitjana de cada canal de recollida segons sexe, edat i lloc de naixement. 2013

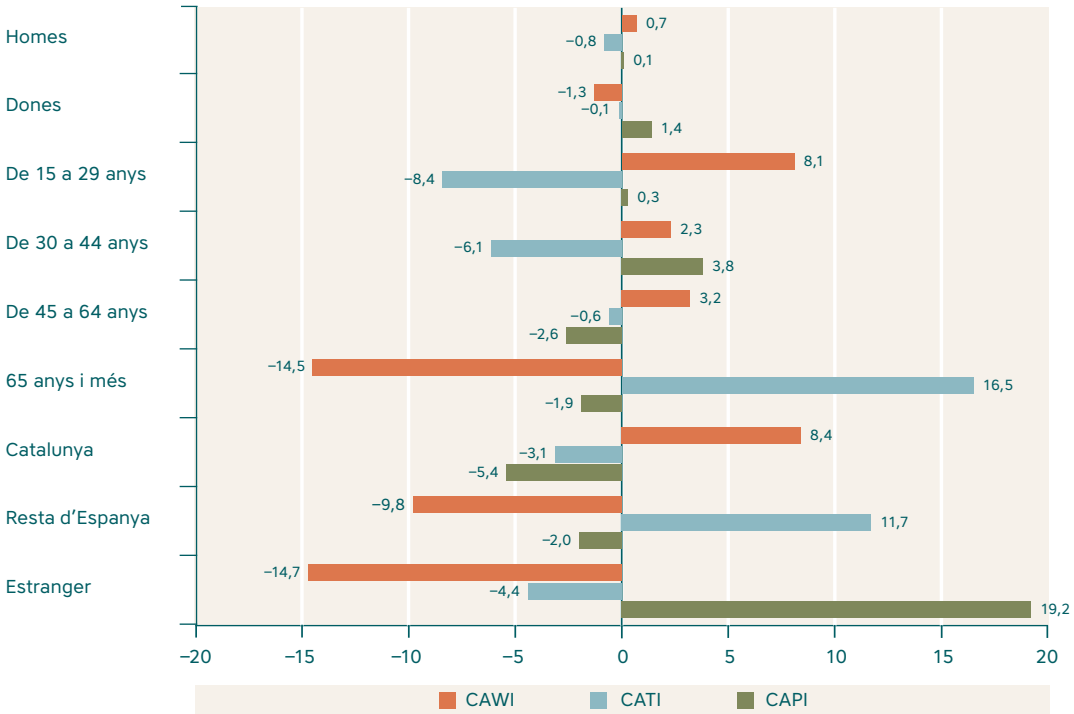

Com s'ha dit abans, la mostra teòrica parteix de 7.500 unitats informants, però van caldre 11.712 contactes, si es consideren les persones titulars i les substitutes, per obtenir una mostra efectiva suficient, que es va tancar amb 7.255 enquestes vàlides (taula 1.3). Això representa que per cada enquesta vàlida s'han hagut de fer 1,61 contactes. Aquesta ràtio és molt important, ja que la distribució per canals de recollida pot amagar l'esforç fet efectivament en cada canal per obtenir enquestes vàlides. Tal com està dissenyat el treball de camp, el canal CAWI de recollida és el més econòmic tant pel que fa a esforços del personal enquestador per obtenir enquestes vàlides com monetàriament. En canvi, el canal CAPI és el més car en els dos aspectes, ja que requereix un desplegament de personal enquestador en el territori, i en la majoria dels casos s'obté com a resultat no ja enquestes vàlides, sinó incidències que comporten substitucions o bé assignacions definitives com a no-resposta.

Taula 1.3. Incidències que han causat substitució en el treball de camp. 2013

	Nombre d'incidències								Percentatge sobre mostra teòrica									
	Incidències en la localització			Incidències en la captació					Incidències en la localització			Incidències en la captació					Total persones contactades	
	CR	IL	DS	IC	AB	NE	DI	Total	CR	IL	DS	IC	AB	NE	DI	Total	PE+I	RCE
Barcelona	105	354	16	45	87	217	5	829	9,5 %	32,1 %	1,4 %	4,1 %	7,9 %	19,7 %	0,5 %	75,1 %	1.899	1,77
Resta de l'àmbit Metropolità	82	355	9	60	33	216	12	767	4,8 %	21,0 %	0,5 %	3,5 %	2,0 %	12,8 %	0,7 %	45,3 %	2.418	1,46
Comarques Gironines	72	219	9	27	37	94	6	464	9,6 %	29,1 %	1,2 %	3,6 %	4,9 %	12,5 %	0,8 %	61,7 %	1.193	1,64
Camp de Tarragona	28	246	0	16	5	54	3	358	4,3 %	37,7 %	—	2,5 %	0,8 %	8,3 %	0,5 %	54,9 %	979	1,58
Terres de l'Ebre	54	189	6	35	21	155	9	469	10,2 %	35,8 %	1,1 %	6,6 %	4,0 %	29,4 %	1,7 %	88,8 %	966	1,94
Ponent	36	168	11	30	26	97	5	373	6,0 %	27,8 %	1,8 %	5,0 %	4,3 %	16,1 %	0,8 %	61,8 %	962	1,63
Comarques Centrals	26	100	2	21	25	53	2	229	4,3 %	16,4 %	0,3 %	3,5 %	4,1 %	8,7 %	0,3 %	37,7 %	820	1,39
Val d'Aran	40	179	12	18	19	49	2	319	8,5 %	38,2 %	2,6 %	3,8 %	4,1 %	10,5 %	0,4 %	68,2 %	752	1,74
Resta de l'Alt Pirineu i Aran	61	114	17	24	19	78	0	315	13,4 %	25,0 %	3,7 %	5,3 %	4,2 %	17,1 %	—	69,1 %	769	1,69
Penedès	28	171	11	22	19	75	8	334	4,4 %	26,9 %	1,7 %	3,5 %	3,0 %	11,8 %	1,3 %	52,5 %	954	1,54
Total	**532**	**2095**	**99**	**298**	**291**	**1088**	**54**	**4457**	**7,1 %**	**27,9 %**	**1,3 %**	**4,0 %**	**3,9 %**	**14,5 %**	**0,7 %**	**59,4 %**	**11.712**	**1,61**

CR=Canvi de residència, IL=Il·localitzable, DS=Deslocalitzat, IC=Incapacitat per contestar, AB=Absent, NE=Negativa, DI=Desconeixement de l'idioma, PE+I=Persones enquestades + incidències, RCE=Ràtio contactes per enquesta obtinguda.

La no-localització de la persona seleccionada i les negatives a contestar són, amb diferència, les incidències més freqüents que van portar a substituir les unitats informants. Pel que fa a les dificultats de localització de la persona seleccionada, se'n van enregistrar 2.095 casos, en 532 casos es van haver de substituir a causa d'un canvi de residència de la persona, i en 99 d'aquests es va localitzar la persona, però el canvi de residència també va ser d'àmbit territorial, un fet que les feia no enquestables.

Pel que fa a les incidències de captació, s'han considerat les negatives, les absències, i les incapacitats per contestar a causa d'alguna malaltia, discapacitat o edat molt avançada, o bé per desconeixement de les llengües oficials a Catalunya. Es van enregistrar 1.088 negatives, cosa que representa una taxa de negatives d'un 14,5 % sobre la mostra teòrica. La població més propensa a negar-se a fer l'enquesta o bé a deixar-la parcialment no resposta és la població nascuda a l'estranger, en menys mesura la població nascuda a la resta d'Espanya i la població de 65 anys i més, com mostra el gràfic 1.3. En tot cas, les negatives a respondre suposen gairebé una de cada quatre incidències que porten a la substitució.

Gràfic 1.3. Taxa de negatives a contestar segons composició per sexe, edat i lloc de naixement. 2013

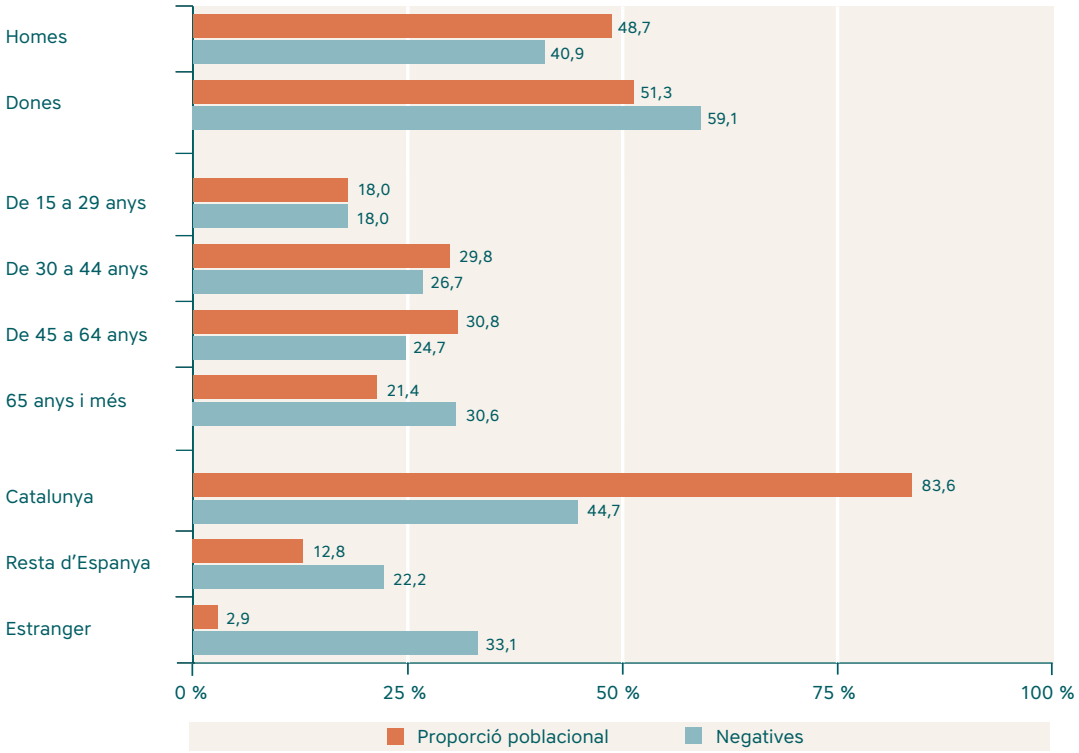

També es van haver de substituir 298 persones a causa de la seva incapacitat per contestar per una malaltia, o per desconeixement de la informació que se sol·licitava, i 291 a causa d'una absència reiterada tant pel que fa al canal telefònic com al presencial. Només en 54 casos, un 0,7 % de la mostra teòrica, es va localitzar la persona seleccionada, però pel seu desconeixement de les llengües oficials i com que no hi havia persones properes que poguessin suplir aquesta mancança, han hagut de ser substituïdes. En tots els casos, aquestes persones eren nascudes fora d'Espanya.

En resum, més de la meitat dels informants titulars han respost per CAWI, un 56,1 %; en canvi, gairebé un 64 % dels substituts 1 (S1) ho han fet per CATI, i més de la meitat dels substituts 2 i altres ordres de substitucions (S2 + S Altres) han acabat responent de manera presencial o per CAPI, tal com mostra la taula 1.4.

Taula 1.4. Titularitat segons el canal de recollida. 2013

	Titulars	Substitut 1 (S1)	Substitut 2 (S2)	Substituts altres (SA)	Total
CAWI	2.908	192	77	35	3.212
CATI	2.148	766	226	55	3.195
CAPI	125	240	273	210	848
Total	**5.181**	**1.198**	**576**	**300**	**7.255**
Percentatge CAWI	56,1 %	16,0 %	13,4 %	11,7 %	44,3 %
Percentatge CATI	41,5 %	63,9 %	39,2 %	18,3 %	44,0 %
Percentatge CAPI	2,4 %	20,0 %	47,4 %	70,0 %	11,7 %

En abordar la qualitat de les dades en un treball multicanal, cal preguntar-se si es pot donar un error de mesura a causa del canal de resposta, és a dir, si els canvis introduïts en la fase de recollida han influenciat en els resultats finals. L'anàlisi d'aquest tipus d'error de mesura hauria requerit la comparació dels resultats de les principals variables objectiu a partir de diverses mostres de dimensió i característiques semblants, amb la introducció seqüencial de combinació dels tres canals, i així arribar a conclusions fermes.[9] Com ja s'ha explicat, des d'un bon principi de la planificació de l'EULP 2013 es va decidir fer una prova pilot que permetés avaluar les fortaleses i febleses de la viabilitat de la recollida multicanal i els escenaris probables de proporció de recollida per cadascun dels canals que cal tenir en compte en el disseny final. L'anàlisi de l'error mostral es va posposar a l'anàlisi dels resultats obtinguts en comparació al canal emprat, i en comparació a l'edició de l'EULP 2008.

Les taules 1.5 i 1.6 mostren els resultats de la llengua habitual i els usos lingüístics a la llar segons el canal de recollida per a les edicions del 2013 i del 2008. En vista dels resultats globals, no s'observen uns canvis de tendència gaire diferents entre les dues edicions que facin sospitar que les millores en l'instrument de mesura siguin una font d'error. Pel que fa als resultats segons el canal de recollida, s'observa, en primer lloc, una lleugera sobrerepresentació de la llengua catalana, quant a llengua habitual i d'ús a la llar, pel que fa a les enquestes obtingudes a través del canal CAWI; en segon lloc, una petita preponderància de la llengua castellana en el canal CATI, i finalment, i el més destacable, les opcions d' d'altres llengües en el canal CAPI. Aquest fet porta a concloure que les diferències de resultats entre canals s'expliquen més pels perfils sociodemogràfics de les persones que responen que no pas pel fet que sigui el canal el que condicioni respostes als informants.

Taula 1.5. Llengua habitual segons el canal de recollida. 2008 i 2013

	2013				2008			
	Català	Castellà	Ambdues	Altres	Català	Castellà	Ambdues	Altres
CAWI	43,4 %	46,6 %	6,1 %	3,9 %				
CATI	33,4 %	54,3 %	7,8 %	4,6 %	32,5 %	46,6 %	11,7 %	9,2 %
CAPI	18,6 %	54,1 %	6,1 %	21,2 %	41,8 %	44,6 %	12,3 %	1,3 %
Total	**36,3 %**	**50,7 %**	**6,8 %**	**6,2 %**	**35,6 %**	**45,9 %**	**11,9 %**	**6,5 %**

Taula 1.6. Usos lingüístics a la llar segons el canal de recollida. 2008 i 2013

	2013						
	Només en català	Més en català que en castellà	Igual en català i en castellà	Més en castellà que en català	Només en castellà	Només en altres llengües	Altres combinacions
CAWI	30,0 %	7,6 %	10,1 %	14,6 %	30,6 %	2,0 %	5,2 %
CATI	26,3 %	3,6 %	6,5 %	6,7 %	47,8 %	4,3 %	4,9 %
CAPI	14,6 %	1,6 %	5,7 %	3,9 %	46,2 %	16,3 %	11,6 %
Total	**26,7 %**	**5,2 %**	**8,0 %**	**10,0 %**	**39,6 %**	**4,6 %**	**5,8 %**

[9] Vannieuwenhuyze, Jorre T.A; Loosveldt, Geert (2013).

	2008						
	Només en català	Més en català que en castellà	Igual en català i en castellà	Més en castellà que en català	Només en castellà	Només en altres llengües	Altres combinacions
CAWI							
CATI	29,0 %	3,0 %	7,7 %	6,0 %	43,5 %	7,6 %	3,2 %
CAPI	36,7 %	4,7 %	9,4 %	6,1 %	40,8 %	1,3 %	1,0 %
Total	**31,6 %**	**3,6 %**	**8,3 %**	**6,0 %**	**42,6 %**	**5,5 %**	**2,5 %**

∗ Base: població que viu en llars de dos membres i més

Seguint les recomanacions del *Codi de bones pràctiques de les estadístiques europees*, les millores en la metodologia de l'EULP 2013 han estat encaminades a documentar la qualitat de la informació. Els indicadors més rellevants de qualitat, segons el Codi, són la precisió, la rellevància, l'oportunitat, l'accessibilitat a les dades, la coherència externa o comparabilitat, l'eficàcia dels recursos i el manteniment de la confidencialitat i el secret estadístic.

Pel que fa a la precisió, que és el grau de similitud de les estimacions amb els valors que es podrien considerar certs o reals, trobem que els errors de mostreig que il·lustren aquesta precisió s'han mantingut inferiors al 5 %, si considerem la dimensió mostral efectivament assolida, en tots els territoris representatius. La rellevància és el grau en què satisfà les necessitats dels usuaris actuals, i és indiscutible en el cas de l'EULP 2013, ja que el nivell de consolidació i de consulta a experts i usuaris habituals de les dades de l'EULP ha estat molt notable des de la primera edició del 2003.

L'oportunitat de l'EULP 2013 es mesura segons el temps transcorregut entre l'àmbit temporal de l'estadística i la seva difusió. La recollida de la informació va ser en el segon semestre del 2013 i la publicació dels primers resultats és del juny del 2014, un període de temps força curt per a una enquesta a la població d'aquestes característiques i dimensions.

Pel que fa a l'accés a les dades obtingudes, s'han publicat per al conjunt de Catalunya, els vuit àmbits territorials, la Val d'Aran i el municipi de Barcelona als webs de l'Idescat i de la Direcció General de Política Lingüística. I des del primer moment s'estan atenent les comandes a mesura que els usuaris ho sol·liciten, sempre que es compleixin les normatives de secret i significativitat estadística.

Els resultats de l'EULP 2013 són coherents amb edicions anteriors, com ja s'ha comentat, i també amb altres operacions estadístiques, com per exemple amb les dades lingüístiques incloses en el Cens de població 2011.

Taula 1.7. Coneixements de català de l'EULP i del Cens lingüístic. 2008, 2011 i 2013

	L'enten			El sap parlar			El sap llegir			El sap escriure		
	2008	2011∗	2013	2008	2011∗	2013	2008	2011∗	2013	2008	2011∗	2013
Milers de persones	5.832,2	5.964,2	5.899,4	4.823,4	4.540,3	5.027,2	5.034,4	5.046,8	5.152,4	3.807,3	3.452,9	3.776,3
Taxes (%)	94,6 %	94,8 %	94,3 %	78,3 %	72,2 %	80,4 %	81,7 %	80,2 %	82,4 %	61,8 %	54,9 %	60,4 %

∗ adaptat a la població de 15 anys i més

Font de les dades del 2011: Cens lingüístic

Quant al cost de l'EULP 2013, els recursos han estat utilitzats eficaçment. El fet d'haver incorporat el canal de recollida per Internet, i haver-lo gestionat directament des de l'Idescat, ha donat com a resultat un nombre alt de respostes i ha comportat un estalvi d'almenys un terç del cost total en una primera previsió. A més de la reducció de costos notable, la càrrega demandada als informants no ha estat excessiva, ja que han pogut escollir el canal de resposta que més s'adequava a les seves característiques.

La confidencialitat i la seguretat de les dades s'han preservat perquè les dades personals enregistrades per Internet s'han recollit en un servidor segur de l'Idescat. La transparència queda reflectida en la nombrosa documentació elaborada que ha recollit les decisions i els procediments metodològics emprats. Finalment, el secret estadístic s'ha garantit en tot moment de manera legal tant des del punt de vista del personal que hi ha participat com des del punt de vista de la difusió de les dades.

1.6. Conclusions

Els treballs preliminars de disseny de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013 partien d'una metodologia que es va configurar en l'edició anterior, la del 2008, i que es va mostrar vàlida i adequada; en aquella ocasió, el repte era construir un instrument de mesura que permetés fer el retrat sociolingüístic d'un país on s'esdevenien grans canvis demogràfics, l'oficialització de la llengua occitana a l'Aran, i l'aparició del *Codi de bones pràctiques de les estadístiques europees*.

L'edició del 2013 ha comportat la consolidació de la metodologia quant als objectius i a la validesa conceptual, afegint-hi, però, dues circumstàncies que feien incrementar el nivell de dificultat dels reptes: la inevitable introducció del canal Internet en el treball de camp i l'increment de l'eficiència en un context de constrenyiment pressupostari. S'han relatat aquí els principals reptes als quals s'ha enfrontat l'equip que ha treballat tant en el disseny metodològic com en la fase de recollida i en la de tractament de la informació. Tots ells han requerit moltes hores, experiència, energia i, sovint, enginy, en el procés de producció estadística, tot cercant que el nivell de qualitat del producte final fos tan bo o millor que el de les edicions anteriors.

No és l'objectiu de les autores d'aquest article avaluar si els reptes s'han assolit, sinó fer tan transparents com sigui possible les nombroses decisions metodològiques i tècniques preses al llarg de tot el procés. En tot cas, seran els autors i les anàlisis dels resultats els que mostraran les fortaleses i febleses de l'EULP 2013. És indubtable que s'ha d'estar en un procés de millora contínua, de manera que properes edicions hauran d'incorporar els aspectes que caldrà modificar per tal d'evitar l'obsolescència del producte estadístic.

A manera de resum es reprodueix una taula amb les novetats metodològiques de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013.

Taula 1.8. Esquema metodològic de les edicions de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població

	EULC 2003	EULP 2008	EULP 2013
Qüestionari	– En català i en castellà	– Supressió, addició, canvi d'ordre i modificació de preguntes i categories de resposta – En català, castellà i aranès	– Modificació, addició i eliminació de preguntes – En català, castellà i aranès – Versió digital d'autoemplenament
Àmbits territorials	– Set àmbits territorials	– Barcelona ciutat – Set àmbits territorials – Val d'Aran	– Barcelona ciutat – Vuit àmbits territorials – Val d'Aran
Disseny de la mostra	– Variables estratificació: àmbits territorials i dimensió municipal – n = 7.259	– Bietàpic estratificat – Variables estratificació: àmbits territorials – 1a etapa: municipis – 2a etapa: persones – n = 7.140	– Bietàpic estratificat – Variables estratificació: àmbits territorials i dimensió municipal – 1a etapa: seccions censals – 2a etapa: 12 persones per secció – Val d'Aran: mostreig aleatori simple – n = 7.255
Selecció de la unitat informant	– Selecció aleatòria entre tots els membres de la llar contactada de 15 anys i més	– Extracció del Registre de població de persones de 15 anys i més	– Extracció del Registre de població de persones de 15 anys i més – Acarament amb fitxer RCASS (per obtenir telèfons)
Mètode de recollida d'informació	– CATI, amb control de quotes de sexe i edat	– Multicanal: CATI i PAPI – 5 substituts del mateix municipi, sexe, edat i lloc de naixement	– Multicanal: CAWI, CATI i CAPI – 2 substituts de la mateixa secció, sexe, edat i lloc de naixement
Població de referència	– Població en data 1 de novembre de 2001, Cens de població	– Estimacions de població en data 1 de gener de 2008	– Estimacions de població al punt mitjà de treball de camp: 1 de setembre de 2013
Ponderació i elevació	– Variables: àmbit territorial, sexe, grup d'edat – Sense calibratge – Calibratge per a les dades enllaçades	– Variables: àmbit territorial, sexe, grup d'edat i lloc de naixement – Calibratge	– Variables: àmbit territorial, sexe, grup d'edat i lloc de naixement – Calibratge

Capítol 2
El context demogràfic de l'evolució sociolingüística a Catalunya 2003-2013

Mireia Farré, Montse Navarro i Cristina Rovira (Institut d'Estadística de Catalunya)

2.1. Introducció

Aquest capítol descriu l'evolució recent de la població de Catalunya i, en particular, analitza el creixement migratori que ha produït canvis significatius en la composició de la població per lloc de naixement, amb un augment del percentatge de població nadiua de l'estranger. L'objectiu és emmarcar el context demogràfic de les dades de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població (EULP) corresponent a l'any 2013 i s'analitza també el decenni 2003-2013, per situar l'evolució demogràfica de les edicions anteriors de l'EULP, dels anys 2003 i 2008.

L'anàlisi es basa principalment en fonts demogràfiques i té en compte tant la població del conjunt de Catalunya com la dels territoris estudiats específicament per l'EULP, és a dir, els àmbits del Pla territorial, la ciutat de Barcelona i la Val d'Aran.

2.2. Creixement i canvi demogràfic: del boom migratori al decreixement

La població de Catalunya es va mantenir estable a l'entorn dels sis milions d'habitants en les dècades dels anys vuitanta i noranta del segle passat. Amb el canvi de segle, es va inaugurar una etapa de creixement ràpid de la població, arran d'un important flux de migració procedent de l'estranger, que en una dècada, del 2001 al 2011, va portar la població de Catalunya de 6,3 a 7,5 milions d'habitants, una xifra que en nombres absoluts representa el creixement més alt registrat mai per la població catalana.

Aquest treball analitza específicament l'evolució demogràfica del decenni 2003-2013, per situar el context demogràfic de cadascuna de les edicions de l'EULP, els anys 2003, 2008 i 2013.

Entre els anys 2003 i 2008 la població va tenir un creixement molt intens. La irrupció de la crisi econòmica va comportar primer un alentiment del ritme de creixement en el quinquenni 2008-2012 i després, a partir de l'any 2012, una disminució neta del nombre d'habitants residents. Les projeccions de població de Catalunya publicades

recentment per l'Idescat apunten que aquesta tendència de disminució de la població es mantindrà a curt termini i no es preveu que la xifra d'habitants recuperi els 7,5 milions fins ben entrada la tercera dècada d'aquest segle (gràfic 2.1).

Gràfic 2.1. Evolució de la població. Estimacions 1982-2014 i projeccions 2015-2030.

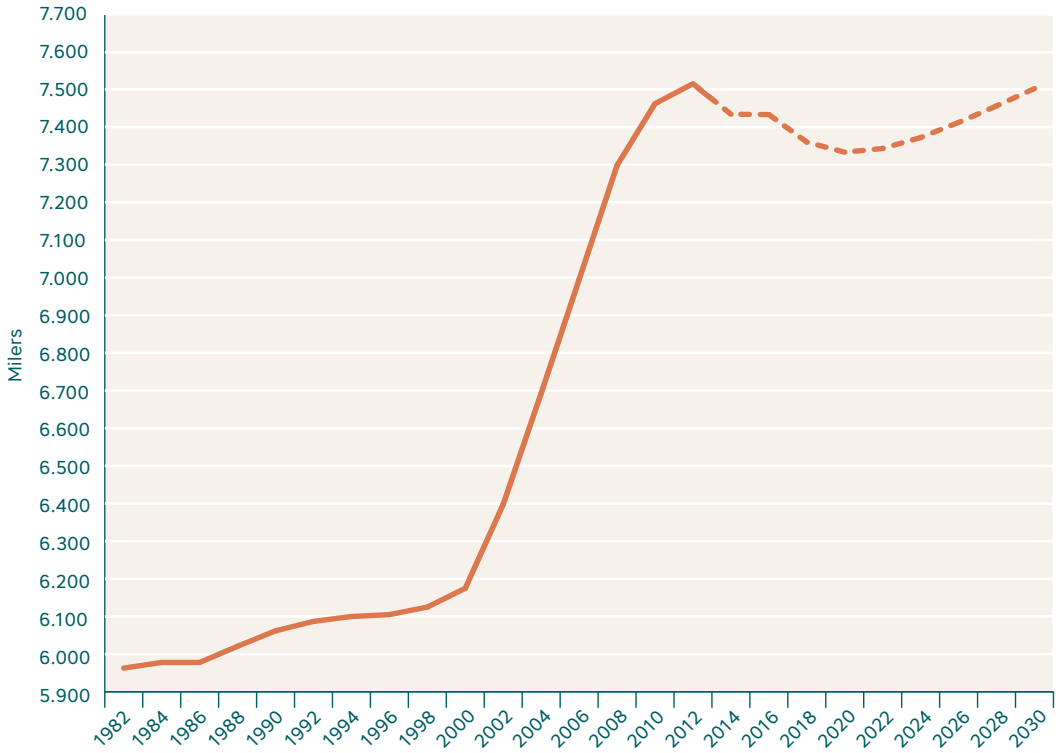

Font de les dades: Idescat. Estimacions de població i projeccions de població.

El gràfic 2.2 mostra el boom migratori dels anys 2003-2008 i la davallada posterior, amb un saldo que passa a ser negatiu el 2012. El component natural, la diferència entre naixements i defuncions, ha contribuït també de manera positiva al creixement total, però ha tingut un efecte molt menor. A partir del 2008, el moviment natural mostra una tendència clara de disminució, resultat sobretot del descens de la natalitat.

Gràfic 2.2. Components del creixement. 1981-2003

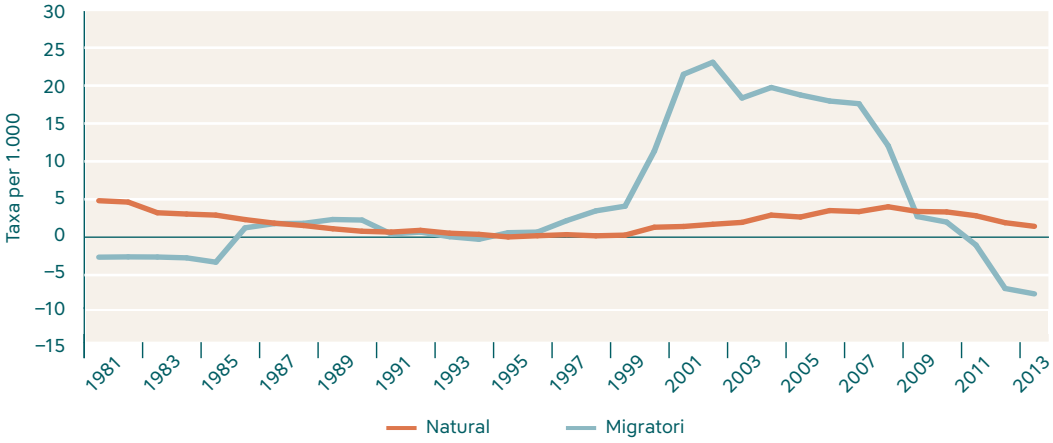

Font de les dades: Idescat. Indicadors demogràfics.

2.3. Distribució de la població segons el sexe, l'edat i el lloc de naixement

En el conjunt de la població resident hi ha un nombre molt semblant de dones i d'homes, però la distribució per sexe presenta diferències segons el lloc de naixement. En la població nascuda a l'estranger, hi ha majoria d'homes (109 homes per cada 100 dones), mentre que la població nascuda a la resta de l'Estat presenta un fort desequilibri a favor de les dones (83 homes per cada 100 dones). En la població nadiua de Catalunya, el nombre d'homes i de dones està equilibrat, atès que el dèficit d'homes en les edats grans està compensat per un excés en les edats infantils i joves.

Pel que fa a la distribució segons el lloc de naixement, el 63,7 % (7 de cada 11 residents) són nascuts a Catalunya, el 18,8 % a la resta de l'Estat (1 de cada 5) i el 17,5 % a l'estranger (1 de cada 6).

La distribució per lloc de naixement de la població presenta força diferències segons el grup d'edat: la pràctica totalitat de la població infantil és nascuda a Catalunya, però el percentatge d'autòctons disminueix amb l'edat i en el grup de 65 anys i més representa menys del 50 % de la població, amb un mínim en les edats de 70-74 anys, unes generacions nascudes durant la Guerra Civil. En canvi, la presència de naturals de la resta de l'Estat és molt baixa en les edats infantils i joves, i és el col·lectiu amb menys representació fins als 50 anys. En la població a partir dels 60 anys, el nombre de residents nascuts a la resta de l'Estat supera lleugerament el dels residents nascuts a Catalunya. La població estrangera té una forta presència en la franja de 15 a 49 anys (el 28,3 %) i, especialment, en el grup de 24 a 34 anys (1 de cada 3 habitants).

Gràfic 2.3. Piràmide de població segons el lloc de naixement. 2013

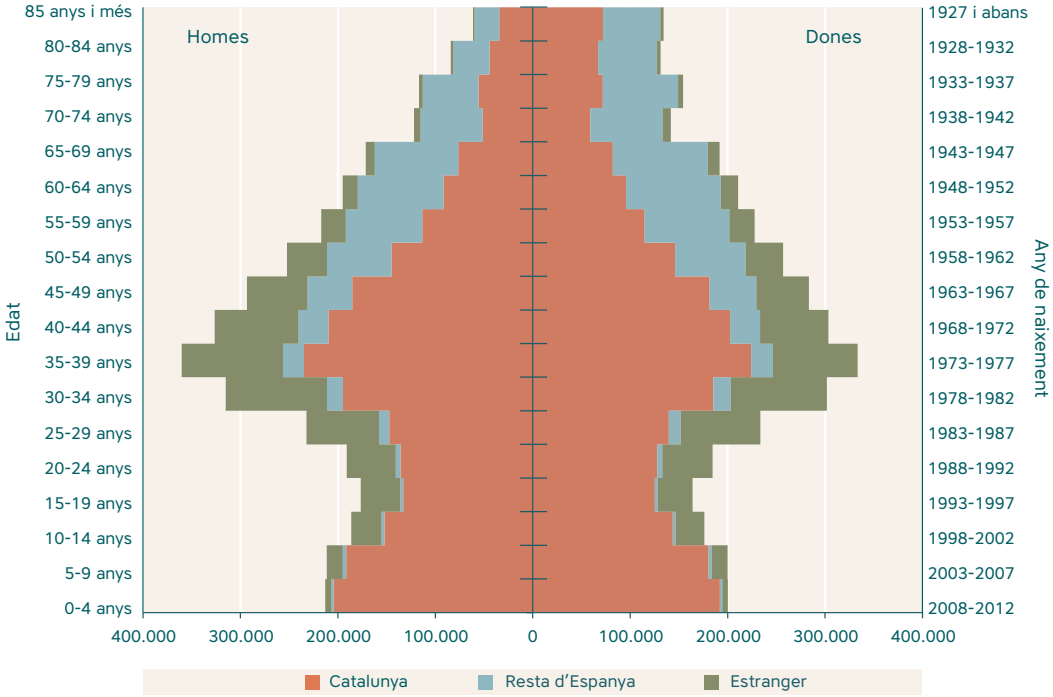

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

Taula 2.1. Lloc de naixement i edat. 2013

	Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger	Total
Milers				
Menys de 15 anys	1.063,9	17,5	105,4	1.186,9
De 15 a 29 anys	808,4	39,1	333,9	1.181,4
De 30 a 44 anys	1.251,0	139,9	549,1	1.940,0
De 45 a 59 anys	1.073,4	583,3	279,7	1.936,4
65 anys i més	614,1	637,4	57,5	1.309,0
Total	**4.810,8**	**1.417,2**	**1.325,7**	**7.553,7**
Distribució per edat (percentatge)				
Menys de 15 anys	22,1 %	1,2 %	8,0 %	15,7 %
De 15 a 29 anys	16,8 %	2,8 %	25,2 %	15,6 %
De 30 a 44 anys	26,0 %	9,9 %	41,4 %	25,7 %
De 45 a 59 anys	22,3 %	41,2 %	21,1 %	25,6 %
65 anys i més	12,8 %	45,0 %	4,3 %	17,3 %
Total	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**
Edat mitjana (anys)	36,9 %	61,8 %	36,4 %	41,5 %
Homes per 100 dones	**99,5 %**	**83,4 %**	**105,6 %**	**97,3 %**

	Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger	Total
Distribució per lloc de naixement (percentatge)				
Menys de 15 anys	89,6 %	1,5 %	8,9 %	100,0 %
De 15 a 29 anys	68,4 %	3,3 %	28,3 %	100,0 %
De 30 a 44 anys	64,5 %	7,2 %	28,3 %	100,0 %
De 45 a 59 anys	55,4 %	30,1 %	14,4 %	100,0 %
65 anys i més	46,9 %	48,7 %	4,4 %	100,0 %
Total	**63,7 %**	**18,8 %**	**17,5 %**	**100,0 %**

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants

2.4. Origen de la població: distribució de la població de 15 anys i més segons el lloc de naixement dels progenitors

El lloc de naixement és una variable explicativa molt rellevant de l'ús i el nivell del coneixement de la llengua, però també ho és l'origen geogràfic familiar, que determina en gran manera la llengua inicial o parlada a casa. Les successives onades de migració, que han estat a la base del creixement demogràfic català, determinen que una majoria de catalans tinguin orígens familiars fora de Catalunya.

Gràfic 2.4. Lloc de naixement dels pares. 2013

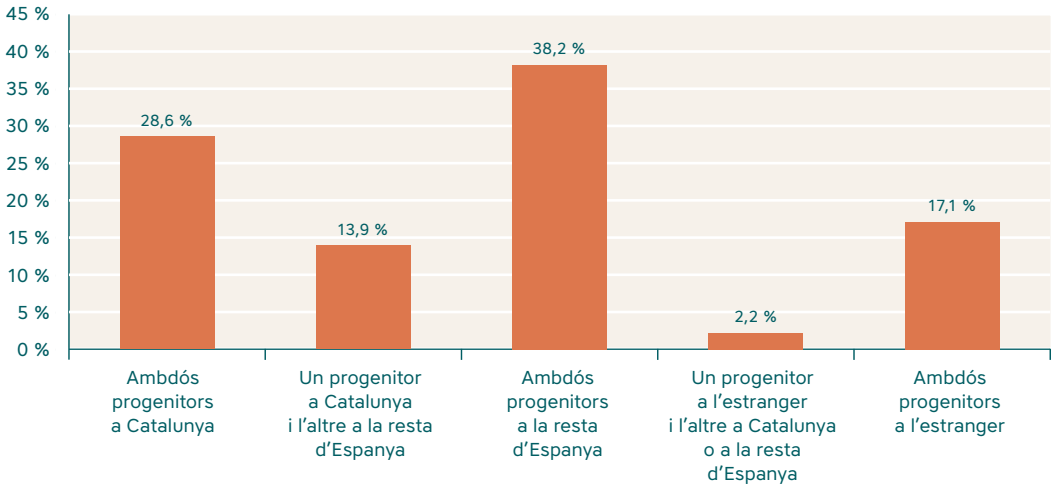

Les dades de l'EULP 2013 indiquen que a l'entorn del 29 % de la població de 15 anys i més té els dos pares nascuts a Catalunya, mentre que el 14 % té un dels dos progenitors nascut a Catalunya i l'altre a la resta de l'Estat, i és més freqüent la situació de mare nativa catalana i pare de la resta de l'Estat que a l'inrevés. En el conjunt de la població de més de 15 anys, el 38 % té els dos pares nascuts a la resta de l'Estat espanyol, mentre que el 17 % de residents té els dos pares nascuts a l'estranger. Finalment,

només el 2 % dels residents de més de 15 anys són fills d'una parella formada per un nadiu de l'estranger i l'altre de la resta de l'Estat o de Catalunya.

Si ens fixem en els nascuts a Catalunya (gràfic 2.5), trobem que gairebé la meitat són fills de pares nadius tots dos. Un de cada cinc nadius té un dels dos progenitors nascut a la resta de l'Estat i l'altre a Catalunya i més d'una quarta part tenen els dos pares nascuts a la resta de l'Estat.

Gràfic 2.5. Lloc de naixement dels pares de la població nascuda a Catalunya. 2013

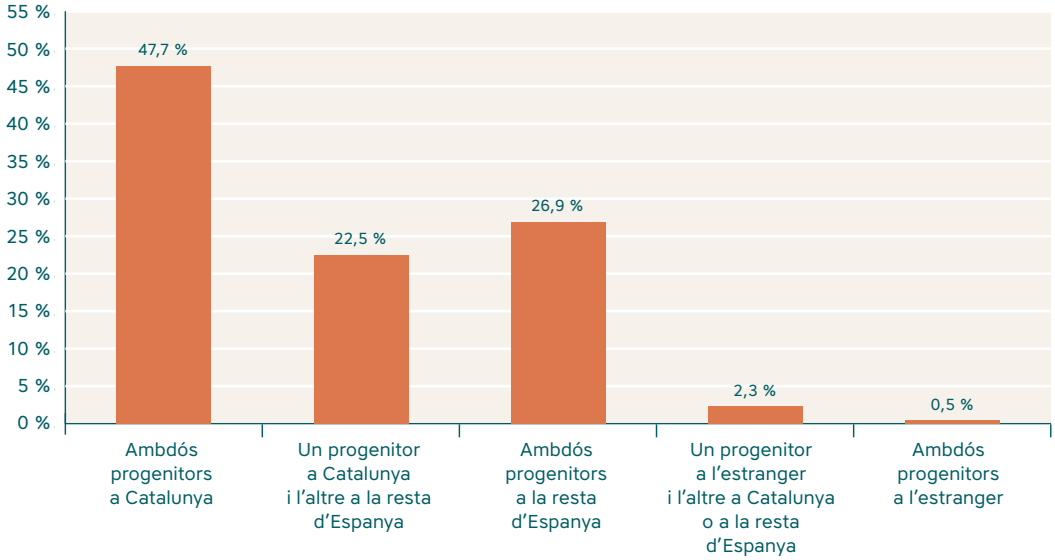

L'anomenada «segona generació», és a dir, els nascuts a Catalunya que tenen un o els dos pares nascuts a l'estranger, té poc pes en el grup de població de 15 anys i més, i no arriba al 3 %.

En canvi, d'acord amb les dades del Cens de població del 2011, en la població de menys de 15 anys es registra una presència important de la «segona generació» amb prop d'una quarta part del total de menors de 15 anys nascuts a Catalunya amb un o els dos pares nascuts a l'estranger.

Taula 2.2. Lloc de naixement i lloc de naixement dels pares. 2013

	Total	
	Milers	Percentatge
Nascuts a Catalunya de 15 anys i més	**3.682,2**	**100,0 %**
Ambdós progenitors nascuts a Catalunya	1.757	47,7 %
Mare nascuda a Catalunya i pare a la resta d'Espanya	452	12,3 %
Mare nascuda a la resta d'Espanya i pare a Catalunya	378	10,3 %
Ambdós progenitors nascuts a la resta d'Espanya	991	26,9 %
Un progenitor nascut a l'estranger i l'altre a Catalunya o la resta d'Espanya	86	2,3 %
Ambdós progenitors nascuts a l'estranger	18	0,5 %

	Total	
	Milers	Percentatge
Nascuts a la resta Espanya de 15 anys i més	**1.410,8**	**100,0 %**
Ambdós progenitors nascuts a resta d'Espanya	1.361,6	96,5 %
Altres situacions	69,2	4,9 %
Nascuts a l'estranger de 15 anys i més	**1.160,8**	**100,0 %**
Ambdós progenitors nascuts a l'estranger	1.051,6	90,6 %
Altres situacions	109,2	9,4 %
Total de població de 15 anys i més	**6.253,8**	**100,0 %**
Ambdós progenitors nascuts a Catalunya	1.790,0	28,6 %
Mare nascuda a Catalunya i pare a la resta d'Espanya	471,6	7,5 %
Mare nascuda a la resta d'Espanya i pare a Catalunya	395,5	6,3 %
Ambdós progenitors nascuts a la resta d'Espanya	2.388,9	38,2 %
Un progenitor nascut a Catalunya i l'altre a l'estranger	75,5	1,2 %
Un progenitor nascut a la resta d'Espanya i l'altre a l'estranger	62,5	1,0 %
Ambdós progenitors nascuts a l'estranger	1.069,8	17,1 %

2.5. El canvi demogràfic en la dècada 2003-2013

2.5.1. Components del canvi demogràfic en la dècada 2003-2013

Els canvis en el nombre d'habitants i en la seva distribució per edat i lloc de naixement són el resultat dels fluxos de migració, del moviment natural i del trànsit de les diferents generacions per les edats de la piràmide. Els naixements, que es concentren en la base de la piràmide, i les defuncions, que tenen sobretot impacte en les edats avançades, són els components del creixement natural. L'efecte de la migració es concentra, principalment, en els adults joves i els nens de poca edat, que migren amb els seus pares. L'evolució de la població en cada grup d'edat també depèn de l'estructura demogràfica, de la grandària de les diferents generacions, que envelleixen i transiten per les edats de la piràmide.

2.5.2. Evolució de la piràmide de població en la dècada 2003-2013

L'any 2013 la piràmide de la població nascuda a Catalunya té una base força més ampla que l'any 2003 gràcies a l'augment de naixements, propiciat per l'entrada en edat de tenir fills de les generacions plenes, nascudes els anys seixanta i setanta, i per l'aportació a la natalitat de la població estrangera que va arribar en la primera dècada del segle. La disminució de població de 15 a 29 anys reflecteix la incorporació

de les generacions buides, nascudes els anys vuitanta i noranta. En sentit contrari, el trànsit de les generacions plenes dels anys seixanta i setanta cap a les edats de 30 a 44 anys ha suposat un augment considerable de la població d'aquesta franja d'edat. També augmenta la població de més edat, excepte la de 70 a 74 anys, per l'entrada de les generacions buides nascudes durant la Guerra Civil.

Gràfic 2.6. Piràmide de població nascuda a Catalunya. 2003 i 2013

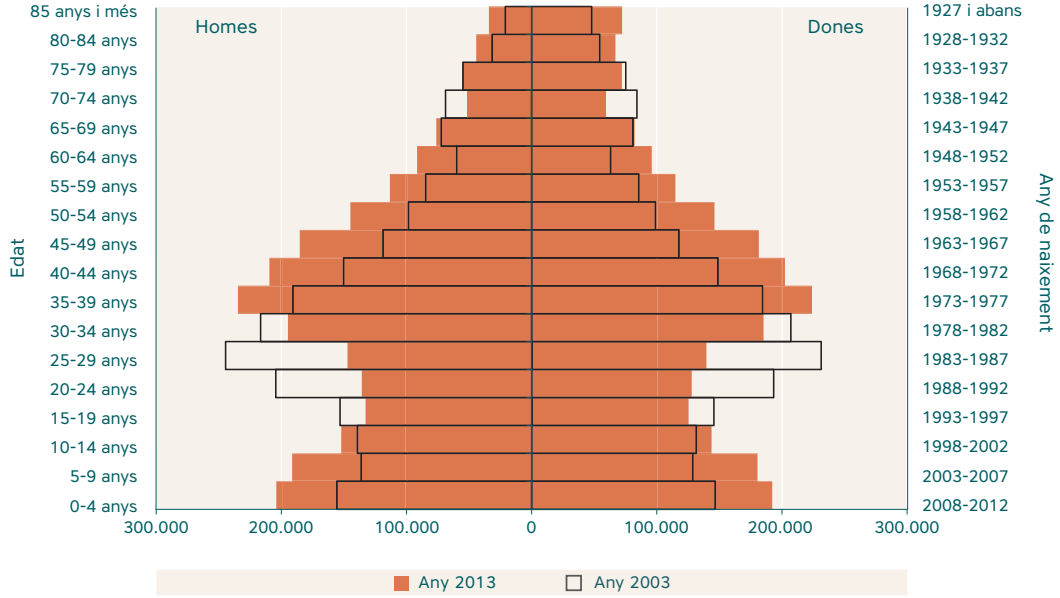

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

L'any 2013 la població nascuda a la resta de l'Estat té una distribució per edats fortament envellida, amb una edat mitjana de 62 anys i amb el 45 % de residents de més de 65 anys. En el decenni 2003-2013, aquest col·lectiu registra un fort envelliment a causa de la distribució de la població en forma de piràmide invertida, ja que entre les generacions nascudes a partir dels anys cinquanta, les més recents són sistemàticament menys nombroses que les generacions més antigues. El trànsit cap als seixanta anys de les generacions nascudes els anys quaranta, que són les més plenes de la piràmide, ha comportat un augment de la població de 60 a 69 anys, mentre que en les edats més joves l'evolució de l'estructura demogràfica ha comportat un descens sistemàtic de població. El saldo migratori, que és de signe positiu, però molt petit, entre els menors de 45 anys, no ha aportat prou població jove per evitar l'efecte de l'envelliment de l'estructura demogràfica (gràfic 2.7.).

Gràfic 2.7. Piràmide de població nascuda a la resta de l'Estat. 2003 i 2013

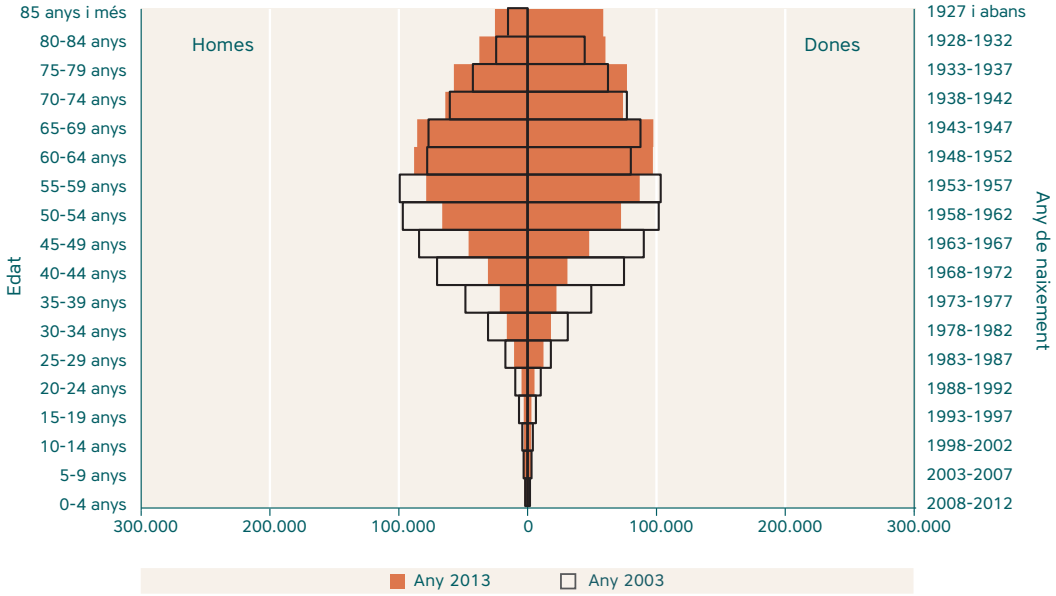

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

La població nascuda a l'estranger té una mitjana d'edat de 36 anys, i una piràmide de la població fortament concentrada en les edats dels adults joves, amb un màxim entre els 35 i els 39 anys. El nombre de persones de 65 anys i més és molt baix i representen només el 4 % del total de nascuts a l'estranger. El creixement de la migració ha suposat que la població estrangera augmenti en la pràctica totalitat d'edats, especialment entre la població de 25 a 54 anys, una edat en què es concentra el 70 % del creixement de la població estrangera en el decenni.

Gràfic 2.8. Piràmide de la població nascuda a l'estranger. 2003 i 2013

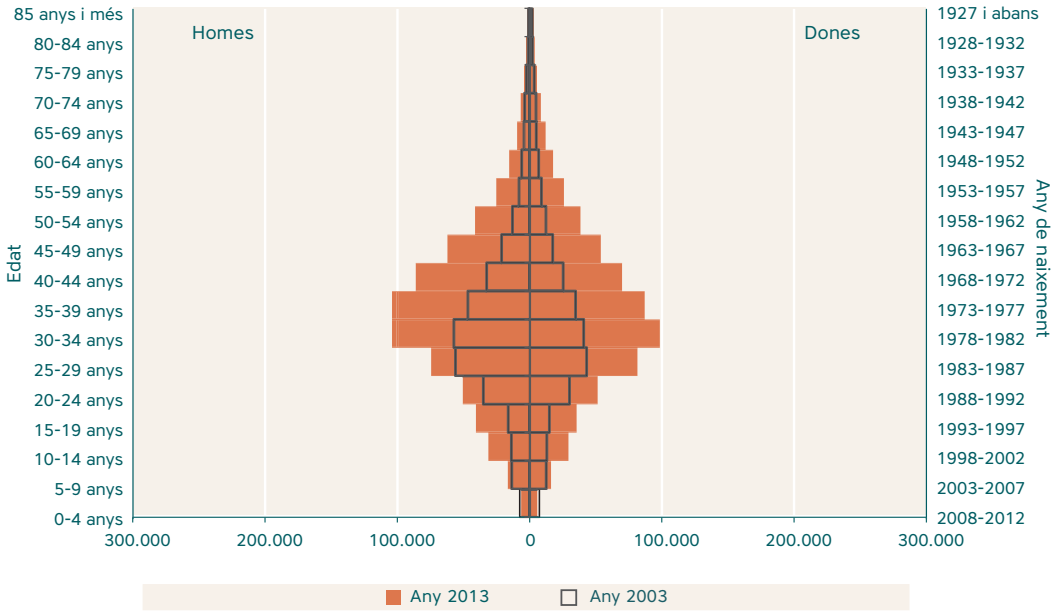

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

2.5.3. Evolució de la població de 15 anys i més en la dècada 2003-2013

La població de 15 anys i més, que és l'objecte d'estudi de l'Enquesta d'usos lingüístics, va passar de 5,8 a 6,4 milions en el decenni 2003-2013, amb ritmes de creixement molt diferents entre el començament i el final de la dècada: un gran augment, de mig milió de persones, en el quinquenni 2003-2007 i un augment molt més baix, de 87.000 habitants, entre el 2008 i el 2012.

La forta onada migratòria procedent de l'estranger ha impactat directament en la distribució de la població per lloc de naixement. La població natural de l'estranger s'ha duplicat, passant de 0,6 a 1,2 milions entre el 2003 i el 2013, i el percentatge que representa entre la població de més de 15 anys ha passat del 9,6 % al 17,2 % entre el 2003 i el 2008, i ha seguit augmentant fins al 19,2 % el 2013.

En canvi, el nombre d'habitants nascuts a la resta de l'Estat ha passat d'1,6 a 1,4 milions, una disminució de més de 235.000 persones. El pes relatiu en el total de població resident de 15 anys i més, que el 2013 és del 22 %, ha disminuït en sis punts des del 2003. La causa principal d'aquesta evolució és el moviment natural negatiu, per l'augment de defuncions, en un col·lectiu fortament envellit i en què la migració neta ha estat molt propera a zero.

Taula 2.3. Evolució de la població segons el lloc de naixement. 2003-2013

	Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger	Total
2003	3.588,7	1.635,5	556,4	5.780,5
2008	3.679,4	1.521,1	1.079,6	6.280,1
2013	3.746,9	1.399,6	1.220,3	6.366,8
Creixement total				
2003-2007	90,8	–114,4	523,2	499,6
2008-2012	67,4	–121,4	140,6	86,7
Total	**158,2**	**–235,8**	**663,9**	**586,3**
Percentatge				
2003	62,1 %	28,3 %	9,6 %	100,0 %
2008	58,6 %	24,2 %	17,2 %	100,0 %
2013	58,9 %	22,0 %	19,2 %	100,0 %

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants. Població de 15 anys i més.

L'any 2013 la xifra de nadius de Catalunya de 15 anys i més és de 3,7 milions. L'augment de 158.000 persones en una dècada no ha evitat una disminució del pes relatiu en la població de 15 anys i més, que ha passat del 62 % al 59 % entre el 2003 i el 2013. En la dinàmica de la població nadiua de Catalunya, el factor determinant del creixement ha estat l'estructura favorable de la piràmide, amb un nombre d'entrades de població de 10 a 14 anys que ha compensat les pèrdues per defunció i les derivades d'un saldo migratori que ha estat de petit volum, però de signe negatiu.

Taula 2.4. Moviment demogràfic de la població segons el lloc de naixement (milers). 2003-2012

	Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger	Total
Població de 10 a 14 anys				
2003	270,8	8,2	26,8	305,8
2008	261,6	6,4	57,6	325,6
Total	**532,4**	**14,7**	**84,4**	**631,5**
Creixement natural (15 anys i més)				
2003-2007	–155,4	–132,3	–8,8	–296,5
2008-2012	–157,7	–133,5	–10,4	–301,6
Total	**–313,1**	**–265,8**	**–19,2**	**–598,1**
Saldo migratori estimat (15 anys i més)				
2003-2007	–24,6	9,7	505,2	490,3
2008-2012	–36,5	5,6	93,5	62,6
Total	**–61,0**	**15,3**	**598,7**	**552,9**

Font de les dades: Idescat. Padró i moviment natural de la població

2.6. Fluxos de migració en la dècada 2003-2012

2.6.1. La migració segons el lloc de naixement en la dècada 2003-2012

L'Estadística de variacions residencials permet conèixer amb detall l'evolució del component migratori, perquè proporciona informació tant de les entrades com de les sortides per migració procedents (o amb destinació) de la resta de l'Estat i l'estranger.

En el període 2003-2012, del total de dos milions d'altes per immigració enregistrades als municipis catalans, 1,6 milions corresponen a població nascuda a l'estranger. Pel que fa al total de baixes per emigració, 1,3 milions, la gran majoria (0,8 milions), corresponen a persones nascudes a l'estranger.

Taula 2.5. Evolució de la migració segons el lloc de naixement (milers). 2003-2012

	Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger	Total
Immigració	126,8	232,6	1.601,9	1.961,3
Emigració	234,2	201,7	845,9	1.281,8
Saldo migratori	–107,4	30,9	755,9	679,5

Font de les dades: Idescat. Estadística de variacions residencials

El flux d'entrades de població nascuda a l'estranger té un màxim el 2007 i una disminució posterior. En canvi, les sortides registrades de població nascuda a l'estranger augmenten de manera ininterrompuda fins al 2009, s'igualen a les entrades el 2012 i les superen el 2013.

Gràfic 2.9. Migracions de població nascuda a l'estranger. 2002-2013

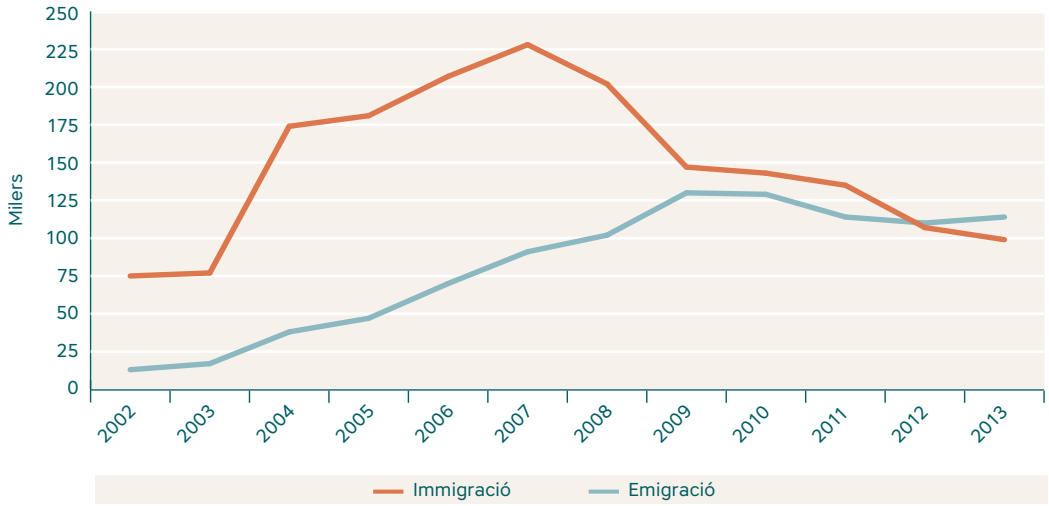

Font de les dades: Idescat. Estadística de variacions residencials

A diferència del que succeeix amb els fluxos de població nascuda a l'estranger, la migració de nadius de la resta de l'Estat presenta una gran estabilitat, a l'entorn de 23.000 entrades anuals i de 20.000 sortides. El saldo migratori és de signe positiu, però no arriba a compensar la disminució per moviment natural d'aquest col·lectiu de població, fortament envellit. Tanmateix, el flux constant d'entrades representa una renovació constant de la població natural de la resta de l'Estat que resideix a Catalunya, amb 233.000 entrades en el decenni 2003-2012.

Gràfic 2.10. Migracions de població nascuda a la resta de l'Estat. 2002-2013

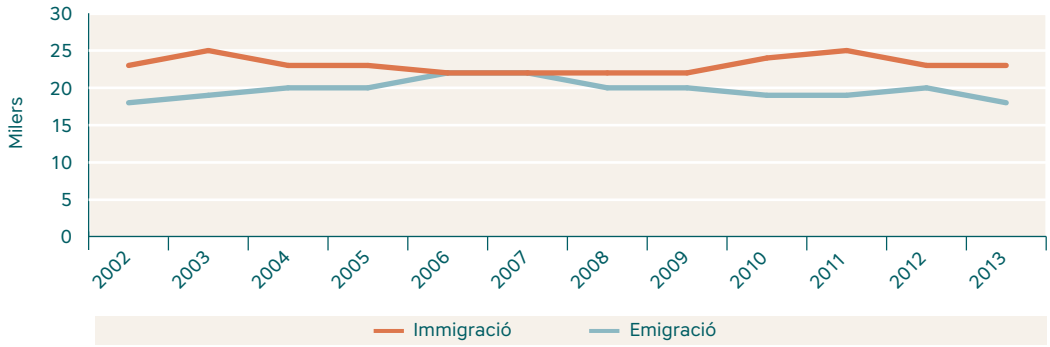

Font de les dades: Idescat. Estadística de variacions residencials.

La migració de població natural de Catalunya mostra una tendència clara de creixement, amb un nombre total de 127.000 entrades i de 234.000 sortides en el període 2003-2012. El saldo negatiu que resulta de l'excés de sortides és de 107.000 persones en el decenni.

Gràfic 2.11. Migracions de població nascuda a Catalunya. 2002-2013

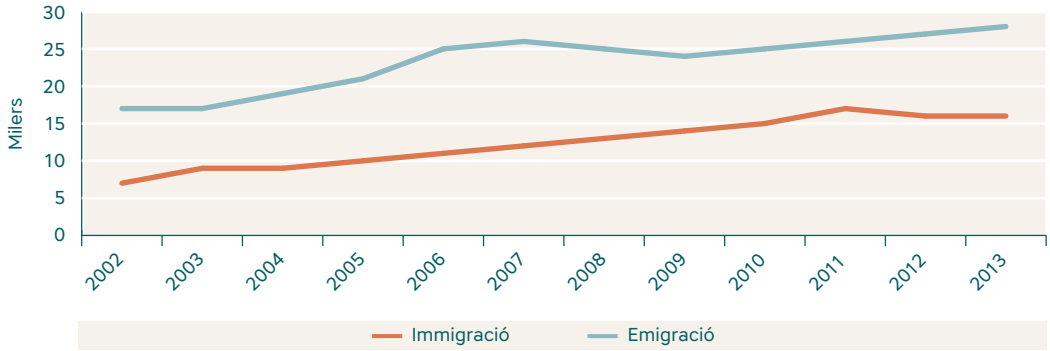

Font de les dades: Idescat. Estadística de variacions residencials.

2.6.2. Distribució de la població nascuda fora de Catalunya segons l'origen l'any 2011

El nombre de persones nascudes a la resta de l'Estat que eren presents a Catalunya segons al Cens de població del 2011 era d'1,4 milions, de les quals 104.558 (7,5 %) havien arribat en la darrera dècada, entre els anys 2001 i 2011 (vegeu la taula 2.5). En la població arribada el darrer decenni, Andalusia continua sent la comunitat autònoma de naixement més freqüent (20 %), però aquest origen ha perdut pes en relació amb la proporció que representava entre els migrants arribats al segle XX (45 %). També ha disminuït la representació de naturals d'Extremadura i Castella-la Manxa. En canvi, amb la població arribada la darrera dècada, ha augmentat el percentatge de població nascuda al País Valencià, i també la procedent de Madrid i del nord de la Península (sobretot naturals de Galícia i el País Basc).

Taula 2.6. Comunitat autònoma de naixement i any d'arribada de la població nascuda a la resta de l'Estat. 2011

	Abans del 2001	De 2001 a 2011	Total
Andalusia	575.733	21.414	**597.147**
Aragó	100.518	9.143	**109.661**
Astúries	11.972	3.463	**15.435**
Illes Balears	8.090	3.593	**11.682**
Illes Canàries	4.156	2.545	**6.701**
Cantàbria	5.909	1.430	**7.339**
Castella i Lleó	125.468	10.416	**135.884**
Castella - la Manxa	98.137	4.275	**102.412**
Comunitat Valenciana	49.048	12.407	**61.455**

	Abans del 2001	De 2001 a 2011	Total
Extremadura	123.543	4.502	**128.045**
Galícia	67.901	9.362	**77.263**
Madrid	30.665	10.582	**41.247**
Múrcia	39.843	1.821	**41.665**
Navarra	9.287	1.234	**10.521**
País Basc	15.457	7.016	**22.473**
Rioja, La	6.004	706	**6.710**
Ceuta i Melilla	11.030	649	**11.679**
Total	**1.282.759**	**104.558**	**1.387.318**

Font de les dades: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Gràfic 2.12. Comunitat Autònoma de naixement i any d'arribada de la població nascuda a la resta de l'Estat. 2011

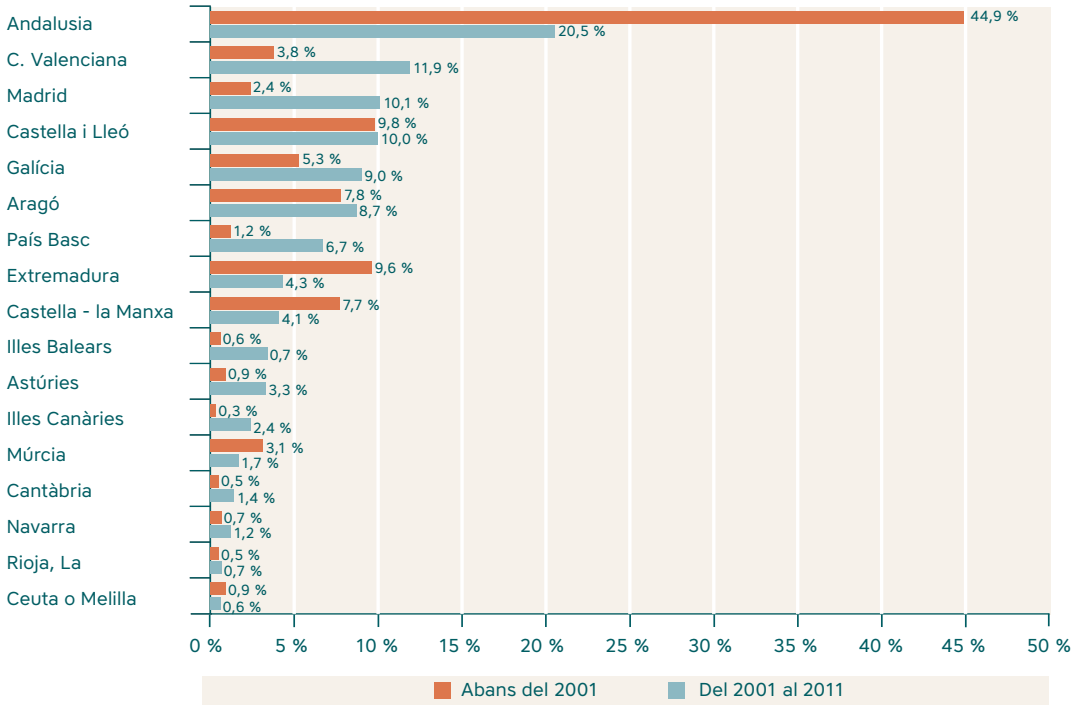

Font de les dades: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Pel que fa a la població nascuda a l'estranger, 1,1 milions d'habitants en la data del Cens del 2011, la gran majoria, el 73,2 %, més de 800.000, han arribat en la dècada 2001-2011 (vegeu les taules 2.7 i 2.8). La distribució per continents de les arribades recents mostra una forta concentració de població nascuda al continent americà (pràcticament la meitat). Per països, el Marroc continua sent l'origen més important de la població arribada entre el 2001 i el 2011, però la proporció és menor que en la població arribada en les dècades anteriors. En les arribades recents destaca l'augment de la representació de persones nascudes en països com ara Romania i Bolívia.

Taula 2.7. País de naixement i any d'arribada de la població nascuda a l'estranger. 2011

	Abans del 2001	Del 2001 al 2011	Total
Marroc	66,7	124,9	**191,6**
Romania	5,0	79,8	**84,7**
Equador	14,6	59,5	**74,2**
Colòmbia	14,8	52,0	**66,8**
Argentina	15,8	49,3	**65,2**
Perú	13,6	38,2	**51,8**
Bolívia	2,8	43,6	**46,4**
França	26,1	17,0	**43,1**
R. Dominicana	6,8	22,6	**29,4**
Uruguai	5,3	20,7	**26,0**
Alemanya	14,5	8,7	**23,2**
Brasil	4,4	18,1	**22,5**
Itàlia	6,7	15,3	**22,0**
Xile	5,5	15,7	**21,2**
Xina	4,2	14,0	**18,2**
Pakistan	3,5	13,8	**17,4**
Regne Unit	7,4	9,0	**16,4**
Veneçuela	4,0	12,2	**16,2**
Hondures	1,5	14,3	**15,8**
Senegal	3,2	11,8	**14,9**
Resta de països	68,9	166,2	**235,2**
Total	**295,4**	**806,7**	**1.102,1**

Font de les dades: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Taula 2.8. Continent de naixement i any d'arribada de la població nascuda a l'estranger. 2011

	Abans del 2001	Del 2001 al 2011	Total
Europa	90.725	200.958	291.683
Àfrica	83.487	164.388	247.875
Amèrica	102.857	388.166	491.023
Àsia	17.515	52.427	69.941
Oceania	777	797	1.574
Total	**295.361**	**806.736**	**1.102.097**

Font de les dades: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Gràfic 2.13. Continent de naixement i any d'arribada de la població nascuda a l'estranger. 2011

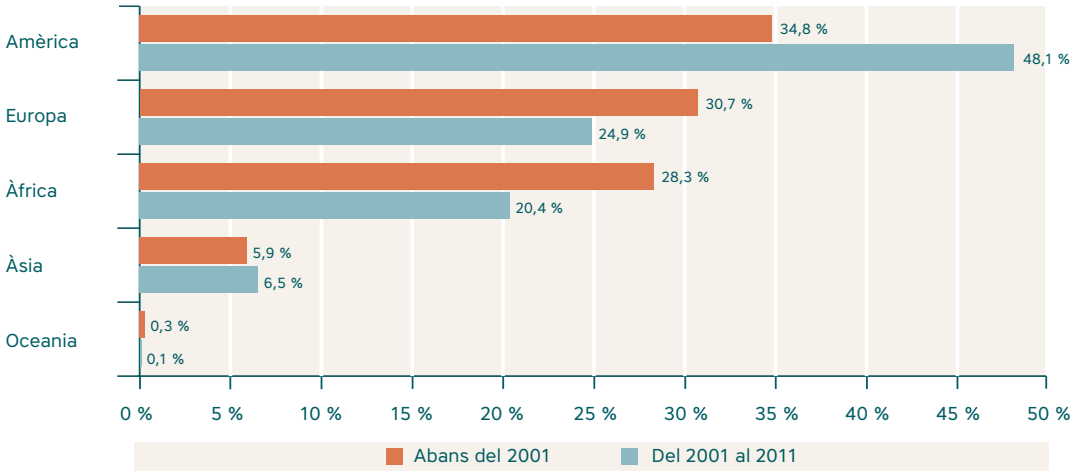

Font de les dades: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

Gràfic 2.14. País de naixement i any d'arribada de la població nascuda a l'estranger. 2011

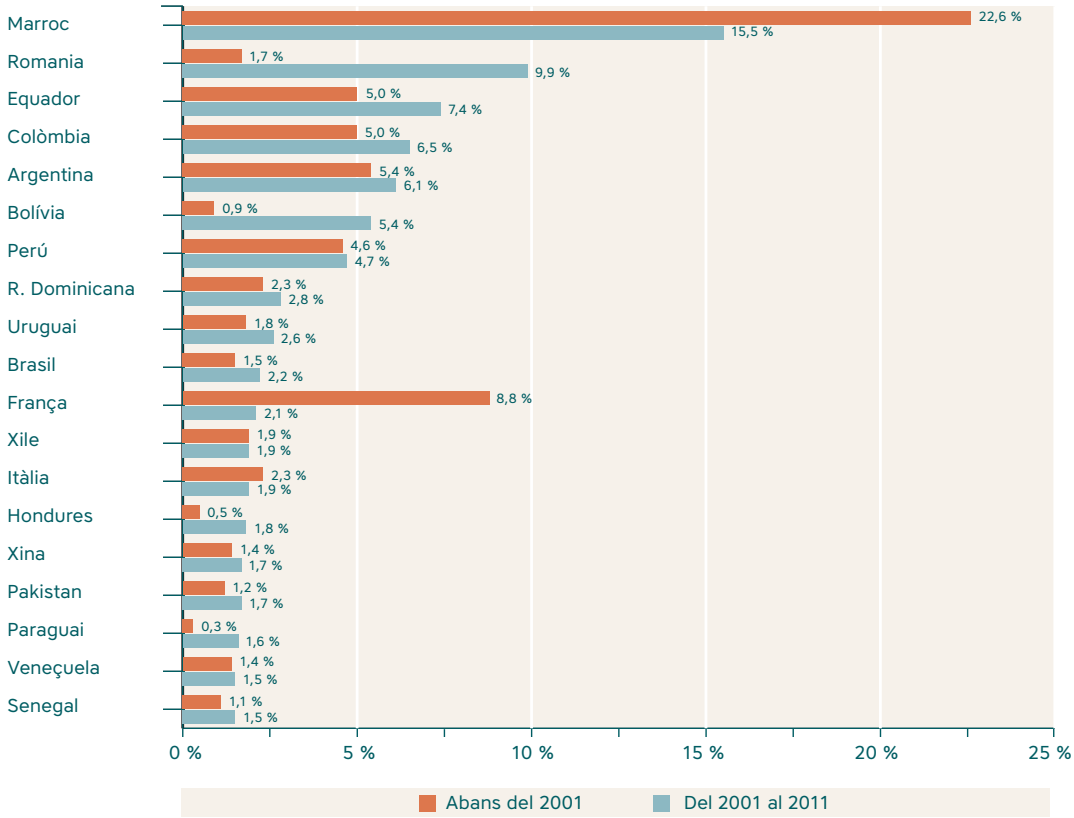

Font de les dades: Idescat, a partir del Cens de població i habitatges de l'INE.

2.7. El context demogràfic del territori

2.7.1. Els àmbits del Pla territorial

En aquest apartat es presenten les característiques de la població dels àmbits del Pla territorial, així com les dades de la Val d'Aran i del Barcelonès, que són territoris que l'EULP ha estudiat específicament.

La població es distribueix de manera extremament desigual en el territori català, amb una alta concentració a l'àmbit Metropolità, que aplega 4,8 milions d'habitants, el 63 % dels residents. La ciutat de Barcelona (1,6 milions) acull un de cada cinc habitants de Catalunya. L'Alt Pirineu i Aran és l'àmbit menys poblat, amb 75.000 residents (només l'1 % de la població), dels quals 10.000 corresponen a residents de la Val d'Aran.

2.7.2. Distribució per edats

La distribució de la població per edats és més envellida en els àmbits de l'Alt Pirineu i Terres de l'Ebre, amb més proporció de persones més grans de 65 anys i una mitjana d'edat de gairebé 44 anys, dos anys més que la mitjana catalana. Per contra, Penedès, Camp de Tarragona i Comarques Gironines són els territoris amb més proporció de menors de 16 anys i amb la mitjana d'edat més jove, a l'entorn de 41 anys. Pel que fa a la ciutat de Barcelona i la Val d'Aran, la població de la capital és força més envellida que la mitjana catalana, mentre que la població aranesa presenta una distribució més jove.

Taula 2.9. Estructura per edats. 2013

	Població (milers)	De 0 a 15 anys	De 16 a 64 anys	65 anys i més	Edat mitjana
Metropolità	4.788,4	16,6 %	65,3 %	18,2 %	42,0
Comarques Gironines	746,8	17,6 %	65,5 %	17,0 %	41,2
Camp de Tarragona	520,2	18,0 %	66,0 %	16,0 %	40,6
Terres de l'Ebre	188,9	15,4 %	63,4 %	21,3 %	43,7
Ponent	367,1	16,6 %	65,0 %	18,4 %	42,1
Comarques Centrals	395,0	17,2 %	63,8 %	19,0 %	42,5
Alt Pirineu i Aran	74,9	14,6 %	66,3 %	19,1 %	43,7
Penedès	472,4	18,4 %	65,1 %	16,6 %	41,0
Catalunya	7.553,7	16,9 %	65,2 %	18,0 %	41,9
Barcelona	1.611,8	13,6 %	64,8 %	21,6 %	44,4
Vall d'Aran	10,1	15,6 %	71,8 %	12,7 %	40,3

Font de les dades: Idescat. Indicadors demogràfics.

Gràfic 2.15. Distribució de la població per àmbits territorials. 2013

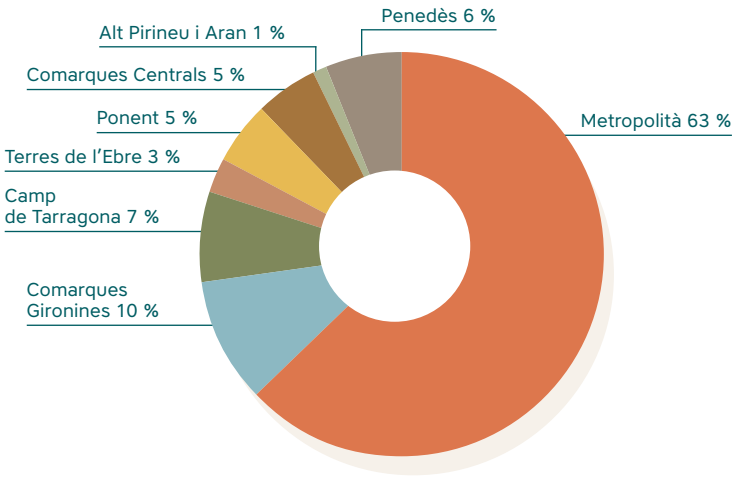

Font de les dades: Idescat. Indicadors demogràfics.

Gràfic 2.16. Distribució de la població per àmbits territorials. 2013

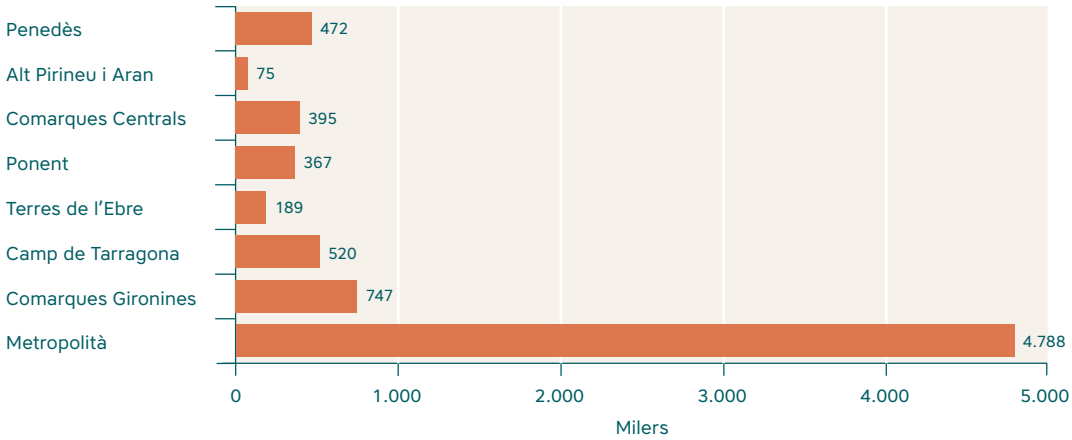

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

Gràfic 2.17. Edat mitjana de la població. 2013

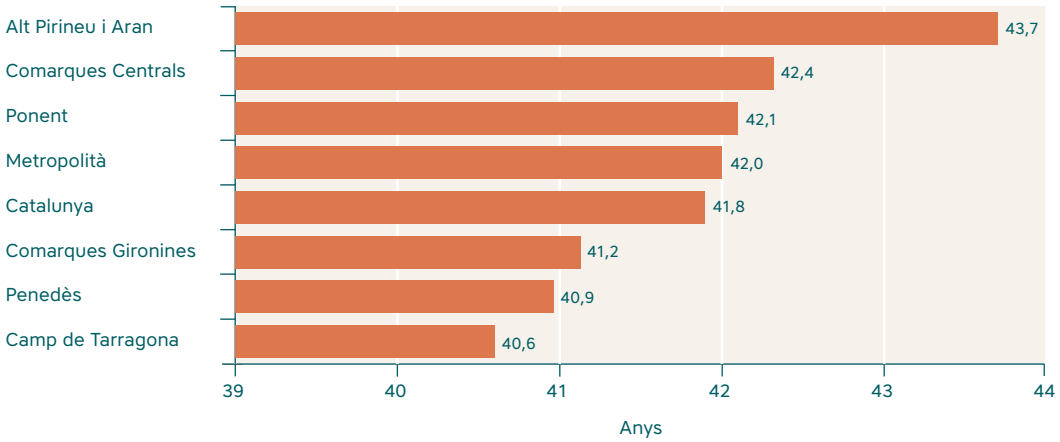

Font de les dades: Idescat. Indicadors demogràfics.

2.7.3. Distribució de la població segons el lloc de naixement

Pel que fa a la distribució segons el lloc de naixement de la població resident als àmbits territorials, i també a Barcelona i la Val d'Aran, la població del Camp de Tarragona i la de l'àmbit Metropolità són les que presenten una proporció més baixa de naturals de Catalunya i una proporció més alta de nascuts a la resta de l'Estat. Comarques Centrals és l'àmbit amb una proporció més alta de nadius de Catalunya, mentre que Terres de l'Ebre registra la proporció més baixa de residents nadius de la resta de l'Estat, la meitat que la mitjana catalana. En el conjunt de Catalunya i en els àmbits Metropolità, Camp de Tarragona i Penedès, hi ha més població nascuda a la resta de l'Estat que a l'estranger, però a la resta d'àmbits la situació és a la inversa, amb més residents nascuts a l'estranger que a la resta de l'Estat. Comarques Gironines té la proporció més alta de població nascuda a l'estranger, mentre que el mínim es registra a les Comarques Centrals. La ciutat de Barcelona i la Val d'Aran tenen una proporció elevada de població nadiua a l'estranger, del 22 % i el 23 % respectivament.

Taula 2.10. Lloc de naixement segons l'àmbit territorial. 2013

	Catalunya	Resta d'Espanya	Estranger
Metropolità	61,8 %	21,0 %	17,2 %
Comarques Gironines	64,2 %	13,8 %	22,0 %
Camp de Tarragona	61,5 %	19,8 %	18,7 %
Terres de l'Ebre	71,5 %	9,2 %	19,3 %
Ponent	69,2 %	11,7 %	19,1 %
Comarques Centrals	74,4 %	12,7 %	12,9 %
Alt Pirineu i Aran	68,3 %	13,4 %	18,3 %
Penedès	67,0 %	18,4 %	14,6 %
Catalunya	63,7 %	18,8 %	17,5 %
Barcelona	59,2 %	19,0 %	21,8 %
Val d'Aran	56,6 %	20,6 %	22,8 %

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

2.7.4. Creixement de la població per àmbits en el període 2003-2012

La població de Catalunya va tenir un creixement extraordinari. Tots els territoris van augmentar la població el quinquenni 2003-2007, amb màxims a l'àmbit del Penedès, el Camp de Tarragona i les Comarques Gironines. L'àmbit Metropolità va tenir un creixement més baix que la mitjana catalana. El quinquenni 2008-2012 el creixement es va moderar força i, en el cas de l'àmbit de les Terres de l'Ebre i de l'Alt Pirineu i Aran, que són els territoris més envellits, s'ha registrat un decreixement net de la xifra d'habitants. En el cas de la ciutat de Barcelona, la població va tenir un creixement baix en el primer quinquenni i una disminució en el segon, mentre que la Val d'Aran va registrar un fort creixement en el primer quinquenni, seguit d'un estancament de la xifra d'habitants el 2008-2012.

Taula 2.11. Evolució i creixement de la població segons els àmbits territorials. 2003-2013

				Creixement (milers)		Creixement (percentatge)	
	2003	2008	2013	2003-2007	2008-2012	2003-2007	2008-2012
Metropolità	4.414,5	4.686,7	4.788,4	272,2	101,7	6,2 %	2,2 %
Comarques Gironines	606,8	716,9	746,8	110,1	29,9	18,1 %	4,2 %
Camp de Tarragona	419,2	504,2	520,2	85,0	16,0	20,3 %	3,2 %
Terres de l'Ebre	165,9	189,1	188,9	23,2	−0,2	14,0 %	−0,1 %
Ponent	311,3	351,7	367,1	40,5	15,4	13,0 %	4,4 %
Comarques Centrals	348,4	386,7	395,0	38,2	8,3	11,0 %	2,1 %
Alt Pirineu i Aran	66,7	76,3	74,9	9,6	−1,4	14,4 %	−1,8 %
Penedès	371,4	452,6	472,4	81,2	19,8	21,9 %	4,4 %
Catalunya	6.704,1	7.364,1	7.553,7	659,9	189,6	9,8 %	2,6 %
Barcelona	1.582,7	1.615,9	1.611,8	33,2	−4,1	2,1 %	−0,3 %
Vall d'Aran	8,4	10,2	10,1	1,8	−0,1	21,7 %	−1,0 %

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

Gràfic 2.18. Creixement de la població segons els àmbits territorials. 2003-2012

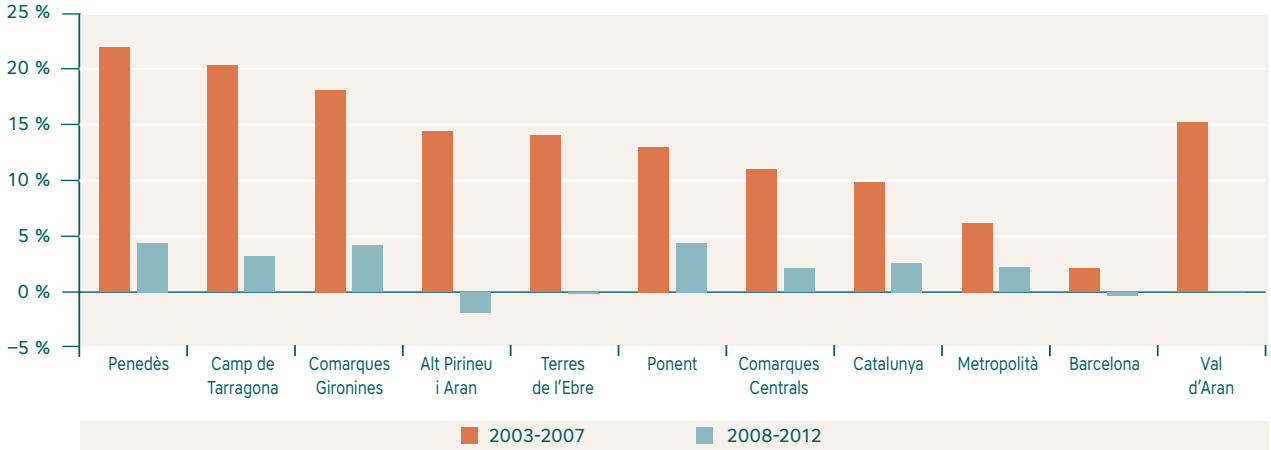

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

2.7.5. Creixement de la població segons el lloc de naixement

El creixement demogràfic del període 2003-2007 correspon principalment a població estrangera en tots els territoris, excepte al Penedès, que registra un creixement més gran de població natural de Catalunya. La ciutat de Barcelona creix de manera única i exclusiva gràcies a l'aportació de nadius de l'estranger, que compensa la pèrdua de residents autòctons, nascuts a Catalunya i a la resta de l'Estat. En el quinquenni següent, el 2008-2012, la disminució generalitzada de la immigració de l'estranger ha tingut com a conseqüència l'alentiment del creixement en tots els territoris, especialment en les àrees més envellides en què el creixement dels autòctons és més baix, mentre que es generalitza el decreixement de la població natural de la resta de l'Estat, que en el quinquenni anterior estava pràcticament limitat a l'àmbit Metropolità.

Gràfic 2.19. Creixement de la població segons el lloc de naixement i l'àmbit territorial. 2008-2013

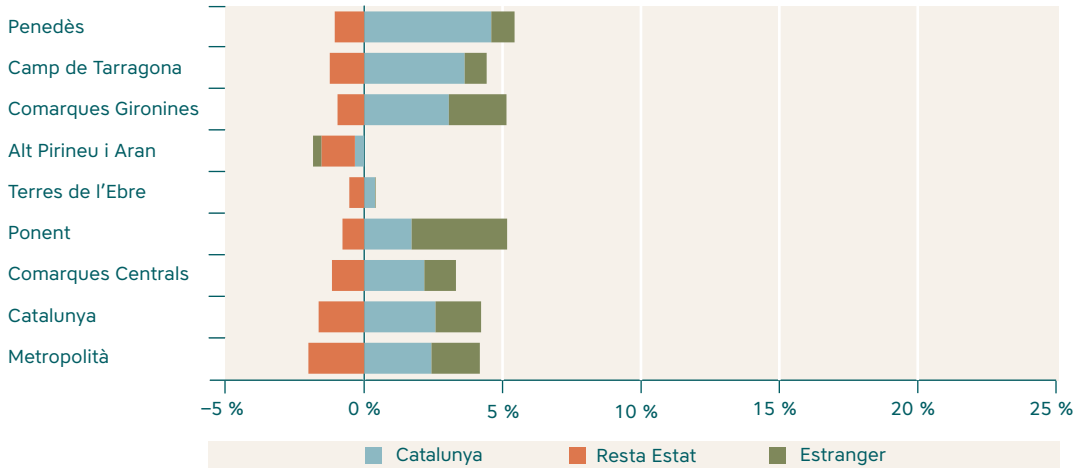

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

Gràfic 2.20. Creixement de la població segons el lloc de naixement i l'àmbit territorial. 2003-2007

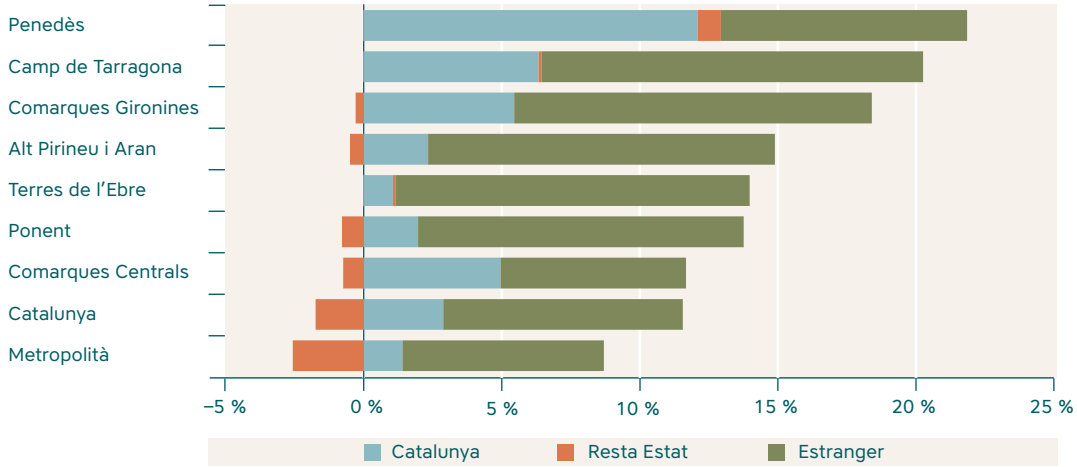

Font de les dades: Idescat. Padró municipal d'habitants.

2.8. Conclusions

La població de Catalunya ha conegut un cicle de creixement extraordinari a començaments d'aquest segle, que ha portat la població de 6,3 a 7,5 milions d'habitants en una dècada. Aquest creixement ha estat fruit d'una onada de migració de població procedent de l'estranger que ha arribat a Catalunya per motius laborals i que es caracteritza per una distribució per edats molt concentrada en les edats laborals joves. El fenomen migratori ha coincidit en el temps amb el trànsit cap als 30 anys de les generacions plenes nascudes a Catalunya els anys setanta i l'augment de població en edat de tenir fills (tant autòctona com estrangera) ha comportat una plètora de naixements en la primera dècada del segle, amb un màxim de natalitat l'any 2008.

En la segona dècada del segle, s'ha instaurat un cicle de decreixement de la població, en el qual els factors que en la primera dècada jugaven a favor de l'augment, bàsicament la migració estrangera però també l'estructura demogràfica, tenen un comportament oposat: així, el nombre d'emigracions cap a l'estranger supera el nombre d'immigracions, mentre que en les edats de maternitat, les generacions plenes nascudes els anys setanta han deixat pas a generacions «buides» nascudes a Catalunya els anys vuitanta i principis dels noranta, amb la disminució consegüent del nombre de naixements. Les projeccions de població de Catalunya publicades recentment per l'Idescat apunten que la tendència de disminució de la població es mantindrà a curt termini i no es preveu que la xifra d'habitants recuperi els 7,5 milions fins ben entrada la tercera dècada d'aquest segle.

Pel que fa a la distribució de la població segons el lloc de naixement l'any 2013, la majoria de la població és nascuda a Catalunya, el 63,7 %, mentre que el 18,8 % és nascuda a la resta de l'Estat i el 17,5 % a l'estranger.

La distribució per lloc de naixement de la població presenta força diferències segons el grup d'edat: la pràctica totalitat de la població infantil és nascuda a Catalunya, però el percentatge d'autòctons disminueix amb l'edat i en el grup de 65 anys i més representa menys del 50 % de la població, amb un mínim en les edats de 70-74 anys, unes generacions nascudes durant la Guerra Civil. En canvi, la presència de naturals de la resta de l'Estat és molt baixa en les edats infantils i entre els adults joves, mentre que en la població a partir dels 60 anys el nombre de residents nascuts a la resta de l'Estat supera lleugerament el de residents nascuts a Catalunya. La població estrangera té una forta presència en la franja de 15 a 49 anys (més d'una quarta part), especialment en el grup de 24 a 34 anys (un de cada tres habitants).

En la dècada 2003-2013, la població de 15 anys i més natural de l'estranger s'ha duplicat, passant de 0,6 a 1,2 milions, fruit de l'onada migratòria procedent de l'estranger. En canvi, el nombre d'habitants de 15 anys i més nascuts a la resta de l'Estat ha passat d'1,6 a 1,4 milions, una disminució de 235.000 persones. La causa principal d'aquesta regressió és el moviment natural negatiu, per l'augment de defuncions, en un col·lectiu fortament envellit i en què el saldo migratori ha estat positiu, però molt proper a zero. La població autòctona de 15 anys i més (3,7 milions el 2013) ha augmentat de 158.000 persones en una dècada i és el factor determinant del creixement de l'estructura favorable de la piràmide, amb un nombre d'entrades de població de 10 a 14 anys que ha compensat les pèrdues per defunció i les derivades d'un saldo migratori negatiu, però de petit volum, en el decenni 2003-2013.

A més de la variable «lloc de naixement», s'ha analitzat l'origen familiar de la població de 15 anys i més segons el lloc de naixement dels pares, mitjançant l'explotació d'aquesta variable de l'EULP. Les onades de migració successives, que han estat a la base del creixement demogràfic català, determinen que una majoria de la població resident a Catalunya tingui els orígens familiars fora de Catalunya. Pel que fa a la població nascuda a Catalunya, gairebé la meitat tenen els dos pares nascuts a Catalunya, mentre que prop d'una quarta part de la població té un dels dos progenitors nascut a Catalunya i l'altre a la resta de l'Estat. En la població infantil de menys de 15 anys nascuda a Catalunya, un de cada cinc nens correspon a l'anomenada «segona generació», definida com els nascuts a Catalunya que tenen un o els dos pares nascuts a l'estranger.

Finalment, pel que fa a la distribució de la població en el territori, la migració ha propiciat el creixement demogràfic arreu en la dècada 2003-2013 i ha comportat canvis importants en la piràmide de població per edat i lloc de naixement, en particular

als àmbits més envellits, com les Terres de l'Ebre i l'Alt Pirineu i Aran. El creixement demogràfic ha estat més intens al Penedès, Camp de Tarragona i Comarques Gironines, mentre que l'àmbit Metropolità, que és el que aplega més volum de població tant autòctona com forana, ha tingut un creixement més baix. Pel que fa a la distribució per lloc de naixement, el Camp de Tarragona i l'àmbit Metropolità, d'una banda, i les Comarques Centrals i Terres de l'Ebre, de l'altra, són els territoris que presenten respectivament el percentatge més baix i més alt de població autòctona.

Les projeccions de població de l'Idescat preveuen per als propers anys un cert estancament del creixement demogràfic, una previsió que contrasta de manera viva amb el creixement ràpid de la població enregistrat a principis de la primera dècada del segle XX. Aquesta evolució té un cert paral·lelisme amb la situació els anys vuitanta, en què es va produir un estancament, després d'una etapa de fort creixement de la població els anys seixanta i setanta. Tanmateix, el creixement demogràfic d'aquest segle ha presentat unes característiques diferents del que hi va haver el segle anterior, ja que s'ha basat en la migració de població estrangera, que ha suposat un augment de la diversitat cultural i lingüística de la població catalana. En aquest context, és un repte aprofitar la riquesa que implica aquesta diversitat i alhora facilitar l'accés al coneixement i l'ús de les llengües del país a la població nouvinguda, tenint en compte el marc familiar i la importància de la segona generació en la població jove i infantil que resideix avui a Catalunya.

Capítol 3
Els coneixements lingüístics

Montserrat Martínez Melo (Universitat Autònoma de Barcelona)

3.1. Introducció

L'objectiu d'aquest capítol consisteix a fer una anàlisi descriptiva de la situació global dels coneixements de català, castellà i altres llengües aprofundint en els perfils sociodemogràfics i sociolingüístics dels parlants. L'anàlisi permet comparar els resultats de les tres edicions consolidades de l'EULP que cobreixen una dècada (2003-2013). Cal tenir en compte que, en aquest treball, el coneixement de l'aranès es tracta en un capítol específic que formarà part del segon volum.

En una primera part, es fa una radiografia dels coneixements de català i les diferències clau entre grups socials i, a continuació, s'analitza la situació del castellà. També s'estudia l'evolució global de la situació del català i es fan unes reflexions sobre les possibles mesures que són imprescindibles per millorar els coneixements de la llengua pròpia de Catalunya.

En el segon apartat, s'aprofundeix en la diagnosi sobre el coneixement de les llengües, abordant dues llengües internacionals de primer ordre que són en l'agenda dels països occidentals com a eines clau de competitivitat internacional. Es tracta de l'anglès i el francès, llengües amb una llarga tradició d'ensenyament i que tenen un paper important en el disseny de noves polítiques lingüístiques. Finalment, tractarem el coneixement d'altres llengües diferents d'aquestes a partir de la declaració espontània de llengües que es poden parlar de manera fluida, cosa que permet conèixer les principals llengües que es parlen a Catalunya.

3.2. El coneixement del català

3.2.1. Situació general

La gran majoria dels ciutadans de Catalunya de 15 anys i més (94,3 %) afirma entendre el català, però quan s'analitza per nivells s'observa que en realitat aquelles persones que tenen una comprensió alta es limiten al 64,1 % («l'entenen perfectament»). Si s'hi

sumen els que «l'entenen força», la xifra augmenta fins al 80,7 %. Per tant, el 18,8 % de les persones de 15 anys i més té alguna dificultat per entendre el català.

Quant a «saber parlar», no és tan generalitzat, ja que els catalans que declaren poder parlar la llengua pròpia de Catalunya representen un 80,4 %. Per tant, un de cada cinc adults no sap parlar català (19,6 %); es tracta, doncs, d'un límit estructural per als usos orals. Un altre cop, declarar saber parlar (sí o no) i el nivell que la pròpia ciutadania considera que té difereix força. El 48,7 % declara «saber parlar perfectament» el català, i s'amplia al 65,6 % si es consideren també els que ho fan amb «força correcció». Resta un 34,4 % de la població que té dificultats per parlar català.

S'observa que saber parlar i saber llegir en català mantenen un comportament similar. El 82,4 % de la ciutadania diu que el sap llegir. Es limita, però, al 52,5 % els que el poden llegir perfectament i augmenta al 69,7 % quan s'inclouen els que el poden llegir força bé.

En darrer lloc, el 60,4 % dels catalans de 15 anys o més afirma saber escriure el català. Sentir-se competent per escriure correctament el català es limita al 29,5 % de la població adulta, si bé es podria ampliar al 48,7 % si s'inclouen els que el saben escriure força bé. De nou, per tant, la majoria de la població adulta (51,3 %) no sap escriure o té uns coneixements baixos d'escriptura, i un de cada tres (32,1 %) directament no el sap escriure gens ni mica.

Gràfic 3.1. Coneixements de català per nivells. 2013

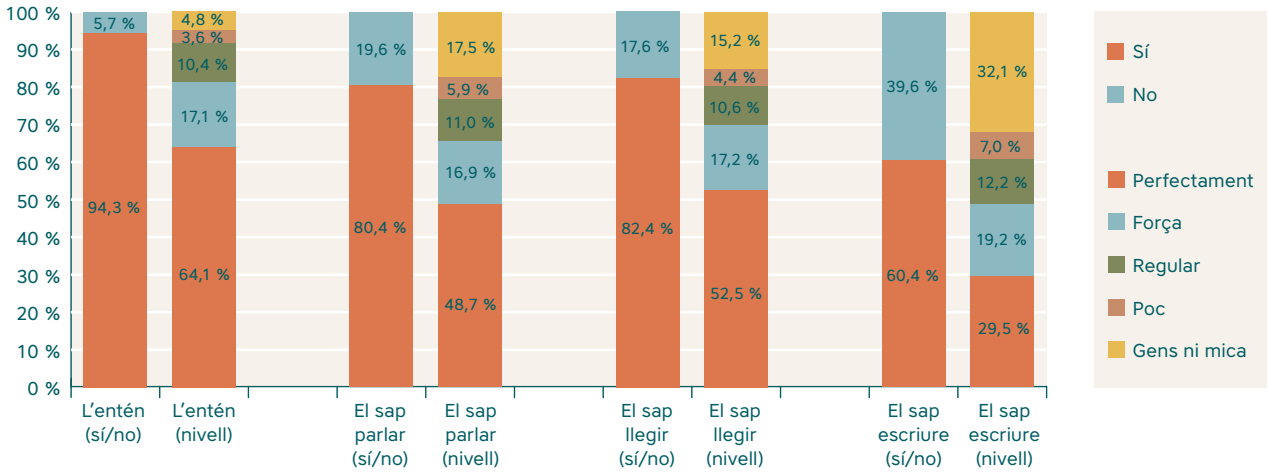

Variable de nivell de coneixement: construïda entre la variable de coneixement «sí/no» i la variable de nivells de coneixement (escala entre 0 i 10).

El resultat de la combinació d'aquests resultats parcials permet establir una tipologia de sis situacions quant al coneixement del català. El primer grup l'integra el 48,1 % de la població amb un nivell alt de català en totes les habilitats, que representa aproximadament 2.963.000 persones de 15 anys i més. El segon grup més nombrós és el dels que el parlen sense dificultats, però tenen un nivell baix de lectura i escriptura, que representen el 17,5 %; és a dir, 1.080.000 persones. El tercer grup o nivell, el 7,8 %, 483.000 persones, l'entenen i el saben llegir, però tenen mancances a l'hora de parlar i escriure. El grup de població amb mancances més importants és el format pel 26,6 %, 1.634.000 de persones sense coneixements de català o amb coneixements de català molt baixos. Específicament, el 10,5 % té un nivell baix en totes les habilitats, el 5 %

entén i llegeix el català una mica, però no el parla ni l'escriu i l'11,1 % no l'entén gens o només una mica.

Gràfic 3.2. Tipologia de coneixements de català. 2013

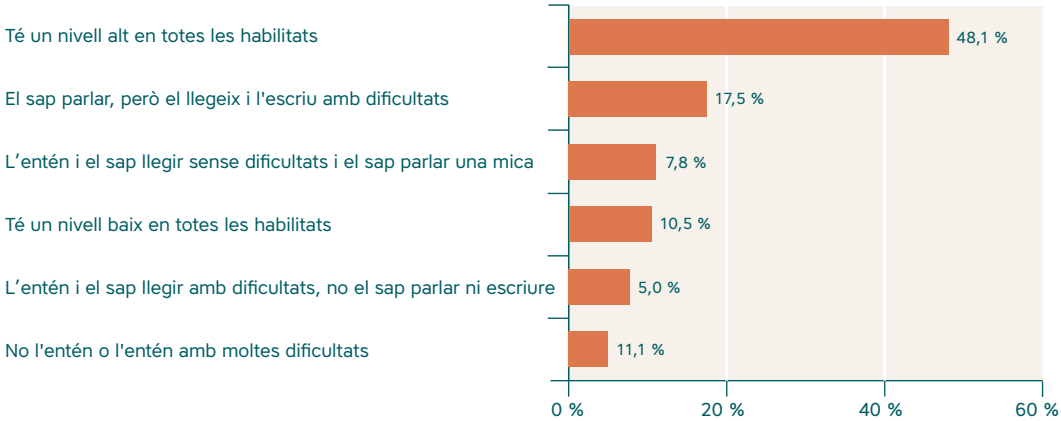

3.2.2. Principals diferències entre grups de població

El gènere no resulta una variable clau en l'anàlisi del coneixement del català des del punt de vista agregat. En canvi, l'edat sí que és un dels factors determinants. La comprensió de català supera el 90 % en totes les edats, si bé decreix amb l'edat. Així, mentre que entre la població més jove, de 15 a 24 anys, és del 98,9 %, entre la població de 65 anys i més és del 90,1 %. Com el 2008, cal mencionar que el salt entre el grup d'edat de 15 a 24 anys vers el grup de 25 a 34 anys és força intens, de cinc punts percentuals.

A causa de la diferència entre la declaració de capacitat (sí/no) i la percepció del nivell (en una escala de 0 a 10), cal centrar l'anàlisi en aquesta darrera mirada. Així, en relació amb el fet de saber parlar català, les diferències de nivell per edats són molt més marcades. En els extrems, es passa del 87,7 % dels menors de 25 anys que parlen molt bé o bé el català al 51,6 % entre els de més de 65 anys. Aquesta habilitat decreix 17 punts entre els de més de 49 anys i 16 punts percentuals separen els més joves de la generació següent (de 25 a 34 anys), cosa que representa un salt molt agut que es repeteix respecte al 2008.

Els canvis en els nivells de coneixement entre les edats són molt més marcats en la capacitat lectora i encara més en l'escriptura. Els grups d'edat amb més mancances són el grup de 50 a 64 anys (tan sols el 67,6 % pot llegir en català amb comoditat i el 34,5 % el sap escriure) i el dels que superen els 64 anys (un 48,8 % els que saben llegir-lo i el 20,2 % els que el poden escriure). Un altre cop, però, existeix una gran diferència entre els que tenen menys de 24 anys i els que tenen de 25 a 34 anys en ambdues competències.

El resultat és que tenir un nivell alt de coneixements en totes les competències passa del 82,3 % entre els joves al 20,5 % entre la gent gran. Existeixen dos salts importants en aquesta situació, entre els joves i els joves adults (18,7 punts menys) i dels adults (35 a 49 anys) als sèniors (de 50 a 64 anys) (del 56,7 % al 34,3 %). És important indicar que entre el grup de 25 a 34 anys el col·lectiu que més creix respecte al grup d'edat anterior és el de persones que no entenen el català o tenen moltes dificultats per entendre'l (10,4 %) així com les que tenen un nivell baix en totes les competències

(8,8 %). Per la seva banda, en el grup de 50 a 64 anys el percentatge dels que parlen català sense dificultats, però tenen un nivell baix de lectura i escriptura en català, és el segon més nombrós (27,5 %), així com ho és entre els que tenen 65 anys o més (30,6 %), tot i que un 19,8 % no l'enten o ho fa amb dificultats.

En relació amb el nivell d'estudis, com més alt és, més creix el percentatge de ciutadans que tenen un nivell alt de coneixements en totes les habilitats. Així, el fet de passar de no tenir estudis a tenir estudis primaris fa augmentar 17 punts percentuals el percentatge de població que entén el català.

La pauta detectada el 2008 es torna a reproduir, de manera que quan es tracta de parlar i llegir el salt més important es produeix en la distinció entre persones sense estudis i persones amb estudis primaris. Es passa del 45,2 % al 69,4 % que tenen coneixements alts a l'hora de parlar (el parlen perfectament o força bé) i encara més intens és el creixement dels que saben llegir a aquest nivell: del 44,7 % al 75,3 %. Quan es tracta d'escriure, passar d'estudis primaris a superiors és més determinant, del 23,6 % al 60,8 %.

Així, es torna a detectar que tenir estudis superiors implica un nivell més alt de coneixements en totes les competències, però que no és el salt formatiu més rellevant. De fet, en aquesta onada, el 2013, pel que fa a l'escriptura, passar d'estudis secundaris a superiors implica un creixement de només 11 punts percentuals (60,8 % vers 72,1 %).

Amb l'actual divisió territorial, que inclou l'àmbit del Penedès, a l'àmbit Metropolità hi ha menys proporció de persones que entenen el català (93,7 %) i a les Comarques Centrals és on aquest percentatge és significativament més alt (96,6 %).

A l'àmbit Metropolità també hi ha menys proporció de persones que poden parlar, llegir i escriure amb comoditat la llengua pròpia de Catalunya. Així, en aquesta zona només el 60,7 % pot parlar amb confiança el català, el 67,1 % el pot llegir i un reduït 45,4 % el pot escriure.

Cal dir, però, que a la ciutat de Barcelona només destaca el percentatge més baix dels que poden escriure el català amb facilitat (45,4 %), però en la resta de competències no és on hi ha més mancances, de manera que és un fenomen més metropolità que de la capital.

A les Comarques Gironines, les Terres de l'Ebre, Ponent i les Comarques Centrals, el percentatge de persones que poden parlar, llegir o escriure català amb força correcció o sense dificultats és significativament superior. A l'Alt Pirineu i l'Aran destaca el percentatge més alt dels que poden parlar-lo perfectament o força bé (79,2 %), però en la resta de competències es troba en una situació similar a la mitjana.

Respecte a la influència del lloc de naixement, la situació detectada el 2008 es manté, de manera que el lloc de naixement afecta totes les habilitats. Entre els nascuts a territoris de parla catalana, el nivell de competència en català està molt per sobre que entre els nascuts fora. Les diferències són importants en el cas de la comprensió, i molt importants en el cas de la parla, la lectura i l'escriptura.

Quant a la parla, es passa del 90,5 % que pot parlar còmodament català entre els nascuts a territoris de parla catalana al 29,5 % entre els nascuts a la resta de l'Estat espanyol i al 26,4 % quan es tracta de nascuts fora de l'Estat (taula 3.1.). A l'hora de saber-lo llegir, passa el mateix, encara que augmenten els percentatges dels que poden llegir còmodament entre els nascuts a la resta de l'Estat (39,8 %) i entre els nascuts a l'estranger (37,7 %).

Com al 2008, la gran davallada es dona en l'escriptura. El 70,6 % dels nascuts en territoris de parla catalana declara poder escriure còmodament el català, i només pot fer-ho el 13 % dels nascuts a la resta de l'Estat espanyol i un 19,3 % dels nascuts a l'estranger.

Es podria esperar que els estrangers es trobin en una situació diferenciada en funció de si han nascut en territoris de parla hispànica o no hispànica. En aquesta onada, però, es detecten algunes sorpreses. El 94,3 % dels ciutadans que han nascut en països de parla hispànica poden entendre el català, per sobre dels nascuts a la resta de l'Estat (territoris de parla no catalana, 89,8 %), i es redueix al 75,9 % dels que han nascut en territoris de parla no hispànica.

A l'hora de parlar fluidament, la situació és molt semblant entre els nascuts a l'estranger i els nascuts a la resta de l'Estat (25,5 % i 27,1 %).

Quan s'observen els percentatges de població que té coneixements alts, en canvi, es destaca que hi ha diferències entre les competències passives (entendre i saber llegir) i les actives (saber parlar i saber escriure). Pel que fa a les passives, el percentatge de persones que l'entén i el sap llegir és més alt entre els estrangers de parla hispànica (57,8 % i 41,7 %) que no pas entre els estrangers nascuts en països de parla no hispànica (45,9 %) i 33,8 %). En canvi, en les habilitats actives o productives, els percentatges de persones amb coneixements alts són més baixos entre els estrangers de parla hispànica (25,5 % i 17,5 %) que no pas entre els estrangers de parla no hispànica (27,1 % i 20,7 %).

Taula 3.1. Coneixements alts (perfectament o força correctament) de català en cada competència segons el lloc de naixement. 2013

Competència	Total	Lloc de naixement				
		Territoris de parla catalana[1]	Resta de l'Estat	Estranger	Tipus de país estranger	
					Hispano-americà[2]	De parla no hispànica
Entendre	81,2	96,8	63,3	51,1	57,8	45,9
Parlar	65,6	90,5	29,5	26,4	25,5	27,1
Llegir	69,7	90,4	39,8	37,3	41,7	33,8
Escriure	48,7	70,6	13,0	19,3	17,5	20,7

[1] Catalunya, Comunitat Valenciana, Illes Balears i Andorra.
[2] Inclou tots els països americans de parla hispànica i Guinea Equatorial.

Ombrejat blau: diferències positives estadísticament significatives.
Ombrejat vermell: diferències negatives estadísticament significatives.

El fet de néixer en un país concret pot ser important, però també el moment en què s'arriba a Catalunya, ja que les diverses onades de repressió del català, en l'ús i l'ensenyament, així com les etapes de normalització lingüística poden ser rellevants. Si centrem l'anàlisi en aquest aspecte, l'escolarització, es poden determinar les etapes següents:

1925-1958 > No escolarització en català
1959-1978 > No escolarització en català
1979-1998 > Inici i consolidació del procés de conjunció lingüística a les escoles
1999-2013 > Última onada migratòria

Entre els que van arribar abans de l'any 1978 destaca el percentatge de persones que saben parlar català però tenen un nivell baix de lectura i escriptura.

La diferència principal entre els que van arribar abans del 1958 i del 1978, vint anys més tard, és que en el primer cas hi ha dues situacions que destaquen: els que

parlen sense dificultats, però tenen un nivell baix de lectura i escriptura en català (30,1 %) i els que tenen un nivell baix en totes les habilitats (29,4 %). En canvi, en el cas de les persones arribades entre el 1959 i el 1978, es triplica el pes dels que, malgrat que tenen mancances, entenen el català i el llegeixen sense dificultats, però només el parlen una mica (15,7 %). Es tracta d'una onada, doncs, amb mancances en la parla especialment. La falta d'escolarització en català és determinant en aquesta època, però sembla que entre els que van arribar més tard la parla es veu una mica més afectada. De fet, mentre que entre els arribats abans del 1959 el 42,2 % declara poder parlar amb comoditat el català, només el 28 % dels arribats entre el 1959 i el 1978 ho pot fer.

En l'etapa d'inici del procés i la consolidació de la immersió lingüística a les escoles (1979-1998), s'assoleix el màxim de persones que han adquirit coneixements alts de català entre la població no nadiua (28,2 %), sense perdre de vista el 46 % que no té coneixements o té coneixements baixos.

La darrera onada migratòria, que el 2013 s'ha ampliat al període 1998-2013, el 63,9 % dels arribats a Catalunya no té coneixements o en té pocs; específicament, el 32,4 % gairebé no té coneixements de català i l'11,4 % té coneixements amb fortes mancances en totes les habilitats o no el parlen ni l'escriuen.

Taula 3.2. Tipologia de coneixements de català segons l'any d'arribada a Catalunya de la població nascuda fora. 2013

Tipologia	Total (va néixer fora de Catalunya)	Any d'arribada			
		1925-1958	1959-1978	1979-1998	1999-2013
Té un nivell alt en totes les habilitats	15,3 %	10,4 %	12,3 %	28,2 %	15,0 %
El sap parlar, però el llegeix i l'escriu amb dificultats	13,7 %	30,1 %	15,7 %	12,6 %	7,1 %
L'entén i el sap llegir sense dificultats i el sap parlar una mica	13,5 %	4,9 %	16,0 %	13,4 %	13,9 %
Té un nivell baix de català en totes les habilitats	20,9 %	29,4 %	20,4 %	15,8 %	20,7 %
L'entén i el sap llegir amb dificultats, no el sap parlar ni escriure	8,6 %	12,8 %	12,1 %	10,8 %	11,4 %
No l'entén o l'entén amb moltes dificultats	25,2 %	16,6 %	22,8 %	18,0 %	32,4 %
Total	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**	**100 %**

Base: va néixer fora de Catalunya i respon l'any d'arribada. 2.783 enquestes.
Dades en gris: no significatives per al càlcul.

Ombrejat blau: diferències positives estadísticament significatives.
Ombrejat vermell: diferències negatives estadísticament significatives.

Finalment, el darrer factor sociodemogràfic que es vol remarcar són les diferències que comporta l'origen geogràfic familiar. Així el percentatge de persones amb coneixements alts de català augmenta a mesura que ho fa el seu arrelament familiar en territoris de parla catalana. Si els dos progenitors han nascut en territoris de parla catalana, el 73,8 % té coneixements alts; si el subjecte enquestat i un dels seus progenitors ha nascut en territoris de parla catalana, el percentatge de persones amb coneixements alts és del 73 % i, finalment, si el subjecte ha nascut en territoris de

parla catalana però els seus progenitors no, el percentatge és del 60,5 %. Cal dir, a més, que la llengua inicial marca també grans diferències en els nivells de coneixement de català. En conjunt, els que tenen coneixements alts de català són els que tenen com a llengua inicial el català (75,9 %) o bé el català i castellà igual (71,6 %). En canvi, si la llengua inicial és el castellà, només el 37,2 % té coneixements alts de català.

3.3. El coneixement de castellà

Com en les altres onades de l'EULP, la totalitat dels ciutadans de Catalunya de 15 anys i més (99,8 %) entén el castellà i afirma que el sap parlar (99,7 %), llegir (97,4 %) i escriure (95,9 %).

Quant a l'habilitat d'entendre el castellà, el 87,2 % dels ciutadans de Catalunya considera que l'entén totalment. Aquest percentatge s'amplia al 96,8 % quan s'hi inclouen els que afirmen que l'entenen força, de manera que només el 3,3 % manifesta tenir dificultats per entendre el castellà.

A l'hora de parlar, però, el nivell es modera una mica, ja que es redueix al 81 % els que consideren que poden fer-ho amb total correcció si bé el 94,9 % podria parlar amb total correcció o força bé. Un altre cop es limita al 5 % els que no poden parlar còmodament castellà.

La gran majoria dels catalans (81,9 %) pot llegir en castellà amb total correcció i, de fet, el 93,9 % ho fa així o força correctament, de manera que només el 6,9 % té alguna dificultat de lectura en castellà.

Finalment, l'habilitat d'escriure en castellà és la menys generalitzada. De fet, malgrat que el 88,5 % declara poder escriure el castellà amb comoditat, el 68,5 % declara que ho fa amb total correcció i el 19,9 % amb força correcció. En aquesta competència, arriben a l'11,5 % els que declaren tenir dificultats per escriure en castellà.

Gràfic 3.3. Coneixements de castellà per nivells. 2013

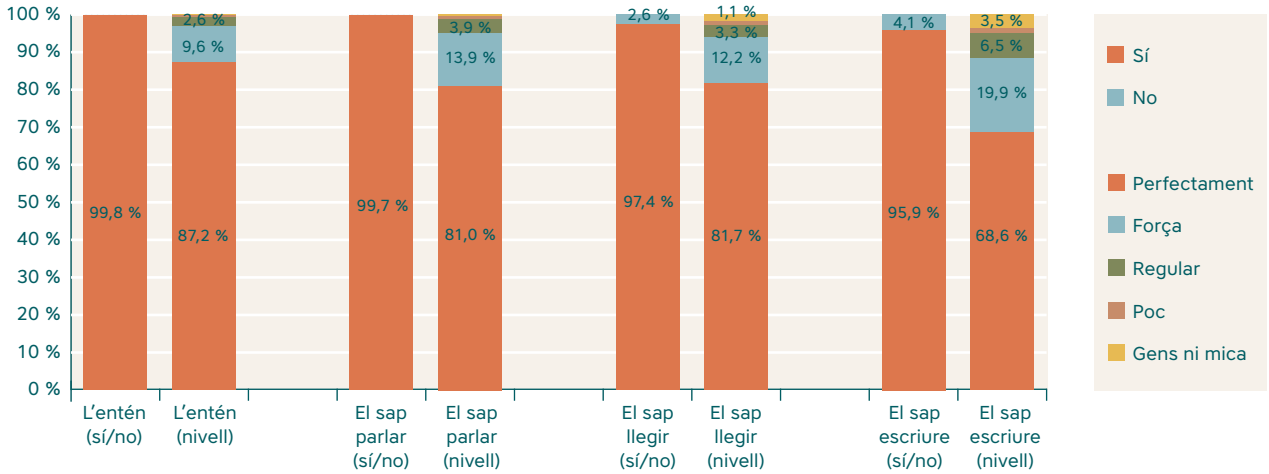

Variable de nivell de coneixement: construïda entre la variable de coneixement «sí/no» i la variable de nivells de coneixement (escala entre 0 i 10).

Com en el cas de la llengua catalana, s'ha volgut tipificar les situacions en grups de població amb característiques comunes clares. La gran majoria dels catalans

té un nivell alt de castellà en totes les habilitats (88,1 %). Només el 8,2 % té mancances, bàsicament pel fet que el parla sense dificultats, però té un nivell baix de lectura i escriptura en castellà (6,7 %), i un limitat 3,7 % no té coneixements o són de nivell molt baix. Com es pot observar, la diferència de situacions entre el català i el castellà és contundent.

Gràfic 3.4. Tipologia de coneixements de català i castellà. 2013

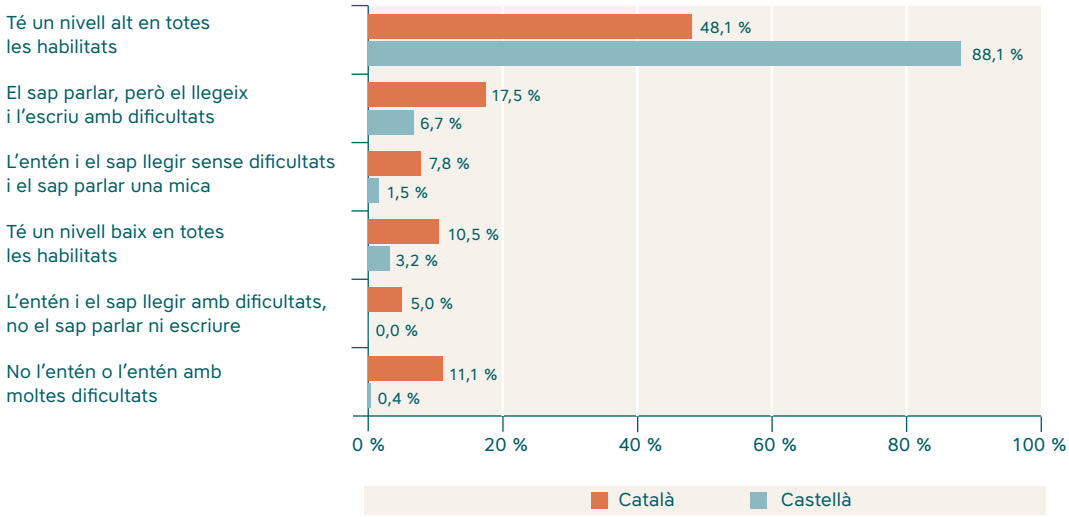

Lògicament, com que el coneixement de castellà és molt elevat, resulta més estrany trobar dificultats remarcables per grups sociològics bàsics. Aquestes diferències solen ser no tant per una mancança de coneixements com pel fet de no tenir-ne coneixements alts.

Entre la gent gran, de més de 65 anys, el percentatge dels que parlen correctament però tenen un nivell baix de lectura i escriptura augmenta fins al 17,8 %.

Entre les persones nascudes en territoris de parla catalana, el 93,8 % té nivells alts de coneixements de castellà en totes les habilitats. Quan s'és nascut en altres territoris de l'Estat, augmenta el col·lectiu que té dificultats en les habilitats de llegir i escriure però que el parla perfectament (15,5 %); entre els estrangers, però, existeix un petit grup amb un nivell baix en totes les habilitats. Específicament, el 22,8 % de les persones nascudes en països de parla no hispànica no té coneixements o en té pocs.

Entre les persones sense estudis, el pes de les que no tenen coneixements (12,8 %) o els tenen però amb mancances importants (40,1 %) és més gran. A partir d'estudis secundaris, les competències augmenten radicalment.

3.4. L'evolució del coneixement del català i del castellà

Com s'ha introduït en bona part de les dades, es disposa d'una sèrie d'una dècada (2003-2008-2013). Per analitzar l'evolució dels coneixements, s'aïlla el factor lloc de naixement, i es diferencien les persones nascudes a l'estranger de les nascudes a l'Estat espanyol —incloent-hi Catalunya i la resta de territoris de parla catalana—, de

manera que les dades es poden comparar tenint en compte la incidència dels canvis demogràfics més importants transcorreguts en els últims anys. L'anàlisi se centra en el coneixement del català de manera global, atesa l'elevada estabilitat del coneixement del castellà.

Com es pot observar després de la davallada del 2008, el 2013 s'observen estancaments en la major part de competències i col·lectius, per bé que també s'apunten millores puntuals que cal destacar.

El 2008 va decréixer força la capacitat d'entendre el català especialment entre la població nascuda a l'estranger; entre el 2008 i el 2013 no ha variat de manera significativa, ni entre la població nascuda en territoris de parla catalana ni entre la població estrangera malgrat el lleu increment percentual. D'aquesta manera, entre la població estrangera s'estanca el volum dels que no poden entendre el català entorn una de cada cinc persones de 15 anys i més.

Quant a saber parlar, les millores són més importants gràcies a l'augment de la població estrangera que pot parlar català. Així, globalment, el 80,4 % dels ciutadans pot parlar català, un augment de 2,1 punts percentuals, però entre la població estrangera augmenta en 10,7.

En la lectura i l'escriptura passa el mateix, però amb menys intensitat, ja que l'augment es produeix entre la població estrangera (+8,4 punts i +6,5), però no repercuteix en el conjunt de la població. De fet, entre la població nascuda en territoris de parla catalana, es produeix un decreixement dels que poden escriure català, passant del 69,3 % al 66,9 %.

Gràfic 3.5. Coneixements de català. 2003-2013

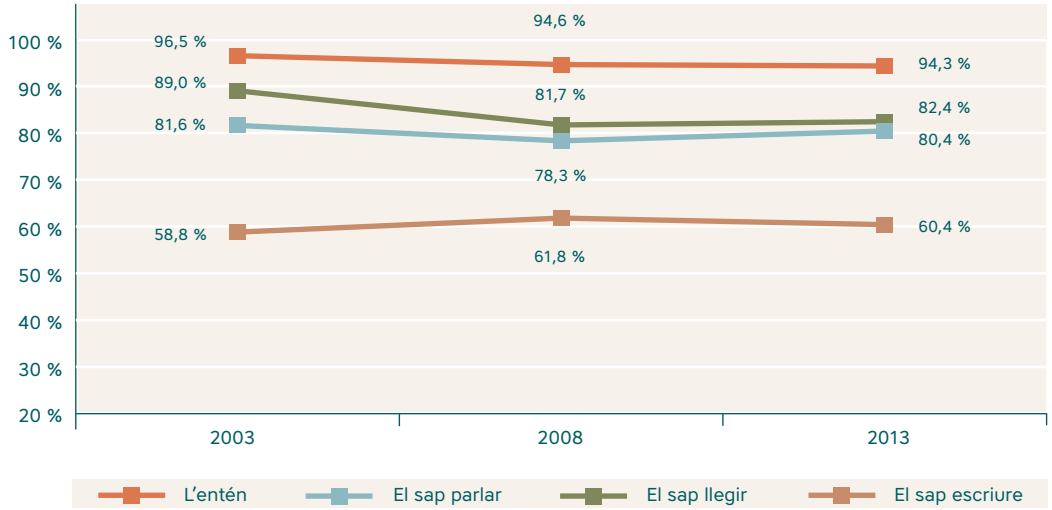

Gràfic 3.6. Coneixements de català de la població nascuda a l'estranger. 2003-2013

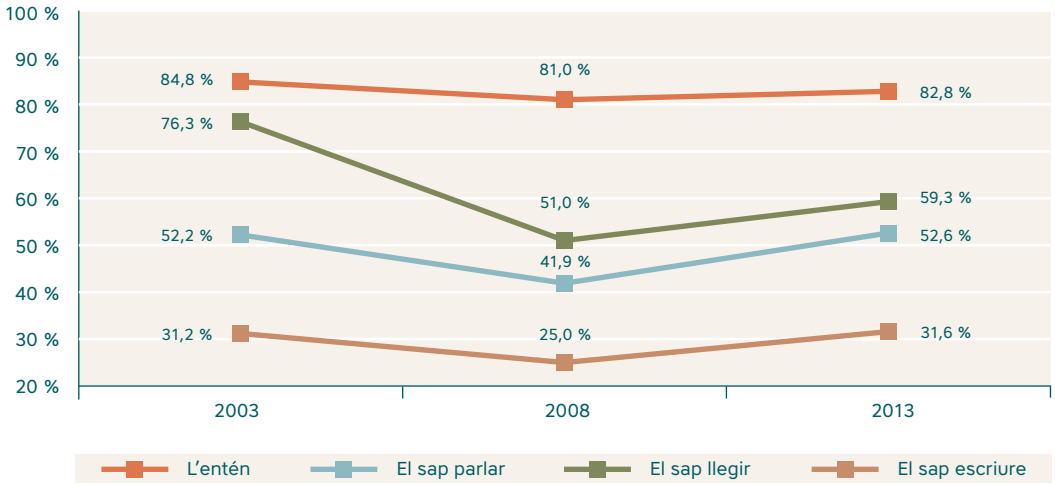

Taula 3.3. Coneixement de català segons el lloc de naixement. 2003-2013

	L'entén				El sap parlar			
	2003	2008	2013	Variació 2008-2013	2003	2008	2013	Variació 2008-2013
Total de la població	**96,5 %**	**94,6 %**	**94,3 %**	**–0,3**	**81,6 %**	**78,3 %**	**80,4 %**	**2,1**
Població nascuda en territoris de parla catalana i a la resta d'Espanya	97,6 %	97,5 %	97,0 %	–0,5	84,2 %	85,7 %	86,7 %	1,0
Població nascuda a l'estranger	84,8 %	81,0 %	82,8 %	1,8	52,2 %	41,9 %	52,6 %	10,7

	El sap llegir				El sap escriure			
	2003	2008	2013	Variació 2008-2013	2003	2008	2013	Variació 2008-2013
Total de la població	**89,0 %**	**81,7 %**	**82,4 %**	**0,7**	**58,8 %**	**61,8 %**	**60,4 %**	**–1,4**
Població nascuda en territoris de parla catalana i a la resta d'Espanya	90,1 %	88,0 %	87,6 %	–0,4	61,3 %	69,3 %	66,9 %	–2,4
Població nascuda a l'estranger	76,3 %	51,0 %	59,3 %	8,4	31,2 %	25,0 %	31,6 %	6,5

Ombrejat blau: diferències positives estadísticament significatives.
Ombrejat vermell: diferències negatives estadísticament significatives.

Els ombrejats de les dades del 2008 es mantenen per tal de distingir on ja es va observar una diferència significativa entre els anys 2003 i 2008. Els ombrejats del 2013 indiquen una variació significativa entre els anys 2008 i 2013.

Caldria valorar, doncs, si aquestes millores parcials impliquen canvis en l'estructura global de coneixements de català. Encara que tímidament, es pot afirmar que els col·lectius amb una situació més bona quant a competències han augmentat. Així, el percentatge de persones amb nivell alt en totes les habilitats de català passa del 45,1 % al 48,1 % i es redueix el grup dels que parlen sense dificultats, però tenen un nivell baix de lectura i escriptura en català (20,2 % vs. 17,5 %).

Els canvis també es produeixen en la banda baixa dels coneixements, si bé són més tímids i en sentit contrari. Efectivament, decreixen els que almenys podien entendre i llegir una mica en català (6,6 % vs. 5,0 %) i augmenta el grup amb més dificultats: els que no l'entenen o ho fan amb moltes dificultats (9,6 % vs. 11,1 %).

Gràfic 3.7. Tipologia de coneixements de català. 2008-2013

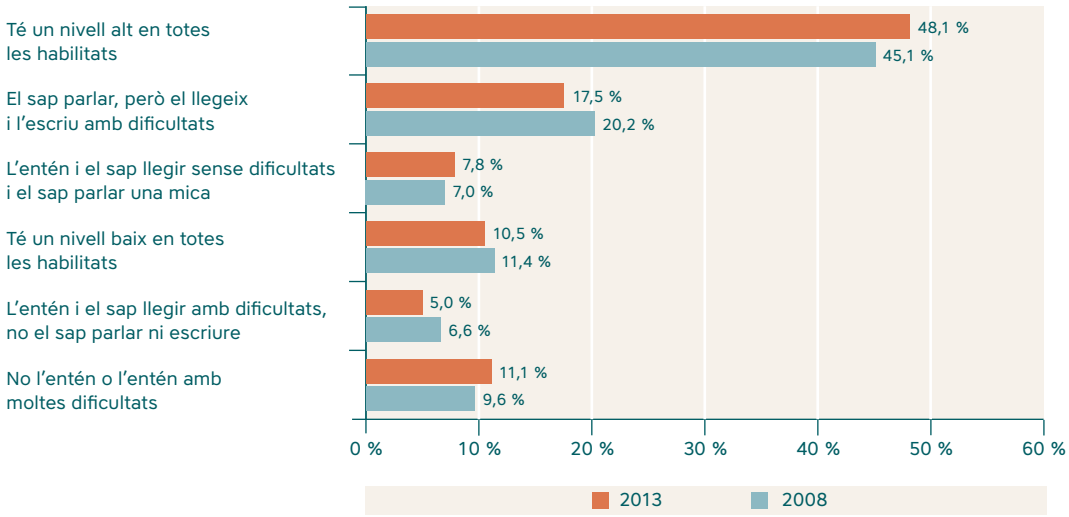

Taula 3.4. Tipologia de coneixements de català. 2008-2013

	Percentatge			Estimació poblacional		
	2008	2013	Variació 2008-2013	2008	2013	Variació 2008-2013
Té un nivell alt en totes les habilitats	45,1 %	48,1 %	+3,0	2.771.909	2.963.368	**+191.459**
El sap parlar, però el llegeix i l'escriu amb dificultats	20,2 %	17,5 %	–2,7	1.243.573	1.080.438	**–163.135**
L'entén i el sap llegir sense dificultats i el sap parlar una mica	7,0 %	7,8 %	0,8	432.581	483.108	50.527
Té un nivell baix en totes les habilitats	11,4 %	10,5 %	–0,9	698.314	645.756	-52.558
L'entén i el sap llegir amb dificultats, no el sap parlar ni escriure	6,6 %	5,0 %	-1,6	407.480	307.078	**–100.402**
No l'entén o l'entén amb moltes dificultats	9,6 %	11,1 %	1,5	592.493	681.278	**+88.785**
Total	**100 %**	**100 %**	**—**	**6.146.350**	**6.161.026**	**14.676**

Ombrejat blau: diferències positives estadísticament significatives.
Ombrejat vermell: diferències negatives estadísticament significatives.

Els ombrejats del 2013 indiquen una variació significativa entre els anys 2008 i 2013.

3.5. El coneixement d'altres llengües

L'objectiu d'aquest apartat és aprofundir en la diagnosi sobre el coneixement de les llengües, abordant dues llengües internacionals de primer ordre que estan en l'agenda dels països occidentals com a eines clau de competitivitat internacional. Es tracta de l'anglès i del francès, unes llengües amb llarga tradició d'ensenyament i que tenen un paper important en el disseny de noves polítiques lingüístiques. D'aquesta manera, cal recordar que el coneixement de l'aranès està abordat en un capítol específic sobre aquesta llengua.

Com en el cas del català i del castellà, es parteix de la doble mesura de coneixement: la declaració dicotòmica i el coneixement autovalorat de 0 a 10. I com en tots els apartats d'aquesta anàlisi, a més de descriure els segments de població amb més o menys coneixements, s'abordarà la comparativa 2008-2013.

Finalment, tractarem el coneixement d'altres llengües diferents d'aquestes a partir de la declaració espontània de llengües que es poden parlar fluidament, cosa que ha de permetre determinar les llengües més freqüents que es poden parlar a Catalunya.

3.6. Coneixement de l'anglès i el francès

3.6.1. Coneixement dicotòmic i evolució

A Catalunya, gairebé un 40 % de la població entén l'anglès (2.400.000 persones de 15 anys i més), i un 31 % el pot parlar (1.900.000 persones). A més, el 34,7 % el pot llegir i el 30,6 % el pot escriure.

El francès a Catalunya té nivells de coneixement molt més baixos que l'anglès en totes les competències. Els que l'entenen són el 23,9 % i els que el poden parlar només són el 16,4 %. Si bé el 19,2 % el pot llegir, només el 12,8 % considera que el pot escriure.

Tant en el coneixement de l'anglès com en el del francès, es presenten més limitacions en la parla i l'escriptura.

Gràfic 3.8. Coneixements d'anglès i francès. 2013

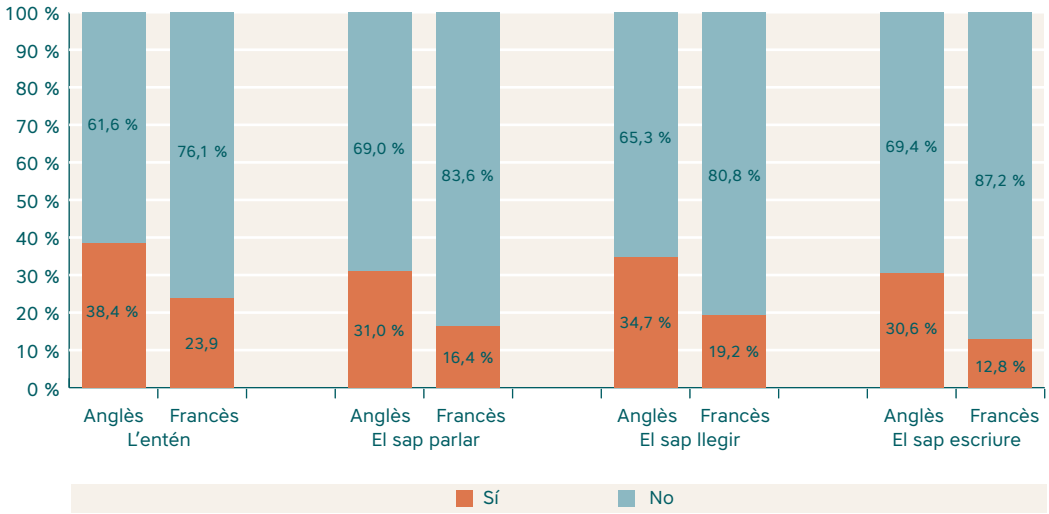

Es poden calcular les variacions entre els que entenen una llengua i els que declaren tenir coneixements per poder-la parlar, llegir o escriure, entre català, anglès i francès, és a dir, de cada 100 persones que entenen una llengua, quin percentatge se sent capaç de parlar-la, llegir-la o escriure-la; per tant, quantes són parlants potencials.

Es pot observar que la capacitat de traducció en parlants potencials de l'anglès s'assembla més a la del català que la del francès, de manera que en el cas del francès la distància entre els que el poden entendre i parlar és molt més gran que en el cas del català i l'anglès. L'anglès se situa en llindars similars al català quant a la traducció relativa de parlants potencials sobre persones que entenen la llengua.

En la resta de competències, les diferències entre les llengües són altres. D'una banda, pel que fa al francès, de l'habilitat d'entendre a poder llegir o escriure hi ha molta diferència; els percentatges canvien molt. En el cas del català, el decreixement és més moderat i en el cas de l'anglès també es modera. D'aquesta manera, es pot dir que de cada 100 persones que poden entendre l'anglès el pes dels que el poden escriure s'assembla més a la situació del català que a la del francès.

Gràfic 3.9. Distància entre l'habilitat d'entendre i la resta de competències. Taxa de variació. 2013

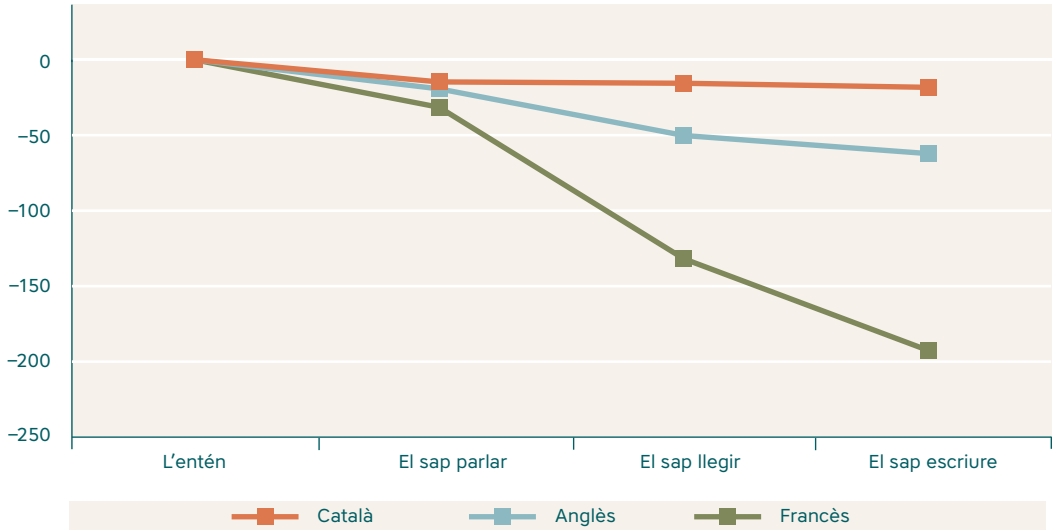

Taxa de variació. Exemple: [(el sap parlar - l'entén) / l'entén]*100.

Entre el 2008 i el 2013, el coneixement de l'anglès ha crescut de manera significativa en totes les competències, mentre que la variació en el coneixement del francès ha estat nul·la o insignificant. D'aquesta manera, ha augmentat entre 4,5 i 8 punts percentuals el nombre de catalans i catalanes que declaren tenir coneixement d'anglès en les diverses competències. El que més augmenta és el percentatge dels que el saben escriure (+6,5 punts percentuals), llegir (+6,8) i entendre (+6,4), mentre que el pes dels que declaren que el saben parlar també creix, però menys intensament (+4,6).

Gràfic 3.10. Coneixements d'anglès. 2008-2013

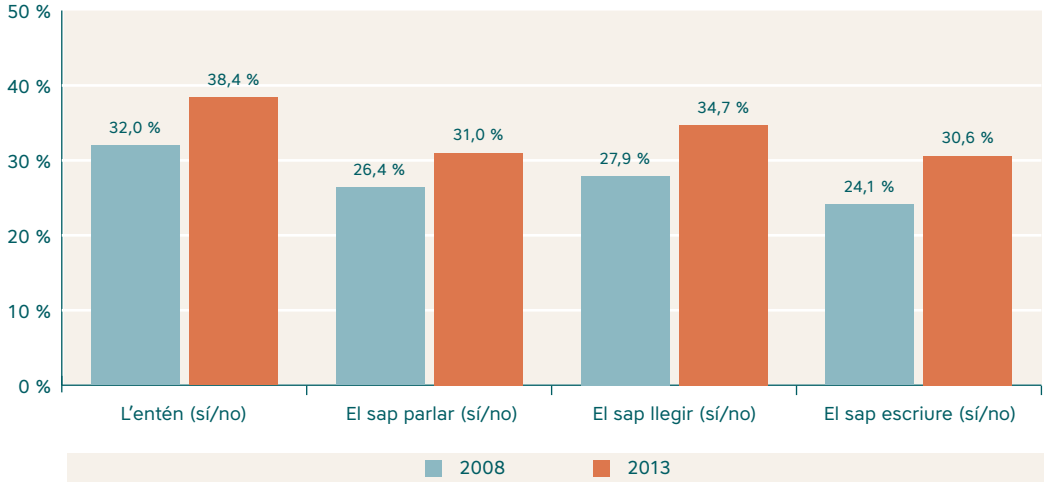

Gràfic 3.11. Coneixements de francès. 2008-2013

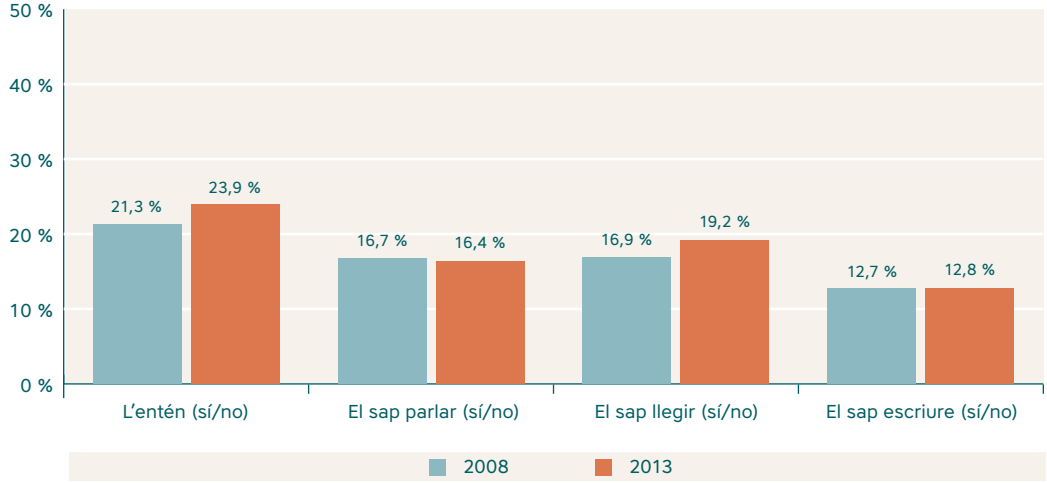

3.6.2. Tipologia de coneixement

L'any 2008 l'enquesta no registrava la declaració de nivell de coneixement en cada competència. D'aquesta manera, no es podia replicar la mateixa tipologia de coneixements que la que es construeix per al català i el castellà. Al mateix temps, el percentatge i, com es veurà tot seguit, el nivell de coneixements són molt més baixos, de manera que la tipificació resultaria amb grups massa exigus. Aquestes limitacions fan que en l'actualització de dades s'hagi optat pel mateix procediment de classificació que es va fer el 2008 només a partir de la combinació dels coneixements dicotòmics en cada habilitat.

El 2013, com el 2008, el més freqüent és que entendre tant l'anglès com el francès suposi també coneixements per parlar-lo, llegir-lo i escriure'l. El percentatge de persones que declaren que poden entendre, parlar, llegir i escriure l'anglès és del 28,3 % i en el cas del francès és del 12,1 %.

La resta de situacions són minoritàries, de manera que els que tenen mancances parcials són menys del 3 % dels casos, cosa que genera un pol oposat quasi únic format pels que no tenen coneixements. Pel que fa al francès, els casos que tenen capacitats concretes limitades, com ara només poder llegir-lo o només entendre'l són més freqüents, però igualment minoritaris, un fet que cal associar al possible contacte amb aquesta llengua en moments molt puntuals de la vida.

Les variacions en el cas de l'anglès són evidents. Els augments en coneixement de l'anglès es concentren en aquells que tenen competències en totes les habilitats, de manera que es tracta d'una millora neta, en què tots aquells que ara en saben tenen competències en totes les habilitats.

Taula 3.5. Tipologia de coneixements de l'anglès i el francès. 2008-2013

Tipologia de coneixements de l'anglès i el francès	Anglès			Francès		
	2008	2013	Variació	2008	2013	Variació
Coneixement en totes les habilitats	22,4 %	28,3 %	+5,9	12,2 %	12,1 %	−0,1
El sap parlar i el sap llegir però no el sap escriure	2,4 %	1,7 %	−0,7	2,8 %	3,0 %	0,2
El sap parlar però no el sap llegir ni el sap escriure	1,6 %	0,9 %	−0,7	1,7 %	1,2 %	−0,5
El sap llegir i el sap escriure, però no el sap parlar	1,7 %	2,4 %	+0,7	0,5 %	0,7 %	0,2
El sap llegir (no el parla ni l'escriu)	1,3 %	2,3 %	+1,0	1,4 %	3,4 %	+2,0
Només l'entén (no el parla, ni el llegeix, ni l'escriu)	2,5 %	2,7 %	0,2	2,7 %	3,5 %	0,8
No l'entén	68,0 %	61,6 %	−6,4	78,7 %	76,1 %	−2,6
Total	**100 %**	**100 %**	—	**100 %**	**100 %**	

Ombrejat blau: diferències positives estadísticament significatives.
Ombrejat vermell: diferències negatives estadísticament significatives.

3.6.3. El nivell de coneixement

Una de les novetats que inclou l'EULP 2013 és la possibilitat d'analitzar el nivell declarat de coneixements de l'anglès i el francès. Aquesta fet, a més d'igualar les possibilitats d'anàlisi a les del català i castellà, permet matisar els grups de coneixement d'acord amb l'autoavaluació del nivell, és a dir, no només se sap si es tenen competències per entendre o parlar l'anglès, sinó que també es pot saber si el nivell és alt o baix.

En primer lloc, quant a l'anglès, existeix un petit nombre de persones que malgrat que declara no entendre'l, no parlar-lo, no llegir-lo o no escriure'l, a l'hora de declarar-ne el nivell admetrien tenir certa capacitat. Entre els que declaren tenir cada capacitat, en canvi, entorn de la meitat declaren tenir un nivell alt o força alt i l'altra meitat un nivell amb mancances.

En concret, del 38,4 % que declara que pot entendre l'anglès el 21,7 % ho podria fer força bé o perfectament. Aquesta situació és similar en el cas de la lectura: del 34,7 % que pot llegir anglès, el 23,2 % ho faria força bé o correctament. En canvi, en

la parla, del 31 % que diu poder parlar anglès només el 16,5 % afirma que ho podria fer força bé o correctament. El mateix passa amb l'escriptura: del 30,6 %, el 17,1 % ho podria fer bé o perfectament. Per tant, en les competències més actives, parlar o escriure, el nivell d'anglès és més limitat que en les passives, entendre o llegir.

Gràfic 3.12. Coneixements d'anglès per nivells. 2013

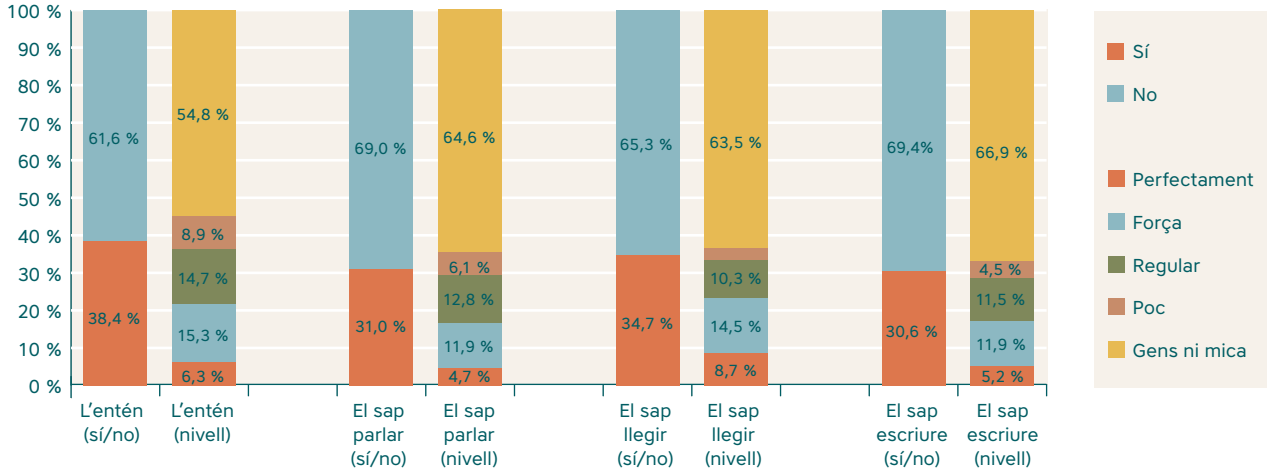

Variable de nivell de coneixement: construïda entre la variable de coneixement «sí/no» i la variable de nivells de coneixement (escala entre 0 i 10).

Així, l'anglès, en magnituds diferents, sembla que es comporta com el català quant a nivell, en la mesura que es declara saber-ne, però només la meitat o poc més d'aquests ho poden fer amb prou comoditat per afirmar que el nivell que tenen és correcte o força correcte, especialment a l'hora de saber escriure i saber parlar (vegeu el gràfic 3.11).

Quant al nivell de francès, les pautes esmentades per l'anglès són igual de vàlides i els volums força més reduïts. Només l'11,3 % pot entendre força o correctament el francès, el 7,5 % el pot parlar amb comoditat, l'11,1 % el pot llegir i un reduït 5,7 % el pot escriure força bé o perfectament.

Gràfic 3.13. Coneixements de francès per nivells. 2013

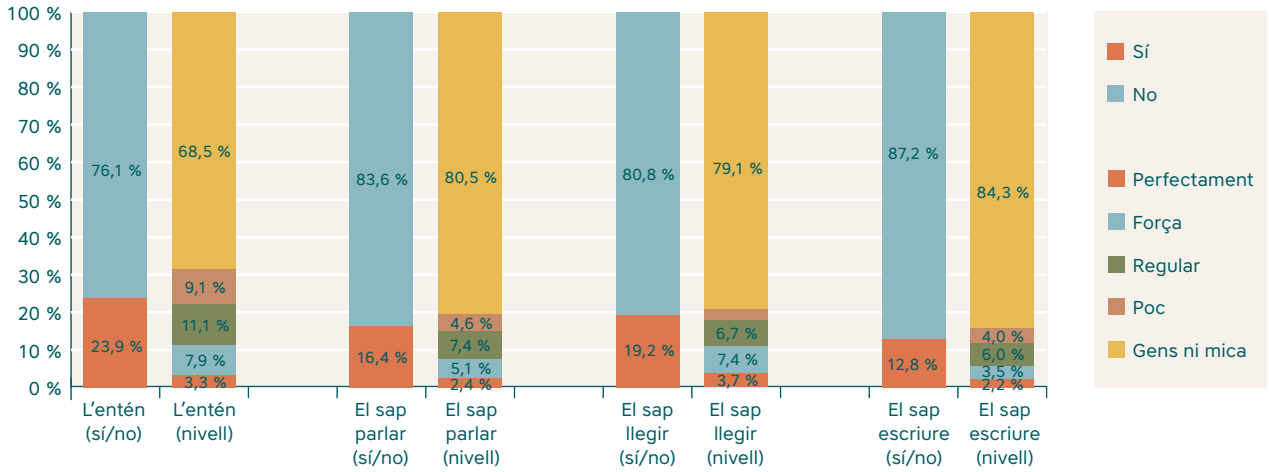

Variable de nivell de coneixement: construïda entre la variable de coneixement «sí/no» i la variable de nivells de coneixement (escala entre 0 i 10).

3.6.4. Els grups socials amb més coneixements

Tornant al coneixement essencial de les llengües, és a dir, sobre qui declara tenir alguna capacitat per entendre, parlar, llegir o escriure una llengua, es pretén saber entre quins segments de població existeix més percentatge de coneixedors.

En primer lloc, com ja es va detectar en l'onada del 2008, el coneixement d'anglès i francès està vinculat a l'aprenentatge, ja que la gran majoria de qui declara tenir alguna competència en aquestes llengües no són nascuts en països anglòfons o francòfons. Aquest fet és més generalitzat en el coneixement de l'anglès que del francès.

Taula 3.6. Lloc de naixement de la població amb coneixements d'anglès i francès. 2013

	Anglès		Francès	
	Nascut en un país anglòfon	No nascut en un país anglòfon	Nascut en un país francòfon	No nascut en un país francòfon
L'entén	2,8 %	97,2 %	11,0 %	89,0 %
El sap parlar	3,2 %	96,8 %	13,3 %	86,7 %
El sap llegir	2,9 %	97,1 %	11,5 %	88,5 %
El sap escriure	3,1 %	96,9 %	15,9 %	84,1 %

Ombrejat blau: diferències positives estadísticament significatives.
Ombrejat vermell: diferències negatives estadísticament significatives.

Per tal de simplificar la lectura, l'estudi se centrarà en els grups en què hi ha un percentatge més alt de persones que saben parlar cada llengua. Cal dir, a més, que els resultats són molt similars, encara que en magnituds diferents quant a entendre, llegir o escriure.

En el cas de l'anglès, es pot destacar que hi ha significativament més persones que el poden parlar entre els homes (34,1 %). A més, el percentatge decreix a mesura que augmenta l'edat, de manera que entre els més joves el coneixement és més alt (66 % de 15 a 24 anys) que entre els de 25 i els 34 anys (49,5 %) i molt més que entre els que tenen de 35 a 49 anys (38 %).

Territorialment, els coneixements més alts es concentren en l'àmbit Metropolità, (32,4 %) bàsicament per la situació de Barcelona ciutat (43,2 %). Entre els nascuts a Catalunya (37,3 %) i a l'estranger (36,3 %), també existeix un percentatge significativament superior de persones que poden parlar anglès, especialment si es prové d'un país de parla no hispànica (39,3 %). Quant a la data d'arribada a Catalunya, cal dir que tant entre les persones que van arribar entre el 1979 i el 1998 (34,1 %) com entre les arribades en la darrera època (38,7 %) existeix un percentatge superior dels que poden parlar l'anglès. Així, es tracta d'un tret més característic de les onades migratòries més recents. A part d'haver nascut a l'estranger i haver arribat recentment a Catalunya, entre els nascuts a Catalunya quan es té un progenitor (41,5 %) nascut a Catalunya o tots dos (39,2 %) implica una proporció més alta de persones que poden parlar l'anglès que si s'ha nascut a Catalunya però cap dels pares hi ha nascut (30,2 %).

En el cas del francès, els grups amb més o menys coneixement difereixen de l'anglès. En primer lloc, no existeix diferència entre homes i dones. En relació amb l'edat, no són els més joves els que tenen un coneixement més alt, sinó les persones de 35 a 49 anys (18,9 %) i de 50 a 64 anys (22 %).

El nivell d'estudis afecta, però en magnituds molt diferents que en el cas de l'anglès. Entre els que tenen estudis secundaris, el percentatge dels que poden parlar francès és significativament superior (17,5 %) i es duplica entre els que tenen estudis superiors (31,5 %). Igualment, aquesta capacitat és més generalitzada si almenys un dels dos progenitors té estudis secundaris (21,7 %) o superiors (27,6 %).

Territorialment, destaca el percentatge dels que saben parlar francès a les Comarques Gironines (31,8 %), a l'Alt Pirineu i l'Aran (30,1 %) i, tot i que en menys proporció, a la ciutat de Barcelona (19,8 %).

En el que sí que coincideix amb el patró de l'anglès és que el percentatge dels que saben parlar francès és significativament superior entre els nascuts a Catalunya (19,2 %) o a l'estranger (19,2 %), però en un percentatge molt superior entre els nascuts a països de parla no hispànica (30,2 %). Sí que és, però, un tret característic de les persones arribades entre el 1979 i el 1998 (20,4 %) o entre el 1999 i el 2013 (15,9 %). Com en el cas de l'anglès, el percentatge dels que poden parlar en francès és significativament superior si almenys un progenitor ha nascut a Catalunya (20,7 %). Si els dos progenitors han nascut fora de Catalunya, el percentatge és del 12,2 %.

D'altra banda, en relació amb les llengües inicial i d'identificació, tan sols si es té el català com a referent destaca el percentatge dels que poden parlar francès. Sí que és superior, però, quan la llengua habitual és el català (23,6 %) o tant català com castellà (23,2 %), de manera que entre els que fan servir el català entre el 34 % i el 66 % del temps (19 %) o més del 66 % (23,9 %) destaquen poder parlar català en una proporció més alta. De fet, com en el cas de l'anglès, saber parlar francès va lligat als coneixements de català, i és significativament superior entre els que tenen coneixements alts de català (24,3 %).

3.7. El coneixement d'altres llengües

3.7.1. Altres llengües que es poden parlar

A més de les llengües ja analitzades, català, castellà, anglès i francès, el 15,2 % de la població de 15 anys i més afirma que pot parlar de manera fluida alguna altra llengua. S'observa, doncs, un lleuger augment de les persones que declaren poder parlar alguna altra llengua: de l'11 % el 2008 al 15,2 % el 2013. Es tractaria, doncs, de 950.000 persones aproximadament que poden parlar alguna altra llengua a part de les oficials, l'anglès i el francès.

És una situació més freqüent entre els homes (17,5 %), els joves i adults de 25 a 34 anys (26,1 %) i de 35 a 49 anys (19,4 %), però no entre els més joves de 16 a 24 anys (14,5 %). Al seu torn, és característic de persones amb estudis superiors (20,6 %) i, com en altres fenòmens explicats en coneixement de llengües, augmenta significativament quan almenys un dels progenitors té estudis secundaris (17,4 %), i més quan té estudis superiors (20,5 %).

Territorialment, és un fenomen més generalitzat a les Comarques Gironines (20,7 %) i també a la ciutat de Barcelona (17,6 %).

Quant a l'origen familiar, només el 5,7 % dels nascuts a Catalunya i el 7,5 % dels nascuts a la resta d'Espanya estan en aquesta situació, i és un fenomen molt propi

de les persones nascudes a l'estranger (54,9 %), molt especialment quan s'és nascut en territoris de parla no hispànica (86,2 %), ja que entre els de parla hispànica ho és força menys (15 %).

Així, no és un fenomen associat al coneixement de català ni de castellà, ja que és propi especialment de les persones que tenen aquesta altra llengua com a llengua inicial (89,5 %); arriba al 37,1 % entre els ciutadans que no entenen el català o tenen moltes dificultats per entendre'l i és més generalitzat quan es tenen mancances en el coneixement de català.

Taula 3.7. Sap parlar altres llengües de manera fluida, a part del català, el castellà, l'anglès i el francès. 2008-2013

Coneixement d'altres llengües (pot parlar de manera fluida)	Total	
	2008	2013
No pot parlar cap altra llengua de manera fluida	89,0 %	84,8 %
Pot parlar alguna altra llengua de manera fluida	11,0 %	15,2 %
Total	**100 %**	**100 %**

Ombrejat blau: diferències positives estadísticament significatives.
Ombrejat vermell: diferències positives estadísticament significatives.

De mitjana, es tracta d'1,2 «altres llengües» per persona, però amb força dispersió i varietat de llengües. L'àrab (3,3 %) és la llengua que més persones poden parlar, seguit de l'italià (2,8 %) i, a força distància, l'alemany (1,7 %), el gallec (1,5 %) i el portuguès (1,3 %).

Taula 3.8. Mitjana i detall de les llengües que pot parlar de manera fluida, a part del català, el castellà, l'anglès i el francès. 2008-2013

Altres llengües que poden parlar de manera fluida (principals llengües)	Total		
	2008	2013	Parlants estimats 2013
Poden parlar alguna altra llengua de manera fluida	11,0 %	15,2 %	950.000
Mitjana*	—	1,2	
Àrab	2,5 %	3,3 %	208.975
Italià	2,1 %	2,8 %	173.829
Alemany	1,7 %	1,7 %	106.993
Gallec	1,1 %	1,5 %	92.835
Portuguès		1,3 %	83.991
Rus		1,1 %	71.123
Romanès	0,8 %	1,0 %	64.138
Berber amazic		0,9 %	56.136

*desviació típica = 0,525

Pregunta de resposta múltiple

3.7.2. Total de llengües que es poden parlar

Una dada d'interès és l'estimació del nombre de llengües que es poden parlar. Així, en total, de mitjana els catalans de 15 anys i més poden parlar 2,5 llengües, de manera que només el 12,9 % és monolingüe. Prop del 88 % pot parlar almenys dues llengües. Concretament, el 45,8 % en pot parlar dues i el 27,7 % tres. Com es pot observar, els que poden parlar quatre o més llengües són tants com els que en poden parlar només una. Una altra qüestió serà que es tingui una traducció en usos multilingües, tal com s'abordarà en propers apartats.

El perfil dels que poden parlar més llengües respon a homes, els més joves i els nascuts a l'estranger. Entre els nascuts a Espanya, i no a Catalunya, la mitjana de llengües és significativament més baixa (1,8), però no necessàriament per tenir com a llengua inicial el castellà (2,1), sinó que també hi tenen a veure els nivells formatius i d'ocupació i professió. Així, si se cerca entre quins grups de població existeix un percentatge més alt dels que només poden parlar una llengua, destaquen les dones (15,7 %), les persones de 50 a 64 anys (15,3 %) i especialment les persones de 65 anys i més (30,2 %).

Es tracta d'un fet més generalitzat quan no es tenen estudis (49,1 %) o aquests són primaris (19,8 %) i és molt freqüent si els pares no tenen estudis (26,9 %), però es redueix dràsticament quan almenys un dels pares té estudis primaris (10,9 %).

Territorialment, és més freqüent en l'àmbit Metropolità (15,6 %), però fora de Barcelona ciutat (18,4 %), i entre les persones nascudes a la resta de l'Estat (36,4 %) però també a l'estranger (15,6 %), molt clarament quan s'és nascut en territoris de parla hispànica (32,5 %), i entre els arribats a Catalunya entre el 1959 i e1 1978 (41,9 %).

Cal dir, a més, que quan s'és nascut a Catalunya el fet de no poder parlar més que una llengua és quasi igual de minoritari tant si tots dos progenitors són nascuts a Catalunya (0,5 %) com si només ho és un (1,6 %) o si tots dos són nascuts fora (4,2 %).

Gràfic 3.14. Nombre de llengües que la població pot parlar fluidament. 2008-2013

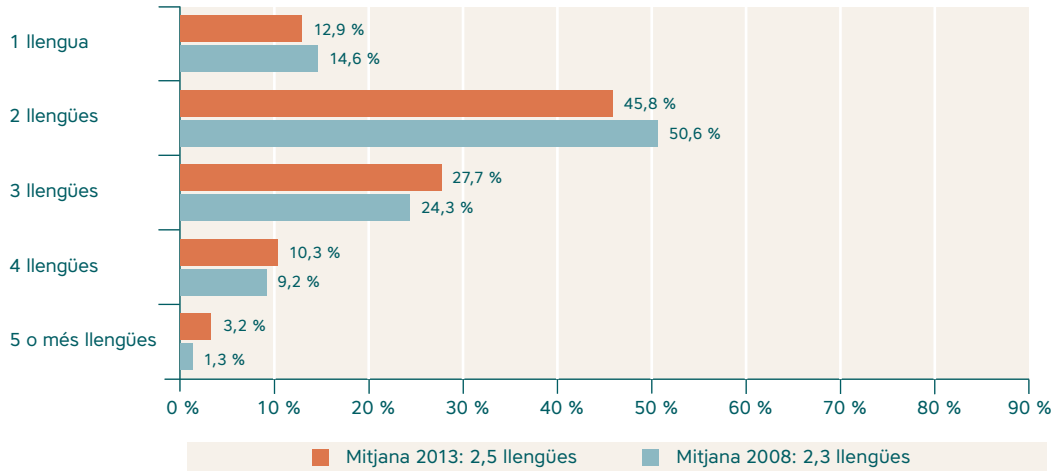

A continuació, es recullen les llengües que els catalans de 15 anys i més poden parlar amb una proporció més alta.

Gràfic 3.15. Sap parlar cada llengua. 2008-2013

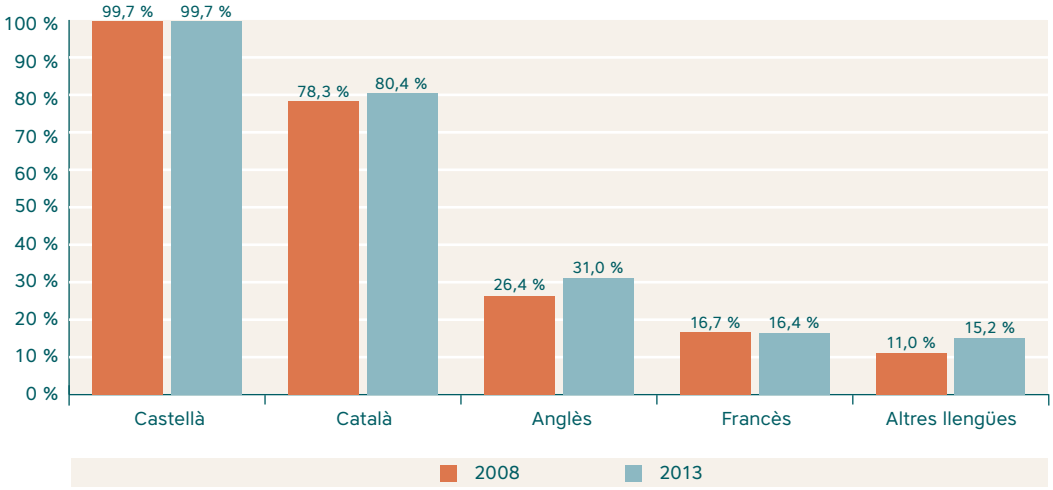

3.8. Conclusions

En l'àmbit dels coneixements de català i castellà, el 2013 la situació del 2008 s'estanca, de manera que es pot mantenir l'afirmació que a Catalunya, tot i que la majoria de catalans afirma tenir coneixements de català en totes les habilitats (entendre, parlar, llegir i escriure), aquests no arriben als coneixements gairebé totals de castellà.

Igualment, les limitacions de nivell són importants, és a dir, malgrat que es consideri que es té domini de la llengua en alguna de les habilitats, el fet és que quan es tracta de declarar el nivell, es detecta un volum important de ciutadans amb dificultats fins i tot per entendre el català.

Es planteja, doncs, una situació estructural que no és positiva per a la llengua catalana, si s'entenen els coneixements com una condició necessària encara que no suficient per millorar-ne l'ús. El resultat d'aquestes mancances és que a Catalunya el 48,1 % de la població (2.963.000 persones) té un nivell alt de català en totes les habilitats, el 17,5 % (1.080.000 persones) el parla sense dificultats, però té un nivell baix de lectura i escriptura, i el 7,8 % (483.000 persones) el pot entendre i llegir, però té mancances a l'hora de parlar-lo i escriure'l.

Un de cada quatre ciutadans (26,6 %) té mancances (1.634.000 ciutadans de 15 anys i més), ja que no té coneixements de català o els que té són molt baixos: el 10,5 % té un nivell baix en totes les habilitats, el 5 % l'entén i el llegeix una mica, però no el parla ni l'escriu, i l'11,1 % no l'entén gens o només una mica.

Així, en la banda baixa de coneixements hi continua havent molta població, malgrat les incorporacions de noves generacions més ben formades i la desaparició progressiva de les menys formades en llengua catalana.

És conegut que la situació relativa del català i castellà té molt a veure amb el pes demogràfic de la població nascuda fora de Catalunya, tant a la resta de l'Estat com la que ha arribat de fora d'Espanya, entre la qual el domini del castellà és homogeni i els coneixements de català en general són baixos.

Això no passa amb el castellà, una llengua en què la gran majoria dels catalans té un nivell alt en totes les habilitats (88,1 %) i només el 8,2 % té mancances en castellà, mentre que en català suposa tres vegades més (25,4 %).

Certament, s'observa una millora en els nivells de coneixements de català de la població estrangera, ja que actualment el 52,6 % declara poder-lo parlar (+10,7 punts), el 59,3 % el pot llegir (+8,4) i el 31,6 % el pot escriure (+6,5). Aquest canvi té un efecte global en la capacitat de parlar, que passa a ser del 80,4 %, i també en la composició final de la situació del coneixement de català, ja que encara que tímidament es pot afirmar que els col·lectius amb millor situació quant a competències han augmentat (el percentatge de persones amb nivell alt en totes les habilitats de català passa del 45,1 % al 48,1 %).

Al seu torn, entre els 15 i 24 anys la situació és molt millor, però només en aquesta cohort, amb un pes escàs en el resultat del conjunt de la població, es poden detectar nivells alts, ja que en la cohort següent, dels 25 als 34 i encara més dels 35 als 49 anys, les competències a l'hora de parlar, llegir i escriure, i fins i tot d'entendre el català, disminueixen de manera significativa.

En canvi, els coneixements de castellà tenen a veure bàsicament amb la formació rebuda, de manera que també els que tenen com a llengua inicial el català, són nascuts en territoris de parla catalana o a l'estranger o bé han arribat més tard o més d'hora a Catalunya tenen molt bons nivells de comprensió i parla, i els matisos són en les autoqualificacions quant a llegir i a escriure.

Aquesta fotografia del català és sens dubte grisa i, malgrat les millores tímides en el col·lectiu estranger, dibuixa una situació d'ampolla mig buida i una llengua que malgrat els esforços institucionals en tots els àmbits, i la forta lluita per la presència en l'àmbit educatiu, és altament vulnerable als canvis demogràfics i rígida als esforços intensos per la seva institucionalització i socialització. És a dir, costa molt poc perdre pes i costa molt millorar unes dècimes.

No es poden oblidar els progressos significatius que s'han experimentat en els darrers 30 anys, que combinen les fortaleses d'una llengua que és una supervivent, amb una política lingüística sòlida en una etapa de construcció social en què l'escenari lingüístic ha estat dividit només entre dues llengües. Per tant, hi ha bona terra i bones eines, i un equip de treballadors i treballadores amb experiència i amb empenta.

El que ha de preocupar, doncs, són les dues amenaces principals per al coneixement del català: l'etapa ja en vies de consolidació de canvi d'actors i agenda política, i un escenari competitiu entre llengües que es dona per descomptat no és ja de dues sinó de moltes llengües.

Quant al primer factor, Catalunya ja no és en el procés de disseny institucional en què la llengua va passar a ser el centre de l'Administració, l'escola, la universitat, els mitjans de comunicació, els bancs i caixes, el comerç, per recuperar l'espai públic, la cultura i les arts, i amb un suport social majoritari, i en què les famílies i els individus han tingut en la llengua un element de creixement i millora social que ha portat el català als nivells actuals.

Fa temps que les institucions tenen altres temes prioritaris a l'agenda, i fins i tot n'hi ha que situen davant del català l'ús d'altres llengües, especialment l'anglès, en una suposada estratègia de competitivitat internacional. No costaria trobar exemples en el món de l'empresa, el comerç o les universitats, i no hi ha discussió sobre el retrocés de l'exposició a la llengua catalana en els mitjans de comunicació, els bancs i caixes i l'efecte de les TIC en la vida quotidiana.

Pel que fa al segon factor, l'escenari de llengües pròpies, amb les seves històries de dominació i submissió, i d'altra banda, l'hegemonia gens discutida ni contrarestada de l'anglès, eix de bona part dels esforços institucionals, semblen oblidar que només el 48 % de la població de Catalunya té un nivell alt en totes les habilitats de la seva llengua.

En aquest context, els esforços per millorar els coneixements de la llengua catalana no poden ser menys, ni menys intensos que en els darrers 30 anys; més aviat al contrari, cal pensar en un reforç amb més i millors actuacions.

La formació en català no pot ser una opció en cap de les edats ni en cap de les esferes educatives, i cal continuar reforçant la formació en català al llarg de tota la vida.

Al seu torn, l'escenari és diferent i els reptes també ho són: nous públics, noves cultures, noves eines i noves actituds que requereixen agilitat en la creació de mecanismes d'ensenyament innovadors.

Per aconseguir-ho, cal seguir comptant amb el suport institucional i social d'igual o més intensitat que el que es va tenir a partir del 1980.

Cal esmerçar esforços per tal que la xifra de coneixements de català no hagi assolit el seu sostre de vidre, amb actuacions per afavorir l'estima i el respecte a la llengua que no poden substituir la importància que té el fet de conèixer la llengua, com una condició necessària. Els coneixements lingüístics són les condicions estructurals imprescindibles per treballar en l'ampliació d'usos i la millora d'actituds.

El percentatge de ciutadans que poden parlar anglès o francès parteix de nivells baixos i molt diferenciats en funció de si es tracta de l'anglès o el francès.

Així, 2.400.000 persones de 15 anys i més entenen l'anglès, quasi un 40 % de la població (38,4 %), i 1.900.000 el poden parlar (31 %).

El francès a Catalunya té nivells de coneixement molt més baixos que l'anglès en totes les competències. Els que l'entenen són el 23,9 % i els que el poden parlar només el 16,4 %. Si bé el 19,2 % el pot llegir, només el 12,8 % considera que el pot escriure mínimament.

Cal dir, però, que els nivells són baixos en les dues llengües, especialment en la parla i l'escriptura. La capacitat de traducció en parlants potencials de l'anglès s'assembla més a la del català que a la del francès, de manera que en el cas del francès la distància entre els que el poden entendre i parlar és molt més gran que en el cas del català i l'anglès. Entre el 2008 i el 2013, el coneixement de l'anglès ha crescut significativament en totes les competències, mentre que en el cas del coneixement del francès el creixement ha estat nul o insignificant. D'aquesta manera, han augmentat entre 4,5 i 8 punts percentuals els catalans i catalanes que declaren tenir coneixement d'anglès en les diverses competències. El que més augmenta és el percentatge dels que el saben escriure (+6,5 punts percentuals), llegir (+6,8) i entendre (+6,4), mentre que el pes dels que declaren poder parlar-lo creix, però menys intensament (+4,6).

Com el 2008, els coneixements d'anglès cal relacionar-los principalment amb l'aprenentatge, amb el nivell d'estudis i l'edat. La principal diferència entre anglès i francès és que l'anglès és més present entre les generacions més joves i urbanes, i el francès entre les generacions més adultes i en territoris específics com les Comarques Gironines i l'Alt Pirineu i l'Aran. Així, es pot apuntar certa tendència a la limitació del coneixement del francès a Catalunya.

El 15,2 % de la població de 15 anys i més —aproximadament 950.000 persones— afirma que pot parlar de manera fluida alguna altra llengua distinta del català, el

castellà, el francés o l'anglés, un fet que comporta un lleuger augment de les persones que declaren poder parlar alguna altra llengua respecte al 2008 (11 %). No es tracta, però, d'una gran quantitat de llengües (1,2 de mitjana), però sí de dispersió i varietat de llengües, entre les quals destaquen l'àrab (3,3 %) i l'italià (2,1 %).

En conjunt, els catalans poden parlar de mitjana 2,5 llengües, de manera que només el 12,9 % és monolingüe. Prop del 88 % pot parlar almenys dues llengües.

El monolingüe cal associar-lo no tant al castellà, encara que les persones nascudes a la resta de l'Estat tenen una mitjana de llengües significativament més baixa (1,8), però no és així entre els que tenen com a llengua inicial el castellà (2,1), sinó que cal valorar les arrels en els nivells formatius i el paper que hagi jugat la persona en l'espai públic.

Capítol 4
Llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual

Carles de Rosselló (CUSC. Universitat de Barcelona)

4.1. Panoràmica general: on som?

Comencem l'anàlisi exposant els resultats obtinguts de tres variables que són rellevants a l'hora d'entendre la dinàmica sociolingüística a Catalunya. La primera d'aquestes variables és la llengua inicial, aquella que la persona va parlar primer a casa quan era petita. Aquesta variable és especialment important perquè és una de les que condiciona l'ús de manera més directa. Tal com es pot veure en el gràfic 4.1, el castellà és la llengua inicial majoritària a les llars catalanes, seguit del català a força distància. L'opció del bilingüisme paritari català-castellà inicial només assoleix el 2,5 % dels casos, mentre que les llengües procedents de la nova immigració arriben al 10,7 %.

Gràfic 4.1. Llengua inicial, d'identificació i habitual. 2013

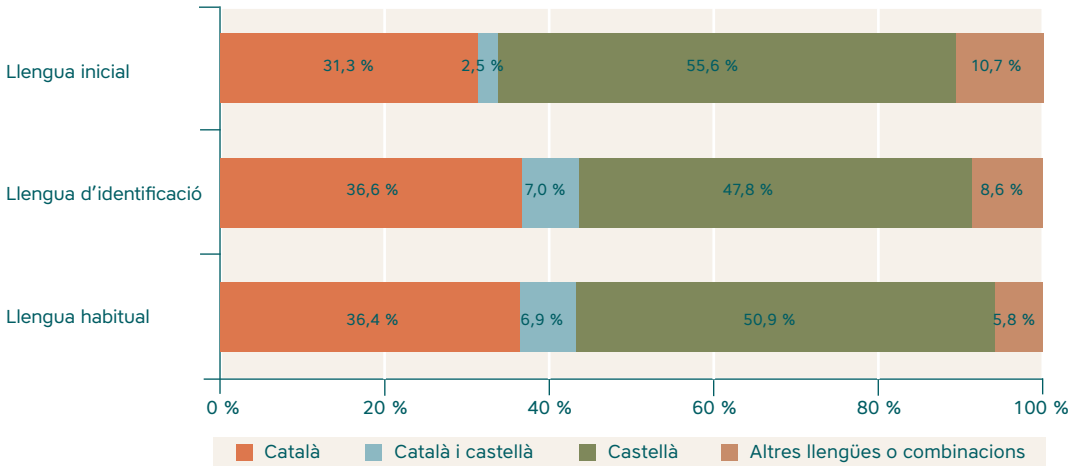

Les altres dues variables del gràfic són la llengua habitual i la llengua d'identificació. En principi, la primera està destinada a escatir la llengua que s'usa de manera predominant, mentre que la segona indaga sobre quina és la llengua que l'enquestat considera que és «la seva». Al voltant del 36 % de la població diu que té el català com

a llengua habitual i d'identificació, el 7 % opta per l'opció bilingüe i en un percentatge que oscil·la entre el 47,8 % i el 50,9 % s'inclina pel castellà segons la variable. Com es pot apreciar, els percentatges de les dues variables són molt semblants. Això no és cap novetat, tal com ja es va encarregar de demostrar Vila (2009) analitzant diverses enquestes dutes a terme en diversos territoris de parla catalana i Fabà (2011) per a la darrera edició de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població (EULP). Segons Vila, això es deu al fet que, encara que en teoria es tracta de dues preguntes diferents, els enquestats acaben interpretant de la mateixa manera dues preguntes que pretenen pouar en dimensions diferents: l'ús lingüístic, d'una banda, i l'adscripció lingüística, de l'altra. Els resultats de l'EULP 2013 confirmen la tendència apuntada per aquests autors; així, el 91,3 % de les persones que s'identifiquen amb el català declaren que tenen aquesta llengua com l'habitual i un percentatge molt similar —91,6 %— manifesten el mateix respecte del castellà.

Atesa l'ambigüitat que genera la interpretació de la pregunta sobre llengua habitual i tenint en compte que els resultats que obté són tan semblants als de la llengua d'identificació,[10] en les pàgines següents optarem per treballar principalment amb aquesta darrera variable. A més, la llengua d'identificació, que se situa en la dimensió de les representacions mentals, ha demostrat ser un concepte important per entendre la vitalitat d'una llengua en una població.[11] Boix i Paradís (2015), per exemple, apunten que els informants d'origen castellanoparlant que adopten el català ho fan perquè s'identifiquen tant amb la llengua com amb la cultura del país.

Els resultats del gràfic 4.1 representen una fotografia de la situació de les llengües a Catalunya. Cal una perspectiva temporal per observar fins a quin punt els dos grans blocs lingüístics que són el català i el castellà guanyen o perden efectius amb el pas dels anys. Això és el que es reflecteix en els gràfics següents:

Gràfic 4.2. Llengua inicial. 2003-2013

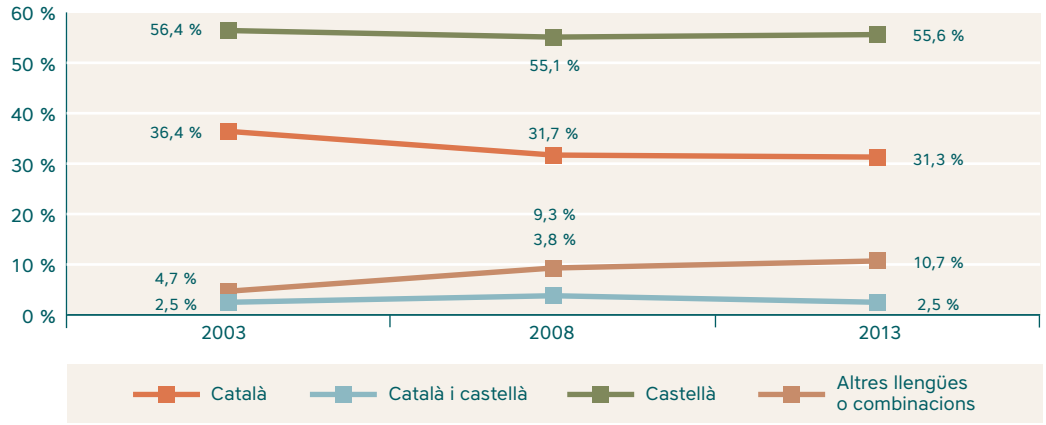

[10] Hi ha una correspondència alta tot i que no perfecta entre les dues variables (valor Kappa 0,764). El valor Kappa indica que hi ha un 76 % de coincidència que no es deu a l'atzar en les respostes obtingudes per ambdues preguntes.

[11] Remetem el lector als capítols sobre la llengua d'identificació de les dues altres edicions de l'enquesta.

Gràfic 4.3. Llengua d'identificació. 2003-2013

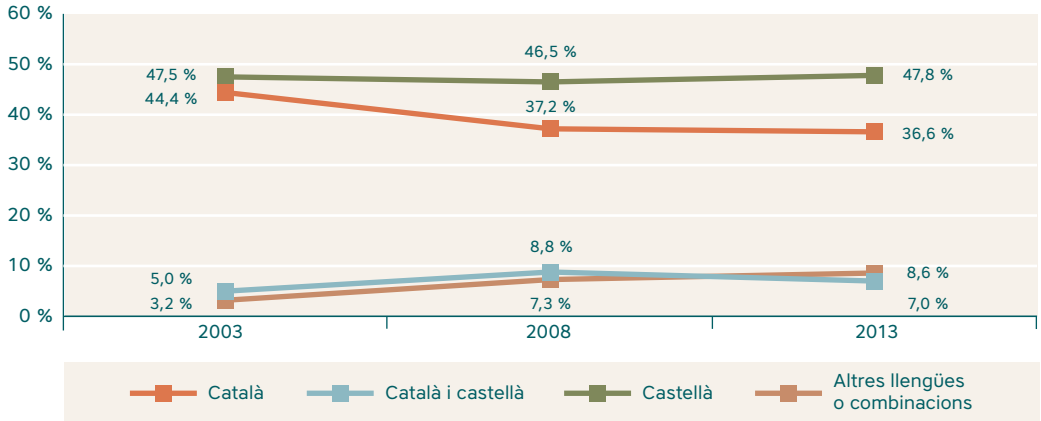

Gràfic 4.4. Llengua habitual 2003-2013

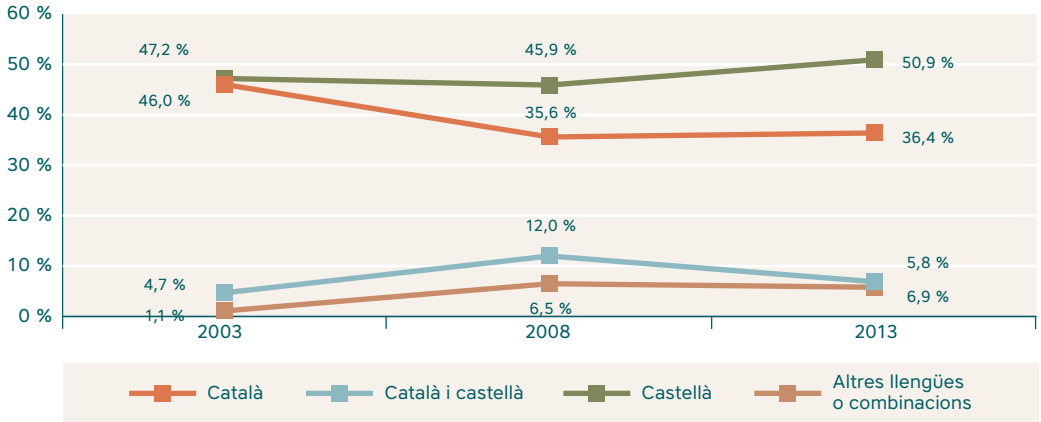

Després de la caiguda que va experimentar el català com a llengua inicial en el quinquenni 2003-2008, en aquests darrers cinc anys els percentatges no han experimentat grans canvis: el castellà predomina còmodament en les llars del país, mentre que el segon gran bloc és el compost per les persones que tenen el català com a llengua inicial. En aquests darrers cinc anys es pot observar un petit guany del castellà, que passa del 55,1 % al 55,6 %, i un lleuger retrocés del català, que perd quatre dècimes —del 31,7 % al 31,3 %—. L'ús del català i del castellà paritari, una opció que des que es publica l'EULP sempre s'ha mogut en percentatges baixos, l'any 2013 només el 2,5 % de la població la té com a opció lingüística inicial. En xifres absolutes, l'EULP 2013 registra un descens de 9.000 persones de llengua inicial catalana respecte del 2008 (1.940.000 el 2013) i, alhora, un ascens de pràcticament 58.000 de llengua inicial castellana (3.448.000 el 2013).

El descens del català com a llengua inicial no té per què tenir un resultat paral·lel quan es pregunta per la llengua o llengües amb què l'informant s'identifica, és a dir, les que considera que són «les seves». De fet, sempre en les altres edicions de l'enquesta s'han observat uns resultats més favorables per al català —i més baixos per al castellà— en l'escrutini d'aquesta variable que no pas en la de la llengua inicial. L'any 2013 constata de nou aquesta tendència: hi ha més persones que s'identifiquen amb el català que no pas el tenen com a llengua primera (vegeu els gràfics 4.2 i 4.3);

això no obstant, la comparativa amb el 2008 també permet constatar una disminució percentual i en xifres absolutes (20.000 persones) dels que consideren el català «la seva» llengua. Aquesta disminució també s'observa entre els que s'identifiquen alhora amb el català i el castellà, que passen del 8,8 % el 2008 al 7 % el 2013, i més de 105.000 efectius perduts. Pràcticament la mateixa xifra —106.100 persones— recupera el castellà, cosa que li permet situar-se en el 47,8 %. Amb tot, el guany que experimenta el castellà no li permet capgirar la dinàmica que esmentàvem unes línies enrere i, en conseqüència, es consolida la tendència d'aquesta llengua a perdre efectius en el pas de definir la llengua d'identificació respecte de la llengua inicial.

En aquest context de lleuger augment de castellà i lleuger retrocés de català respecte dels darrers cinc anys, la llengua habitual marca una dinàmica pròpia perquè tant un idioma com l'altre guanyen en percentatge i en xifres absolutes, tot i que d'una manera desigual. Així, el 36,4 % de la població té el català com a llengua habitual (vuit dècimes més que el 2008) i el 50,9 % el castellà (cinc punts més que el 2008). El creixement es fonamenta en una davallada de l'opció «català i castellà», que recula cinc punts percentuals, i de l'opció «altres llengües», tot i que en menys mesura. El 2013, doncs, el castellà guanya 343.000 persones com a llengua habitual, el català en suma 73.000 més i l'opció bilingüe en perd 308.000.

Gràfic 4.5. Llengua inicial, d'identificació i habitual. 2003-2008-2013 (milers de persones)

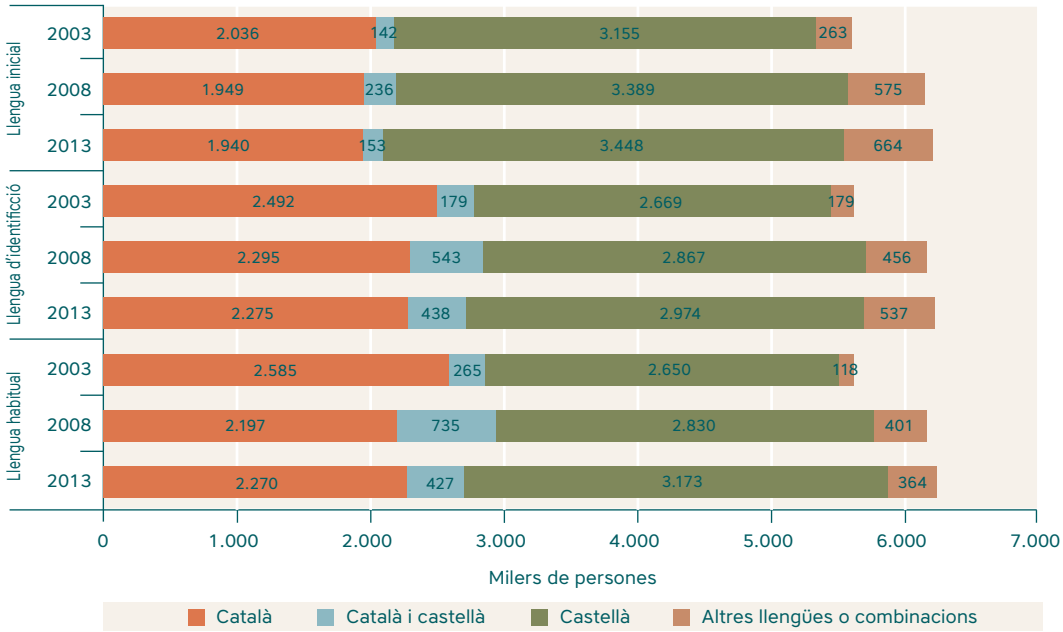

4.1.1. Llengua d'identificació i llengua inicial

L'encreuament de les dues variables principals d'aquest capítol presenta un escenari similar al d'altres edicions. Les persones que tenen com a llengua inicial el català s'identifiquen d'una manera aclaparadora (93,3 %) amb aquesta llengua. Els castellanoparlants inicials s'identifiquen, també molt majoritàriament, amb el castellà (80,7 %). Només el 40 % dels bilingües inicials consideren que el català i el castellà són les seves llengües, mentre que el 78,4 % dels parlants inicials d'altres llengües s'identifiquen amb les seves llengües d'origen.

Gràfic 4.6. Llengua d'identificació segons la llengua inicial. 2013

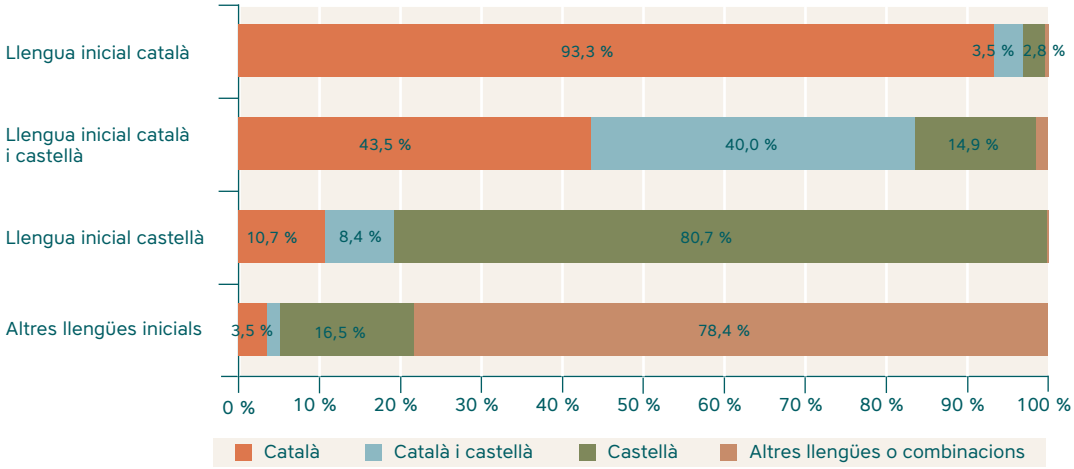

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

El gràfic 4.6 és un bon exponent d'una idea que veurem al llarg de l'anàlisi: capacitat del català per atreure parlants del castellà però no d'altres llengües. Fixem-nos-hi: el 93,3 % d'identificació amb el català a la primera columna no deixa pràcticament marge a cap altra opció. En canvi, entre els de llengua primera castellana (tercera columna), el 19,1 % considera que o bé el català o bé el català i el castellà són les seves llengües. D'altra banda, entre els bilingües inicials, el 43,5 % s'adscriu al català i només el 14,9 % al castellà. Per contra, els al·loglots que s'identifiquen amb el català, sol o compartit, és el 5,1 %, mentre que el castellà assoleix el 16,5 %.

4.1.2. La capacitat d'atracció del català

Una de les conclusions de l'EULP 2008 pel que fa a la llengua d'identificació és la capacitat que té el català de conservar els seus propis parlants i, alhora, d'atreure'n de nous procedents d'altres llengües. Per comprovar si aquesta tendència es manté, hem reproduït la variable que Fabà (2011) va utilitzar per demostrar aquesta afirmació. El gràfic 4.7, doncs, mostra els canvis que es produeixen de la llengua inicial a la d'identificació.

Gràfic 4.7. De llengua inicial a llengua d'identificació. 2013

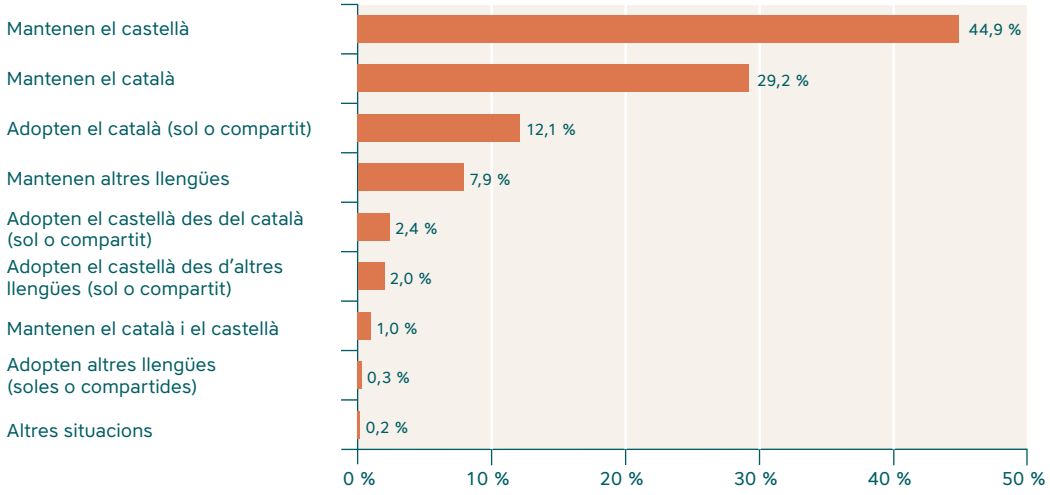

Com acabem de veure en l'apartat 4.1.1, hi ha un volum molt important de persones que s'identifiquen amb la llengua que tenen com a inicial. En el gràfic 4.7 són les opcions que duen el rètol de «mantenen»: «mantenen el castellà» (44,3 %; 2.773.460 persones); «mantenen el català» (28,8 %; 1.803.000); «mantenen altres llengües» (7,8 %; 488.840); i «mantenen el català i castellà» (1 %; 61.120).

El mateix gràfic permet veure els transvasaments que es produeixen des de la llengua inicial a la d'identificació. Els que adopten el català (12 %) representen 750.000 persones que procedeixen principalment del grup del castellà com a llengua inicial, que s'acaben identificant només amb el català o amb les dues llengües. Tal com podrem comprovar al llarg del capítol, la capacitat d'atracció del català entre els al·loglots és feble. Els que adopten el castellà des del català (2,4 %) són 145.700 persones, que principalment consideren seves ambdues llengües. Finalment, hi ha els que adopten el castellà des d'altres llengües inicials (2 %; 125.000 persones).

4.2. La llengua d'identificació amb altres variables

4.2.1. Llengua d'identificació i percentatge d'ús

Un dels aspectes que paga la pena de destacar és observar en quin percentatge d'ús diari s'empren el català, el castellà i les altres llengües. L'EULP té diverses preguntes que valoren l'ús en diversos àmbits. Per respondre la qüestió que plantegem en aquest apartat hem pres com a referència la pregunta «En el conjunt d'un dia qualsevol, en quin tant per cent parla en cada una de les llengües següents?».

Taula 4.1. Llengua d'identificació segons la mitjana del percentatge d'ús del català i del castellà. 2013

	Mitjana del percentatge d'ús de català	Mitjana del percentatge d'ús de castellà
Català	79,5 %	18,9 %
Català i castellà	49,8 %	48,4 %
Castellà	16,4 %	81,4 %
Altres llengües o combinacions	11,8 %	46,8 %
Total	**41,2 %**	**53,3 %**

La percepció dels efectius dels dos grups lingüístics majoritaris són força semblants respecte al percentatge en què usen el català i castellà al llarg del dia. Així, els que s'identifiquen amb el català declaren que majoritàriament parlen en aquesta llengua (79,5 % de mitjana) i un comportament idèntic responen que tenen els que s'identifiquen amb el castellà respecte de la llengua castellana (81,4 % de mitjana). Els que consideren que ambdós idiomes són els seus reparteixen paritàriament l'ús, mentre que els que s'identifiquen amb altres llengües afirmen que parlen força més castellà (46,8 % de mitjana) que no pas català (11,8 % de mitjana).

Naturalment, de la taula 4.1 no se'n pot desprendre que els percentatges d'ús de les llengües hagin de ser realment aquests. Cal remarcar que es tracta d'una valoració quantitativa que fa cada informant sobre l'ús de les llengües i no d'una observació sistemàtica feta per un investigador. Per a una anàlisi exhaustiva sobre els usos lingüístics remetem el lector al capítol 6.

4.2.2. Llengua d'identificació i edat

Una de les variables clàssiques que s'usa per determinar l'evolució d'una llengua és encreuar-la amb l'edat dels informants. Això permet preveure tendències a curt i mitjà termini respecte del futur d'un idioma. L'encreuament de la llengua d'identificació amb l'edat dona com a resultat el gràfic següent.

Gràfic 4.8. Llengua d'identificació segons l'edat. 2013

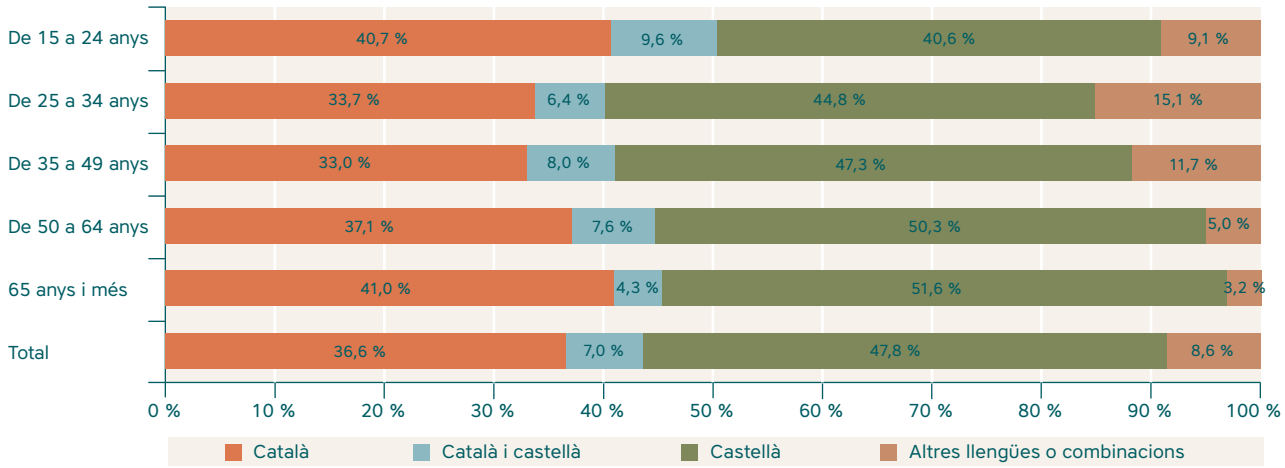

Els grups d'edat que més s'identifiquen amb la llengua catalana són els situats als extrems: els més joves i els més grans. Les franges intermèdies se situen en una forquilla d'entre el 33 % i el 37 %. Respecte dels que consideren que el català i el castellà són les seves llengües, cap de les franges representades supera el 10 % d'adhesió. Per la seva banda, el castellà obté la màxima identificació en les dues franges d'edat més altes, i la mínima entre els més joves. Finalment, entre les persones que s'identifiquen amb altres llengües, els percentatges més alts es concentren en les franges d'edat més joves.

El gràfic 4.8 revela una estructura molt semblant a la que es va presentar cinc anys enrere. Així, el castellà continua sent la llengua d'identificació majoritària a Catalunya en cinc de les franges d'edat analitzades sobre un total de sis.

Com hem dit a l'inici d'aquest capítol, les enquestes successives que s'han fet demostren que a Catalunya la llengua inicial i d'identificació majoritària és la castellana. Paral·lelament, hi ha més gent que s'identifica amb el català que no pas el té com a llengua inicial. D'on provenen les persones que consideren el català la seva llengua malgrat que no la tinguin com a inicial?

Taula 4.2. Diferència entre llengua d'identificació i llengua inicial segons l'edat. 2013

	Català	Català i castellà	Castellà	Altres llengües o combinacions
De 15 a 24 anys	+23.418 (+3,3 %)	+33.562 (+5 %)	–41.890 (–6,4 %)	–12.624 (–1,9 %)
De 25 a 34 anys	+31.142 (+3,1 %)	+31.695 (+3,3 %)	–32.244 (–3,4 %)	–28.768 (–2,9 %)
35 a 49 anys	+114.143 (+5,9 %)	+105.399 (+5,7 %)	–163.486 (–9,1 %)	–45.089 (–2,5 %)
De 50 a 64 anys	+89.138 (+6,4 %)	+72.038 (+5,3 %)	–137.148 (–10,2 %)	–19.296 (–1,4 %)
65 o més anys	+77.792 (+5,9 %)	+41.673 (+3,1 %)	–98.580 (–7,4 %)	–20.754 (–1,5 %)
Total	**+335.633 (+5,3 %)**	**+284.367 (+4,5 %)**	**–473.348 (–7,8 %)**	**–126.531 (–2,1 %)**

La taula 4.2 reflecteix d'on sorgeixen i quines franges d'edat guanyen i perden efectius respectivament si mirem la diferència entre llengua inicial i llengua d'identificació. En total, 473.348 persones de llengua inicial castellana opten o bé per una identitat lingüística dual o bé pel català com a llengua d'adscripció. Aquest transvasament es produeix en totes les franges d'edat. La mateixa pauta segueix la columna reservada als al·loglots.

4.2.3. Llengua d'identificació i origen geogràfic familiar

La importància de l'origen geogràfic de l'informant i els seus progenitors per entendre el grau d'adhesió a una llengua queda reflectit en el gràfic 4.9. La pauta per al català és clara i està estretament vinculada al nombre de persones nascudes en territoris de parla catalana o fora: com menys persones del nucli familiar han nascut dins el domini lingüístic del català, menys opcions que l'informant consideri el català la seva llengua. Seguint aquest esquema, doncs, el percentatge més alt es concentra en la franja en què subjecte i progenitors són nascuts en territoris de parla catalana (82,4 %). Si el pare o la mare van néixer fora del domini, el percentatge se situa en el 48,5 %, i si ho són ambdós progenitors, en el 17,1 %. Són molt pocs els subjectes nats a la resta de l'Estat o a l'estranger que s'identifiquen amb el català de manera única o compartida.

Gràfic 4.9. Llengua d'identificació segons l'origen geogràfic familiar. 2013

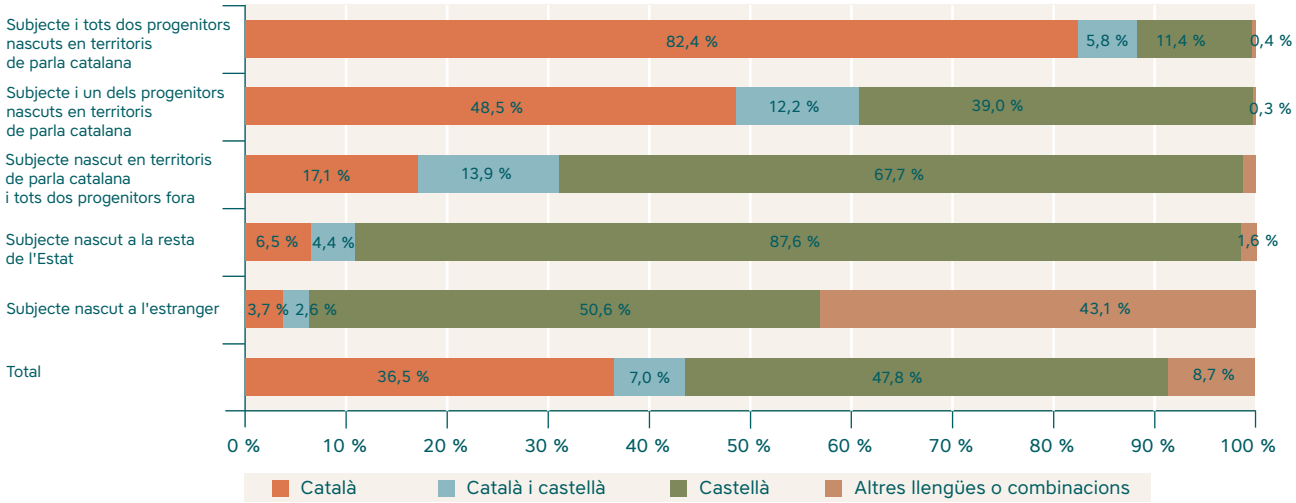

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

La dinàmica del castellà és oposada a la que hem descrit fins ara. Així, com més membres del nucli allunyats originàriament dels territoris de parla catalana, menys opcions per al català de convertir-se en llengua d'identificació. Això és així fins i tot entre els nats a l'estranger que no tenen el castellà com a llengua inicial (85.560 persones).

4.2.4. Llengua d'identificació i àmbit territorial

La distribució territorial segons la llengua d'identificació es manté estable al llarg del temps. Tant és així que, respecte del 2008, només hi ha un canvi, l'àmbit de Ponent, que passa de ser el segon territori on més gent s'identificava amb el català al quart el 2013.

Gràfic 4.10. Llengua d'identificació segons l'àmbit territorial. 2013

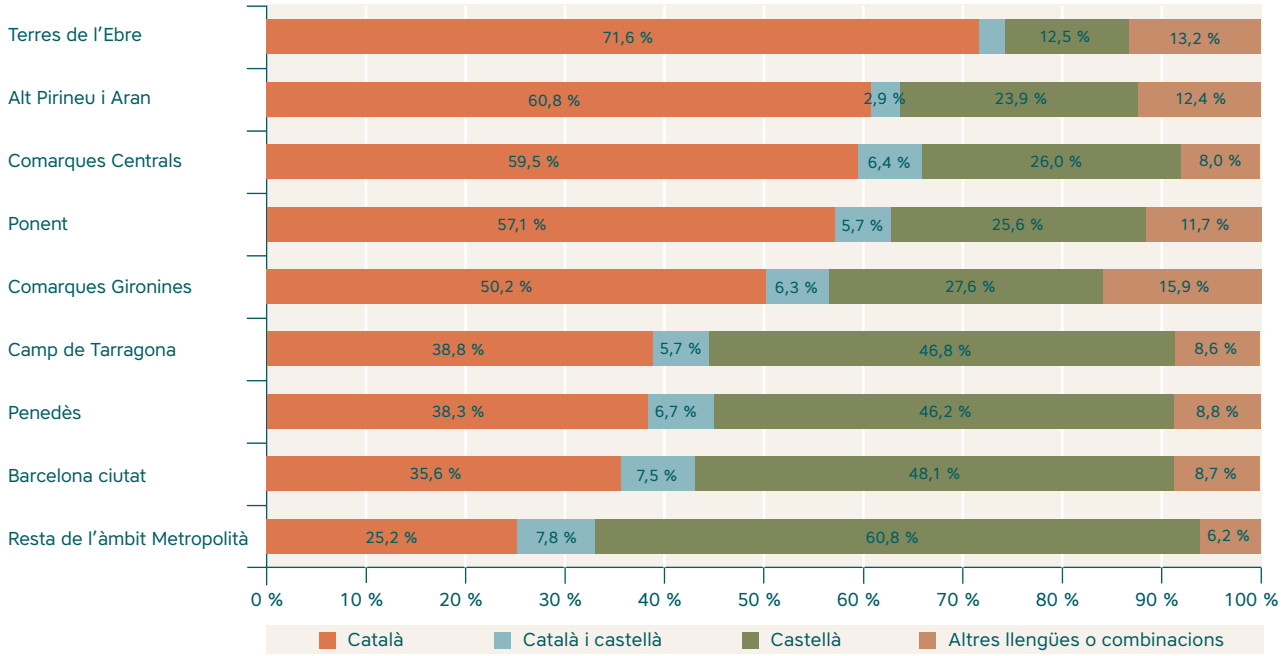

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Les Terres de l'Ebre continua sent l'àmbit on la llengua catalana predomina més clarament. També cal destacar que el castellà queda relegat al tercer lloc, ja que hi ha més persones que consideren que la seva llengua és una de les que s'han incorporat recentment a l'escenari lingüístic del país. Alt Pirineu i Aran, Comarques Centrals, àmbit de Ponent i Comarques Gironines configuren un grup de territoris amb majoria d'individus que s'identifiquen amb el català. Les comarques de Girona, amb el 50,2 %, és el darrer territori on hi ha més persones que s'identifiquen amb el català —i que el tenen com a llengua inicial— que no pas amb el castellà.

A mesura que les franges del gràfic representen les zones del Principat més poblades, el percentatge de castellà s'eixampla fins a esdevenir majoritari al Camp de Tarragona, al Penedès, a la ciutat de Barcelona i, especialment, a la resta de l'àmbit Metropolità. Això no representa cap sorpresa atesa la prou coneguda distribució geogràfica de les persones procedents de diverses onades immigratòries, tant de les més actuals com de les produïdes a partir de la meitat del segle XX.

4.3. La llengua d'identificació segons els grups lingüístics

Per entendre millor la importància de la llengua d'identificació i la influència que exerceix sobre les pràctiques lingüístiques individuals, ens ajudarem de la variable «grups lingüístics», que serà explicada amb més detall en el capítol 7. Per al propòsit que ara ens ocupa, en tindrem prou d'esmentar que és una variable que recull la llengua inicial de l'informant conjuntament amb els seus usos orals en diversos àmbits, a més del codi d'interacció amb la seva parella i fills, en cas que en tingui. El resultat final ens acosta al capteniment lingüístic de sis grups que difereixen pel que fa a l'origen lingüístic i a l'ús que fan de les llengües en el seu dia a dia. Per copsar millor el perfil de les persones que componen cada un d'aquests grups, hi afegim ara la llengua d'identificació.

Gràfic 4.11. Llengua d'identificació segons els grups lingüístics. 2013

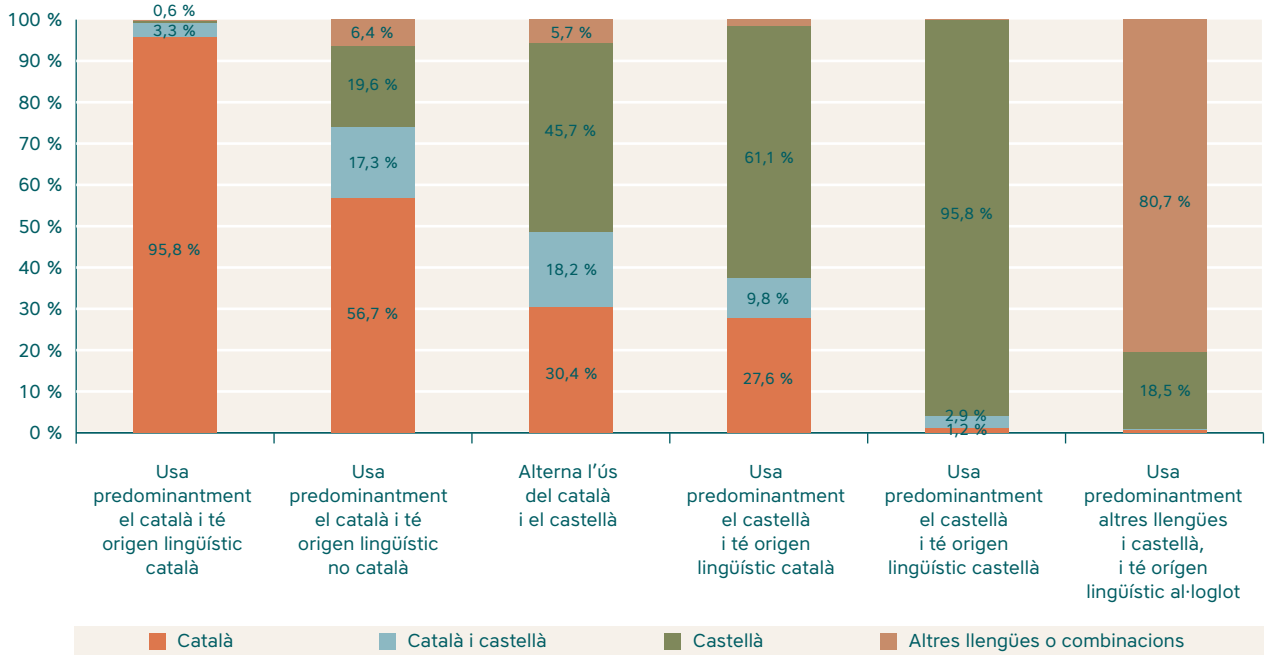

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Una ullada ràpida al gràfic 4.9 revela una pauta clarament escalar pel que fa al català com a llengua d'identificació. Això es produeix per la combinació de dos factors: d'una banda, excepte la primera columna, totes les altres tenen algun element menys de catalanitat —ja sigui de llengua inicial o d'ús habitual—, cosa que implica percentatges més baixos dels que consideren el català la seva llengua; de l'altra, com més lluny del domini lingüístic català té els orígens la persona, menys identificació amb la llengua.

Els individus que s'identifiquen amb el català es concentren bàsicament en les quatre primeres columnes. El contingent principal es troba entre els predominantment catalanoparlants d'origen lingüístic català: aquí, 96 de cada 100 tenen el català com a llengua d'identificació i quantitativament són el segon grup més nombrós de tot el gràfic (1.587.300 persones). En la segona columna, el català com a llengua d'identificació continua sent majoritari (56,7 %), però amb un percentatge molt inferior (39 punts

menys), atès que en aquest grup lingüístic els de llengua inicial catalana ja no en formen part. En xifres absolutes, aquest grup està format per 257.500 efectius. Són molts o pocs? Aquesta pregunta només pot ser contestada si posem la xifra en contrast amb els seus paral·lels, és a dir, amb els que usen el castellà de manera predominant i tenen origen lingüístic català que s'identifiquen amb el castellà (quarta columna) i amb els al·loglots no usuaris de català que s'identifiquen amb el castellà (sisena columna). En el cas dels castellanoparlants, la xifra ascendeix fins al 61,1 %, però el nombre d'efectius queda reduït a 26.700; en el cas dels al·loglots, el 18,5 % representa 97.930 individus. En total, doncs, 124.630 persones d'origen lingüístic no castellà l'acaben adoptant com la seva llengua. El català com a llengua d'identificació ocupa llocs molt marginals tant entre els al·loglots no usuaris de la llengua com entre els predominantment castellanoparlants d'origen lingüístic castellà (cinquena columna), amb una xifra que no supera les 30.000 persones.

El grup d'individus que fa un ús intermedi del català —els *alternadors*— supera la xifra d'un 1.234.800 persones i es converteix, d'aquesta manera, en el tercer grup en importància. Hom podria pressuposar que les pràctiques bilingües d'aquest grup podrien tenir correspondència amb l'opció «català i castellà» com a llengua d'identificació, però això no és així. D'una banda, perquè en el gràfic podem veure que els alternadors que s'identifiquen amb les dues llengües només suposen el 18,2 %; el contingent més gran són els d'adscripció castellana (45,7 %), seguits a distància pels d'adscripció catalana (30,4 %). D'altra banda, perquè l'escrutini de la llengua inicial d'aquestes persones revela que el 24,5 % són catalanoparlants d'origen, el 63,3 % són castellanoparlants d'origen, el 6,9 % són al·loglots i només el 5,4 % són bilingües familiars.

Els paràmetres per entendre l'evolució del castellà són molt semblants als del català però a la inversa: el castellà és present en totes les columnes excepte en la primera, la que agrupa els efectius del català com a llengua inicial i d'ús habitual. Un element diferenciador entre el comportament d'ambdues llengües el trobem entre els al·loglots no usuaris del català, que sumen un total de 533.750 persones. Encara que residents lluny dels seus països d'origen, el 80,7 % s'identifiquen amb les seves respectives llengües (o en combinació amb el castellà), mentre que el 18,5 % ho fa exclusivament amb el castellà. En canvi, el nombre d'al·loglots que usen el català de forma predominant és sensiblement inferior —només 45.464 persones—, cosa que demostra que el castellà té més poder d'atracció entre la població d'origen forà.

Quan els usos del català o castellà no són predominants i, en conseqüència, les pràctiques lingüístiques inclouen la presència d'aquestes dues llengües o d'altres, el castellà com a llengua d'identificació obté una representació més àmplia que no pas el català. Aquesta és la conclusió que es desprèn d'observar les columnes «alternadors» (45,7 % i 561.600 persones) i «al·loglots no usuaris del català» (18,5 % i 97.930 persones).

4.3.1. La llengua d'identificació i els grups lingüístics: l'evolució

Fins a quin punt els grups lingüístics trien diferent la llengua d'identificació amb el pas del temps? La resposta a aquesta pregunta és «de cap manera», és a dir, en el transcurs de deu anys no es percep cap canvi significatiu dels informants amb relació a la «seva» llengua en funció dels grups lingüístics. Tal com es pot veure en el gràfic 4.12, els percentatges són força similars. L'única diferència la trobem entre els castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català, que si el 2003 el 52,7 % s'identificava

amb el català, el 2013 només ho fa menys del 30 %. Amb tot, ja hem apuntat en l'apartat anterior que és un grup numèricament reduït: 24.230 persones el 2003, 12.090 el 2013.

Gràfic 4.12. Català com a llengua d'identificació segons els grups lingüístics. 2003-2013

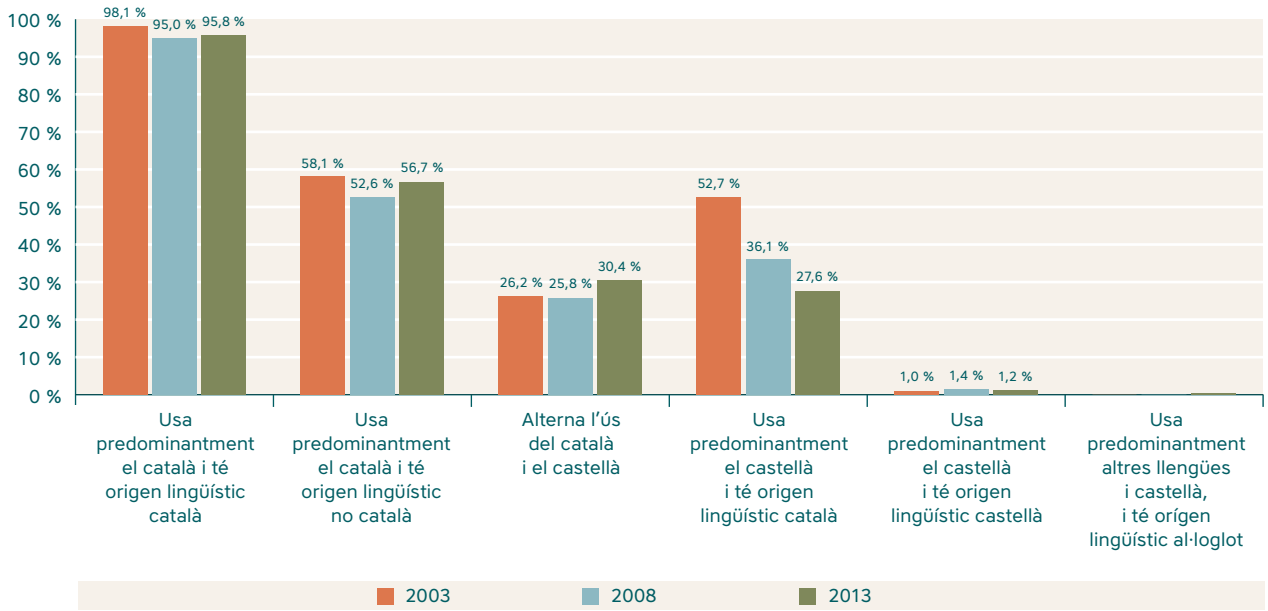

Pel que fa al castellà, el gràfic 4.13 constata la correlació entre grups lingüístics i llengua d'identificació. Les principals diferències es troben, d'una banda, entre els alternadors —percentualment i numèricament més importants l'any 2003 que no pas les altres dues edicions— i, de l'altra, entre els predominantment castellanoparlants d'origen lingüístic català, que destaquen clarament el 2013 amb 5.560 efectius més que el 2008 (en total, aquest grup està compost per 26.740 persones).

Gràfic 4.13. Castellà com a llengua d'identificació segons els grups lingüístics. 2003-2013

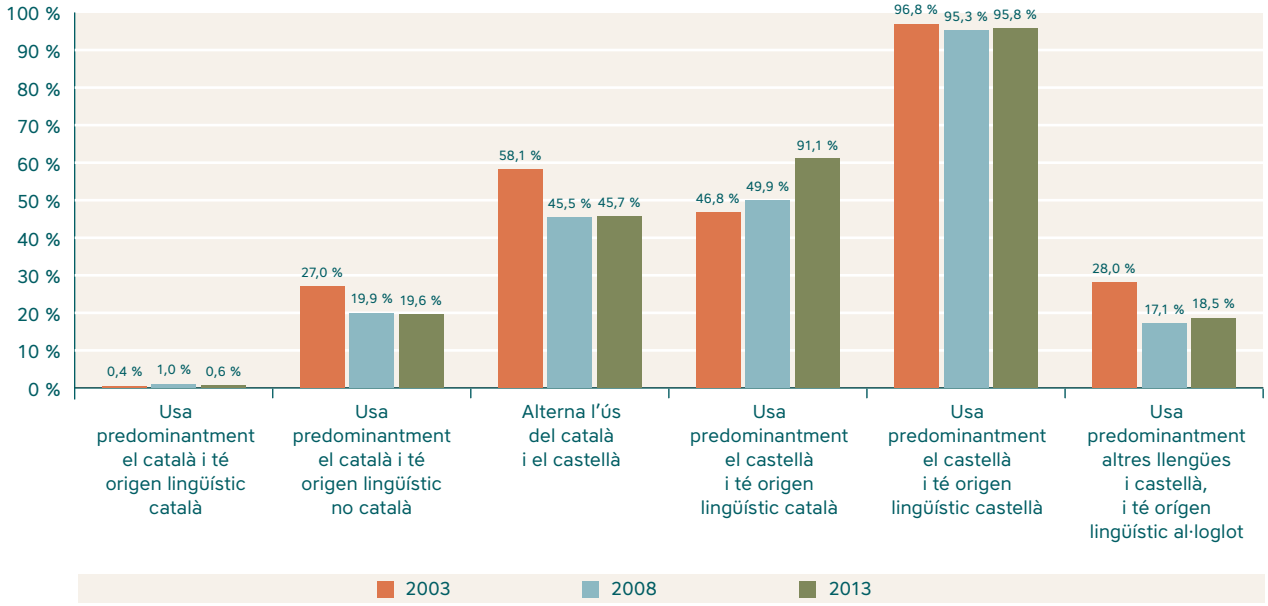

4.4. Les altres llengües parlades a Catalunya

La pregunta sobre la llengua inicial permet visualitzar en xifres el calidoscopi lingüístic que és Catalunya. L'EULP 2013 recull més de 60 llengües distintes del català i el castellà parlades pels informants a casa quan eren petits. Naturalment, el nombre d'efectius de cada una d'aquestes llengües és molt variable, però una comparativa amb el grup de llengües més parlat el 2008 revela molta estabilitat pel que fa a aquelles que tenen una presència més gran.

Gràfic 4.14. Altres llengües inicials. 2008-2013

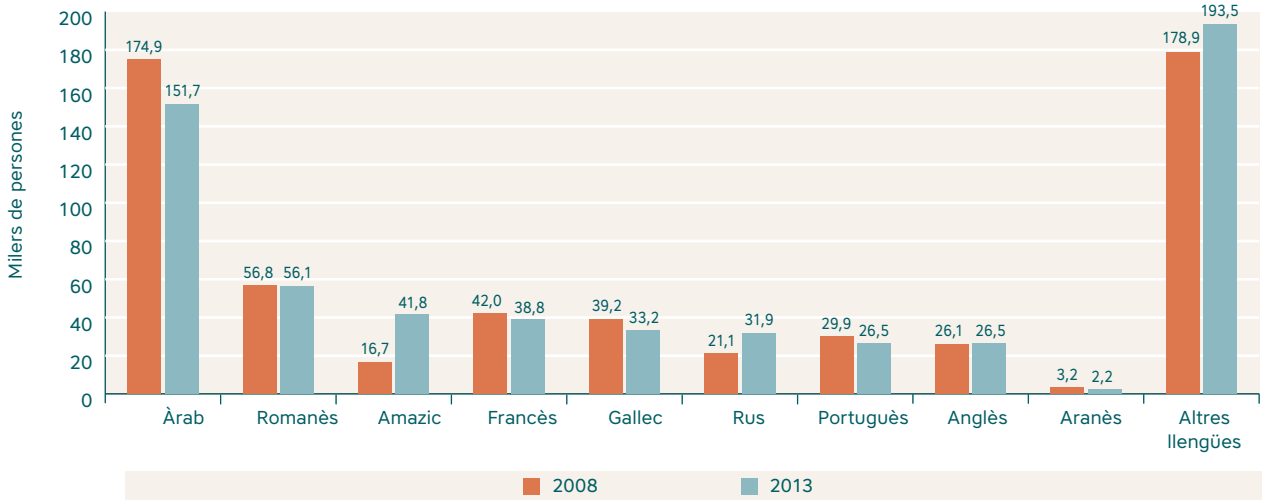

Paga la pena remarcar algun aspecte que ens fa ser cautelosos respecte de les dades obtingudes en aquest apartat de l'enquesta. Per exemple, en el gràfic hi ha absències destacades com ara el xinès —o llengües xineses, més ben dit—, atès que segons el Padró Municipal d'Habitants és un col·lectiu que ha anat creixent ininterrompudament durant la darrera dècada fins a situar-se, l'any 2013, com el cinquè contingent forà més nombrós (el 2008 ocupava el setè lloc). L'absència té un component lingüístic i metodològic. Bona part dels efectius de la comunitat xinesa no són competents en català i el coneixement del castellà —si en tenen— és massa limitat per respondre una enquesta de les característiques de l'EULP. Això comporta que el volum d'informants xinesos sigui inferior al que correspondria i per aquest motiu la llengua xinesa no és present en el gràfic.

Una segona qüestió és que fins a 50.150 persones no han respost la pregunta. Això comporta que possiblement hagin quedat ocultes altres llengües que es parlen a Catalunya o que el pes demogràfic d'algun grup lingüístic sigui diferent del que apunten les dades.

4.5. Conclusions

L'any 2013 la majoria de la població catalana més gran de 15 anys és de llengua inicial castellana (55,6 %; 3.448.000 efectius). El segon grup el formen les persones de llengua primera catalana (31,3 %; 1.940.000 efectius). En tercera i quarta posició hi trobem, respectivament, els al·loglots o grup de parlants de llengües diferents del català i del castellà (10,7 % i 662.000 efectius) i els bilingües inicials o grup de parlants que tenen alhora el català i el castellà com a primeres llengües parlades (2,5 %; 153.000 efectius).

En el període 2003-2013 de les tres edicions de l'enquesta, aquest esquema es manté inalterable per bé que l'anàlisi temporal permet observar canvis percentuals i en xifres absolutes importants, especialment durant el quinquenni 2003-2008. Durant aquest període de temps, el català passa del 36,4 % al 31,3 % i es comptabilitzen, en total, 96.700 individus de llengua inicial catalana menys. El quinquenni 2008-2013 es caracteritza per ser un període més estable, tot i que es continua registrant una pèrdua de 9.500 persones del grup lingüístic catalanoparlant inicial. Els percentatges de castellà al llarg d'aquesta dècada són força semblants entre si, però la traducció en xifres revela un augment de 293.400 persones. Cal destacar, també, l'augment d'al·loglots inicials o parlants inicials d'altres llengües, que, des del 2003, ha estat de 401.400 persones.

Tal com ja es va detectar en les edicions anteriors de l'EULP, en l'àmbit de l'adscripció lingüística el català obté més representació que en el de llengua inicial. Això no obstant, cal apuntar que també en aquest terreny el castellà continua sent majoritari, i que la perspectiva de deu anys evidencia una caiguda del català, fonamentada de nou en el període 2003-2008.

Quant a la llengua d'identificació, que respon a la pregunta *Quina és la seva llengua?* l'any 2013, la majoria de la població catalana més gran de 15 anys s'identifica amb la llengua castellana (47,8 %; 2.974.000 efectius). El segon grup més nombrós el componen les persones que consideren que el català és la seva llengua (36,6 %; 2.275.000 efectius). El tercer està format pels que s'identifiquen amb altres llengües (8,6 %; 537.000 efectius) i el darrer pels que diuen que ambdós idiomes, el català i el castellà, són els seus (7 %; 438.000 efectius). L'anàlisi diacrònica permet veure com amb el pas dels anys el percentatge de català com a llengua d'identificació decau del 44,4 % (2003) al 36,6 % (2013), que en xifres absolutes representen 216.800 persones menys. En el període 2008-2013, la disminució és de 20.200 individus. Igual com passava amb la llengua inicial, els percentatges de castellà tenen poques alteracions, però aquesta llengua suma 304.800 individus des del 2003.

Els grups d'edat que més s'identifiquen amb la llengua catalana són els situats als extrems: els més joves i els més grans. Les franges intermèdies se situen en una forquilla d'entre el 33 % i el 37 %. Respecte dels que consideren que el català i el castellà són alhora les seves llengües, cap de les franges representades supera el 10 % d'adhesió. Per la seva banda, el castellà obté la màxima identificació en les dues franges d'edat més altes, i la mínima entre els més joves. Finalment, entre les persones que s'identifiquen amb altres llengües, els percentatges més alts es concentren en les franges d'edat més joves.

Una de les característiques del català com a llengua d'identificació és la capacitat d'atracció lingüística, és a dir, persones que el consideren com el seu idioma malgrat que no és la seva llengua primera. Hi ha diverses dades que ho corroboren, possiblement la més evident són les 750.000 persones (un 12 % de la població de més de 15 anys) que declaren adscriure's al català malgrat que tenen altres orígens lingüístics.

Ara bé, també hem pogut comprovar que aquest origen és bàsicament el castellà, atès que el volum d'al·loglots o parlants d'altres llengües que s'identifiquen amb el català és força reduït. En aquest cas, és el castellà el que demostra tenir més poder d'atracció.

Hi ha un volum molt important de persones que s'identifiquen amb la llengua que tenen com a inicial. D'aquests hem dit que «mantenen» la seva llengua. Els grups lingüístics mantenidors són: els que mantenen el castellà (44,9 %; 2.772.000 persones), els que mantenen el català (29,2 %; 1.803.000), els que mantenen altres llengües (7,9 %; 488.840) i els que mantenen el català i castellà (1 %; 61.000). Els transvasaments principals que es produeixen des de la llengua inicial a la d'identificació són: *a*) els que adopten el català (12,1 %), que representen 750.000 persones procedents principalment del grup del castellà com a llengua inicial i que s'acaben identificant només amb el català o amb les dues llengües; *b*) els que adopten el castellà des del català (2,4 %), 146.700 persones, que principalment consideren seves ambdues llengües, i finalment *c*) els que adopten el castellà des d'altres llengües inicials (2 %; 125.000 persones).

Per conèixer el comportament de la llengua d'identificació en funció dels grups lingüístics, hem utilitzat una variable construïda que agrupa diversos àmbits d'ús, a més de la llengua inicial. El grup majoritari és el format pels predominantment parlants de castellà, d'origen lingüístic castellà amb 2.276.100 persones, de les quals el 96 % s'identifiquen amb el castellà. El segon grup és el dels que parlen predominantment català, d'origen lingüístic català, que quantitativament són força menys que el grup anterior: 1.656.600 persones. Això no obstant, també el 96 % s'identifiquen amb el català. A través d'aquesta variable també hem pogut observar la capacitat d'atracció del català provinent dels diversos grups lingüístics, amb l'excepció del dels al·loglots.

Capítol 5
La transmissió lingüística intergeneracional

Joaquim Torres-Pla (Xarxa CRUSCAT. Institut d'Estudis Catalans)

5.1. Introducció

La transmissió lingüística intergeneracional és el procés a través del qual una llengua es transmet de progenitors a fills en el si de la família. Es tracta d'un dels processos que determinen la configuració sociolingüística d'una societat. La mesura en què es produeix aquesta transmissió és un indicador de la vitalitat de les llengües en presència, i té un impacte important en el seu present i futur. En aquest capítol es tractarà de la transmissió lingüística intergeneracional partint bàsicament de dues variables, la llengua amb el conjunt dels progenitors i la llengua amb el conjunt dels fills, que ens informen de l'inici i del final del procés de transmissió. La llengua amb el conjunt dels progenitors ens dona informació sobre l'ús lingüístic del subjecte amb la mare i el pare, és a dir, sobre l'entorn lingüístic inicial bàsic de l'individu. La llengua amb el conjunt dels fills té en compte l'ús amb tots els fills que la persona té. Així aconseguim una informació completa sobre les dues funcions lingüístiques bàsiques implicades en el procés de transmissió. Anomenarem les variables emprades «ús amb progenitors» o «llengua amb progenitors» i «ús amb fills» o «llengua amb fills». S'utilitzaran diferents índexs per mesurar el grau en el qual cada llengua avança o retrocedeix en la transmissió, encara que un d'ells es farà servir de manera prioritària.

En aquest capítol es tractarà, en primer lloc, de la transmissió intergeneracional de les diferents llengües, i, en segon lloc, de la transmissió del català. En aquest darrer aspecte, s'analitzarà, d'una banda, la situació el 2013, tot examinant el fenomen en diversos sectors socials, els comportaments en la transmissió i el funcionament dels matrimonis mixtos, i, d'altra banda, l'evolució del 2003 al 2013.

5.2. La transmissió intergeneracional de les diferents llengües

En aquest apartat ens ocuparem, per començar, d'una qüestió prèvia que cal tenir en compte per poder analitzar la transmissió intergeneracional. La qüestió és que la base sobre la qual es calcula el percentatge de les dues variables que tenim en compte no

és la mateixa. Concretament, en el cas de la llengua amb progenitors es tracta de la població en general i en el cas de la llengua amb fills, dels que en tenen. Cal examinar si existeix diferència entre l'ús amb els progenitors dels que tenen fills i de la població en general, per tenir-ho en compte en la interpretació dels resultats. El gràfic 5.1 mostra aquesta informació el 2013.

Gràfic 5.1. Usos lingüístics amb els progenitors del conjunt de la població i de la que té fills. 2013

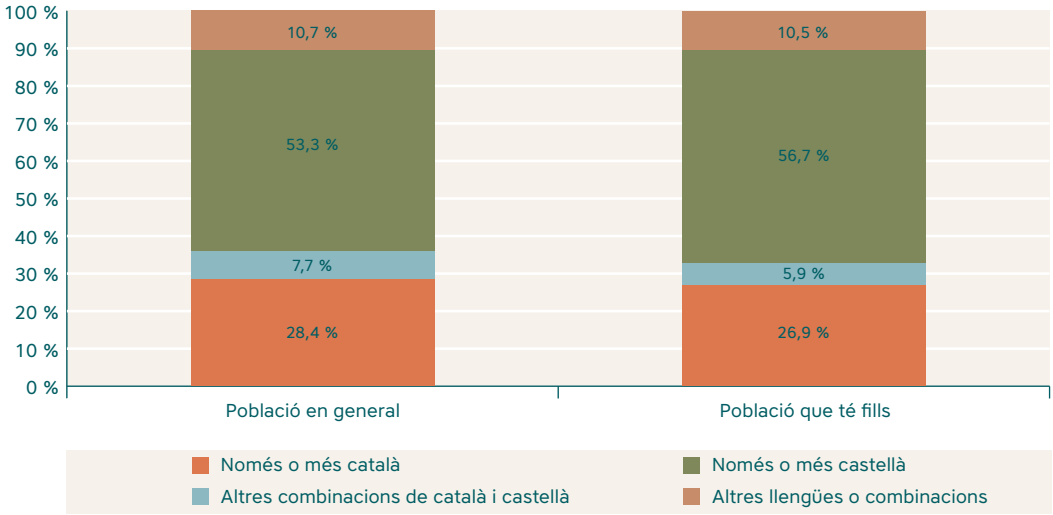

Base de la població que té fills: 4.803.

Veiem que, de manera general, la diferència entre els resultats de les dues poblacions no és gaire gran. S'ha mesurat l'associació entre les variables «tenir fills o no» i «ús amb progenitors», i el resultat és que l'associació[12] és molt baixa. Per tant, en la comparació entre l'ús amb els progenitors i l'ús amb els fills, s'empraran els percentatges d'ús amb els primers corresponents al conjunt de la població. Així, per a una determinada llengua, la diferència entre els percentatges d'ambdues variables serà un indicador global de la transmissió intergeneracional que tindrà en compte el canvi produït en el conjunt de l'univers estudiat i, al mateix temps, mostrarà de forma bastant aproximada l'avenç o el retrocés entre els que tenen fills. Es tornarà a tractar aquesta qüestió al final del capítol.

Per mesurar la transmissió intergeneracional mitjançant la comparació entre l'ús amb progenitors i l'ús amb fills, cal fixar-se en el gràfic 5.2. Hi veiem que el català avança en la transmissió nou punts percentuals, ja que el percentatge de «només o més català» passa del 28,4 % amb els progenitors al 37,4 % amb els fills. Es tracta, per tant, d'un avenç apreciable. Mentrestant, el castellà retrocedeix 6,1 punts, el conjunt de les terceres llengües perden tres punts i les combinacions de català i castellà es mantenen. En aquest aspecte, el català continua tenint, per tant, més capacitat d'atracció que el castellà i que el conjunt de les altres llengües.

[12] Això s'ha fet mitjançant el coeficient d'associació V de Cramer. Aquest coeficient permet mesurar l'associació entre una variable dicotòmica, en aquest cas el fet de tenir fills o no, i una variable nominal, en aquest cas l'ús amb els progenitors. Els valors obtinguts poden variar entre 0 i 1. En aquesta ocasió, el càlcul dona un 0,114, cosa que vol dir que el grau d'associació és molt petit.

Gràfic 5.2. Usos lingüístics amb els avis, progenitors i fills. 2013

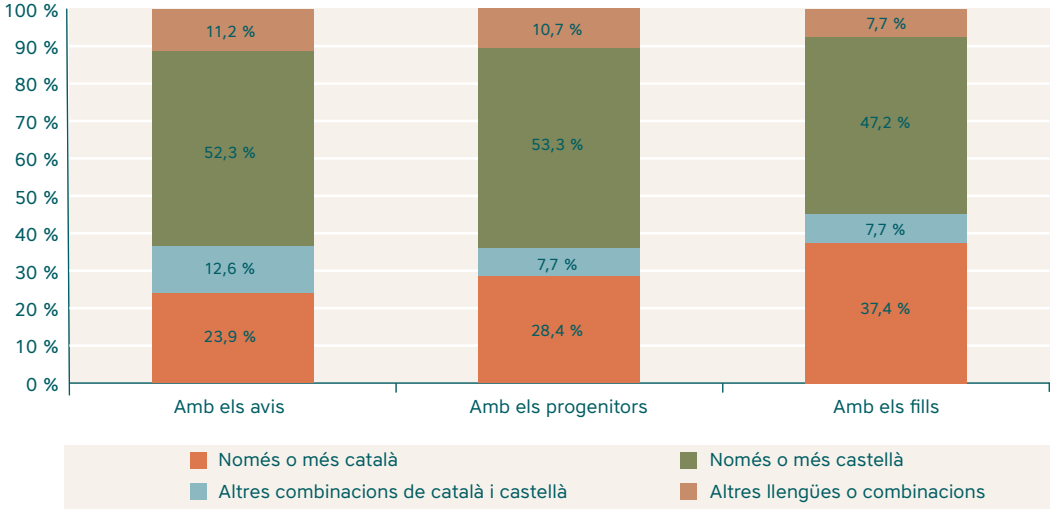

Base amb els fills: població que té fills (4.803).

Una altra manera de mesurar la transmissió intergeneracional és prenent com a base l'ús que es produeix al principi del procés, és a dir, l'ús amb els progenitors. Es tracta de calcular el creixement o la disminució que assoleix el grup de parlants d'una determinada llengua durant la transmissió.[13] Des d'aquest punt de vista, la transmissió de les llengües el 2013 dona els resultats següents:

Català: +31,7 %
Castellà: –11,4 %
Altres llengües o combinacions: –28 %

Prenent com a base del càlcul el grup inicial, el català té, per tant, un creixement considerable i el castellà un decreixement més reduït. El conjunt de les altres llengües, minoritàries en el territori, retrocedeix més de pressa que el castellà.

Examinarem tot seguit una altra manera de mesurar la transmissió, en certa manera contrària a la que acabem de veure. Es tracta de calcular fins a quin punt cada llengua avança o retrocedeix en funció del conjunt dels que no l'empren al principi del procés de transmissió. És a dir, calcular fins a quin punt cada llengua avança amb els fills entre els que no la parlen amb els progenitors, o bé recula en percentatge sobre aquests darrers.[14] Enfocada així la transmissió, els resultats són els següents:

Català: +12,6 %
Castellà: –13,1 %
Altres llengües o combinacions: –3,4 %

[13] Això es pot traduir algèbricament, per a una llengua determinada, en una divisió entre els percentatges d'ús amb fills i d'ús amb progenitors. La fórmula emprada per fer aquest càlcul és la següent: taxa de transmissió intergeneracional partint del grup inicial = [(ús prioritari amb fills - ús prioritari amb progenitors) / ús prioritari amb progenitors] x 100.

[14] La fórmula emprada per fer aquest càlcul és la següent: taxa de transmissió intergeneracional partint dels que no empren la llengua amb els progenitors = [(ús prioritari amb fills - ús prioritari amb progenitors) / ús prioritari amb progenitors - 100] x 100.

Veiem que el català també avança, però menys que en el cas anterior.

Una vegada vistes diferents maneres de mesurar la transmissió intergeneracional entre progenitors i fills, passem ara a tenir en compte un altre nivell familiar, els avis. També podem veure'n les dades en el gràfic 5.2. Pel que fa al català, el gràfic mostra un avenç continuat al llarg de les tres generacions que es tenen en compte. Això ens indica que el progrés intergeneracional d'aquesta llengua es produeix de manera continuada des de fa molt temps. El progrés d'avis a progenitors (+4,5 punts percentuals) és tanmateix inferior al que es produeix de progenitors a fills (+9 punts), cosa que sembla mostrar que l'avenç s'accelera en el temps.

En relació amb el castellà, no es produeix una evolució en el mateix sentit al llarg dels tres nivells familiars considerats, sinó que hi ha un estancament d'avis a progenitors (1 punt d'avenç no és estadísticament significatiu) que es converteix en retrocés de progenitors a fills (–6,1 punts). Cal tenir en compte que la transmissió d'avis a progenitors s'ha produït en molts casos abans que la família arribés a les terres de parla catalana; per tant, no s'explica pels processos sociolingüístics de la societat d'arribada. Finalment, el conjunt de les terceres llengües va retrocedint al llarg del temps de manera continuada, pel fet que la gran majoria no es troba en un entorn favorable per mantenir-les.

En aquest apartat, s'han mostrat diferents maneres de preveure la transmissió lingüística intergeneracional. S'ha trobat que en aquest procés el català creix, el castellà retrocedeix i el conjunt de les altres llengües també va enrere.

5.3. La transmissió intergeneracional del català el 2013

5.3.1. Un indicador de la transmissió: l'índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC)

Per analitzar la manera com es produeix la transmissió intergeneracional del català en els diferents sectors de la societat, s'utilitzarà un índex denominat ITIC, que ja s'ha emprat en treballs anteriors:[15]

ITIC = (percentatge d'ús prioritari del català amb els fills – percentatge d'ús prioritari del català amb els progenitors) / 100

El resultat és una xifra que varia entre –1 i +1, i que, per tant, permet jerarquitzar els canvis produïts; és a dir, que indica les diferències d'intensitat en l'avenç o el retrocés. L'ITIC és una manera d'expressar en forma d'índex el canvi lingüístic que es produeix entre l'herència inicial rebuda per la persona enquestada i la situació inicial que tria per als seus fills, és a dir, per a la generació següent. Mostra l'evolució intergeneracional de l'ús del català amb els fills calculat en funció de la població total de cada subgrup estudiat.

[15] Vegeu Torres, Joaquim, 2005 (p. 91-92); 2006 (p. 83); 2007 (p. 81-108); 2011 (p. 87).

El 2013 el càlcul de l'índex per al conjunt de Catalunya dona 0,09. Això vol dir, tal com s'ha comentat abans, que hi ha una diferència de nou punts percentuals entre l'ús del català amb els progenitors i l'ús del català amb els fills.

Seguidament, s'encreuarà l'ITIC amb diverses variables independents: l'origen geogràfic familiar, els àmbits territorials, el nivell d'estudis i l'edat. Per analitzar l'encreuament de l'ITIC amb cada variable, es mostraran dos gràfics. Un en el qual apareixeran els percentatges dels que parlen català de manera prioritària amb els progenitors i amb els fills, i un altre que mostrarà els ITIC corresponents.

5.3.2. La transmissió intergeneracional del català segons variables sociodemogràfiques

5.3.2.1. L'origen geogràfic familiar

El gràfic 5.3 mostra l'ITIC corresponent a cada una de les categories de la variable «origen geogràfic familiar». Es tracta de cinc categories que, d'esquerra a dreta, inclouen des de la població més arrelada en el territori a la que ho està menys. La categoria que conté la població més arrelada, la primera a l'esquerra, està integrada per persones nascudes, elles i els seus dos progenitors, als territoris de llengua catalana.

Les persones menys arrelades estan incloses en les dues categories de la dreta, i són les nascudes fora de l'àrea del català.

Gràfic 5.3. Ús del català amb els progenitors i amb els fills segons l'origen familiar. 2013

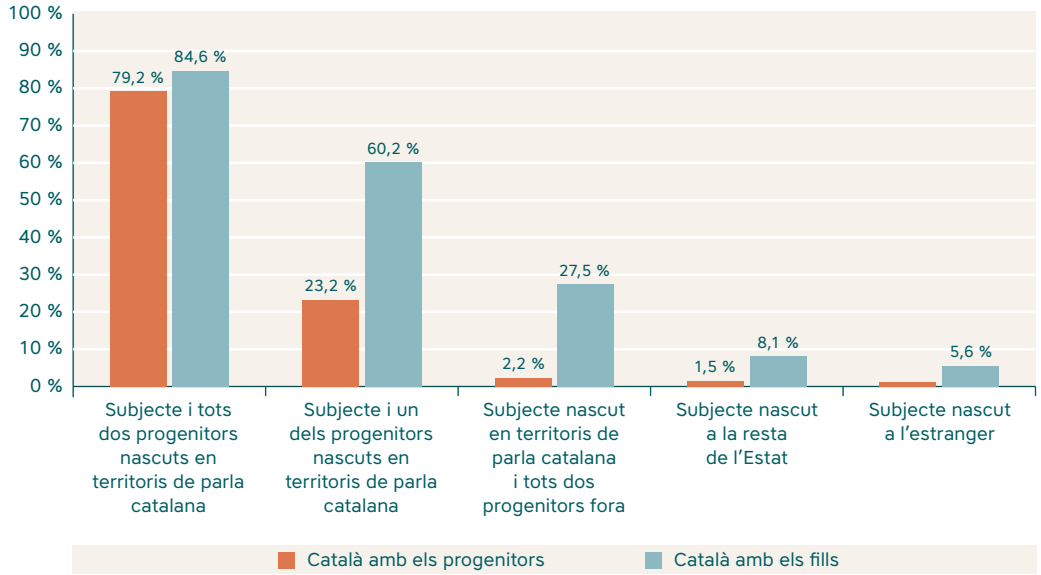

El valor que no apareix en el gràfic és una dada no significativa per al càlcul.

Base de català amb els fills: població que té fills (4.803).

Gràfic 5.4. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons l'origen familiar. 2013

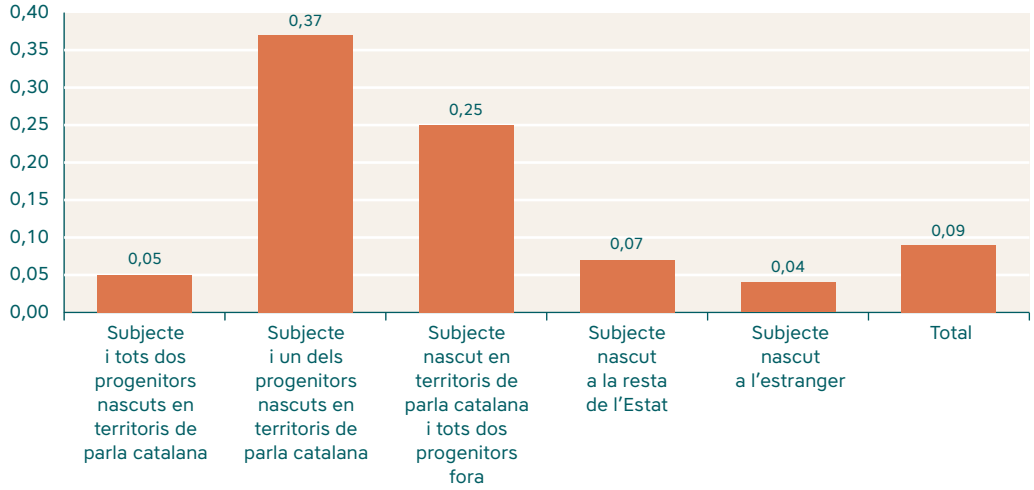

ITIC = (percentatge d'ús del català amb els fills – percentatge d'ús prioritari del català amb els progenitors) / 100.

En el gràfic 5.3 veiem, en primer lloc, una informació ja coneguda, el gran impacte de les immigracions dels últims seixanta anys en els usos familiars del català; només els més arrelats al territori l'empren de manera molt majoritària amb els progenitors i els fills. Però també veiem (gràfic 5.4) que en tots els grups d'origen hi ha un avenç d'aquesta llengua en la transmissió intergeneracional, i que els dos grups que avancen més en la transmissió corresponen als nats als territoris de llengua catalana fills de nats fora d'aquesta àrea. Això ens indica que la capacitat d'atracció del català continua sent notable, ja que una part considerable dels fills dels arribats de fora ha adoptat el català com a llengua familiar i de projecció de futur, triant-la en l´ús amb els fills. De fet, segons l'enquesta que estem analitzant, el 56 % dels fills dels arribats de fora han triat de parlar català als seus propis fills, sigui de manera prioritària (41,5 %) o compartida. Unes proporcions certament considerables, encara que potser no suficients per poder assegurar l'estabilitat futura dels percentatges d'ús del català, en una societat amb taxes d'immigració notables durant llargs períodes.

És interessant també tenir en compte que el grup d'origen amb un progrés intergeneracional del català més alt és el dels que són fills de parelles mixtes per lloc de naixement, és a dir, els nats ell i un dels progenitors als territoris de llengua catalana. Això ens dona una primera indicació de la contribució que fan les famílies mixtes a l'avenç del català en la transmissió intergeneracional.

5.3.2.2. L'àmbit territorial

Els gràfics 5.5 i 5.6 mostren com es produeix la transmissió intergeneracional del català en els diversos àmbits territorials de Catalunya. Les importants divergències que hi veiem responen en bona part a les diferències en la manera com s'han produït a cada territori les grans immigracions que han arribat a Catalunya des de mitjans del segle XX. Així, l'ITIC superior a la mitjana de les Comarques Centrals, la ciutat de Barcelona i el Penedès respon en gran part al fet que el grup d'origen amb un ITIC més alt, el dels nats ells i un dels seus progenitors als territoris de parla catalana, hi té els percentatges més elevats, tal com mostra la taula 5.1. En canvi, l'ITIC inferior a la mitjana de les Terres de l'Ebre i l'àmbit de Ponent respon probablement al fet que els

més arrelats al territori, entre els quals el català progressa menys en la transmissió, hi tenen percentatges molt superiors a la mitjana.

Però la configuració segons l'origen familiar no explica totes les divergències territorials. Un altre factor explicatiu són les diferències en els capteniments en relació amb la llengua, originades en elements com el percentatge de parlants de català de la zona o determinades actituds lingüístiques diferenciades territorialment. Una manera de copsar aquests capteniments és mirant la resposta a les preguntes sobre l'ús de les llengües en les converses bilingües, tema del qual es parla en el capítol 8. Així, a la Resta de l'àmbit Metropolità, que té un ITIC per sota de la mitjana sense que en principi s'expliqui des del punt de vista del repartiment en grups d'origen, resulta que és on hi ha el percentatge més baix dels que mantenen el català quan comencen una conversa en aquesta llengua i se'ls contesta en castellà. A més, el percentatge dels que mantenen el castellà quan comencen una conversa en aquesta llengua i se'ls contesta en català és el més alt, els que no comencen mai una conversa en català són proporcionalment més i els que no la comencen mai en castellà són proporcionalment menys. Aquests capteniments, que poden contribuir a explicar el baix nivell del progrés intergeneracional del català en aquesta zona, és raonable pensar que vinguin del fet que aquest àmbit territorial és el que té menys ús social d'aquesta llengua. Així, sembla que la proporció d'ús del català en una zona influeix en el progrés intergeneracional d'aquesta llengua. Per sota d'un certs mínims d'ús, l'avenç de la llengua disminueix.

D'altra banda, a l'Alt Pirineu, un dels àmbits on el progrés intergeneracional del català és més alt, sense que s'hi vegi un motiu clar en la composició segons l'origen familiar, es dona un alt percentatge de manteniment del català en les converses. Per tant, les diferències territorials en les actituds lingüístiques semblen tenir també un impacte en la transmissió intergeneracional.

Així doncs, l'origen geogràfic familiar de la població, el percentatge d'ús de la llengua i les actituds lingüístiques expliquen la major part de les diferències territorials en la transmissió intergeneracional del català. On més creix aquesta llengua en la transmissió intergeneracional és a les Comarques Centrals i a l'Alt Pirineu i Aran, seguits de la ciutat de Barcelona i del Penedès.

Gràfic 5.5. Ús del català amb els progenitors i ús del català amb els fills segons l'àmbit territorial. 2013

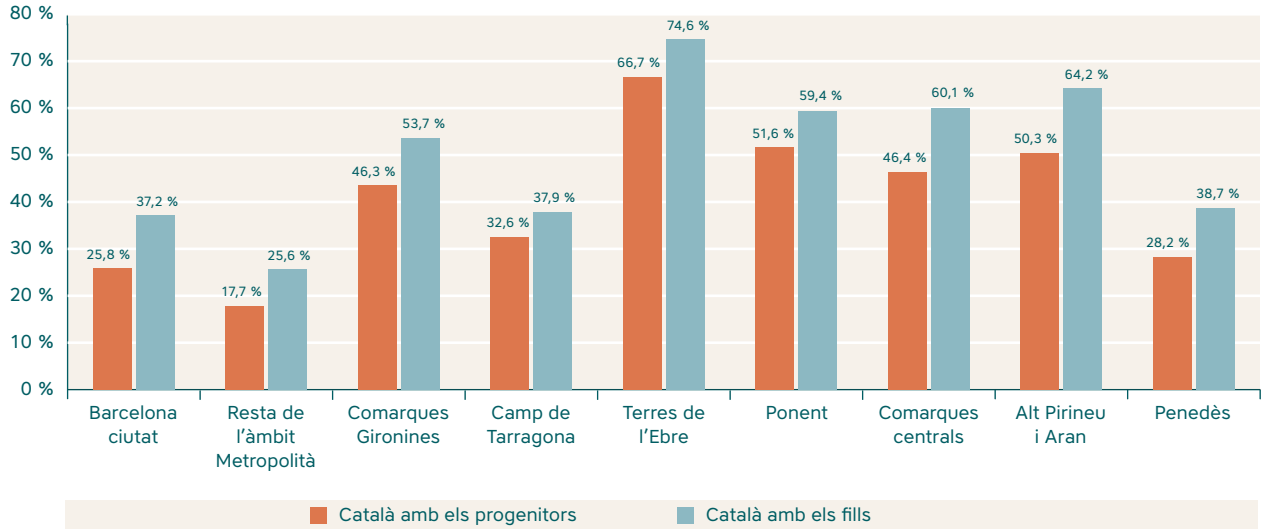

Base de català amb els fills: població que té fills (4.803).

Gràfic 5.6. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons l'àmbit territorial. 2013

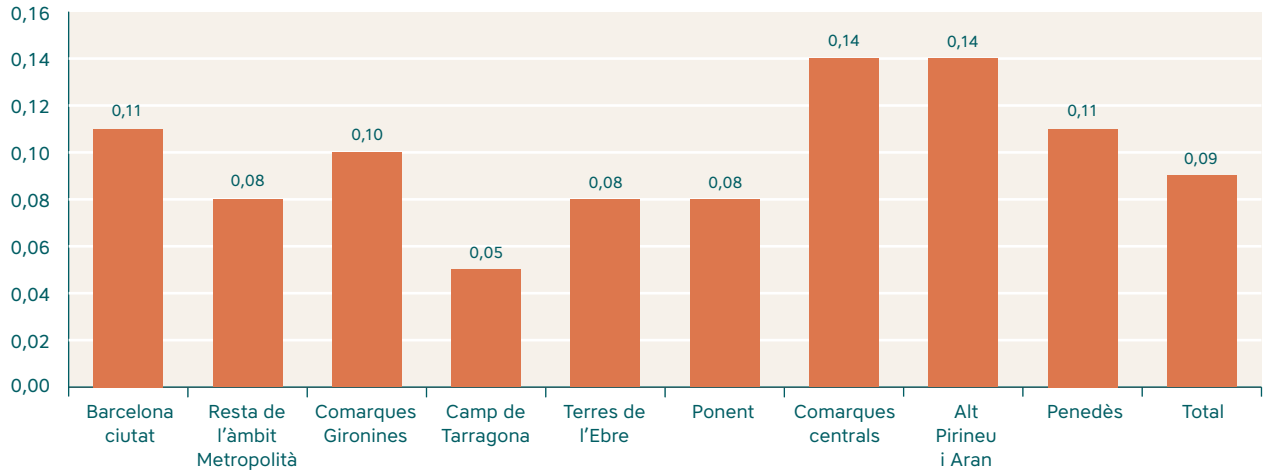

ITIC (percentatge d'ús prioritari del català amb els fills - percentatge d'ús prioritari del català amb els progenitors) / 100.

El valor que no apareix en el gràfic és una dada no significativa per al càlcul.

Taula 5.1. Origen geogràfic familiar segons l'àmbit territorial

	Subjecte i tots dos progenitors nascuts en territoris de parla catalana	Subjecte i un dels progenitors nascuts en territoris de parla catalana	Subjecte nascut en territoris de parla catalana i tots dos progenitors fora	Subjecte nascut a la resta de l'Estat	Subjecte nascut a l'estranger	Total
Barcelona ciutat	32,2 %	16,1 %	11,2 %	18,1 %	22,4 %	**100,0 %**
Resta de l'àmbit Metropolità	20,6 %	13,9 %	21,7 %	27,5 %	16,3 %	**100,0 %**
Comarques Gironines	41,2 %	10,6 %	10,1 %	14,6 %	23,6 %	**100,0 %**
Camp de Tarragona	31,8 %	13,3 %	11,4 %	22,3 %	21,1 %	**100,0 %**
Terres de l'Ebre	60,4 %	10,8 %	3,1 %	6,3 %	19,4 %	**100,0 %**
Ponent	45,7 %	12,0 %	9,1 %	16,3 %	16,9 %	**100,0 %**
Comarques Centrals	43,1 %	16,5 %	12,3 %	14,1 %	14,0 %	**100,0 %**
Alt Pirineu i Aran	47,3 %	13,7 %	7,4 %	14,4 %	17,1 %	**100,0 %**
Penedès	29,4 %	15,3 %	16,7 %	23,4 %	15,2 %	**100,0 %**
Total	**30,1 %**	**14,1 %**	**15,5 %**	**21,7 %**	**18,6 %**	**100,0 %**

El valor en gris no és una dada significativa per al càlcul.

5.3.2.3. El nivell d'estudis

Tal com es pot veure en el gràfic 5.7, l'ús amb progenitors i fills creix clarament a mesura que augmenta el nivell d'estudis. Això és degut en gran part al fet que l'arrelament familiar puja amb el nivell d'estudis; en concret, augmenta el percentatge de la població més arrelada i disminueix la proporció dels nats fora dels territoris de llengua catalana. Però, a més, tal com mostra el gràfic 5.8, amb el creixement del nivell d'estudis també millora el progrés del català en la transmissió intergeneracional. Un factor que

pot contribuir a explicar aquest fet és que els grups amb els nivells d'estudis més alts tenen un percentatge també més alt de nascuts, ells i un dels progenitors, en territoris de llengua catalana, el grup d'origen amb un ITIC més elevat.

Gràfic 5.7. Ús del català amb els progenitors i amb els fills segons el nivell d'estudis. 2013

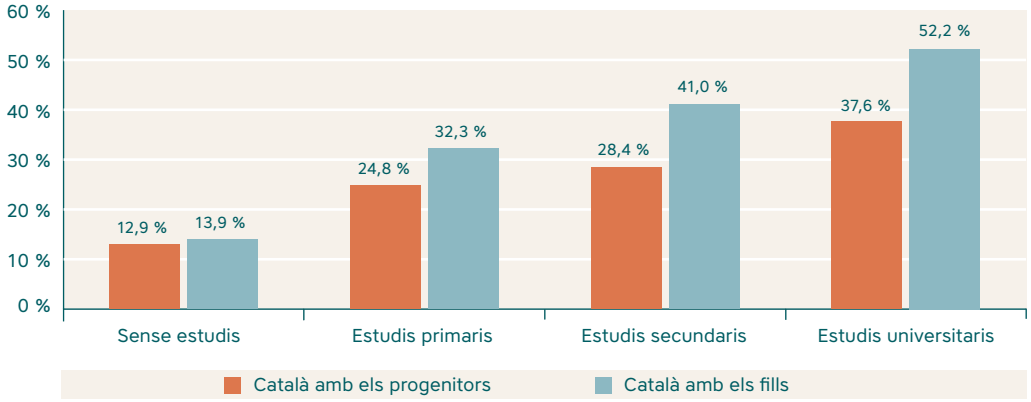

Base de català amb els fills: població que té fills (4.803).

Gràfic 5.8. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons el nivell d'estudis. 2013

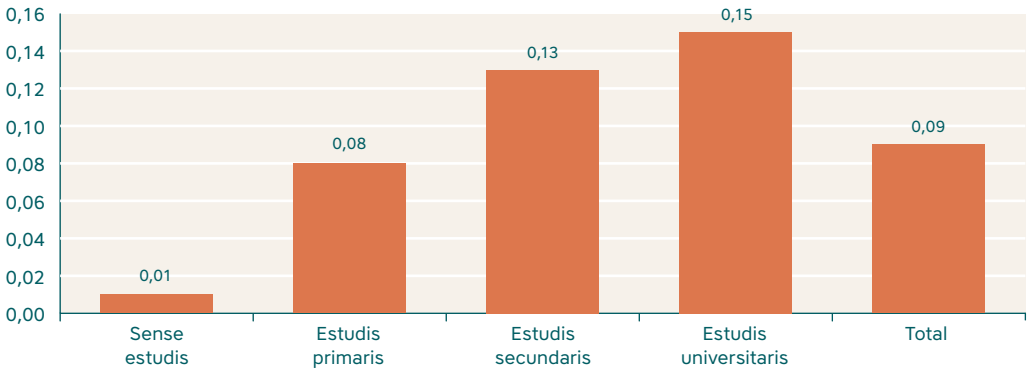

ITIC = (percentatge d'ús prioritari del català amb els fills - percentatge d'ús prioritari del català amb els progenitors) / 100.

El valor que no apareix en el gràfic no és significatiu per al càlcul.

5.3.2.4. L'edat

El gràfic 5.9, que ens informa sobre la relació entre la transmissió del català i l'edat, mostra la població a partir dels 35 anys, perquè és la que ja ha tingut la major part dels fills que pot arribar a tenir. En el gràfic veiem que l'ús amb el progenitors minva clarament amb la disminució de l'edat, cosa que és un reflex de totes les immigracions que ha anat rebent Catalunya durant gran part del segle passat i l'actual. A mesura que baixa l'edat, hi ha més persones descendents d'arribats de fora i menys integrants del grup dels més arrelats al territori, que és l'únic, com s'ha vist, que empra de manera molt majoritària el català amb els progenitors.

Però si examinem l'ús amb els fills, disminueix menys a mesura que l'edat és més baixa, cosa que fa que augmenti clarament la transmissió intergeneracional del català, tal com es veu en el gràfic 5.10. Des del punt de vista de l'origen geogràfic familiar, aquest avenç s'explica perquè, a mesura que l'edat és més baixa, augmenten

els dos grups amb més progrés intergeneracional de la llengua, els dels nats a l'àrea del català fills d'un o dos progenitors nascuts fora. Aquest progrés és positiu per al present i el futur de la llengua catalana.

Gràfic 5.9. Ús del català amb els progenitors i amb els fills segons l'edat. Població de 35 anys i més. 2013

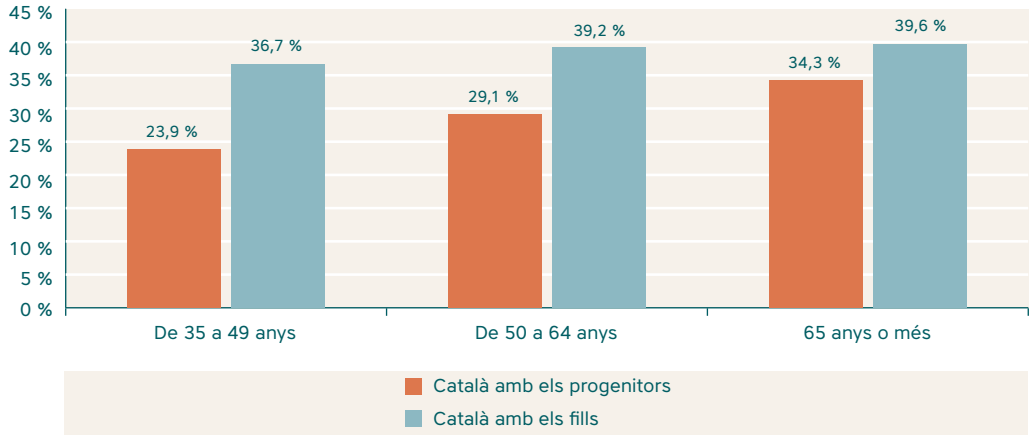

Base de català amb els progenitors: població de 35 anys i més (5.396).
Base de català amb els fills: població de 35 anys i més que té fills (4.501).

Gràfic 5.10. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons l'edat. 2013

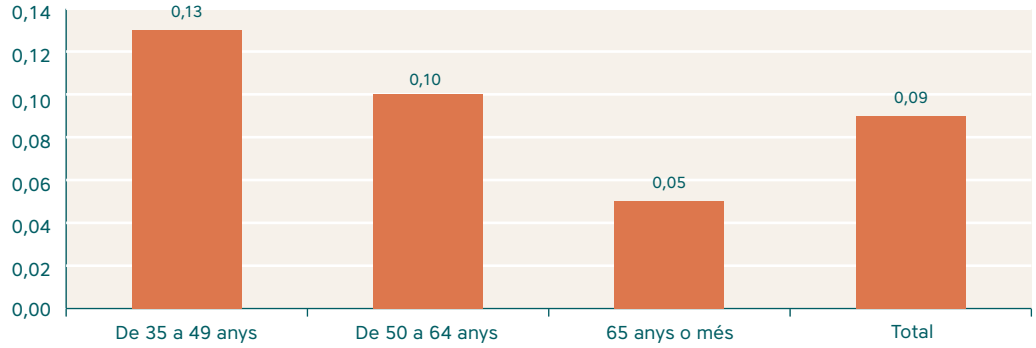

ITIC = (percentatge d'ús prioritari del català amb els fills - percentatge d'ús prioritari del català amb els progenitors) / 100.

L'avenç intergeneracional del català no es produeix només en el conjunt de la societat catalana, sinó que també es dona en quasi tots els sectors socials analitzats. Això sí, amb intensitats molt diferents. El factor explicatiu més potent d'aquestes diferències és l'origen geogràfic familiar dels individus, és a dir, bàsicament la mesura en la qual personalment o familiarment s'està relacionant amb les immigracions. L'examen del grau d'avenç intergeneracional del català en els diferents grups definits per l'origen geogràfic familiar mostra que els que menys avancen són, d'una banda, els nascuts, ells i els seus progenitors, a l'àrea lingüística, és a dir, els més arrelats, i, de l'altra, els nats a l'estranger, és a dir, els immigrats recents. En canvi, els que més avancen són els nats a l'àrea del català fills dels arribats de fora, sobretot els fills de parelles mixtes per lloc de naixement. Una dada clau en aquest aspecte és que una mica més del 56 % dels fills dels arribats de fora parlen català, sol o compartit, amb els seus propis fills.

L'origen geogràfic familiar, els percentatges d'ús i les actituds lingüístiques expliquen la major part de les diferències en la transmissió intergeneracional del català entre els diversos àmbits territorials. El 2013 on més avança la llengua en aquest aspecte és a les Comarques Centrals i a l'Alt Pirineu, seguits de la ciutat de Barcelona i del Penedès. La transmissió intergeneracional del català creix amb el nivell d'estudis i amb la disminució de l'edat, cosa que s'explica també en gran part per l'origen familiar.

5.4. Comportaments en la transmissió lingüística intergeneracional

Seguidament s'examinarà la qüestió des d'un altre angle, el de la llengua parlada amb els fills segons l'emprada amb els progenitors. Les dades es troben en el gràfic 5.11. S'hi mostren diversos resultats interessants. En primer lloc, veiem que entre els que parlen de manera prioritària el català amb els progenitors, la gran majoria també el parla als fills (94,7 %), cosa que mostra un alt grau de manteniment familiar d'aquesta llengua; una llengua, cal recordar-ho, que es troba en situació de minorització des de fa molt temps. En segon lloc, resulta que entre els que parlen tant català com castellà amb els progenitors, quasi els dos terços empren el català prioritàriament amb els fills (65,2 %), cosa que mostra que les parelles mixtes lingüísticament són un dels motors del progrés del català en la transmissió, tal com havíem vist que passa amb les parelles mixtes per lloc de naixement. En tercer lloc, una altra dada interessant és que entre els que parlen castellà prioritàriament amb els progenitors un percentatge minoritari però apreciable, el 13,5 %, tria el català amb els fills. Aquest percentatge correspon a un gruix considerable de persones que, tot i venir d'un entorn familiar de llengua castellana, han triat de parlar català als seus fills. Es tracta de la principal aportació a l'avenç del català en la transmissió i és una altra demostració, important, de la capacitat d'atracció de la llengua. I, finalment, també és interessant el que ocorre amb els que parlen altres llengües amb els progenitors. En aquest cas la transmissió lingüística és favorable al castellà, ja que entre els integrants d'aquest grup que canvien de llengua amb els fills, els que ho fan cap al castellà són quasi cinc vegades més que els que ho fan cap al català. Tot plegat ens indica que, en la transmissió intergeneracional, l'avenç del català prové sobretot dels que parlen castellà amb els progenitors, mentre que l'avenç del castellà, més reduït, ve dels que hi parlen terceres llengües.

Gràfic 5.11. Usos lingüístics amb els fills segons els usos lingüístics amb els progenitors. 2013

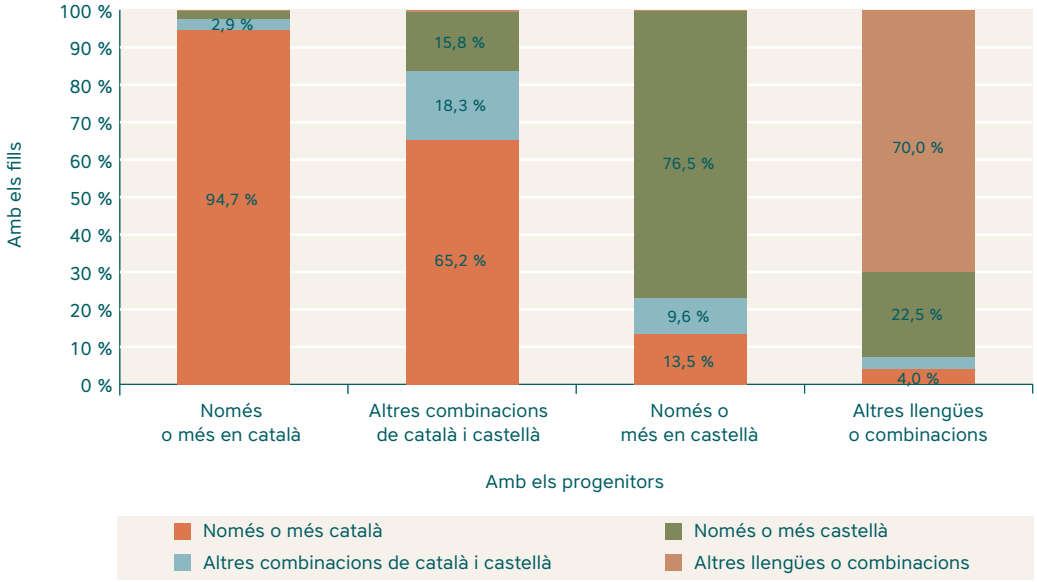

Els valors que no apareixen en el gràfic no són significatius per al càlcul.

Per poder analitzar millor aquests transvasaments lingüístics, s'emprarà la variable de la qual es mostren els resultats en el gràfic 5.12, que indica de manera sintètica el comportament de la població en la transmissió intergeneracional. Les categories del tipus «Mantenen» es refereixen als que parlen la mateixa llengua tant amb els progenitors com amb els fills; els que no canvien en la transmissió. Els que canvien s'inclouen en les categories del tipus «Adopten», que es refereix als que parlen amb els fills de manera diferent que amb els progenitors. La categoria «Altres casos» és un calaix de sastre on hi ha un conjunt de grups amb submostres massa reduïdes perquè siguin operatives per a l'anàlisi.

Gràfic 5.12. Comportaments en la transmissió lingüística intergeneracional. 2013

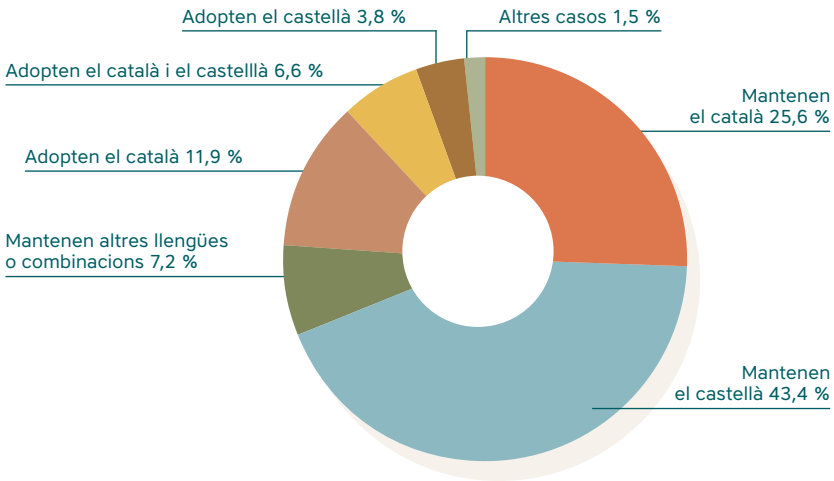

Base: població que té fills (4.803).

Un dels resultats interessants que apareixen en el gràfic és que la majoria de la població no canvia en la transmissió intergeneracional, sinó que parla la mateixa llengua amb els progenitors i amb els fills. Entre els que canvien, la majoria adopta el català, l'11,9 %, i un grup bastant més reduït, el 3,8 %, adopta el castellà. L'11,9 % que adopta el català és diferent del 9 % de progrés intergeneracional del català que hem trobat quan hem comparat els percentatges de català amb progenitors i fills, perquè no es tracta exactament del mateix. En el cas del 9 %, es tractava del guany net del català en la transmissió, és a dir, del percentatge dels que canvien cap al català menys el dels que canvien en sentit contrari. En canvi, ara es tracta de la totalitat dels que canvien a favor del català. L'11,9 % d'adoptants de català és un percentatge apreciable, que correspon a una població d'unes 470.000 persones.

Dintre del conjunt de subgrups en què es reparteixen aquells que canvien de llengua en la transmissió intergeneracional, n'hi ha dos dels quals és especialment útil conèixer les característiques. Es tracta dels que adopten el castellà amb els fills havent parlat català amb el progenitors i dels que fan el procés contrari.

Els que adopten el castellà amb els fills havent parlat català amb els progenitors són un grup molt reduït, que representa el 0,5 % dels que tenen fills, unes 21.000 persones. Es tracta de persones majoritàriament de sexe femení (el 70 %) i grans, amb nivells d'estudis més aviat baixos. Però, sobretot, són bàsicament persones la parella de les quals és de llengua inicial castellana (el 90 %). Així, el fenomen de l'adopció del castellà amb els fills per part de parelles homogèniament catalanoparlants sembla avui dia quasi inexistent. Veiem, doncs, que els que passen del català al castellà en la transmissió intergeneracional constitueixen un grup molt reduït i, per les seves característiques, més aviat amb tendència a minvar amb el temps.

Els que passen del castellà amb els progenitors al català amb els fills són un grup clarament més nombrós. Es tracta del 7,7 % de la població que té fills, que correspon a una mica més de 300.000 persones. El nivell d'estudis i sobretot l'ús del català són superiors a la mitjana. Hi estan sobrerepresentats els nats als territoris de parla catalana amb un o dos progenitors nats fora, en coherència amb el vist anteriorment, i els joves adults (35-49 anys). La majoria tenen una parella de llengua inicial catalana (61,4 %), però més d'un terç (el 34,2 %, que correspon a més de 100.000 persones), la tenen de llengua castellana.

En general, els que canvien del castellà amb progenitors al català amb els fills són un grup més aviat jove i amb característiques semblants a la mitjana de la societat, d'una magnitud apreciable, mentre que els que canvien en direcció contrària són un grup molt reduït amb característiques molt especials. Es tracta d'una altra mostra de la capacitat d'atracció del català.

5.5. Llengua amb els fills en parelles mixtes segons la llengua inicial

Fins ara s'ha estat analitzant la transmissió lingüística intergeneracional bàsicament a partir de dues variables: la llengua emprada per les persones enquestades amb els progenitors i la usada amb els fills. Però amb les dades de l'EULP 2013 hi ha la possibilitat d'estudiar la transmissió d'una altra manera: examinant la llengua emprada per l'enquestat amb els fills segons la llengua inicial del mateix enquestat i la de la parella.

Això permet aprofundir en un element clau de la transmissió intergeneracional, la tria de la llengua amb els fills en les parelles lingüísticament mixtes. Concretament, el que mostrem seguidament (gràfic 5.13) és la llengua triada amb els fills per part d'un tipus determinat de parelles mixtes lingüísticament: aquelles que tenen un membre de llengua inicial catalana i l'altre de llengua inicial castellana. És a dir, les parelles que tenen en principi un bilingüisme equilibrat, amb igualtat inicial de condicions per a les dues llengües. El gràfic indica la llengua triada amb els fills per la persona enquestada en dos casos: quan aquesta és el membre de llengua inicial catalana de la parella i quan és el de llengua inicial castellana.

Gràfic 5.13. Usos lingüístics amb els fills en parelles mixtes segons la llengua inicial de l'enquestat i de la seva parella. 2013

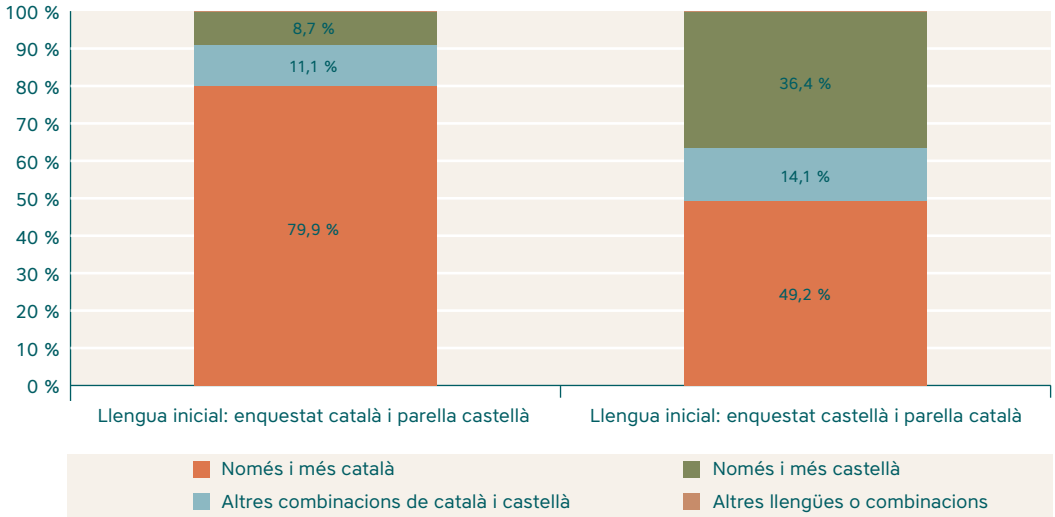

Base: parelles mixtes per llengua inicial català i castellà que tenen fills (889).

Els valors que no apareixen en el gràfic no són dades significatives per al càlcul.

Aquest gràfic ens dona una informació important sobre la qüestió: tant si l'enquestat és de llengua inicial catalana com castellana, tria clarament més el català que el castellà amb els fills. L'enquestat de llengua inicial catalana tria el català en un percentatge més alt, però l'enquestat de llengua inicial castellana també prefereix més sovint el català que el castellà. Es confirma, doncs, plenament que en el si de les parelles mixtes lingüísticament es produeix un avenç important del català en la transmissió intergeneracional. La tria de la llengua amb els fills en una societat multilingüe com la catalana depèn del valor social de les diferents llengües en presència, entenent el valor social d'una llengua com el conjunt de les emocions i creences relatives a aquesta llengua que es donen en un territori i una època determinats. Es tracta d'un concepte proper al de capacitat d'atracció. La tria a favor del català en les parelles lingüísticament mixtes és una mostra que actualment el valor social del català continua sent alt.

5.6. La transmissió intergeneracional de les llengües del 2003 al 2013

5.6.1. Evolució durant el conjunt del període

Abans d'entrar a tractar les dades demolingüístiques és útil tenir en compte que durant el període 2003-2013, a causa sobretot de la immigració internacional rebuda, el repartiment de la població de Catalunya segons el lloc de naixement ha canviat de manera notable, tal com mostren les dades següents:

Taula 5.2. Lloc de naixement de la població de Catalunya

	Catalunya	Resta de l'Estat	Estranger
2003	66 %	24,7 %	9,3 %
2008	62,8 %	20,9 %	16,4 %
2013	63,7 %	18,8 %	17,5 %

Font: Idescat. Padró municipal d'habitants.

Veiem que la població nada a l'estranger ha crescut de manera notable del 2003 al 2008, però que també ha augmentat, encara que en menys mesura, durant el període 2008-2013. De fet, ha continuat creixent, tot i que poc, del 2009 al 2011, i en canvi ha disminuït una mica el 2012.

Però les dades demogràfiques que influeixen de manera més directa en la transmissió lingüística intergeneracional són les relatives a la població que té fills. Com que, tal com s'ha vist, la variable que més influeix en la transmissió és l'origen geogràfic familiar, s'ha calculat com ha canviat del 2003 al 2013 el repartiment segons l'origen geogràfic familiar de la població de Catalunya que té fills. El resultat d'aquest càlcul es troba en el gràfic 5.14. S'hi veu que la transformació més gran es produeix del 2003 al 2008, que és quan hi ha hagut una immigració més intensa, però que els canvis es continuen produint durant el període 2008-2013. També veiem que el percentatge de la població més arrelada, els nascuts —ells i els seus dos progenitors— als territoris de llengua catalana, va disminuint al llarg del temps, tal com correspon a una societat que durant aquest període ha rebut una gran immigració. D'altra banda, resulta que el percentatge de nascuts a la resta de l'Estat, el sector principal dels quals està constituït pels integrants de la gran immigració espanyola del tercer quart del segle XX, va minvant de manera progressiva, ja que es tracta d'una població que es va envellint i està subjecta, per tant, a una mortalitat creixent. La població nada a l'estranger, en canvi, creix de manera notable del 2003 al 2008, i continua augmentant del 2008 al 2013, en part perquè alguns dels arribats en el període anterior han començat a tenir fills un temps després d'haver-se instal·lat en el territori. Els que també creixen en percentatge són els nascuts al territori fills d'un o dos progenitors nascuts fora, ja que al principi del període, el 2003, molts dels fills dels arribats el tercer quart del segle XX encara no havien tingut descendència, i l'han anat tenint durant el període analitzat. Cal recordar que es tracta dels dos grups d'origen amb més creixement del català en la transmissió intergeneracional, tal com s'ha vist en el gràfic 5.4.

Gràfic 5.14. Origen geogràfic familiar de la població que té fills. 2003-2013

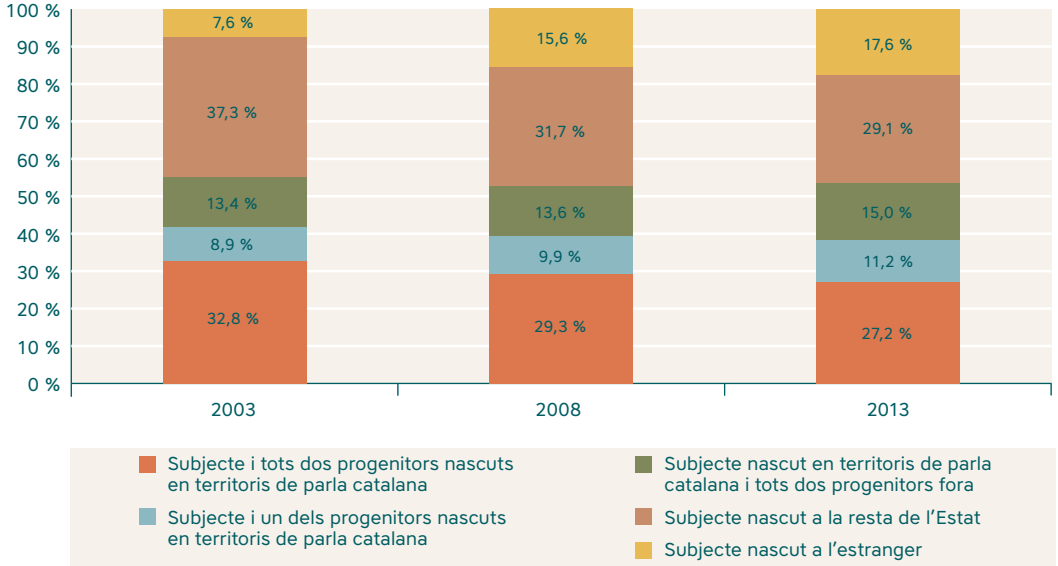

Base: població que té fills (4.803).

Una vegada vistes algunes de les transformacions demogràfiques que s'han produït del 2003 al 2013, passem a veure com ha evolucionat la transmissió intergeneracional durant el període. El gràfic 5.15 mostra com ha canviat l'ús lingüístic amb progenitors i fills al llarg d'aquest temps.

Gràfic 5.15. Usos lingüístics amb els progenitors i amb els fills. 2003-2013

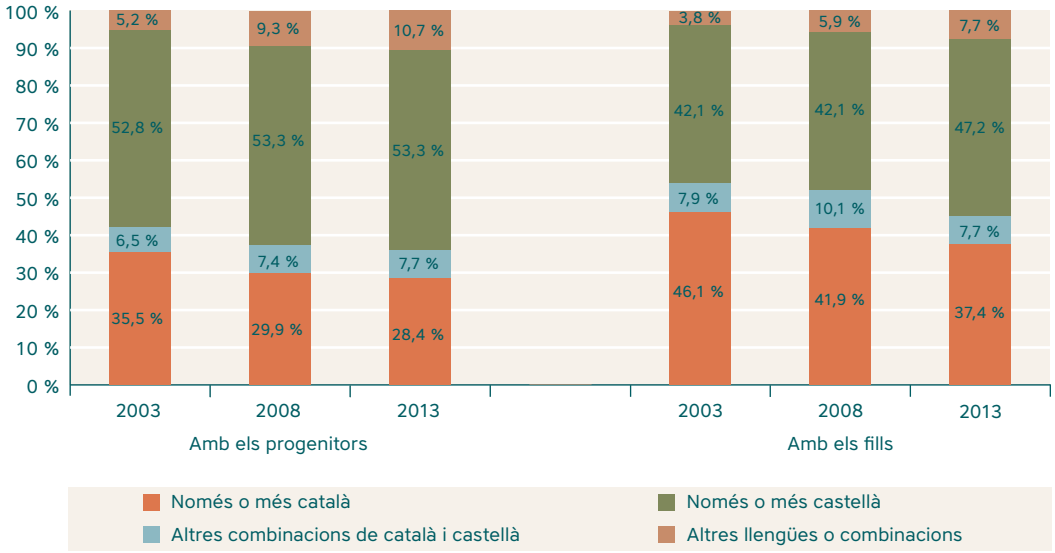

Base d'usos lingüístics amb els fills: població que té fills el 2003 (4.626), el 2008 (4.384) i el 2013 (4.803).

En primer lloc, veiem que del 2003 al 2013 el percentatge d'ús del català ha baixat amb els progenitors i amb els fills. Es tracta d'un resultat previsible, atesa la important immigració que ha arribat a Catalunya durant aquests deu anys, l'impacte demogràfic de la quan ja s'ha vist entre els que tenen fills. Un dels efectes d'aquest

impacte migratori és la minva en el percentatge dels que han nascut (tant ells com els seus dos progenitors) a l'àrea del català (vegeu el gràfic 5.14), que constitueix el grup amb més ús de la llengua (vegeu el gràfic 5.3). Un altre d'aquests efectes és l'augment de la proporció dels nats a l'estranger, que és el grup amb menys ús de català. Ambdós processos poden explicar la minva en els percentatges d'ús de la llengua.

D'altra banda, tal com mostra el gràfic 5.16, en cadascun dels tres anys del període 2003-2013 dels quals tenim dades es produeix un avenç en la transmissió intergeneracional del català, cosa que és positiva per a la llengua. Però si examinem separadament els subperíodes 2003-2008 i 2008-2013, trobem un resultat menys esperable. Resulta que, del 2003 al 2008, la minva en l'ús del català amb els progenitors (–5,6 punts) és lleugerament superior a la minva en l'ús amb els fills (–4,2 punts) (vegeu el gràfic 5.14), cosa que fa que el progrés intergeneracional d'aquesta llengua augmenti lleument (vegeu el gràfic 5.16). Però, en canvi, del 2008 al 2013 no passa el mateix; la reducció en l'ús del català amb els progenitors (–1,5 punts) és molt inferior a la que es produeix en l'ús amb els fills (–4,5 punts), cosa que comporta una disminució no dramàtica però apreciable del progrés intergeneracional de la llengua a Catalunya (l'ITIC passa del 0,12 al 0,09), un fenomen que no s'havia trobat fins ara en cap dels períodes dels quals tenim dades.

Gràfic 5.16. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC). 2003-2013

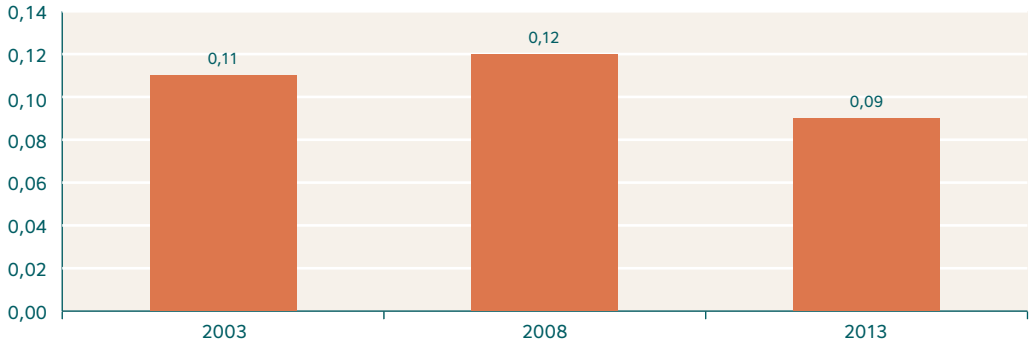

ITIC = (percentatge d'ús prioritari del català amb els fills - percentatge d'ús prioritari del català amb els progenitors) / 100.

Continuem ara examinant l'evolució de la transmissió intergeneracional del 2003 al 2013 i posteriorment analitzarem els motius pels quals s'ha produït aquesta reducció de l'avenç del català durant el període 2008-2013.

Una altra forma de veure l'evolució de la transmissió intergeneracional és examinant com ha canviat l'ús amb els fills segons la llengua emprada amb els progenitors, tal com mostra el gràfic 5.17.

Gràfic 5.17. Usos lingüístics amb els fills segons els usos lingüístics amb els progenitors. 2003-2013

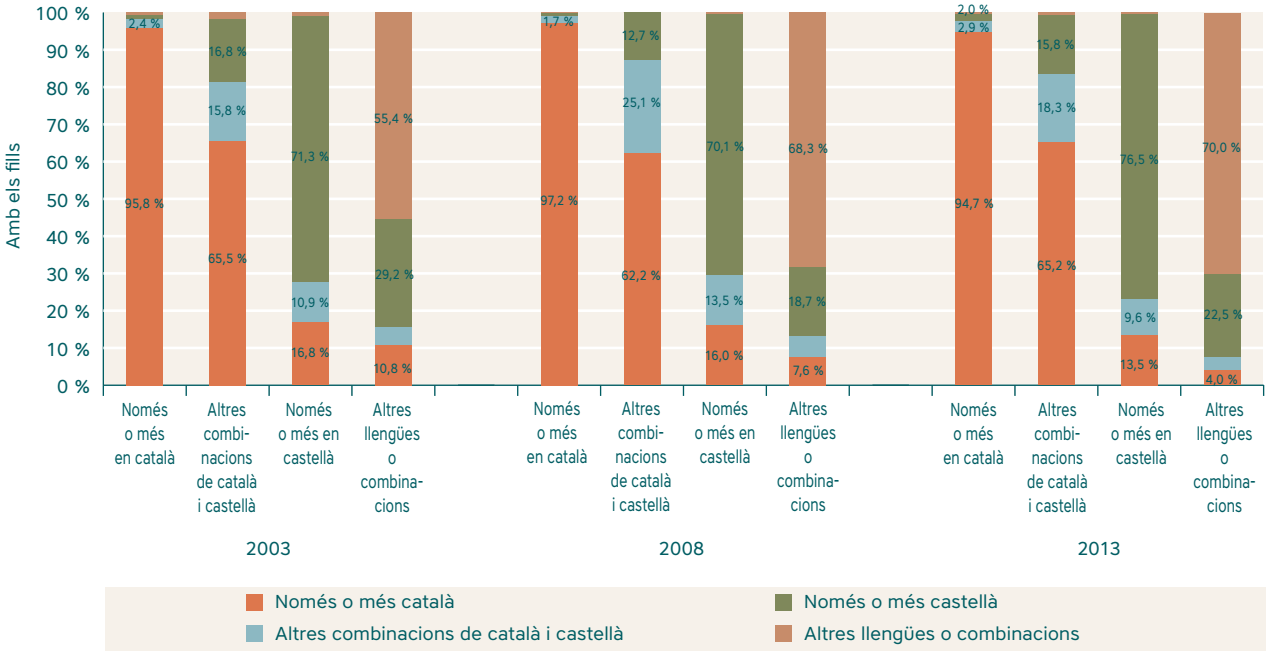

Els valors que no apareixen en el gràfic no són significatius per al càlcul.

En aquest gràfic podem veure-hi diverses informacions interessants, una de les quals és que els que parlen català amb els progenitors mantenen bàsicament el percentatge d'ús d'aquesta llengua amb els fills durant el conjunt del període. Per tant, al llarg del temps es manté el català en la transmissió entre els que el tenen com a llengua d'origen.

Una altra dada que ens ofereix el gràfic és que entre els que parlen català i castellà als progenitors, bàsicament els que tenen de progenitors parelles mixtes lingüísticament, es manté durant el període un ús del català amb els fills clarament majoritari, proper als dos terços. El manteniment de la tria preferent del català per part dels fills de parelles mixtes lingüísticament és una nova mostra de la importància de les parelles mixtes en el progrés intergeneracional del català i ens indica que durant el període no es produeix un retrocés en el valor social d'aquesta llengua.

Una altra informació interessant és que entre els que parlen castellà als progenitors, del 2003 al 2008 el percentatge d'ús del català amb els fills bàsicament es manté, però del 2008 al 2013 no és així, se'n produeix una certa reducció. Aquest fet està lògicament relacionat amb el decreixement del progrés del català en la transmissió vist fa un moment.

D'altra banda, també es pot mostrar l'evolució de la transmissió intergeneracional del català durant el període estudiat, 2003-2013, comparant els percentatges i el nombre aproximat de persones adoptants de català en cadascuna de les edicions de les enquestes d'usos lingüístics. Les xifres són les següents:

Taula 5.3. Adoptants de català en la transmissió intergeneracional

	2003	2008	2013
Percentatges sobre la població amb fills	13 %	13,6 %	11,9 %
Població	445.000	505.000	470.000

En nombres absoluts no hi ha un retrocés durant el període sencer, però en percentatges sí, i la minva es concentra a la segona part del període. Es confirma, per tant, una certa reducció en l'avenç del català en la transmissió durant el període 2008-2013.

L'examen de l'evolució de la transmissió intergeneracional del català durant el període 2003-2013 mostra que durant tota la dècada es manté un progrés apreciable de la llengua en aquest sentit, que les persones que tenen el català com a llengua d'origen el continuen emprant de manera generalitzada amb els fills, i que es continua donant una tria clarament favorable a aquesta llengua amb la descendència entre els que provenen de famílies bilingües català-castellà. Per tant, el català continua tenint un alt valor social. Però, en canvi, es produeix un cert retrocés del percentatge d'ús de la llengua amb progenitors i fills, a causa bàsicament de l'arribada d'una forta immigració, i el progrés intergeneracional del català, tot i que continua sent positiu, minva del 2008 al 2013. Una de les manifestacions d'aquesta reducció en el progrés de la transmissió és que ha disminuït lleument la proporció dels que adopten el català en aquest procés, i una altra és que s'ha reduït la proporció de persones que trien el català amb els fills entre els que tenen el castellà com a llengua d'ús amb els progenitors. Tot seguit, examinarem quines poden ser les causes d'aquesta reducció del progrés del català en la transmissió intergeneracional que s'ha produït entre el 2008 i el 2013.

5.6.2. Motius de la reducció en el progrés intergeneracional del català entre el 2008 i el 2013

5.6.2.1. Diferències entre els percentatges d'ús del català amb els progenitors de la població en general i de la que té fills

Una de les causes de la reducció del progrés intergeneracional del català del 2008 al 2013 té relació amb l'índex que aquí s'ha fet servir per mesurar l'avenç o el retrocés d'una llengua en la transmissió intergeneracional, l'ITIC, que es basa a calcular la diferència entre el percentatge d'ús de la llengua amb els progenitors i amb els fills. Tal com s'explica en l'apartat 5.2 d'aquest capítol, a l'ITIC el percentatge d'ús amb els progenitors es calcula sobre la població en general, mentre que el percentatge d'ús amb els fills és amb relació als que en tenen. De fet, les diverses formes de mesurar la transmissió intergeneracional que s'han emprat fins avui tenen en comú que calculen el percentatge d'ús amb els progenitors sobre la població total. Un exemple és el càlcul que es fa quan es compara l'ús amb la mare (es calcula sobre tota la població) i l'ús amb el fill gran (es calcula sobre la població que té fills).

Pel que fa al sistema de mesura emprat aquí, l'ITIC, els percentatges d'ús de les llengües amb els progenitors del conjunt de la població i dels que tenen fills són semblants, però no exactes, tal com s'ha vist en l'apartat 5.2, i en fer l'anàlisi cronològica s'ha trobat que aquestes petites diferències augmenten amb el temps. El motiu és que el percentatge de persones que tenen fills és una mica inferior entre els que parlen

català als progenitors que entre els que els parlen castellà, i que aquesta diferència s'ha accentuat del 2008 al 2013. Això és degut principalment al fet que la gran majoria dels que parlen castellà amb els progenitors, o bé són nats a la resta de l'Estat arribats amb la gran immigració del tercer quart del segle XX, o bé són fills d'aquests. Es tracta d'una població en procés d'envelliment i, per tant, amb un percentatge cada vegada més baix de joves que encara no han tingut fills.

Aquesta diferència en la proporció de persones que tenen fills segons la llengua amb els progenitors fa que entre els que tenen descendència i la població en general es produeixi una divergència en el percentatge d'ús del català amb els progenitors, que, tot i que és lleu, tal com hem vist a l'apartat 5.2, s'ha fet més gran del 2008 al 2013. Les xifres són les següents:

Taula 5.4. Diferència entre els percentatges d'ús del català amb els progenitors de la població en general i de la que té fills. 2003-2013

	2003	2008	2013
Població en general (PG)	35,5 %	29,9 %	28,4 %
Població que té fills (PF)	34,9 %	29,2 %	26,9 %
Diferència PG-PF	0,6	0,7	1,5

Si mesuréssim la transmissió comparant l'ús del català amb els fills, no amb l'ús del català amb els progenitors de la població en general, sinó amb l'ús del català amb els progenitors de la població que té fills, augmentarien els ITIC, perquè disminuiria el percentatge d'ús amb progenitors i es mantindria el d'ús amb fills. Llavors, la diferència entre els ITIC del 2008 i del 2013 seria inferior a la que tenim ara (gràfic 5.16), tal com es mostra tot seguit:

Taula 5.5. Progrés intergeneracional del català tenint en compte l'ús amb progenitors només de la població que té fills. 2003-2013

	2003	2008	2013
Ús del català amb els fills	46,1 %	41,9 %	37,4 %
Ús del català amb els progenitors	34,9 %	29,2 %	26,9 %
Avenç del català en la transmissió	11,2 %	12,7 %	10,5 %

Taula 5.6. Evolució del progrés intergeneracional del català del 2008 al 2013, tenint com a base del percentatge d'ús amb els progenitors o bé la població en general o bé només la que té fills. 2003-2013

	2008	2013	Diferència 2013-2008
Base: la població en general	12 %	9 %	–3
Base: la població que té fills	12,7 %	10,5 %	–2,2

La diferència en el percentatge de l'ús del català amb els progenitors segons la base de càlcul emprada explica, per tant, una part de la disminució detectada del progrés intergeneracional del català.

Així, el creixement de la diferència entre el percentatge de la població que té fills de la que parla català als progenitors i de la que els parla castellà és un factor explicatiu de la reducció del progrés intergeneracional del català del 2008 al 2013. Però veiem que això no explica tota la reducció que s'ha produït, sinó només menys d'un terç d'aquesta disminució. Tot seguit, es presenten altres factors demolingüístics que contribueixen a explicar el fenomen.

5.6.2.2. Altres causes de la reducció del progrés del català en la transmissió intergeneracional del 2008 al 2013

S'ha vist abans que la variable sociodemogràfica més influent en la transmissió intergeneracional és l'origen geogràfic familiar, per tant, una bona manera de saber-ne més sobre la reducció del progrés del català del 2008 al 2013 pot ser examinar com evoluciona la transmissió en els diversos grups d'origen. El gràfic 5.18 mostra els canvis que es produeixen del 2008 al 2013 en els ITIC de cadascun dels grups definits per l'origen geogràfic familiar. Resulta que els únics grups en què es produeix una disminució estadísticament significativa dels ITIC són els dos següents: «Els nats als territoris de parla catalana fills de (2) nats fora» i «Els nats a la resta de l'Estat». A més, resulta que aquests dos grups, el segon de manera més intensa, són els únics en què disminueix el nombre d'adoptants de català en la transmissió durant el període (taula 5.7). Si trobem les causes per les quals s'ha produït aquesta disminució en cadascun dels dos grups, probablement tindrem els factors que ens falten per acabar d'explicar el fenomen. Seguidament, es buscaran aquestes causes.

Gràfic 5.18. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons l'origen geogràfic familiar. 2008-2013

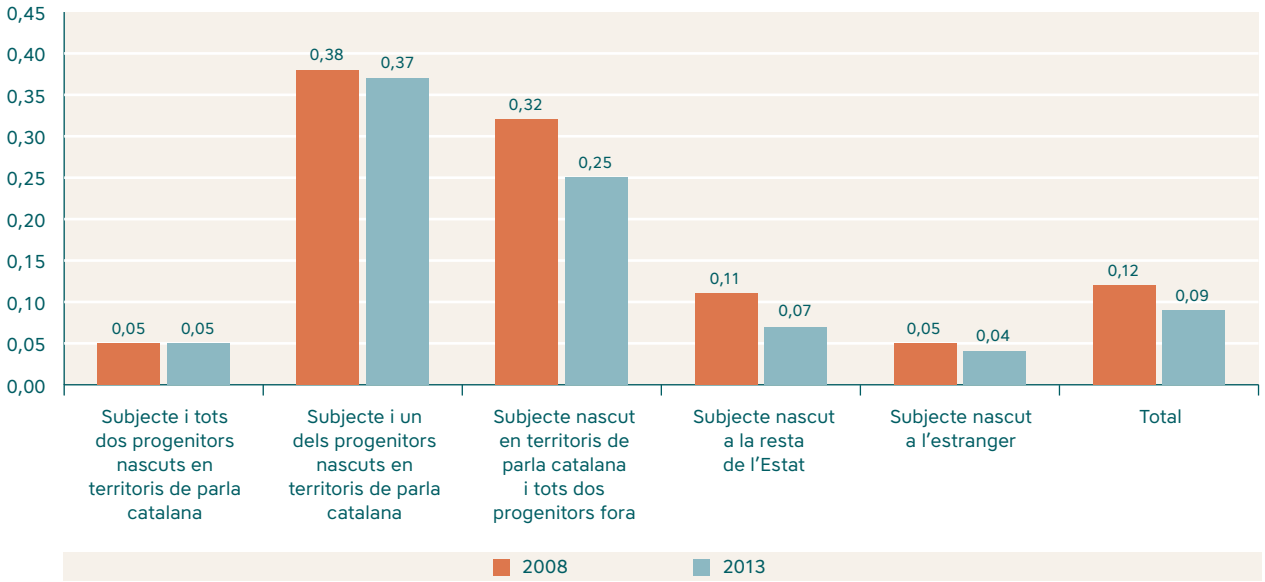

ITIC = (percentatge d'ús prioritari del català amb els fills - percentatge d'ús prioritari del català amb els progenitors) / 100.

Taula 5.7. Adoptants de català segons l'origen geogràfic familiar el 2008 i el 2013

	2008	2013	Diferència
Subjecte i tots dos progenitors nascuts en territoris de parla catalana	54.488	56.990	2.502
Subjecte i un dels progenitors nascuts en territoris de parla catalana	133.849	154.311	20.462
Subjecte nascut en territoris de parla catalana i tots dos progenitors fora	156.912	149.554	–7.358
Subjecte nascut a la resta de l'Estat	131.759	78.665	–53.094
Subjecte nascut a l'estranger	28.083	28.900	817
Total	**505.090**	**468.419**	**–36.671**

5.6.2.3. Els nats als territoris de parla catalana fills de dos nats fora

Pel que fa als «nats als territoris de parla catalana fills de dos nats fora», resulta que en aquest grup el percentatge d'ús de català amb els progenitors és sempre proper a zero, ja que aquests progenitors són persones nascudes bàsicament en terres castellanoparlants de l'Estat, que en general van tenir els fills poc temps després d'arribar a Catalunya. Per tant, el progrés intergeneracional del català depèn dels canvis en el percentatge d'ús amb els fills, que si que és positiu i varia, per exemple, amb l'edat. Doncs bé, resulta que en aquest grup, a diferència del que hem vist que passa amb la població en general, l'avenç intergeneracional de la llengua no augmenta amb la disminució de l'edat, sinó al revés. En aquest cas, la població de més de 64 anys és la que, clarament, empra més el català amb els fills, és a dir la que experimenta més avenç d'aquesta llengua en la transmissió i, per tant, a mesura que es va reduint en nombre per la mortalitat, baixa el nivell de l'ITIC del grup. Atès que l'adopció del català amb els fills per part de persones amb una altra llengua d'origen es produeix en gran part a través dels matrimonis mixtos, s'ha mirat la proporció de matrimonis mixtos per edat entre els enquestats d'aquest grup. Resulta que, contràriament també al que passa amb la població en general, en aquest grup es donen més matrimonis mixtos entre els més grans, la qual cosa és coherent amb el fet que es triï més el català amb els fills entre aquests darrers. Per què es deu haver produït aquesta situació? La meva hipòtesi és que entre la població de més de 60 anys, i sobretot entre la de més de 64, els progenitors dels quals van arribar abans de la gran immigració espanyola ocorreguda del 1955 al 1975,[16] la tria del català amb els fills és molt més alta perquè quan van arribar van trobar una societat amb una forta majoria que usava aquesta llengua de manera primordial en la vida quotidiana. Era, per tant, més fàcil que no més endavant que els fills adoptessin el català i que trobessin parella de llengua catalana. En canvi, els fills dels vinguts després, amb la gran immigració del 1955 al 1975, sota el franquisme, van triar menys el català amb els seus propis fills, perquè les condicions havien esdevingut menys favorables a l'ús del català. Per la repressió del règim contra la llengua quan eren petits i perquè posteriorment, en triar parella, la població de llengua castellana havia esdevingut percentualment molt important a Catalunya, majoritària en molts

[16] Una persona que el 2013 té 60 anys, per exemple, va néixer el 1953, i els seus pares, vinguts de la resta de l'Estat, probablement havien arribat uns anys abans.

barris. Entre els «nats als territoris de parla catalana fills de dos nats fora», doncs, ha disminuït el progrés del català en la transmissió intergeneracional del 2008 al 2013 perquè, pels canvis històrics demolingüístics que s'han anat produint, la població gran va triar força més el català amb els fills que no pas la resta del grup.

5.6.2.4. Els nats a la resta de l'Estat

L'altre grup d'origen en què s'ha reduït el progrés del català en la transmissió intergeneracional del 2008 al 2013 és el dels «nats a la resta de l'Estat», que a més és, de bon tros, el protagonista principal de la minva del nombre d'adoptants de català (vegeu la taula 5.2). D'una manera encara més clara que en el cas anterior, l'ús amb els progenitors dels integrants d'aquest grup és gairebé sempre el castellà, ja que bàsicament van néixer en terres que no són de parla catalana de l'Estat. Per tant, el que produeix la disminució del progrés del català en la transmissió durant el període considerat és també la reducció del percentatge d'ús de la llengua amb els fills. Els nats a la resta de l'Estat són un grup nombrós, però que està en procés d'envelliment i, per tant, es va reduint en nombre, perquè està integrat principalment per persones arribades en la gran immigració del tercer quart del segle XX. Per quin motiu entre aquesta població, que no ha tingut immigració neta important des de fa dècades, disminueix el progrés del català en la transmissió? Doncs sobretot perquè, com en altres sectors poblacionals, fins i tot en períodes en els quals la migració neta és molt petita, hi ha una arribada i una sortida contínua de persones que pot tenir una magnitud bastant considerable i que fa que canviï la composició del grup. Així, del 2008 al 2012, amb origen o destinació de la resta de l'Estat, van arribar a Catalunya 111.742 nats en aquest àmbit i en van marxar 92.664.[17] Però, a més, aquestes migracions no es produeixen de la mateixa manera en cada grup d'edat. Entre la població de 15 a 44 anys n'han arribat més que no pas n'han marxat, mentre que entre els més grans és al revés. Això ha comportat que una part important de nascuts a la resta de l'Estat que havien residit un cert temps a Catalunya, un tant per cent minoritari però apreciable dels quals havia triat de parlar català als fills, ha estat substituït per joves del mateix origen que acaben d'arribar i que, per tant, no trien o trien molt menys el català amb els seus descendents. El progrés del català en la transmissió intergeneracional entre els «nats a la resta de l'Estat» probablement s'ha reduït per la substitució d'una població amb un cert temps d'estada per una altra de nouvinguda recent.

5.6.2.5. Els motius de la reducció en el progrés intergeneracional del català entre el 2008 i el 2013

S'han trobat tres processos demolingüístics que, conjuntament, poden explicar la reducció del progrés intergeneracional del català durant el període 2008-2013. Un d'aquests processos és que entre els que tenen descendència i la població en general es produeix una divergència creixent en el percentatge d'ús del català amb els progenitors; aquest fenomen es produeix perquè existeix una diferència en el percentatge de persones amb fills entre els que parlen català als progenitors i els que els parlen castellà. Un altre dels factors explicatius és que entre els «nats als territoris de parla catalana fills de dos nats fora», pels canvis demolingüístics produïts durant els últims

[17] Font: Idescat. Estadística de variacions residencials. Aquesta estadística permet conèixer amb detall l'evolució del component migratori, perquè proporciona informació tant de les entrades com de les sortides per migració procedents (o amb destinació) de la resta de l'Estat i l'estranger.

cent anys, la població gran va triar força més el català amb els fills que no pas la resta del grup, i la mortalitat més elevada dels grans fa que el percentatge mitjà d'ús del català amb els fills hagi baixat. El tercer factor que cal tenir en compte és que entre els «nats a la resta de l'Estat» joves s'ha substituït una part important de la població existent el 2008 per persones nouvingudes fa poc, que de manera lògica trien menys el català amb els fills. Aquest darrer factor és especialment explicatiu perquè «els nats a la resta de l'Estat» són el grup d'origen que contribueix de manera més intensa al retrocés del nombre d'adoptants de català en la transmissió durant el període 2008-2013. De manera general, podem dir que la reducció detectada del progrés intergeneracional del català a Catalunya del 2008 al 2013 sembla deure's bàsicament a processos demolingüístics originats, no en la recent immigració internacional d'aquest segle, sinó en les immigracions d'origen peninsular dels segles passat i actual. Aquest fet és coherent amb la informació presentada en l'apartat 5.4 en el sentit que bàsicament els que adopten el català en la transmissió són persones que tenen el castellà com a llengua amb els progenitors i arrels familiars a la resta de l'Estat.

Aquests processos demolingüístics constitueixen elements explicatius de la reducció detectada en el progrés intergeneracional del català, però ¿podria haver-hi canvis de tipus actitudinal que també contribueixin a donar compte del fenomen? Una forma d'examinar aquesta possibilitat podria haver estat analitzar les característiques dels enquestats que han tingut fills abans i després del 2008, per si s'havien produït canvis d'aquest tipus. Això no ha estat possible, perquè en el qüestionari d'aquesta enquesta no es pregunta l'any de naixement dels fills dels enquestats. Però hi ha una altra manera de plantejar la qüestió, basada en el fet que les actituds sobre una llengua depenen bàsicament del seu valor social. Una manera de copsar si ha variat el valor social del català pot ser determinar si s'han donat canvis en els resultats de la tria de la llengua amb els fills per part de les parelles mixtes, siguin per origen o per llengua, ja que en aquests casos l'elecció de la llengua amb el fill quan neix ve determinada pel valor social de les diferents llengües en presència. Doncs bé, les dades de l'enquesta no ens indiquen que hi hagi hagut un retrocés en el valor social del català. Així, s'ha vist que els nascuts als territoris de parla catalana fills d'un progenitor que hi ha nascut i l'altre no han mantingut bàsicament el progrés intergeneracional del català, i també que s'ha mantingut un ús del català amb els fills clarament majoritari entre les parelles lingüísticament mixtes de progenitors. A més, els enquestats integrants de parelles mixtes català-castellà per llengua inicial trien de manera clarament prioritària el català amb els fills, fins i tot en el cas que l'enquestat sigui el membre castellanoparlant inicial de la parella. Sembla, doncs, per les dades disponibles, que la reducció del progrés intergeneracional analitzada s'explica bàsicament per motius demolingüístics, probablement els tres esmentats, sense que hi hagin contribuït de manera substancial canvis actitudinals.

En el context de minorització i de canvis demogràfics quasi permanents en el qual es troba immers el català, la transmissió intergeneracional continua sent un dels processos sociolingüístics més favorables per a la llengua, tot i la lleu reducció del seu progrés en aquest camp entre el 2008 i el 2013.

5.7. Conclusions

5.7.1. La transmissió lingüística intergeneracional el 2013

A Catalunya, en la transmissió lingüística intergeneracional, el català creix, el castellà retrocedeix i el conjunt de les altres llengües també va enrere. El 2013 els adoptants de català en la transmissió intergeneracional representen un 11,9 % de la població que té fills, que correspon a una població d'unes 470.000 persones. L'avenç del català, el més important, prové sobretot de la població que parla castellà amb els progenitors, mentre que l'avenç del castellà, més reduït, ve dels que hi parlen terceres llengües. Entre els que parlen tant català com castellà amb els progenitors, quasi els dos terços empren el català prioritàriament amb els fills.

Els que canvien del castellà amb progenitors al català amb els fills són un grup més aviat jove i amb característiques semblants a la mitjana de la societat, d'una magnitud apreciable, mentre que els que canvien en direcció contrària són un grup molt reduït amb característiques molt especials.

Els membres de les parelles mixtes català-castellà per llengua inicial trien molt més sovint el català que el castellà amb els fills. La preferència pel català es dona tant en el cas del membre de la parella que és de llengua inicial catalana com en el cas del membre de llengua castellana.

L'avenç intergeneracional del català no es produeix només en el conjunt de la societat catalana, sinó que també es dona en quasi tots els sectors socials, encara que amb diferents intensitats. El factor explicatiu més potent d'aquestes diferències en la transmissió intergeneracional és l'origen geogràfic familiar. Així, el sector social on més avança el català en la transmissió intergeneracional és el constituït pels nats a l'àrea del català fills d'arribats de fora, sobretot els fills de parelles mixtes per lloc de naixement.

Els àmbits territorials on més avança la llengua en la transmissió són les Comarques Centrals i l'Alt Pirineu, seguits de la ciutat de Barcelona i del Penedès.

Destaca el fet que la transmissió intergeneracional del català creix amb el nivell d'estudis i amb la disminució de l'edat.

5.7.2. La transmissió intergeneracional de les llengües del 2003 al 2013

Al llarg de tota la dècada 2003-2013 el català progressa en la transmissió intergeneracional. Tanmateix, cal destacar que durant aquest període es produeix un cert retrocés del percentatge d'ús de la llengua amb progenitors i fills, a causa bàsicament de l'arribada d'una forta immigració.

D'altra banda, del 2008 al 2013 el progrés intergeneracional del català pateix una certa reducció i s'han trobat tres processos demolingüístics que, conjuntament, poden explicar la reducció del progrés intergeneracional del català durant aquest període:

1. Un dels processos es basa en el fet que el percentatge de persones amb fills és una mica inferior entre els que parlen català als progenitors que entre els que els parlen castellà i en què aquesta diferència s'ha accentuat del 2008 al 2013.

2. Un altre dels processos explicatius és que entre els «nats als territoris de parla catalana fills de dos nats fora», a causa dels canvis demolingüístics produïts durant els últims cent anys, la població gran va triar força més el català amb els fills que no pas la resta del grup, i la mortalitat més elevada dels grans fa que el percentatge mitjà d'ús del català amb els fills hagi baixat.
3. El tercer dels processos explicatius de la reducció del progrés intergeneracional del català és que, entre els «nats a la resta de l'Estat», s'ha substituït una part important de la població existent el 2008 per persones nouvingudes fa poc, que de manera lògica trien menys el català amb els fills.

Per tant, la reducció detectada del progrés intergeneracional del català a Catalunya del 2008 al 2013 sembla que es deu bàsicament, no a la recent immigració internacional d'aquest segle, sinó a processos demolingüístics originats en les immigracions d'origen peninsular dels segles passat i actual.

Capítol 6
Les llengües en els usos interpersonals i en els àmbits de consum i serveis

F. Xavier Vila (CUSC. Universitat de Barcelona)
Natxo Sorolla (Xarxa CRUSCAT. Institut d'Estudis Catalans)

6.1. Introducció

Entre l'any 2003 i el 2013, i com a resultat de la combinació de dos factors bàsics: la caiguda de la natalitat dels anys 80 i 90 i les immigracions massives de la primera dècada del segle XXI, la població de Catalunya va augmentar de forma notòria i la seva configuració demolingüística va canviar sensiblement (vegeu el capítol 2). D'acord amb les enquestes dels anys 2003, 2008 i 2013, el percentatge de catalanoparlants es va reduir (cinc punts en els cas dels inicials i vuit punts en el dels d'identificació); el de castellanoparlants es va mantenir pràcticament igual, gràcies essencialment a l'arribada de milers d'hispanoamericans, i el de parlants d'altres llengües o combinacions va créixer (sis punts els inicials i 5,4 els d'identificació). Pel que fa als bilingües, la proporció d'inicials es van mantenir, mentre que els d'identificació van augmentar dos punts percentuals. Aquests canvis percentuals es deriven d'una sèrie de canvis en les xifres absolutes. En el període esmentat, es va reduir la quantitat de persones que declaraven tenir com a llengua inicial el català (gairebé 97.000 menys)[18] i també les que deien identificar-s'hi (prop de 217.000 persones menys). Els parlants de la resta de categories, en canvi, van augmentar, especialment els d'altres llengües (401.000 persones més en el grup de llengua inicial i 358.000 en el d'identificació) i els castellanoparlants (quasi 292.000 parlants inicials més i 305.000 parlants d'identificació més). També van créixer els bilingües, tant els inicials (12.000 més) com els d'identificació (159.000 més).

Els canvis en els efectius de cada grup de llengua inicial o d'identificació d'una població no es poden projectar de manera mecànica sobre els seus usos lingüístics. D'una banda, les persones aprenen llengües i utilitzen tots els seus recursos lingüístics en funció de diferents factors contextuals. D'una altra, en qualsevol societat, les persones no s'interrelacionen de manera aleatòria sinó en funció de l'origen, l'edat, l'ocupació, les seves pautes culturals i molts altres factors. En conseqüència, hi ha col·lectius que tenen poc contacte entre ells i, en canvi, n'hi ha d'altres que s'interrelacionen molt més sovint. Els canvis en els usos lingüístics depenen de tots aquests factors. En el capítol anterior s'han analitzat els usos lingüístics en família i la transmissió lingüís-

[18] Arrodonim les xifres absolutes en milers d'unitats.

tica intergeneracional. En aquest capítol analitzarem els usos lingüístics —bàsicament interpersonals i fora de la llar— a Catalunya l'any 2013 i la seva evolució des del 2003.

6.2. Els usos a Catalunya: llengua habitual i percentatges d'ús lingüístic

Tal com s'ha vist en el capítol 4, i segons les dades de l'EULP, l'any 2013 a Catalunya hi havia essencialment dues llengües habituals: el català per a un 36,4 % de la població i el castellà per a un 50,9 %, als quals percentatges es pot sumar un 6,9 % que deia usar totes dues llengües de manera habitual. Suplementàriament, un 5,8 % declarava usar altres llengües o altres combinacions —que podien incloure, òbviament, el català i/o el castellà, a més de terceres llengües— com a idioma o idiomes habituals.

La pregunta sobre la llengua habitual és una forma molt genèrica d'aproximar-se als usos lingüístics, que de fet sol estar molt contaminada per consideracions de tipus actitudinal. Per superar aquest biaix, a banda de les preguntes sobre la llengua habitual, les enquestes EULP també inclouen dos tipus de preguntes més a propòsit dels usos:

- Preguntes sobre els percentatges d'ús de cada llengua.
- Preguntes sobre usos en situacions o amb tipus d'interlocutors concrets.

Les dades sobre els percentatges d'ús oral global provenen d'una sèrie de preguntes en què es demana a l'entrevistat:[19]

> «En el conjunt d'un dia qualsevol, en quin tant per cent parla cada una de les llengües següents?»
> Llengües: «Català, castellà, aranès, una altra».

Òbviament, seria erroni prendre aquestes xifres com a respostes exactes als usos lingüístics, perquè ningú no pot esperar un càlcul tan afinat d'un parlant normal en una entrevista. De fet, les respostes sobre el percentatge d'ús obtingudes tenen certa tendència a agrupar-se entorn de xifres arrodonides com ara 0 %, 10 %, 50 %, etc. Ara bé, en comparació amb preguntes molt més tancades com ara la de la llengua habitual, les preguntes sobre els percentatges d'ús permeten obtenir una visió de les pràctiques lingüístiques alternativa i més matisada que la de la llengua habitual.

D'acord amb les dades corresponents al percentatge de parlar, bàsicament a Catalunya s'hi usen de manera activa dues llengües: la mitjana d'ús del català és del 41,4 %, mentre que la mitjana d'ús del castellà és del 53,3 %. El 5,3 % restant es reparteix entre diverses altres llengües entre les quals hi ha l'àrab i l'anglès. Les diferències en relació amb la llengua habitual no són gaire notables, tot i que donen un resultat una mica millor al català del que s'obté mitjançant la pregunta de llengua habitual, ja que aquesta llengua és la més beneficiada en redistribuir les opcions bilingües català-castellà.

[19] L'any 2013 la mateixa pregunta es va repetir per llegir i per escriure. En aquest capítol, però, ens centrarem només en la producció oral.

Aquests percentatges no s'han mantingut idèntics al llarg de la darrera dècada. El canvi més significatiu sembla haver-se produït entre el 2003 i el 2008, quan la mitjana de percentatges d'ús del català va passar del 48,5 % al 42,6 %, la del castellà va augmentar del 48,7 % al 52,6 %, i la d'altres llengües va saltar del 2,8 % al 4,8 %.[20] El canvi entre el 2008 i el 2013 ha estat molt menys perceptible. D'entrada, sembla raonable atribuir bona part d'aquests canvis a les transformacions demolingüístiques derivades de les immigracions de la primera dècada del segle XXI, però com veurem més endavant aquest no és sinó un dels factors que han incidit sobre els canvis detectats.

Gràfic 6.1. Mitjana dels percentatges d'ús del català, el castellà i les llengües altres. 2003-2013

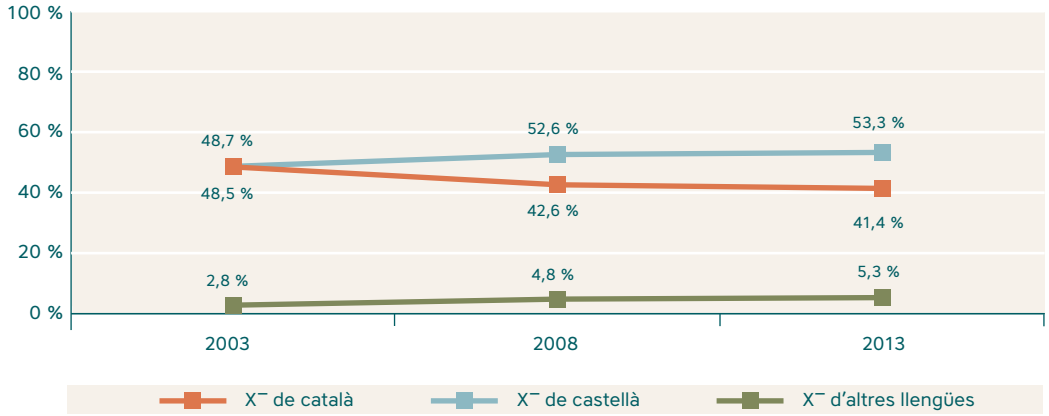

El mesurament a partir de percentatges d'ús té l'avantatge de permetre una visió més matisada de la percepció del propi ús. Si projectem visualment el percentatge d'ús oral del català i el castellà de l'any 2013 en dos gràfics, el resultat és el que s'obté als gràfics 6.2 i 6.3. Tots dos gràfics mostren les respostes als percentatge de parlar aplegats en franges de 10 % d'ús —per exemple, «entre 11 % i 20 % d'ús de català»—, amb l'excepció de les respostes corresponents a 0 %, 50 % i 100 % d'ús de cada llengua, que obtenen unes puntuacions excepcionalment elevades i que per aquest motiu s'han considerat especialment simbòliques per als usuaris.

D'acord amb aquestes dades de percentatge d'ús oral, l'any 2013 els habitants de Catalunya no formaven pas dos blocs, un de parlants de català i un altre de parlants de castellà, sinó com un contínuum entre el 0 % i el 100 % d'ús de cada llengua. Cadascun d'aquests contínuums mostra un gran ventall de possibilitats que van des d'aquells que, efectivament, utilitzen una sola llengua en exclusiva, fins a aquells que declaren no parlar absolutament mai la llengua en qüestió.

Si s'analitzen els gràfics en funció de l'oposició entre comportaments bilingües i unilingües, la població que només parlaria de manera estricta —és a dir, 100 %— o català o castellà seria clarament minoritària i aplegaria només una quarta part del total. Per contra, tres quartes parts de la població parlaria almenys en alguna propor-

[20] Les dades dels anys 2003 i 2008 fan referència a «ús global» en termes generals, sense distingir si es tracta de parlar, llegir o escriure. Les dades del 2013, per contra, fan referència exclusivament a «parlar». Per tant, en comparar unes dades amb les altres cal tenir present que, estrictament, no provenen de preguntes idèntiques i que això pot afectar els resultats.

ció —de vegades, certament, molt minsa— totes dues llengües. Però cal tenir present que encara que es comptabilitzessin com a unilingües els usuaris del 91 % o més d'una sola llengua, la xifra d'aquest col·lectiu ascendiria a un 35,6 %, cosa que continua deixant un percentatge de dos terços de la població amb usos més o menys bilingües. En tots dos casos es tracta de percentatges molt elevats que fan de Catalunya una de les societats postindustrials més bilingüitzades.

Gràfic 6.2. Percentatge d'ús oral del català (parlar). 2013

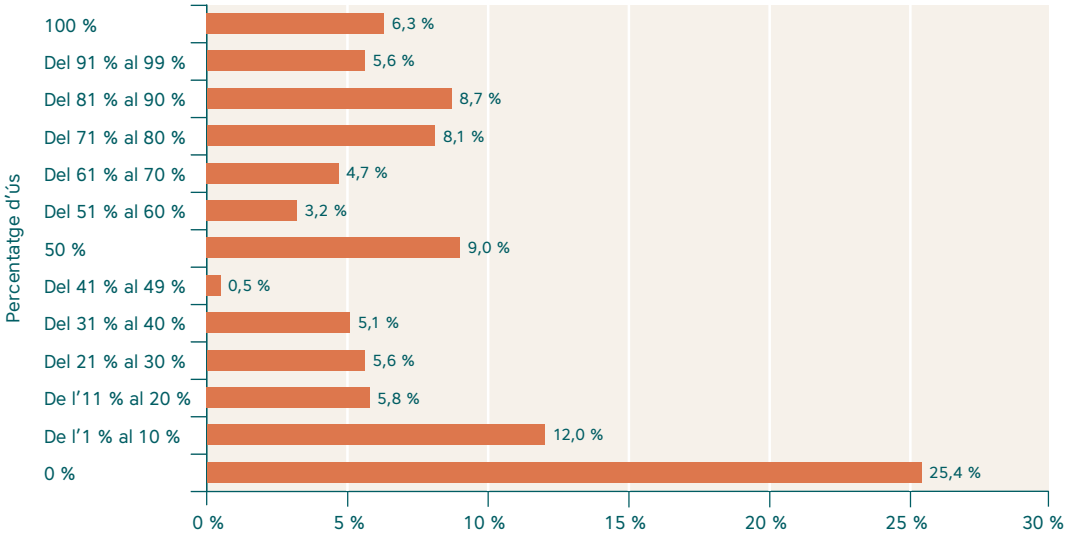

Gràfic 6.3. Percentatge d'ús oral del castellà (parlar). 2013

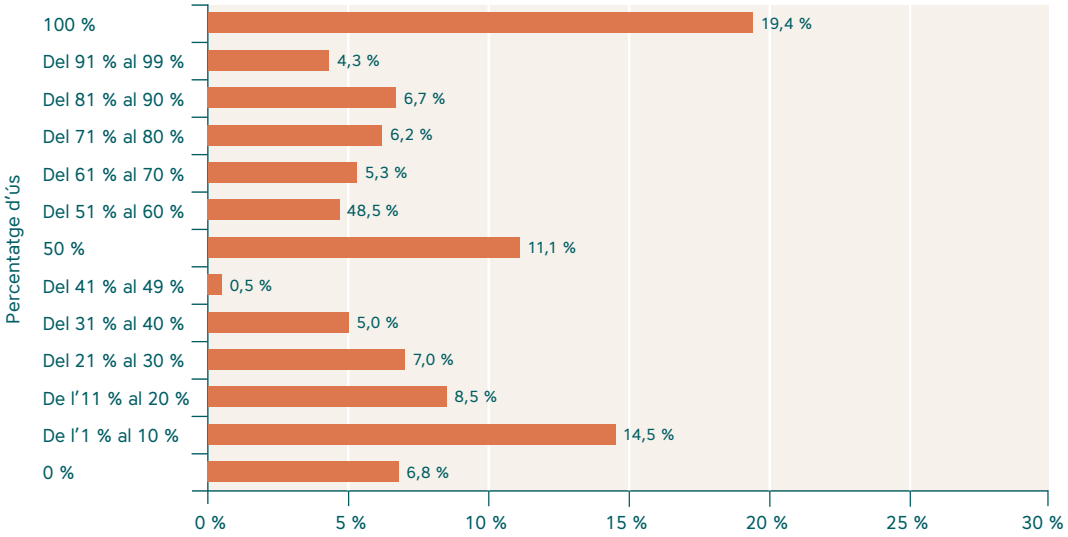

Una segona anàlisi d'aquests gràfics permet fer altres lectures. Tal com mostra el gràfic 6.2, els que usen el català de forma exclusiva són una petita minoria del 6,3 %, i la xifra només creix fins a l'11,9 % si s'hi sumen els parlants de ≥91 %. En canvi, el gràfic 6.3 mostra que els parlants que usen absolutament el castellà són

un apreciable 19,4 % de la població total, una xifra que puja fins a un contundent 23,7 % si s'hi compten els parlants ≥91 %. De fet, els gràfics admeten també la lectura des de l'altre extrem, i els resultats encara són més extrems: l'any 2013, només una de cada vint persones va declarar que no parlava mai en castellà, mentre que un de cada quatre residents a Catalunya va afirmar que mai no parlava en català, una xifra que prové de sumar el 19,4 % de monolingües castellanoparlants i un nodrit percentatge d'al·loglots que poden usar el castellà, però no enraonen mai en català. El percentatge de no-usuaris absoluts del català s'il·lustra clarament si es té en compte que, de fet, la resposta més habitual a la pregunta del percentatge d'ús per al català és precisament 0 %, mentre que la resposta més habitual a la pregunta de quant castellà es parla resulta ser un 100 %. En altres mots, a Catalunya els usuaris que es declaren absolutament monolingües del català són una petita minoria, mentre que una quarta part de la població diu que no parla mai en català, i una cinquena part diu que parla en castellà absolutament sempre.

Si ara es comparen aquestes dades amb les dades de llengua habitual, salta a la vista la diferent comprensió que cal atribuir a aquesta noció segons si es troba en boca de catalanoparlants o de parlants d'altres llengües. Quan els catalanoparlants diuen parlar el català, una part àmpliament majoritària dona per descomptat que «parlar català» habitualment no impedeix parlar altres llengües. Per contra, per a un percentatge elevadíssim de castellanoparlants, parlar castellà implica parlar sempre i exclusivament aquest idioma. Convé retenir aquesta idea a l'hora d'endinsar-se en l'anàlisi dels usos segmentats per àmbits i, en general, a l'hora d'entendre els comportaments lingüístics dels habitants de Catalunya.

El bilingüisme, com es veu, no està repartit de manera igualitària i, a més a més, tampoc no evoluciona de la mateixa manera (vegeu el gràfic 6.4). El nombre dels no-usuaris de català ha anat augmentant de manera ràpida i constant al llarg del decenni. Així, si l'any 2003, els que deien no usar el català mai eren un 14,3 % de la població —és a dir, quasi 800.000—, cinc anys després ja constituïen el 19,7 % de la població —o sigui 1,2 milions—, i cinc anys després havien esdevingut el 25,4 % o 1,6 milions. En comparació, els usuaris estrictament paritaris de català i altres llengües (bàsicament castellà), és a dir, els que declaraven usar el català un 50 % del temps i els que deien enraonar 100 % en català es mantenien més aviat estables en termes relatius, tot i que en xifres absolutes els primers oscil·laven entorn dels 600.000 i els segons passaven de 270.000 a 395.000.

Gràfic 6.4. Mitjanes de percentatge d'ús de català per a 0 %, 50 % i 100 %. 2003-2013

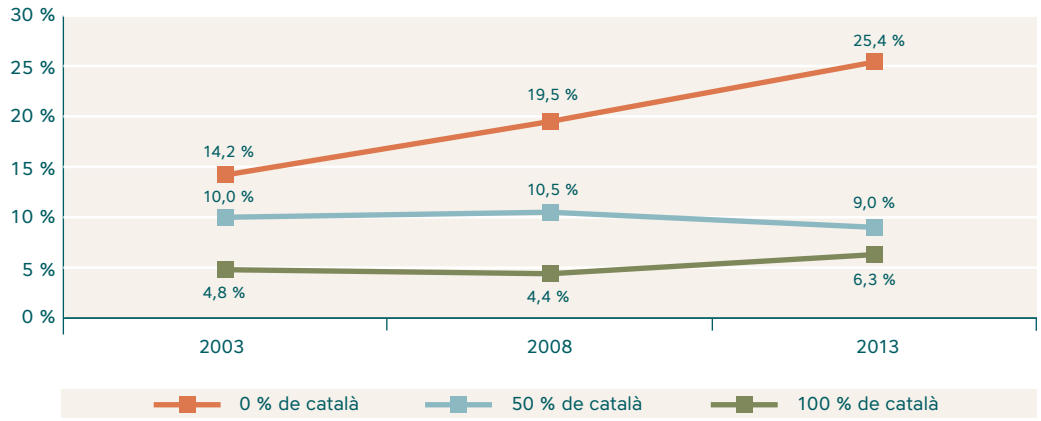

Aquests resultats s'expliquen per la suma de diversos factors: si a començaments de segle XX la població de Catalunya vivia en una societat en què pràcticament només es parlava en català, la repressió lingüística viscuda durant bona part dels darrers segles a Catalunya no sols ha difós el coneixement del castellà sinó que també ha afeblit enormement els mecanismes socials que feien aprendre espontàniament el català als nouvinguts al carrer i a la feina, just en un moment d'immigració massiva. Una vegada recuperat l'autogovern, els mecanismes d'integració lingüística dels nouvinguts han assolit molt poca musculatura més enllà de l'edat d'educació obligatòria, i l'EULP 2013 encara no permet avaluar l'impacte de l'escola en els fills de la immigració d'inicis del segle XXI perquè senzillament no hi apareixen per raons d'edat. En la pràctica, i sense tenir en compte el que pugui haver modificat l'escola en les generacions més joves, la incorporació dels nats fora de Catalunya a l'ús del català és molt modesta: la mitjana d'ús del català d'aquest col·lectiu és de tan sols un 15,6 %, mentre que l'ús que fa del castellà és del 73,6 %. Els percentatges són clars: la seva resposta més habitual a la pregunta «En quin percentatge uses cada llengua?» és 0 % per al català i 100 % per al castellà.

De fet, l'ús del català continua estretament lligat al fet d'haver heretat aquest idioma en família, com mostra el gràfic 6.5, on les columnes indiquen el percentatge d'ús de català i els colors distingeixen la població en funció de la seva llengua inicial. Tal com es pot constatar, l'ús del català depèn essencialment dels catalanoparlants inicials, tot i que hi ha un segment no negligible de castellanoparlants inicials que l'usa a bastament, i un altre de més important que diu que en fa un ús paritari o minoritari però apreciable.

Gràfic 6.5. Nombre de parlants classificats per llengua inicial segons el seu percentatge d'ús del català (parlar). 2013

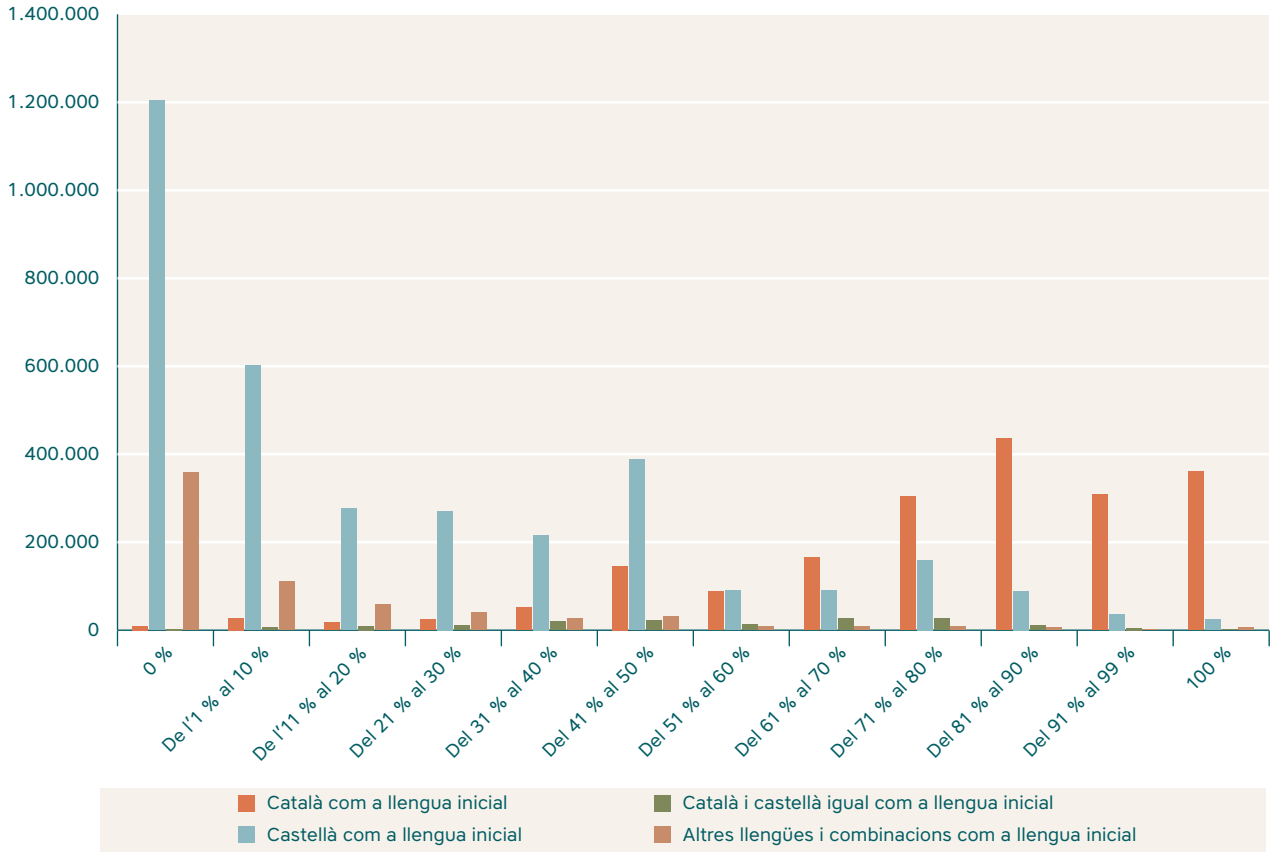

Atès el fort lligam entre llengua inicial i ús del català, no és estrany que l'ús d'aquest idioma depengui essencialment dels nats a Catalunya. En realitat, i en relació amb la mitjana de tota la societat, les respostes dels nascuts a Catalunya —entre els quals hi ha molts fills de parelles mixtes i fills d'immigrats de totes les onades— són molt més encoratjadores per a la llengua pròpia del país, tal com mostra el gràfic 6.6. De fet, es pot afirmar que el català és clarament la llengua més parlada pels autòctons: 59,4 % d'ús del català i 39,1 % del castellà de mitjana. La resposta d'ús percentual més habitual entre els catalans per naixement és 90 % de mitjana d'ús de català i 10 % d'ús de castellà. Amb tot, el gràfic també mostra que el nombre de nats a Catalunya que fan un ús nul o molt limitat del català en la seva vida quotidiana continua sent molt considerable, ja que la xifra dels que declaren un percentatge inferior a 10 % supera el mig milió i els que declaren un ús inferior al 31 % són més de 800.000.

Gràfic 6.6. Nombre de parlants nascuts a Catalunya classificats per llengua inicial segons el seu percentatge d'ús del català (parlar). 2013

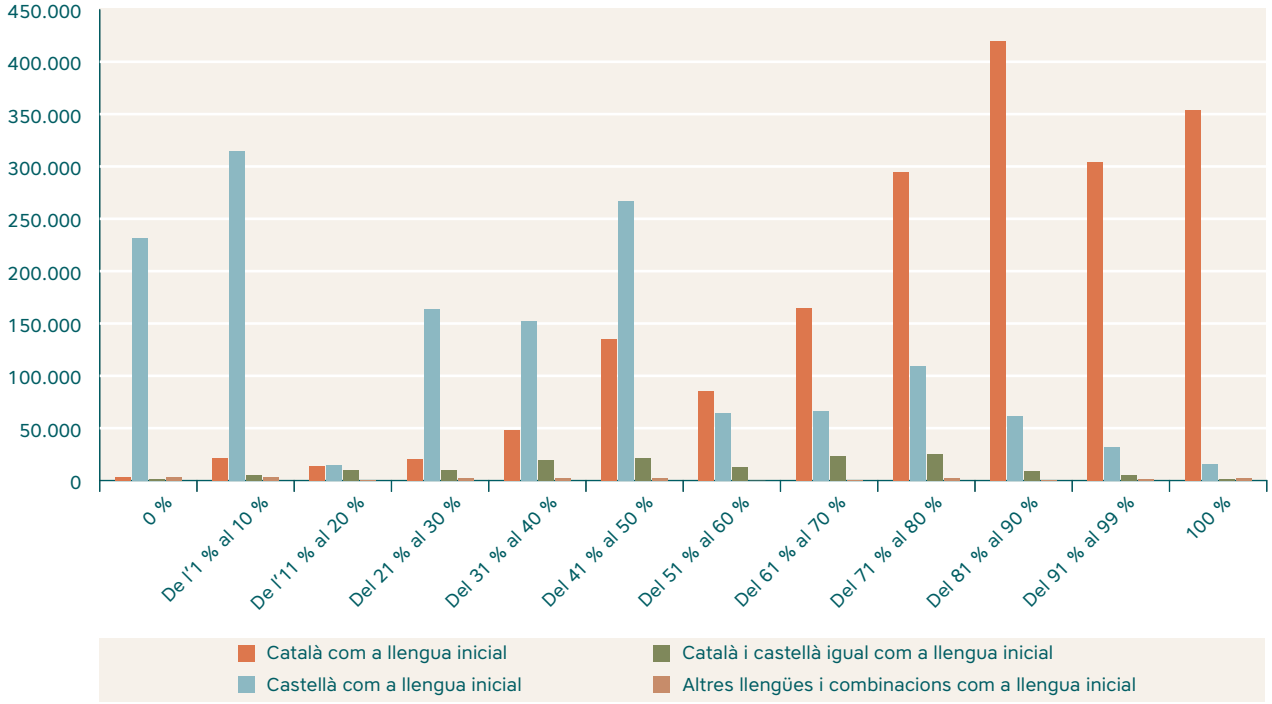

Sintetitzant, l'anàlisi de les dades corresponents als percentatges d'ús lingüístic global mostren que, més enllà de les classificacions segons la llengua inicial, d'identificació o habitual, els comportaments lingüístics del dia a dia configuren una realitat fluida basada en l'ús de dues llengües amb límits molt poc clars. En realitat, si disposéssim de dades més afinades sobre l'adquisició inicial de la llengua —no només limitades a la llar familiar, sinó que també incloguessin la llengua apresa als parcs infantils, a la llar d'infants, amb cuidadors, amb mitjans de comunicació, etc.— és bastant probable que els grups de llengua inicial es desdibuixessin considerablement, cosa que ajudaria a explicar la facilitat amb què molts parlants alternen entre la primera i la segona llengua. Amb tot, en aquesta societat formada per la superposició de diverses onades immigratòries a una població d'origen autòcton i la barreja entre els uns i els altres, l'ús del català reposa essencialment sobre la població de llengua inicial catalana.

Aquesta població fa servir la seva llengua inicial de manera significativa, però també tendeix a fer cert ús, de dimensions variables, de la seva segona llengua, de manera que els usuaris estrictament monolingües de català són una minoria reduïda que no arriba al 7 % del total. Per contra, els no-catalanoparlants inicials, sobretot els nascuts fora de Catalunya, només fan un ús molt limitat del català, fins al punt que una quarta part dels residents a Catalunya l'any 2013 —entre els quals 232.000 són nats al país— declaraven no parlar gens el català (0 %).

6.3. Una visió de conjunt dels usos per àmbits l'any 2013

A més a més de la llengua habitual i del seu percentatge d'ús global, l'any 2013 —com en les edicions anteriors de l'enquesta—, es va demanar als entrevistats quina llengua feien servir en un conjunt de situacions i amb tipus d'interlocutors diversos. El comportament amb els interlocutors més directament implicats en la transmissió lingüística intergeneracional ja s'han analitzat en el capítol anterior i no es tornaran a usar en aquest capítol. Pel que fa a la resta d'interlocutors i situacions comunicatives, tal com es pot apreciar a la taula 6.1, pertanyen a diversos camps socials, però tenen en comú que, llevat del cas de les notes personals, sempre fan referència a la llengua parlada, cosa que els assimila en certa manera als usos amb familiars analitzats en el capítol 5. Tanmateix, a diferència d'aquells, en què de fet l'entrevistat pot identificar tots els seus interlocutors de manera individual, en aquest capítol els usos estudiats fan referència bàsicament a interlocutors no pas individuals (pare, mare, fill) sinó col·lectius (amics, veïns, metges, etc.), sovint menys coneguts, i amb els quals es manté una relació menys intensa, més utilitària i unidimensional, i sovint en entorns físics i temporals molt precisos. Seguint la tradició sociolingüística, per fer referència a aquest tipus d'usos amb interlocutors, en aquest capítol es parlarà d'usos segmentats en àmbits (d'ús) tot i que, com veurem tot seguit —i paradoxalment—, la principal conclusió de l'estudi dels usos per àmbits és que els usos, a Catalunya, no es distribueixen essencialment per àmbits sinó per altres factors.

Taula 6.1. Tipus d'àmbits analitzats en l'EULP 2013

Tipus d'interlocutors o àmbit	Restriccions	Camp social
En escriure notes personals		Privat escrit
Membres de la llar actual	Només la població que vivia en llars de dos membres i més	Familiar
Amics		Amistat
Veïns		Veïnatge
Companys d'estudi actuals	Només la població que estava cursant estudis	Escolar
Companys de feina actuals	Només la població ocupada	Laboral
Usuaris o clients de Catalunya (incloent-hi pacients, alumnes, etc.)	Només la població ocupada que es relacionava amb usuaris o clients	
Botigues i petits comerços		Consum
Grans establiments comercials		
Bancs o caixes d'estalvi		Serveis
Metges		
Administració local		Administració
Administració de la Generalitat de Catalunya		
Administració de l'Estat a Catalunya		

Igual com s'esqueia quan s'abordava el percentatge d'ús global, la primera constatació que cal fer quan s'observen les respostes a les preguntes sobre els àmbits (vegeu el gràfic 6.7) és que aquests usos estan pràcticament monopolitzats pel català i el castellà, ja sigui a soles o en combinació.[21] De fet, la mitjana dels catorze àmbits analitzats a la taula 6.2 mostra que l'opció predominant és la fórmula de «només castellà» (34 % dels enquestats), seguida de «només català» (23,8 %), «més català» (14,4 %), «igual català que castellà» (13,6 %) i «més castellà» (11,2 %).[22]

[21] Els resultats corresponents a les altres llengües són massa exigus i, per tant, no s'han representat en un tercer gràfic. En termes generals, el lector pot donar per fet que, per a la gran majoria de la població, un percentatge determinat de català implica que aquells parlants declaren el percentatge complementari d'ús de castellà, tot i que, en el cas dels al·loglots, els complementaris poden correspondre a altres llengües.

[22] En comparar les xifres d'aquest capítol amb les dades publicades per l'Idescat, cal tenir present que en aquest capítol les respostes «més català / més castellà que altres llengües» s'han sumat, respectivament, als apartats «més català» i «més castellà». A les dades de l'Idescat, per contra, aquestes dades apareixen incloses en «altres llengües o combinacions». A més, com ja s'especifica en la introducció, a les dades publicades per l'Idescat els càlculs de percentatge inclouen els «no correspon» i «no ho sap / no contesta» en moltes de les variables i en l'anàlisi que aquí es presenta aquests casos s'han exclòs dels càlculs.

Taula 6.2. Mitjana del percentatge de parlants que declaren cada opció en els catorze àmbits. 2013

Només català	Més català	Igual català que castellà	Més castellà	Només castellà	Resta de combi-nacions	Més altres llengües	Només altres llengües
23,8	14,4	13,6	11,2	34,0	1,6	0,4	1,0

Gràfic 6.7. Usos lingüístics en cada àmbit. 2013

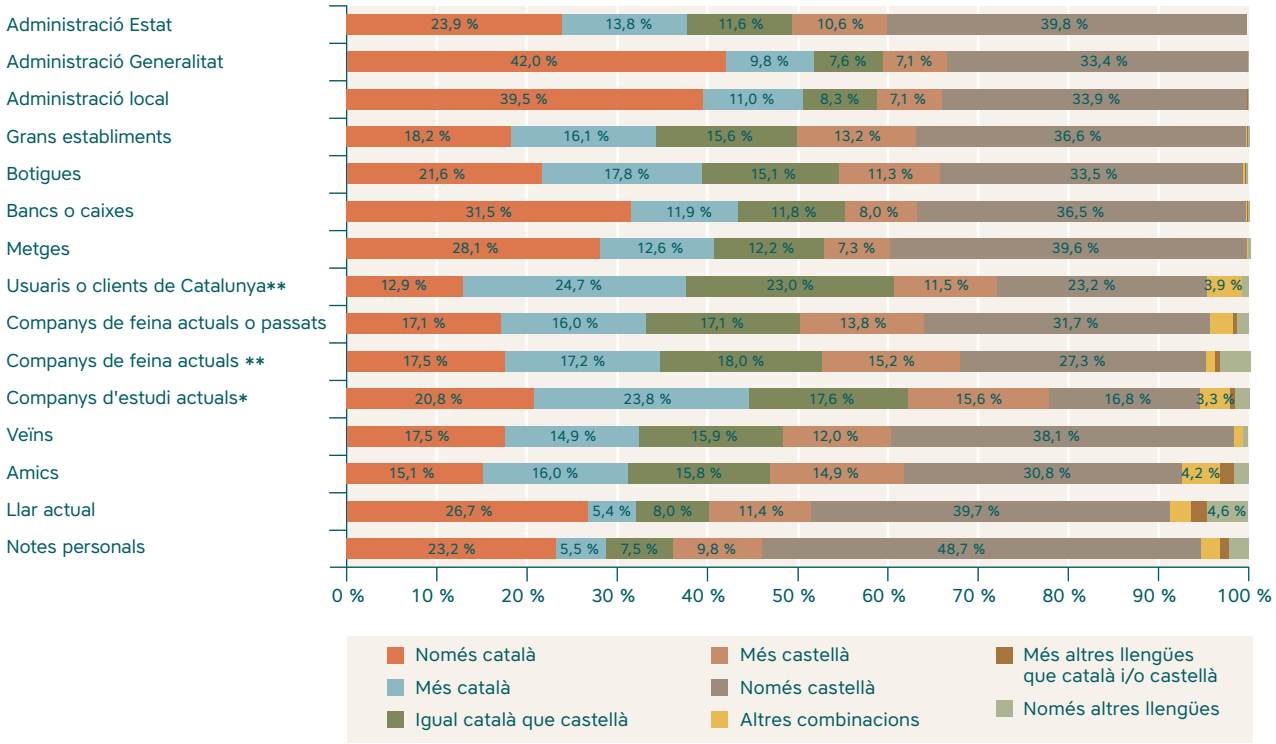

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul. Les dades amb percentatges 0,1 % o menys tampoc s'han especificat en el gràfic per la seva dificultat de lectura.

Base: població que fa l'activitat.

* Població que cursa estudis.
** Població ocupada. Usuaris o clients: població ocupada i que es relaciona amb usuaris o clients.

Un cop d'ull a l'extrem dret de les barres permet constatar que el català i el castellà, sols o en combinació, ocupen pràcticament el 100 % dels àmbits més públics, representats a les barres superiors de la gràfica. De fet, la suma d'aquestes dues llengües només baixa del 95 % en el cas de les notes personals (94,7 %), amb companys d'estudi actuals (94,5 %), amb amics (92,6 %) i a la llar actual (91,2 %). I és que les altres llengües només assoleixen una presència exclusiva o predominant remarcable en àmbits privats com ara la llar actual (6,3 %), amb els amics (3,3 %) i en les notes personals (3,2 %). A la resta d'àmbits, si es detecta certa presència d'altres llengües és sota la fórmula de «resta de combinacions», que inclou també el castellà (sobretot) i/o el català. En altres paraules, tal com es constatava ja l'any 2008, per més que durant la darrera dècada hagi crescut el nombre de parlants d'altres llengües o fins i tot la presència d'idiomes

tercers en el paisatge lingüístic —que l'EULP no mesura—, l'ús d'aquests idiomes en la vida pública continua sent reduït, confinat sobretot als àmbits més privats.[23]

La segona constatació general davant d'aquest gràfic és que la distribució dels usos del català i el castellà és complexa, perquè respon a factors diversos que no es poden resumir apel·lant a un presumpte «prestigi», però tampoc a l'oposició entre els àmbits públics i els privats. D'acord amb aquestes dades, es pot afirmar que el català i el castellà estan presents en totes les esferes de la vida, per bé que en proporcions diferents. En altres paraules, a Catalunya no té sentit parlar d'una distribució «diglòssica» perquè els parlants no canvien de llengua de manera general en canviar d'un àmbit a un altre. De fet, en cap dels àmbits estudiats es dona el cas que més del 50 % dels parlants usin exclusivament una de les dues llengües, tot i que la suma d'usos exclusius i predominants sí que depassa —per poc— aquesta barrera en el cas de les notes personals, la llar actual, l'Administració local i l'Administració de la Generalitat. En la Catalunya actual, l'àmbit d'ús no determina pas la llengua que s'hi tria.

Ara bé, si parlar de diglòssia a Catalunya no té gaire sentit, sí que hi ha alguns àmbits en què predomina l'ús del català, mentre que en altres hi predomina més el castellà:

- El català, en la suma de «només» i «més ús», apareix més sovint en els usos amb les administracions de la Generalitat i local, i en les relacions amb companys d'estudi actuals. També tendeix a estar per sobre de la mitjana —però no pas per sobre del castellà— en els usos en les relacions de serveis, com ara en interaccions amb els metges, els bancs i en algunes de les relacions comercials, com ara les botigues, tot i que als grans establiments comercials queden una mica per sota de la mitjana. Sumant les opcions de «només» i «més», el català obté les seves pitjors marques a la llar actual, amb els amics i, especialment, en les notes personals.
- Pel que fa al castellà, entès també com la suma de «només» i «més», el seu resultat més alt l'obté en la redacció de notes personals, ja que gairebé sis de cada deu enquestats diuen escriure-les només o bàsicament en aquest idioma. En el terreny de l'oralitat, gairebé la meitat dels entrevistats diu parlar «només» o «més» castellà a la llar actual, en les relacions amb l'Administració de l'Estat radicada a Catalunya, als grans establiments comercials i amb els veïns. Els entorns en què hi ha menys ús del castellà és en les relacions amb els companys d'estudi actuals i en les relacions amb els usuaris o clients de Catalunya, dos àmbits que, cal recordar-ho, no afecten la totalitat de la població sinó solament dos segments.

Aquesta distribució podria induir a parlar d'una distribució entre àmbits públics i privats, però aquesta interpretació seria enganyosa. Per adonar-se'n n'hi ha prou de constatar l'ús exclusiu del català en la llar i les notes personals, precisament

[23] Tal com s'apunta en el capítol 2, és possible que les dades referents a altres llengües estiguin infravalorades pel fet que l'EULP 2013 només es podia respondre si l'enquestat sabia parlar mínimament alguna de les llengües oficials del país o algú del seu entorn li feia d'intèrpret. En aquest sentit, per tal d'obtenir una representació dels usos lingüístics dels ciutadans estrangers segurament caldria rebaixar el pes de les llengües oficials en aquest apartat fins a un punt que no podem precisar, perquè hi ha un fet innegable i és que una part dels residents a Catalunya no les saben i fan la seva vida quotidiana en altres idiomes. Tot i assumint aquest *caveat*, les dades mostren que, per més que a Catalunya la població sàpiga un nombre creixent de llengües, la vida social esdevé essencialment en dues, el català i el castellà.

els dos més íntims, i no pas en la majoria d'àmbits. El motiu és que, més que del grau de privacitat de l'àmbit, l'ús del català depèn dels interlocutors i el seu coneixement de català. Una observació acurada de la taula permet constatar que hi ha una sèrie de factors que semblen afavorir les opcions bilingües per sobre de les unilingües:

- La presència de nombrosos interlocutors, com ara veïns i amics, potser perquè creix la probabilitat que n'hi hagi tant de catalanoparlants com de no-catalanoparlants. Podeu comparar, per exemple, amb la llar o les notes personals.
- La probabilitat més alta que almenys algun dels interlocutors no sàpiga parlar el català, com és el cas de grans establiments comercials o l'Administració de l'Estat, on sovint les persones que atenen el públic no són capaces d'expressar-se en aquest idioma encara que l'entenguin. Vegeu com hi ha molt més bilingüisme —i menys català— aquí que no pas en les institucions on es garanteix el coneixement universal del català, com a les administracions locals i de la Generalitat.
- La conveniència d'adaptar-se als interlocutors, com ara en atendre usuaris o clients. Compareu amb la situació en què hi ha més marge per fer prevaldre la pròpia tria, com ara quan s'actua com a client o usuari.

Una mirada més detinguda al gràfic permet copsar que, tal com constatàvem amb el percentatge d'ús global de cada llengua, el bilingüisme funciona de manera diferent entre els usuaris del català i els del castellà: en el camp del castellà, els usuaris exclusius («només castellà») són sempre molt més nombrosos que no pas els usuaris compartits amb el català («més castellà»). En el camp del català, en canvi, l'ús combinat («més català») tendeix a ser més freqüent i fins i tot supera els usos unilingües («només català») diverses vegades. De fet, l'ús exclusiu del català només és molt superior a l'ús bilingüe quan es compleix alguna de les tres condicions següents:

- Mínim nombre d'interlocutors (notes personals)
- Màxima privacitat (ús a la llar)
- Garantia que tots els interlocutors sabran català i/o priorització en l'ús públic (administracions locals i de la Generalitat)

La tendència superior cap als usos bilingües dels usuaris del català queda perfectament reflectida si comparem els usos on aquesta llengua assoleix posicions més altes: en les relacions amb les administracions local i catalana, on el coneixement de la llengua pròpia del país està garantit i el seu ús institucional és prioritari. En aquests casos, els usuaris del català depassen el 50 % i la gran majoria d'aquests diuen emprar-lo en exclusiva. No és difícil suposar que aquests són els únics contextos en què no els cal passar-se al castellà perquè els treballadors públics han de saber les dues llengües oficials. Un entorn lingüístic que acompanya l'ús del català també facilita que els no-catalanoparlants inicials que saben la llengua se sentin més convidats a utilitzar-la; en aquest sentit, és obvi que aquesta facilitació no sembla pas que es pugui titllar de coacció, tenint en compte que fins i tot en els contextos més favorables al català el 40 % dels usuaris s'expressa només o més en castellà. La tendència cap a més ús del català es detecta, tot i que amb menys força, en les relacions amb metges i bancs, on la gran majoria dels interlocutors saben català. Per contra, en els usos amb els companys

d'estudi actuals, on el coneixement actiu del català ja no està tan garantit, els usuaris del català tendeixen a fer-lo servir al costat del castellà.

En suma, doncs, el català no s'usa en funció de la privacitat de l'àmbit sinó en funció de si els interlocutors el saben parlar. Ja hem vist que els monolingües castellanoparlants viuen en castellà i que els al·loglots semblen emprar aquesta llengua. Doncs bé, en els àmbits en què hi ha interlocutors que es pressuposa que no sabran català, els que saben el castellà tenen una forta tendència a adoptar-lo. Les diferències per àmbits s'expliquen, doncs, sobretot per aquest fet. Catalanoparlants i castellanoparlants no tenen la mateixa propensió a usar la seva segona llengua, entre altres coses perquè molts castellanoparlants només tenen un domini precari del català i sovint, encara que l'entenguin sense dificultats, mai no s'han llançat a practicar-lo activament. Això condueix a un diferencial en la propensió dels comportaments bilingües que proporciona algunes conclusions interessants.

6.4. La propensió als comportaments bilingües

Les dades del 2013 mostren clarament que els usos bilingües català/castellà són més habituals entre els parlants de català que no pas entre els castellanoparlants. Tanmateix, caldria evitar l'error de simplificar la realitat i plantejar una mera oposició entre catalanoparlants que s'adapten sistemàticament a l'interlocutor i castellanoparlants instal·lats en l'unilingüisme, perquè les coses són una mica més complexes. En termes generals, sí que sembla cert que aquesta tendència a mantenir-se en la llengua inicial és superior entre els castellanoparlants inicials. Això es corrobora amb certa claredat en la majoria dels àmbits informals (vegeu el gràfic 6.8), on es pot constatar que el percentatge de catalanoparlants que diuen usar només la seva llengua inicial o primera llengua (L1) és inferior al de castellanoparlants que diuen fer el mateix amb la seva. Ara bé, aquesta tendència no és absoluta i, de fet, no es verifica a la llar actual. El diferencial tampoc no és categòric, perquè en aquests àmbits les diferències percentuals no depassen els deu punts percentuals, i fins i tot es compensa una mica si es tenen en compte els usuaris que usen «més» la L1.

Gràfic 6.8. Ús de la llengua inicial (L1) en àmbits informals de les persones de llengua inicial català i castellà. 2013

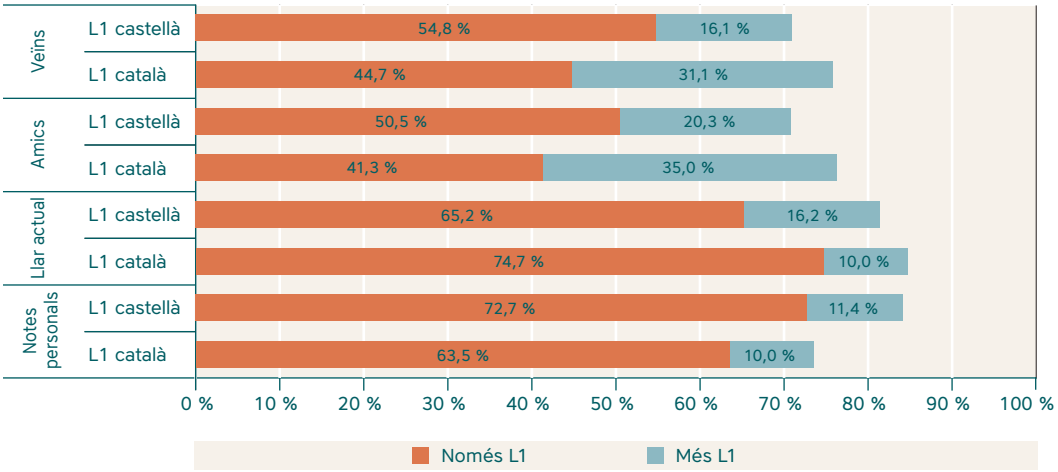

Base: població que fa l'activitat (té veïns, amics, viu amb algú i escriu notes personals).

La situació és una mica més complicada en els àmbits educatiu (no obligatori) i laboral, que —cal recordar-ho— només afecten uns segments socials que tenen més coneixement de català que la mitjana. Amb els companys actuals d'estudis, són els castellanoparlants —majoritàriament joves i formats— els que declaren més usos bilingües, no sols perquè saben més català sinó perquè en àmbits universitaris es troben amb més companys de primera llengua catalana que no pas a l'escola. Per contra, en l'àmbit laboral sí que es corrobora que els castellanoparlants inicials tendeixen força més als usos unilingües en la seva L1. Val a dir, però, que entre la població actualment ocupada la diferència es redueix de manera notable, cosa que suggereix que els castellanoparlants inserits en el mercat laboral són més dúctils lingüísticament que no pas les generacions ja jubilades o els no ocupats. Per contra, amb els usuaris o clients, els castellanoparlants inicials tornen a ser molt menys adaptatius que els seus iguals catalanoparlants.

Gràfic 6.9. Ús de la llengua inicial (L1) en àmbits educatius i laborals de les persones de llengua inicial català i castellà. 2013

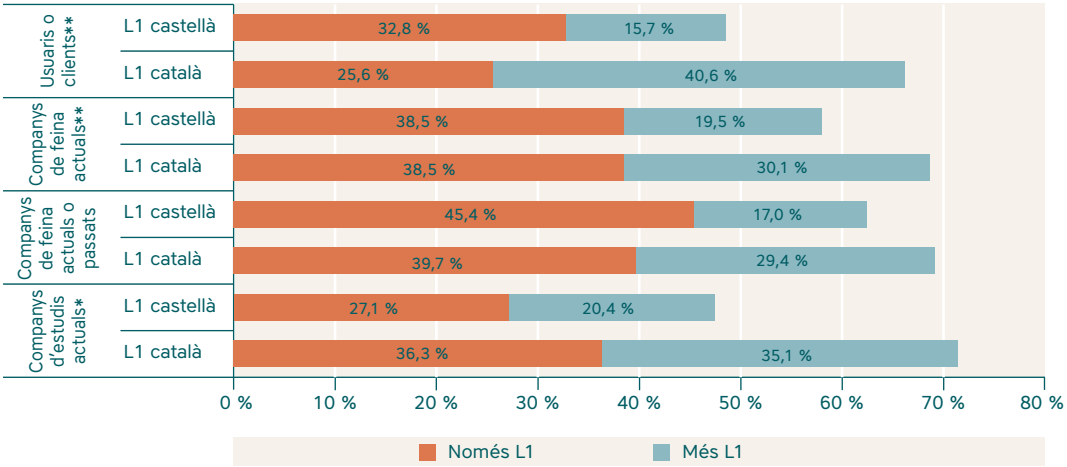

* Població que cursa estudis.
** Població ocupada. Usuaris o clients: població ocupada i que es relaciona amb usuaris o clients.

Finalment, en els àmbits del comerç i els serveis no són pas els castellanoparlants, sinó els catalanoparlants, els que declaren més manteniment de la seva llengua inicial, tot i que, de nou, les diferències són poc acusades, llevat de tres casos: amb bancs i caixes, en què la distància gairebé assoleix els vint punts, i amb les administracions locals i de la Generalitat, en què la distància de l'ús exclusiu depassa els trenta.

Gràfic 6.10. Ús de la llengua inicial (L1) en àmbits de comerç, serveis i administracions de les persones de llengua inicial català i castellà. 2013

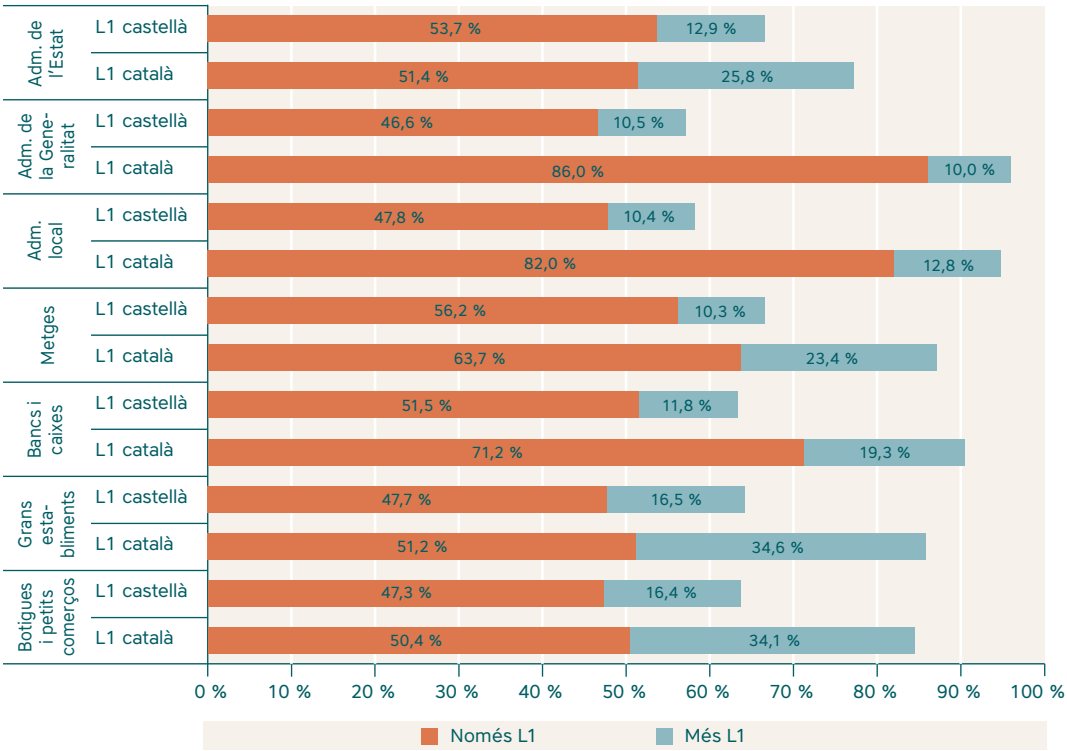

Base: població que fa l'activitat (va a l'administració, va al metge, va als bancs i caixes, va als grans establiments comercials i a botigues).

Abans d'aprofundir en aquest tema, cal recordar de nou la diferent comprensió de les etiquetes «només llengua» X entre catalanoparlants i castellanoparlants, i no oblidar que per als primers, «només» sovint implica «sobretot», mentre que per als segons, «només» vol dir «exclusivament». Feta aquesta advertència, la comparació dels percentatges de projecció de la llengua inicial en les relacions interpersonals permet entreveure que, més que una dicotomia entre catalanoparlants que sistemàticament adopten la llengua de l'interlocutor i castellanoparlants unilingües i mantenidors, aquests dos col·lectius mostren una polarització diferent entorn de la seva primera llengua que genera una constel·lació diversa d'usos lingüístics. En termes generals, sembla que, encara que els dos col·lectius retinguin amb força la seva llengua inicial a la llar actual, i encara que se'n serveixin de manera àmplia en les relacions comercials, de serveis i amb les administracions, percentualment hi ha més catalanoparlants que no pas castellanoparlants —sis o set de cada deu— que canvien d'idioma, almenys en certa manera, en les relacions quotidianes d'amistat, veïnatge o laborals. Per contra, en termes globals, entre els castellanoparlants, els segments socials impermeables a la L2 són percentualment superiors, de manera que el percentatge d'usuaris unilingües difícilment és per sota del 50 % del col·lectiu. Amb tot, es detecta que hi ha un percentatge de castellanoparlants no negligible que sí que enraona sovint en català i que fa de contrapès —apreciable, tot i que quantitativament modest— al comportament majoritari d'aquest col·lectiu. Al pròxim capítol dedicarem una mica més d'atenció a analitzar com és aquest col·lectiu de castellanoparlants inicials usuaris del català. Però abans caldrà donar un cop d'ull a la relació entre coneixement de català i usos lingüístics, perquè tot fa pensar que hi ha un lligam molt fort entre coneixement escàs i ús escàs de la llengua catalana.

6.4.1. El coneixement del català i les tries lingüístiques

Els diferencials en els usos lingüístics que hem descrit es deriven, en bona mesura, del grau de coneixement de català i castellà en la societat catalana. El gràfic 6.11, que mostra com es comporten en cada àmbit les persones que diuen saber parlar català, resulta en aquest sentit molt explicatiu: per norma general, dos terços dels que diuen saber parlar català declaren també que l'usen de forma exclusiva, predominant o paritària en les seves diverses relacions. Per contra, dels que saben parlar català, només un 20 % de mitjana diu parlar exclusivament castellà o alguna altra llengua.

Gràfic 6.11. Usos lingüístics de la població que sap parlar el català. 2013

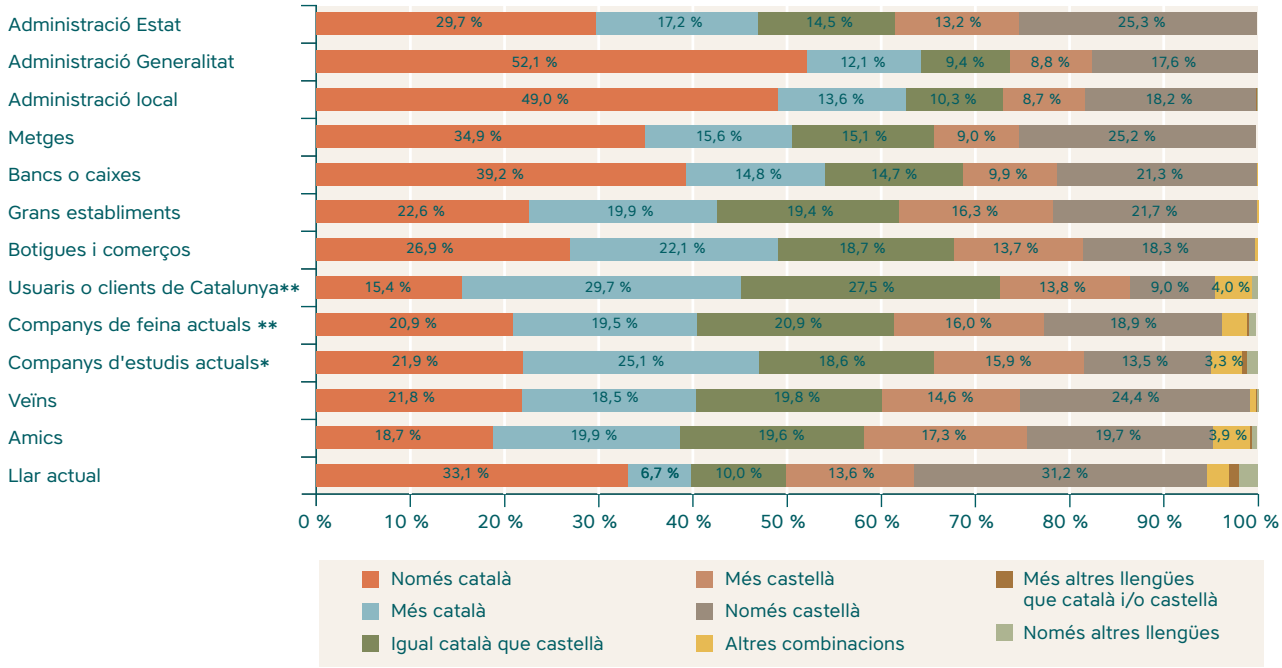

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul. Les dades amb percentatges 0,1 % o menys tampoc s'han especificat en el gràfic per la seva dificultat de lectura.

Base: població que fa l'activitat.

* Població que cursa estudis.
** Població ocupada. Usuaris o clients de Catalunya: població ocupada i que es relaciona amb usuaris o clients.

La lectura d'aquestes dades corrobora el principi, gairebé elemental, que si es vol incrementar l'ús del català convé reduir substancialment el percentatge dels que no el saben parlar. Certament, es pot objectar, usant el mateix gràfic 6.11, que l'aprenentatge d'un idioma no condueix de manera automàtica a utilitzar-lo, tot i que també cal recordar que les dades que s'exposen aquí provenen d'una pregunta formulada en termes de «sí/no [sé parlar català]», és a dir, que les respostes del «sí» inclouen un percentatge de persones que saben parlar la llengua a nivells precaris i que no és estrany que després responguin «només castellà» quan fan referència a la seva vida quotidiana. Però el que és més rellevant aquí és que quan es garanteix el coneixement del català, els usos significatius —entesos com la suma de les categories «només català + més català + igual que castellà»— dels que el saben s'eleven fins i tot per sobre del 70 % dels

usuaris, almenys en àmbits en què aquest idioma està especialment garantit, com les administracions local i de la Generalitat, i en entorns on el parlant té forts incentius per acomodar-se a l'interlocutor, com ara en les relacions amb els usuaris o els clients de Catalunya. En poques paraules, garantir el coneixement del català sobretot en les posicions en què hi ha contacte amb el públic és un facilitador ineludible si es vol potenciar l'ús de la llengua i fins i tot salvaguardar el simple dret a utilitzar-la.

6.4.2. L'ús del català en un país d'immigracions

Estretament lligat amb el que acabem de veure, l'altre gran factor que cal tenir present en analitzar els usos lingüístics a la Catalunya contemporània i que apreciàvem també en l'anàlisi dels percentatges d'ús és el de la composició de la població. El gràfic 6.12 mostra com canvien els usos lingüístics en cinc àmbits en funció del lloc de naixement dels informants, en xifres absolutes. Els cinc àmbits han estat seleccionats en funció de la seva presència de més o menys català, i de més o menys bilingüisme, en termes generals. I els resultats esdevenen clarament alliçonadors.

Gràfic 6.12. Usos lingüístics en cinc àmbits seleccionats segons el lloc de naixement. 2013

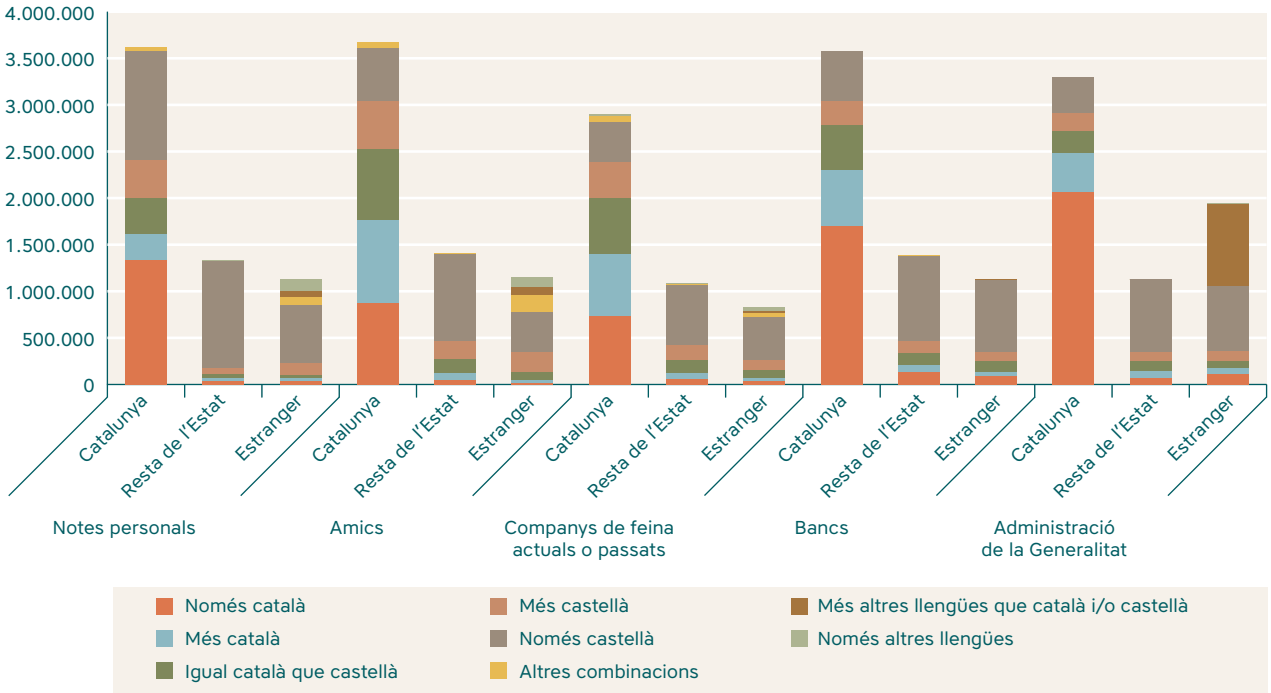

Els apartats anteriors ens han permès constatar que hi ha grans diferències pel que fa a l'ús del català en àmbits diferents. Doncs bé, segons el darrer gràfic es constata que:

- En tot els àmbits, els usuaris del català són essencialment persones nascudes a Catalunya, perquè, en termes generals, les persones provinents de fora de Catalunya s'han incorporat poc o gens a l'ús actiu de la llengua catalana. Per tant:

- És la variació en l'ús lingüístic dels nascuts a Catalunya el que explica les grans variacions que es detecten en l'ús del català, en funció dels paràmetres enunciats anteriorment.

Per constatar aquestes afirmacions, n'hi ha prou de fixar-se en la distribució i les oscil·lacions dels segments de color taronja i blau. De fet, és fàcil de percebre que els nats a la resta de l'Estat mostren unes oscil·lacions molt moderades en favor del català, i que les oscil·lacions dels usos dels nascuts a l'estranger desemboquen més en un increment de l'ús del castellà que no pas del català —encara que aquestes darreres no siguin absolutament menyspreables.

En altres paraules, són els nats a Catalunya el col·lectiu d'origen més bilingüe de tots els que resideixen al país, el que fa oscil·lar l'ús del català entre els seus màxims i els seus mínims, mentre que les aportacions dels nats fora són ara com ara poc rellevants. I no cal dir que les transformacions demogràfiques i demolingüístiques han estat marcadíssimes durant els darrers deu anys, sobretot a causa de les immigracions. Convé, per tant, veure com han afectat l'evolució dels usos lingüístics.

6.5. Els canvis en els usos lingüístics entre el 2003 i el 2013

L'evolució entre el 2003 i el 2013 ha portat a Catalunya centenars de milers de persones que no sabien català, que l'han après poc i que, globalment, no s'han llançat a utilitzar-lo. En aquest sentit, la darrera dècada ha estat globalment negativa per a l'ús del català i ha estat favorable per a l'ús del castellà i, en menys mesura, les altres llengües. L'estudi de l'evolució dels usos lingüístics en els diferents àmbits entre el 2003 i el 2013 permet detectar unes quantes tendències generals:

- Una reducció significativa de l'ús del català en tots els àmbits analitzats, especialment atribuïble a la minva dels usuaris exclusius del català. L'increment d'usuaris predominants del català («més català») en alguns àmbits no compensa la reducció dels usuaris exclusius («només català»). La pèrdua no es compensa tampoc ni tan sols afegint els usuaris paritaris («igual català que castellà») de català i castellà als usuaris del català.
- Una evolució modesta i inestable dels usos paritaris de català i castellà, que en alguns casos augmenten i en d'altres disminueixen.
- Un augment significatiu de l'ús del castellà en tots els àmbits llevat de les notes personals. Aquest augment es produeix simultàniament entre els usuaris exclusius i els predominants, tot i que de manera diferent segons l'àmbit estudiat.
- Un creixement de l'ús d'altres llengües que no són ni català ni castellà, soles o en combinacions diverses. L'ús exclusiu d'aquestes llengües és especialment visible a la llar actual, amb companys de feina de les persones ocupades, i entre companys d'estudis dels estudiants. La suma de diverses opcions que inclouen altres llengües, és a dir, de les opcions «només altres llengües», «més altres llengües» i la resta de combinacions, es fan visibles en els usos amb els amics i en les notes personals. Val a dir, però, que aquestes opcions responen a dinàmiques diferents, que aquí només

apuntem amb la màxima circumspecció a causa de les reticències ja expressades pel que fa a la fiabilitat de les dades amb relació a les llengües nouvingudes i estrangeres:

- A la llar, el que hi creix són essencialment llengües de la immigració.
- Amb els amics, l'àrab i l'anglès sobresurten molt per sobre de les altres.
- Amb els companys de feina és un altre terreny en què la meitat dels implicats esmenten l'anglès, i un de cada deu esmenta l'àrab, el francès o l'alemany.
- En les notes, l'anglès és la llengua esmentada per un terç dels parlants, i pràcticament dobla el competidor següent, que és l'àrab, darrere del qual arriben, a distància, altres llengües com el romanès, el francès i l'alemany.
- Amb els companys d'estudis, pràcticament només s'esmenta l'anglès.

Taula 6.3. Diferència entre els percentatges d'ús de cada llengua en cada àmbit d'ús entre el 2003 i el 2013

Evolució entre el 2003 i el 2013*	Només català	Més català	Igual català que castellà	Més castellà	Només castellà	Resta de combi-nacions	Més altres llengües	Només altres llengües
Notes personals	–5,7	1,8	1,4	5,1	–5,9	1,5	0,5	1,3
Llar actual	–8,3	–1,1	–0,8	0,8	3,5	1,0	1,1	3,8
Amics	–7,4	–0,7	–2,1	2,0	2,9	2,6	1,1	1,6
Veïns	–10,1	4,5	–1,2	3,3	2,2	0,7	0,1	0,5
Companys d'estudi actuals (població que cursa estudis)	–7,2	–0,5	–0,2	3,9	0,3	0,8	-0,0	2,9
Companys de feina actuals o passats	–8,6	1,6	–1,9	3,5	3,1	1,2	0,4	0,7
Companys de feina actuals (població ocupada)	–8,4	2,0	–2,6	3,9	2,4	–0,6	0,4	3,0
Botigues i petits comerços	–11,3	3,3	–0,5	3,0	4,8	0,3	0,1	0,2
Grans establiments	–12,3	3,2	1,3	3,0	4,4	0,1	0,1	0,2
Bancs i caixes	–14,9	3,6	2,7	3,3	5,1	0,0	0,0	0,2
Metges	–10,3	3,4	0,7	2,2	3,7	0,0	0,0	0,3
Mitjana	–9,5	1,9	–0,3	3,1	2,4	0,7	0,4	1,3

* Punts percentuals.

Base: població que fa l'activitat.

Els àmbits en què més retrocedeix el català són els que estan més oberts a la interacció amb més varietat de persones: bancs i caixes, botigues i petits comerços, grans establiments comercials i metges, que coincideixen amb aquells en què s'usava més el català com a llengua exclusiva o predominant l'any 2003. En termes generals, l'ús exclusiu del català es desplaça cap a opcions amb més ús de castellà. El retrocés del català és menys important en els àmbits més privats, com ara les notes personals, els amics, la llar actual i fins i tot els companys d'estudi i de feina.

En termes generals, les tendències detectades no són exclusives d'un sol quinquenni, ans al contrari, es produeixen amb força semblança del 2003 al 2008 i del 2008 al 2013. Ara bé, és interessant de comparar l'evolució quinquenni a quinquenni, perquè es detecten algunes diferències significatives.

Pel que fa al primer quinquenni, la caiguda del català és generalitzada en les dues opcions de «només català» i «més català», molt especialment als bancs i caixes i als grans establiments comercials. L'única excepció a la reculada del català es va produir amb els usos amb companys d'estudi dels estudiants, que detectava una petita crescuda del català. En aquest període, el que creix amb més empenta és l'opció «només castellà», seguit d'un creixement de les opcions que inclouen altres llengües sobretot en els àmbits més privats, com ara les notes personals, la llar actual i els amics, precisament els més favorables a les llengües de les noves immigracions.

Taula 6.4. Diferència entre els percentatges d'ús de cada llengua en cada àmbit d'ús entre el 2003 i el 2008

Evolució entre el 2003 i el 2008*	Només català	Més català	Igual català que castellà	Més castellà	Només castellà	Resta de combi-nacions	Més altres llengües	Només altres llengües
Notes personals	−3,2	−0,3	0,8	−0,3	−0,6	0,3	0,0	3,3
Llar actual	−3,3	−2,7	−0,6	−4,6	6,4	−0,2	0,3	4,7
Amics	0,1	−5,8	−0,9	−3,3	6,2	0,2	1,0	2,6
Veïns	−4,7	−0,7	−0,4	0,3	4,8	0,2	0,3	0,3
Companys d'estudi actuals (població que cursa estudis)	6,7	−1,6	1,2	−3,3	−4,5	0,7	0,3	0,5
Companys de feina actuals o passats	−2,3	−4,1	−0,1	−0,1	6,0	−0,2	0,4	0,4
Companys de feina actuals (població ocupada)	−2,6	−4,5	−1,0	−0,4	7,5	−0,6	0,6	1,0
Botigues i petits comerços	−4,0	−3,4	−0,5	−0,5	7,6	0,5	0,1	0,2
Grans establiments	−6,2	−2,8	1,4	−0,3	7,7	0,1	0,0	0,1
Bancs i caixes	−8,3	−0,8	1,9	0,8	6,4	0,1	−0,0	0,0
Metges	−3,7	−2,0	0,2	0,1	5,2	0,1	−0,0	0,1
Mitjana	−2,9	−2,6	0,2	−1,1	4,8	0,1	0,3	1,2

* Punts percentuals.

Base: població que fa l'activitat.

L'evolució del segon quinquenni mostra una dinàmica una mica diferent. En termes generals, s'hi percep una caiguda bàsicament de les opcions «només català» i també, tot i que més moderada, de «només castellà», mentre que creixen les opcions «més català» i «més castellà». Normalment, l'opció «més català» no arriba a compensar la caiguda del «només català», de manera que la suma de «només» i «més» ofereix un saldo quasi sempre negatiu, encara que sovint per poc. En canvi, l'opció de «més castellà» sí que neutralitza la de «només castellà» i fins i tot la supera amb escreix, de manera que la suma de les dues dona un saldo positiu. També es percep un canvi pel

que fa a les terceres llengües, perquè el creixement de les opcions amb altres llengües es produeix més en el camp educatiu i laboral que no pas en el privat, just el camp en què predominen les llengües franques internacionals.

Taula 6.5. Diferència entre els percentatges d'ús de cada llengua en cada àmbit d'ús entre el 2008 i el 2013

Evolució entre el 2008 i el 2013*	Només català	Més català	Igual català que castellà	Més castellà	Només castellà	Resta de combi-nacions	Més altres llengües	Només altres llengües
Notes personals	–2,5	2,1	0,5	5,4	–5,3	1,3	0,5	–2,0
Llar actual	–4,9	1,6	–0,2	5,4	–2,9	1,2	0,9	–0,9
Amics	–7,5	5,1	–1,1	5,2	–3,3	2,4	0,1	–1,0
Veïns	–5,4	5,3	–0,8	3,0	–2,6	0,6	–0,2	0,2
Companys d'estudi actuals (població que cursa estudis)	–13,1	7,9	–1,7	7,2	–2,5	1,7	0,3	0,2
Companys d'estudi actuals (població estudiant com a única situació laboral)	–13,9	1,2	–1,4	7,1	4,8	0,1	–0,3	2,5
Companys de feina actuals o passats	–6,4	5,8	–1,8	3,7	–2,9	1,4	–0,0	0,3
Companys de feina (població ocupada)	–5,8	6,5	–1,6	4,3	–5,2	–0,0	–0,2	2,0
Botigues i petits comerços	–7,3	6,7	0,0	3,5	–2,8	–0,2	–0,0	0,0
Grans establiments	–6,1	6,0	–0,1	3,4	–3,4	0,0	0,1	0,1
Bancs i caixes	–6,6	4,4	0,8	2,5	–1,3	–0,0	0,0	0,1
Metges	–6,5	5,4	0,5	2,1	–1,6	–0,0	0,0	0,2
Mitjana	–7,2	4,8	–0,6	4,4	–2,4	0,7	0,1	0,1

* Punts percentuals.

Base: població que fa l'activitat.

La caiguda del català i el creixement del castellà entre el 2003 i el 2013 sembla haver-se produït de manera més abrupta durant el quinquenni 2003-2008 que no pas entre el 2008 i el 2013. De fet, durant aquest segon quinquenni s'han afeblit les opcions de «només» i han augmentat les opcions de «més». Pel que fa a les altres llengües, el primer quinquenni va veure el creixement de les llengües de la immigració en els àmbits privats, mentre que el segon sembla haver presenciat el creixement de les llengües franques internacionals, sobretot l'anglès, en els entorns laborals i educatius.

Les dimensions dels canvis que acabem d'esmentar es poden percebre millor si es projecten en nombres absoluts, i no sols relatius, tal com fem en el gràfic 6.13. S'hi veu clarament que l'únic col·lectiu que es redueix és el de parlants exclusius del català, que arriba a reduir-se en més de 600.000 als bancs i caixes, seguit dels retrocessos als grans establiments comercials i les botigues. Una part d'aquestes pèrdues —però no pas totes— es compensen parcialment en forma d'usuaris de més català.

Gràfic 6.13. Diferència entre el nombre de parlants en els usos lingüístics en cada àmbit. 2003-2013

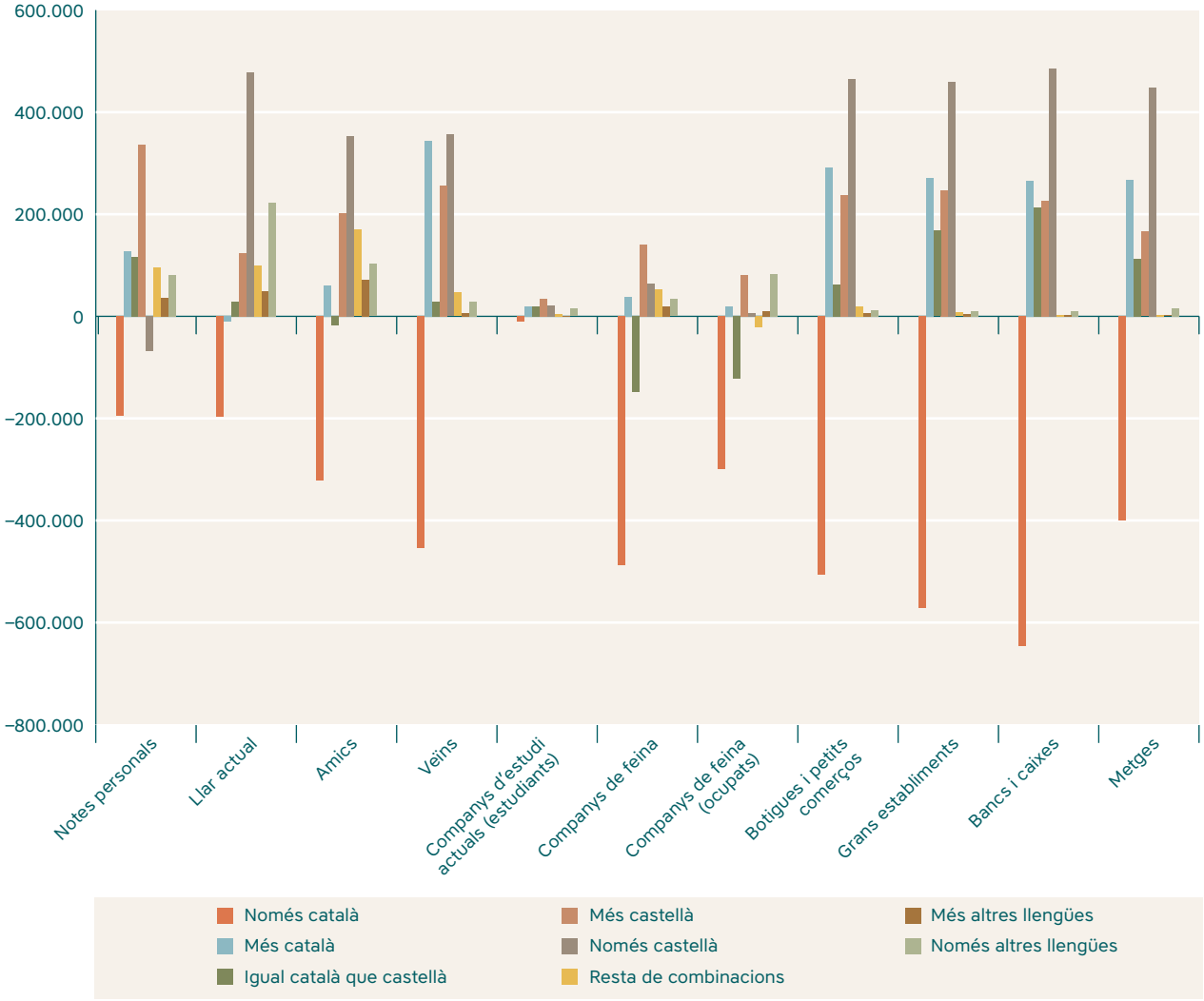

La revisió d'aquestes dades suggereix dos tipus de dinàmiques diferents:

- D'una banda, hi ha un seguit d'àmbits en què es registra una reducció en el nombre d'usuaris exclusius del català que no es veuen compensats pel creixement dels que l'usen de forma predominant ni pels que ho fan de forma paritària. És el cas dels usos a la llar actual, amb els amics i amb els companys de feina (en general i de la població ocupada). Són davallades que oscil·len entre els 200.000 dels amics i els 488.000 dels companys de feina.
- De l'altra, hi ha un seguit d'àmbits en què es registra una reducció de parlants exclusius de català que es veu d'alguna manera compensada per un creixement dels que l'usen de forma predominant ni pels que ho fan de forma paritària. És el cas, entre d'altres, de les relacions amb els metges, en què els parlants exclusiu baixen en 400.000, però els predominants pugen de 263.000 i els paritaris de 113.000; també és el cas dels 646.000 parlants exclusius menys en bancs i caixes que es compensen —parcialment— amb 265.000 parlants predominants i 214.000 parlants paritaris.

- A què es deuen aquests canvis? Aquest tema serà explorat amb més deteniment en el capítol següent, però per explicar-lo cal apel·lar a un seguit de causes que s'han combinat al llarg d'aquest decenni:
  - En primer lloc, a la immigració, que ha produït un notable creixement de la població nascuda fora dels territoris de llengua catalana al llarg del decenni; a aquest factor cal atribuir-li el creixement tant de bona part del castellà com la totalitat del creixement de les altres llengües, sobretot en els àmbits més privats.
  - En segon lloc, a les característiques del reemplaçament generacional de les cohorts de més edat per les més joves que van entrant en l'enquesta. Les noves generacions autòctones *a*) són menys nodrides que les anteriors, *b*) contenen menys catalanoparlants inicials i *c*) són usuàries més febles del català que no pas els seus avis, tant en termes generals com pel que fa als catalanoparlants inicials en particular.
  - En tercer lloc, i estretament lligats a l'anterior, cal referir-se a l'efecte sociolingüístic de l'edat, és a dir, els canvis sociolingüístics derivats de l'evolució cronològica de cada generació: molt especialment, al llarg d'aquesta dècada un segment important de les immigracions espanyoles s'han jubilat i, en abandonar els llocs de treball, semblen haver-se reclòs en entorns més homogèniament castellanoparlants.
  - En quart lloc, és important tenir present la posició del castellà com a llengua interposada entre els nouvinguts i la població catalanoparlant, que fa que aquest idioma funcioni com a llengua franca entre autòctons i nouvinguts. En la mesura que els nouvinguts han anat omplint més i més posicions laborals —com a personal de servei a les botigues, als grans establiments, com a metges, tècnics, etc.— i majoritàriament no han après català, els usuaris d'aquest idioma s'han vist en la necessitat social de passar-se al castellà per relacionar-s'hi.
  - En un altre sentit, és possible que l'augment de l'ús de l'anglès en entorns educatius tradueixi la utilització creixent d'aquest idioma com a llengua en l'ensenyament superior, encara que, ateses les xifres, cal prendre's aquest resultat amb molta cautela. És possible que la reestructuració del sector bancari i la desaparició de les caixes d'estalvis tingui alguna part de responsabilitat en la caiguda de l'ús del català només en aquest entorn. I també és fàcil d'atribuir part de la reculada del català en la relació amb els metges amb l'entrada massiva de personal mèdic forà en el sistema sanitari català dels darrers anys en un sector amb poca regulació lingüística.

Detectem, doncs, dues grans tendències. D'una banda, les transformacions derivades de les immigracions han pressionat a la baixa l'ús del català i, de l'altra, aquestes pressions a la baixa han tingut lloc quan el reemplaçament generacional es produïa en un context en què les noves generacions autòctones tenien nivells de llengua catalana inicial inferiors a les generacions més grans. La pregunta que es planteja és, doncs, quin impacte ha tingut tot plegat en l'evolució intergeneracional d'una població que fa trenta anys que va començar a instaurar un model lingüístic de conjunció escolar amb el català com a centre de gravetat lingüístic? Per mirar de respondre a aquesta pregunta, en els apartats següents analitzarem l'evolució dels usos des d'una perspectiva intergeneracional.

6.6. L'evolució intergeneracional dels usos en alguns àmbits

6.6.1. L'evolució intergeneracional dels usos a la llar actual

L'anàlisi de l'evolució intergeneracional dels usos lingüístics a la llar actual constitueix un bon punt de partida per entendre els canvis intergeneracionals en els usos en diferents àmbits a la Catalunya contemporània. En aquest sentit, convé recordar que la llengua a la llar no es veu afectada directament per cap de les polítiques lingüístiques públiques vigents a Catalunya, ni de l'Estat ni de les institucions pròpies (vegeu el gràfic 6.14).

Gràfic 6.14. Usos lingüístics a la llar segons la dècada de naixement. 2013

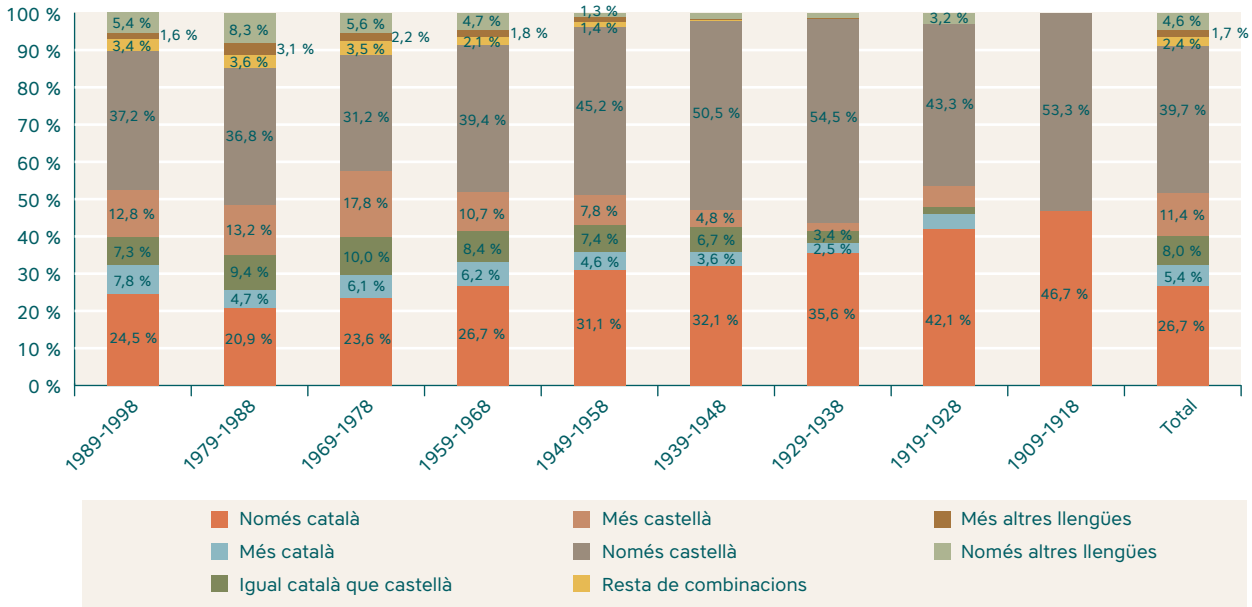

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

El gràfic mostra els canvis demolingüístics de Catalunya al llarg del segle XX. Cal tenir present que, en la cohort més gran, tots els nascuts a Catalunya parlen català a la llar, i tots els que hi parlen castellà són nascuts fora de Catalunya.[24] Aquesta cohort és l'última que reprodueix la Catalunya anterior a l'Exposició del 1929 i de la Dictadura de Primo de Rivera, en què els castellanoparlants tot just començaven a arribar i hi va haver poques parelles mixtes. Amb el temps, aquesta configuració canvia, de manera que els dos blocs inicials —els autòctons i els immigrats durant el segle XX, que usen «només català» o «només castellà»— van dissolent lentament els seus límits a mesura que avança el segle, amb un tascó intermedi format per pràctiques bilingües de naturalesa diversa: si entre els nascuts entre el 1919 i el 1928 els usos exclusius representen

[24] Les dades del 2003, no reflectides en aquest gràfic, mostren aquesta realitat millor que les del 2013, que de fet tenen una mostra escarransida per motius biològics obvis.

més del 85 % de la població, entre els nascuts entre el 1979 i el 1988 ja només són el 57 %. Només es detecta un repunt en el grup més jove, és a dir, el dels nascuts entre el 1989 i el 1998, en què arriben a ser el 61 %, sobretot a causa del creixement percentual de les llars només catalanoparlants, que no és tant un repunt del català com una presència menor d'immigrants recents en aquest col·lectiu que en la cohort anterior. En tot cas, la reducció de les llars unilingües es fa en benefici de dos col·lectius: d'una banda, les llars en què es parla català i castellà en proporcions diferents, que passen de quasi el 12 % entre els nats entre el 1919 i el 1928 fins a pràcticament el 28 % entre els més joves; de l'altra, de les llars amb presència de altres llengües, que passen de menys del 2 % a més del 10 % entre els nascuts a partir del 1969.

A l'hora d'analitzar la llengua a la llar actual, cal recordar que la composició de la llar no és la mateixa al llarg de la vida: els integrants de les cohorts més joves conviuen majoritàriament amb la família d'origen, mentre que les generacions adultes tendeixen a viure amb la parella, i les més grans van perdent la parella per raons biològiques òbvies i sovint passen a viure soles, amb descendents o en residències. La llengua usada a la llar per les cohorts més joves sol reflectir la llengua triada pels pares 15-20 anys enrere, mentre que la llengua del col·lectiu de 30-40 anys probablement prefigura d'alguna manera el comportament amb els fills petits o a punt de néixer (i que no apareixen, òbviament, en aquesta enquesta). En aquest sentit, la reducció considerable del «només castellà» en la cohort dels nascuts en el període 1969-1978 en relació amb la cohort precedent i les següents potser fa referència a la tendència d'alguns segments castellanoparlants joves a adoptar (parcialment) el català amb els fills, tot i que aquesta és una possibilitat que queda oberta a l'anàlisi en futures enquestes.

Quin és el pes absolut de cadascuna d'aquestes cohorts en la configuració demolingüística de Catalunya? El gràfic 6.15 mostra que, a causa de la disminució de la natalitat dels anys 80 i 90, les cohorts més joves fan una aportació demogràfica menor que les precedents al volum de catalanoparlants del país. Queda oberta la qüestió de com afectarà a l'ús del català la remuntada de la natalitat que es va produir durant la primera dècada del segle XXI.

Gràfic 6.15. Usos lingüístics a la llar en milers de persones segons la dècada de naixement. 2013

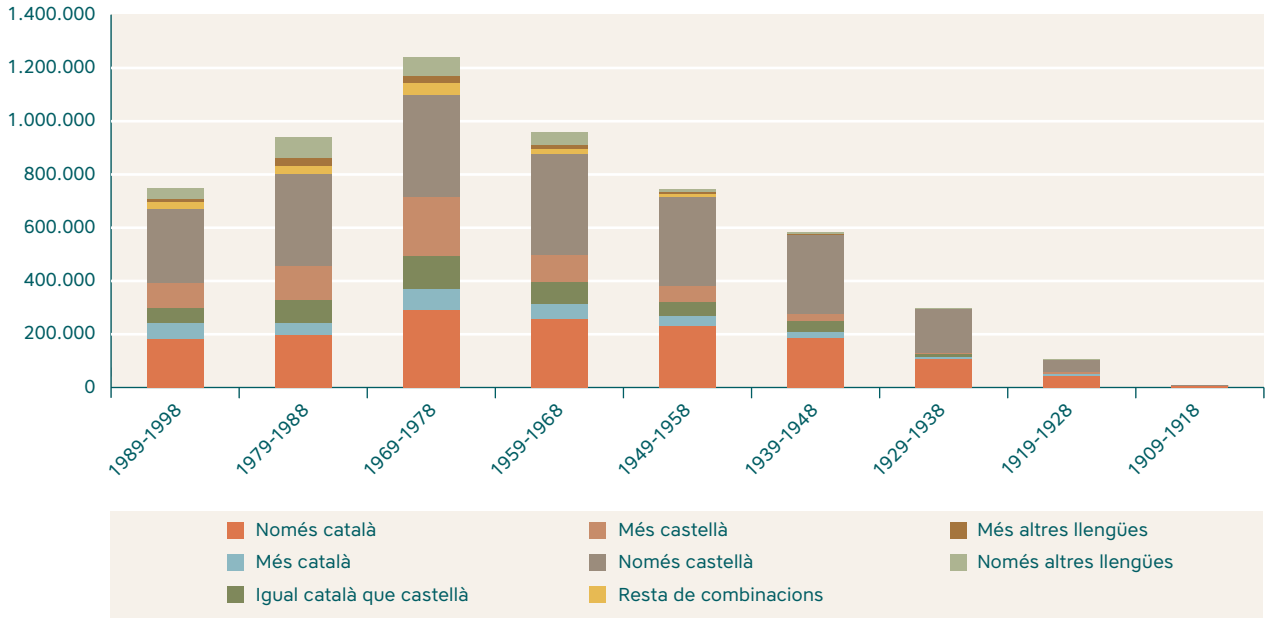

6.6.2. L'evolució intergeneracional dels usos en les notes personals

De tots els àmbits d'ús analitzats a l'EULP 2013, en el de les notes personals el català surt, en termes generals, més malparat. Un cop d'ull al gràfic 6.16 permet constatar que aquests resultats tan migrats es deuen al comportament de les generacions educades durant el franquisme i la primera transició, però que les polítiques de normalització van tenint lentament un impacte en les generacions més joves. L'ús exclusiu del català en aquestes cohorts no arriba en cap cas ni tan sols al 24 %, i sumant-hi l'ús predominant del català no s'arriba ni al 30 %, unes dades molt baixes en relació tant amb les generacions anteriors com amb els usos a la llar actual. En altres paraules, gairebé quaranta anys després de la caiguda de la dictadura, els seus efectes continuen plenament actius en comportaments que denoten inseguretat en la llengua escrita en amplis sectors de la població.

Gràfic 6.16. Usos lingüístics quan escriu notes personals segons la dècada de naixement. 2013

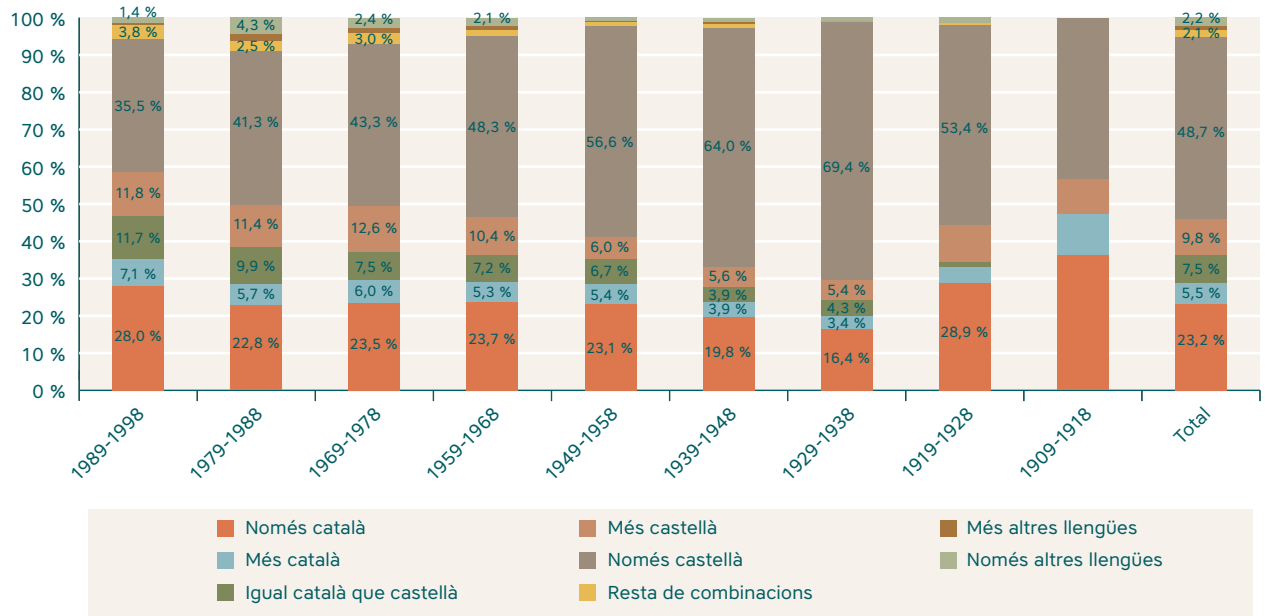

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

A més de confirmar la reproducció de les conseqüències de la repressió del català fins i tot avui dia, l'evolució intergeneracional de la llengua d'escriptura de les notes personals corrobora la lenta dissolució dels dos blocs unilingües i la lenta aparició d'una falca o tascó de pràctiques bilingües entre el català i el castellà. Atesa la naturalesa escrita d'aquesta activitat i la seva orientació unipersonal, aquest tascó té una presència fins i tot inferior a la que detectàvem en l'ús a la llar. Tanmateix, en el cas de les notes personals es fa perfectament perceptible tant la presència del català com la reducció del bloc que usa només el castellà.

6.6.3. L'evolució intergeneracional dels usos amb els amics

L'anàlisi dels usos amb els amics del gràfic 6.17 mostra un panorama força diferent del que acabem de veure a la llar i a les notes personals. D'entrada, i cal no passar-ho per alt, el percentatge d'usuaris únics de català és, de mitjana, la meitat del d'usuaris únics de castellà; el català de forma única o predominant és minoritari en totes les franges d'edat nascudes a partir del 1929; i l'ús significatiu («només» + «més» + «igual que castellà») del català arriba al seu mínim històric en la cohort dels nascuts entre el 1979 i el 1988, quan no assoleix ni tan sols el 45 %. La relació amb els amics, per tant, és, sense cap mena de dubte, especialment delicada pel que fa al català, però no sols en les noves generacions, sinó pràcticament en totes. De fet, en el cas de les relacions d'amistat, el tascó d'usos bilingües és molt més ampli que en cap altre dels contextos estudiats fins ara, i afecta percentatges de població superiors als que havíem vist. Ara bé, caldria no perdre de vista que la reducció de l'ús del català, que és sobtada entre les tres generacions més grans —amb poquíssims efectius, tot s'ha de dir— i tot seguit experimenta un descens suau a partir del 1929, també afecta en certa manera el castellà. N'hi ha prou de constatar que l'ús d'aquest idioma és especialment important entre els nascuts entre el 1929 i el 1938 —quan representen més del 50 % dels parlants—, però a partir d'aleshores es van reduint de forma contínua en amplada i en intensitat, fins a arribar a la cohort més jove, quan només representen el 42,7 % i es divideixen en parts quasi iguals entre «només castellà» i «més castellà». Les altres llengües reflecteixen el pes de les migracions que ja hem vist en el cas de la llar i pesen més en les cohorts en què hi ha més immigrats recents.

Gràfic 6.17. Usos lingüístics amb els amics segons dècada de naixement. 2013

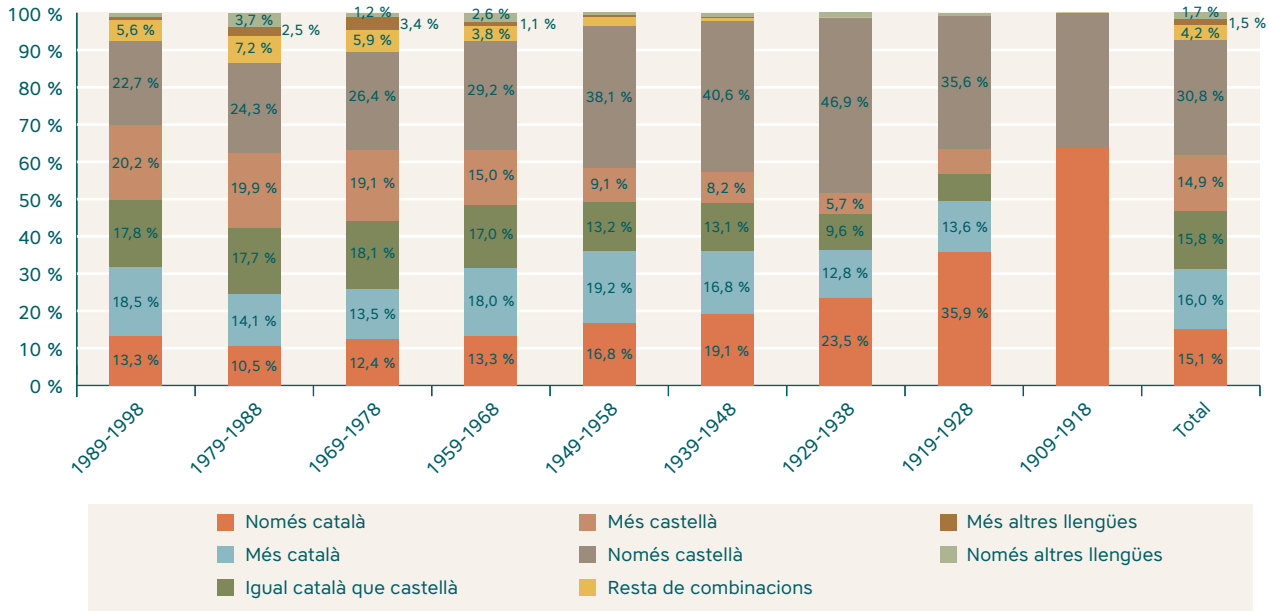

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

6.6.4. L'evolució intergeneracional dels usos a les botigues

La tria de llengües a les botigues i petits comerços proporciona un panorama diferent d'aquell que es percebia en les relacions a la llar i amb els amics, almenys en tres sentits: en primer lloc, desapareixen les altres llengües; en segon lloc, el català i el castellà obtenen uns resultats més similars —és a dir, el català obté a les botigues i petits comerços millors resultats en general que en els àmbits anteriors—, i en tercer lloc, el tascó bilingüe sembla penetrar més en el camp del castellà que no pas el del català, de manera que els comportaments de la cohort més jove quasi s'igualen entre les dues llengües.

Gràfic 6.18. Usos lingüístics a les botigues i petits comerços segons la dècada de naixement. 2013

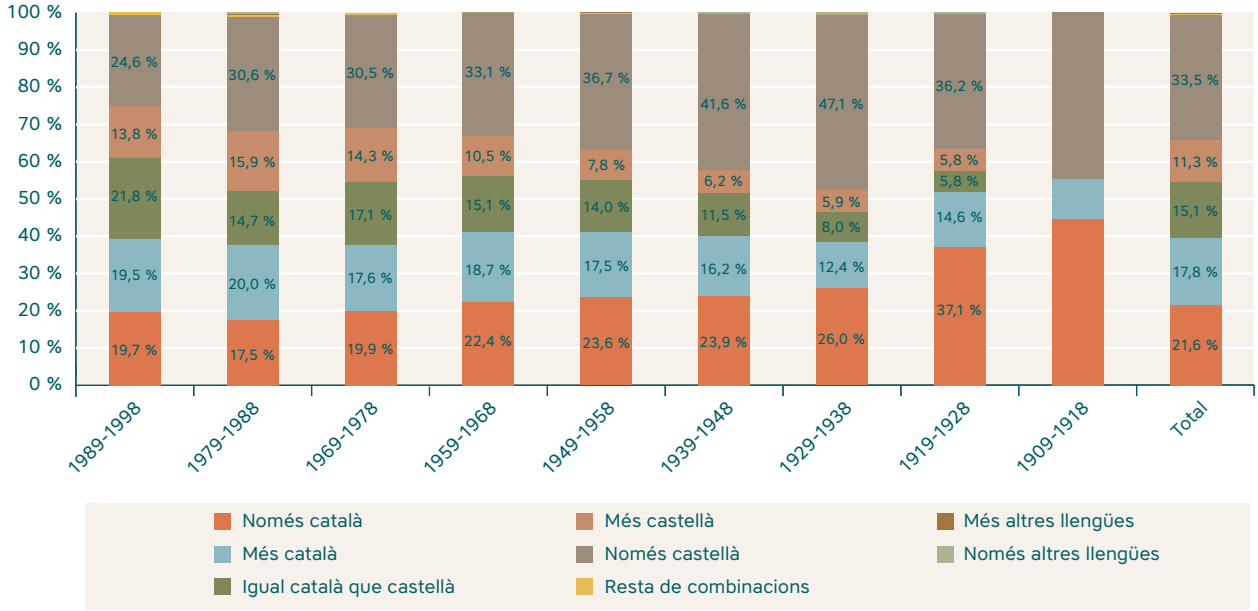

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Val a dir que en aquest àmbit, com en tots els altres, els resultats dels nascuts a Catalunya són clarament millors per al català. Tal com il·lustra el gràfic 6.19, entre les generacions nascudes després de les grans immigracions espanyoles pertanyents a aquest col·lectiu —i que, a diferència de les anteriors, inclouen la majoria dels fills d'aquelles—, l'ús del català «només» o «més» supera el 50 %, i el nombre dels enquestats que fan poc o escàs ús del català no arriba a un terç del total en cap cas.

Gràfic 6.19. Usos lingüístics a les botigues i petits comerços dels nascuts a Catalunya segons la dècada de naixement. 2013

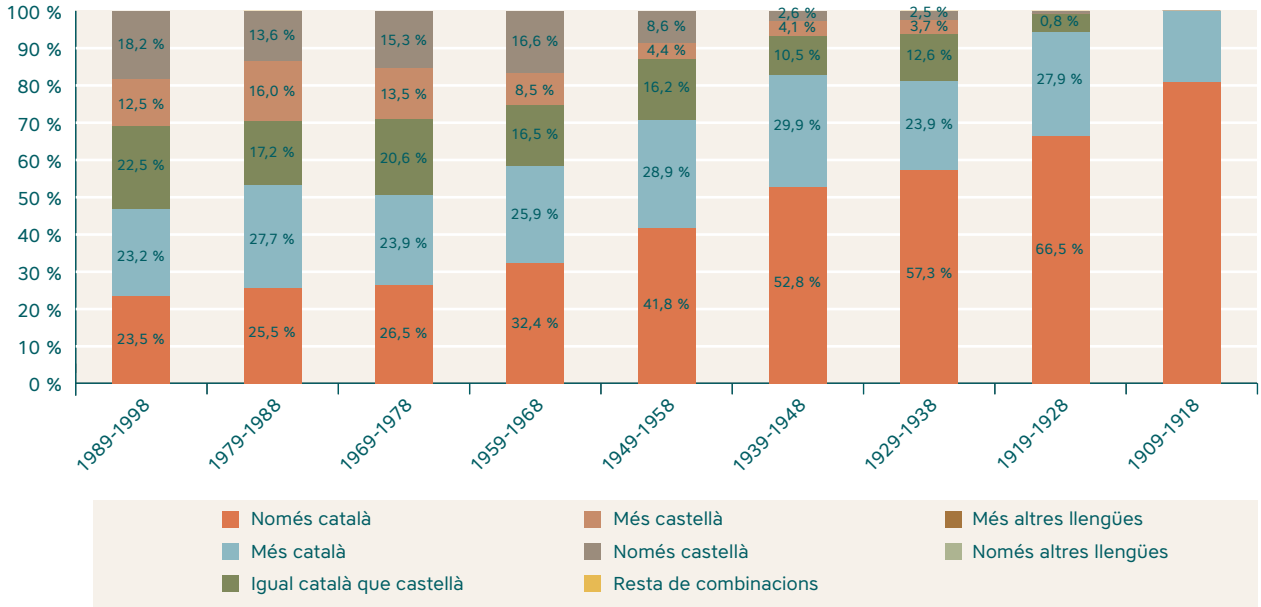

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

6.6.5. L'evolució intergeneracional dels usos amb els metges

Les relacions amb els metges són un dels àmbits en què, en termes generals, l'any 2013 el català obté uns resultats superiors. El gràfic mostra que aquest resultat es deu no pas a un increment de l'ús del català només o sobretot entre les noves generacions, sinó més aviat a la combinació de dues circumstàncies: d'una banda, els usuaris exclusius de català són aquí sempre molt més nombrosos que no pas en àmbits anteriors; de l'altra, perquè en les generacions intermèdies no es detecta la reculada del català que es veia en generacions anteriors. Tots dos comportaments es poden atribuir al fet que els metges són un col·lectiu que —almenys fins fa poc— es nodria d'autòctons en una proporció molt alta. Igual com en el camp de les botigues, el tascó dels usos bilingües sembla créixer més en la cohort més jove a costa del castellà i no pas del català.

Gràfic 6.20. Usos lingüístics entre els metges segons la dècada de naixement. 2013

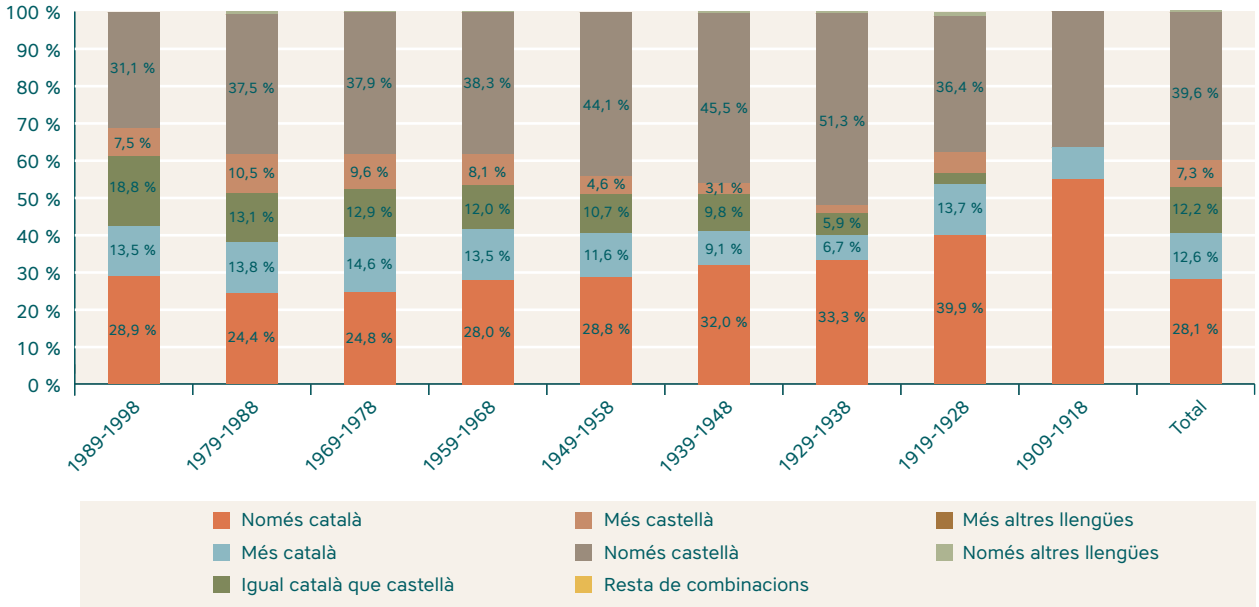

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

6.6.6. L'evolució intergeneracional dels usos amb l'Administració local

L'Administració local constitueix un dels àmbits amb màxim ús mitjà del català, que, de fet, apareix com la llengua d'ús predominant. Aquest nivell d'ús superior del català es produeix essencialment perquè el nivell d'ús de català exclusiu s'acosta al 40 % en quasi totes les cohorts, i a aquest ús exclusiu encara cal afegir-hi un ús predominant que ronda el 13 % en força cohorts. A més, en aquest àmbit —com a les botigues i amb els metges— no es detecten les diferències d'ús de català tan marcades que es percebien en els àmbits anteriors pel que fa al català. Cal no perdre de vista, a més, que l'ús del castellà tendeix a ser molt majoritàriament exclusiu, és a dir, que reposa en les mans dels monolingües *de facto.*

Gràfic 6.21. Usos lingüístics a l'Administració local segons la dècada de naixement. 2013

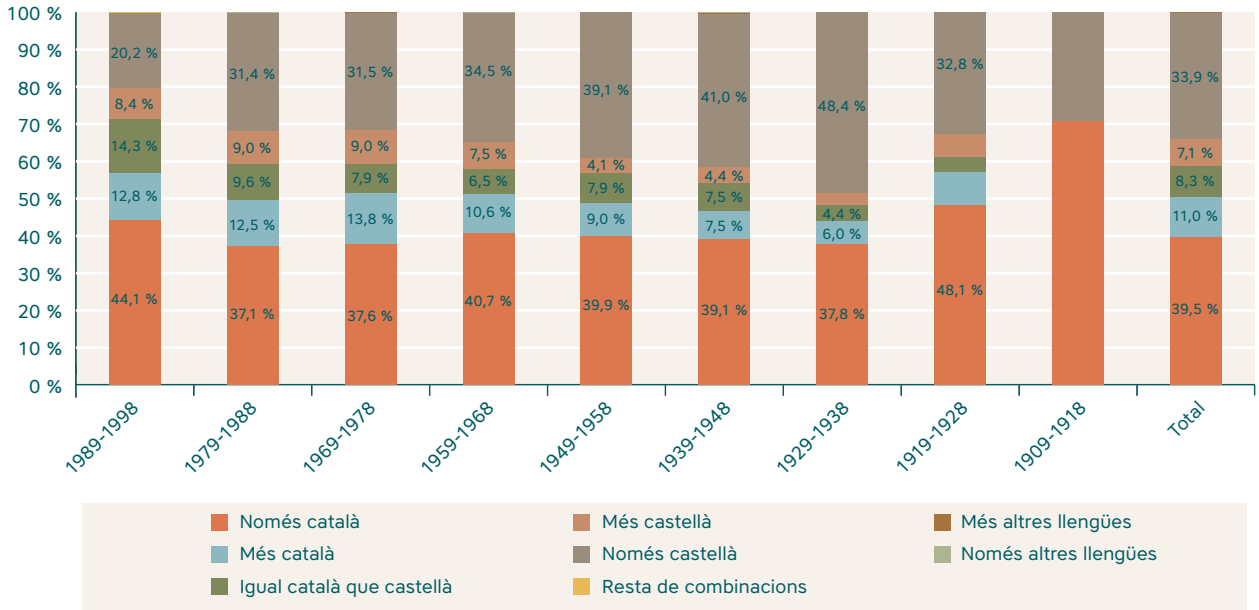

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

6.6.7. L'evolució intergeneracional dels usos amb usuaris o clients de Catalunya

Finalment, els usos amb usuaris o clients de Catalunya de les persones que hi tenen relació mostren una darrera pauta de comportament en què predominen àmpliament els usos bilingües. És interessant de fer notar que aquest predomini afecta totes les cohorts d'edat excepte les més grans —que òbviament parlen del seu comportament en el passat—, en què els percentatges d'usuaris exclusius del català (les primeres) i el castellà (entre el 1929 i el 1948) són majoritaris. Però a mesura que s'entra en les generacions en edat laboral, les opcions monolingües («només català» + «només castellà») queden reduïdes a menys del 35 % del «total».

És important assenyalar que, si bé l'ús de «només català» no assoleix el 15 % en la majoria de cohorts, també l'ús exclusiu del castellà és força reduït i, de fet, en les tres cohorts més joves, ni tan sols arriba al 20 %. Cal assenyalar que en aquest

col·lectiu es percep la presència de combinacions lingüístiques diverses, que tal com hem assenyalat anteriorment fan referència en primer lloc a l'anglès.

Gràfic 6.22. Usos lingüístics amb usuaris o clients de Catalunya segons la dècada de naixement de la població ocupada que es relaciona amb usuaris o clients. 2013

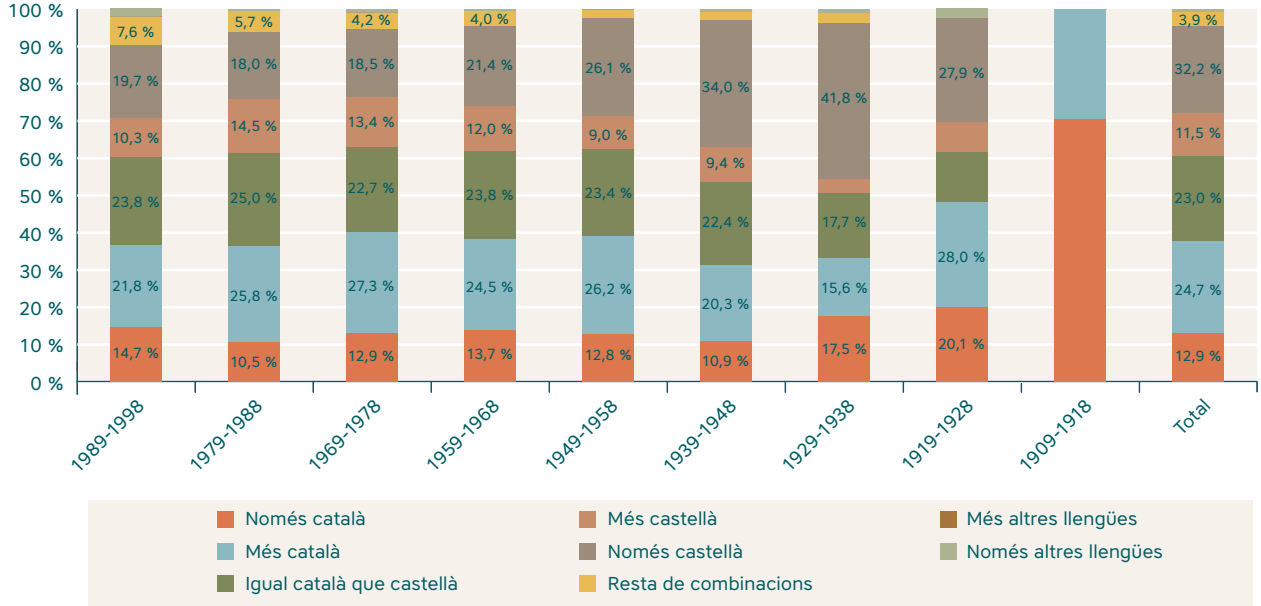

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Per entendre aquest resultat cal tenir present una premissa essencial: aquesta pregunta només la va respondre una part dels informants, corresponents als 4,4 milions de persones que han tingut tracte amb clients i consumidors al llarg de la seva vida. Però el que mostra aquesta dada és que en el món d'atenció al client el monolingüisme té un espai molt reduït.

6.7. Síntesi i conclusions

6.7.1. Una societat lingüísticament poc polaritzada

L'estudi dels usos lingüístics interpersonals de l'EULP 2013 ha permès dibuixar la realitat sociolingüística del país. Entre les dades centrals d'aquest estudi s'hi detecta que els comportaments idiomàtics en la societat catalana s'estructuren sobre la base de dues llengües, el català i el castellà, que senyoregen la vida pública amb una mitjana d'ús de 41 % i 53 % respectivament. A més d'aquests dos idiomes, en àmbits essencialment privats, es parlen a Catalunya centenars d'altres llengües, que conjuntament arriben a una mitjana del 5 % d'ús, i entre les quals es comença a entrellucar, d'una banda, la presència d'algunes llengües d'origen i, de l'altra, de l'anglès en situacions educatives i laborals.

L'existència de dues llengües principals no s'ha d'equiparar a l'existència de dues poblacions unilingües que visquin de costat. Els parlants que declaren compor-

tar-se en termes estrictament unilingües són una minoria essencialment castellanoparlant: els parlants absolutament exclusius del castellà són un apreciable 19,4 % de la població total, bàsicament d'origen forà i arribats en alguna de les onades immigratòries del segle XX o XXI, mentre que només un 6,3 % dels habitants diu que parla exclusivament en català. En realitat, més enllà d'aquests dos extrems, les tipologies d'usuari són tan diverses que formen un ventall que va del 0 % al 100 % per a cadascuna de les llengües analitzades sense que es distingeixi cap grup específic. Això sí, els usos lingüístics no són de cap manera indistints, un qualificatiu, aquest, que caldria erradicar dels discursos sobre els usos per la seva inexactitud empírica. El gruix principal d'usuaris del català està format per persones nascudes a Catalunya. I és que, de fet, el català és la llengua més usada pels autòctons: 59,4 % per al català i 39,1 % per al castellà, per bé que el nombre de nats a Catalunya que utilitzen molt poc el català en la seva vida quotidiana sigui encara molt considerable, ja que la xifra dels que declaren un percentatge nul o inferior a 10 % supera el mig milió, i els que declaren un ús inferior al 31 % són més de 800.000. Per la seva banda, el castellà l'utilitzen tant els seus parlants nadius —molts dels quals es comporten com a monolingües absoluts— com els catalanoparlants i els al·loglots. Les altres llengües són emprades bàsicament per immigrants al·loglots, tot i que algunes dades permeten intuir l'ús de llengües internacionals entre autòctons en alguns àmbits com el món educatiu i el laboral.

De la mateixa manera que no hi ha cap ús indistint, a la Catalunya contemporània el català i el castellà tampoc no s'utilitzen de manera diglòssica, perquè totes dues s'usen de manera àmplia en tots els àmbits d'ús i no es pot diferenciar entre àmbits públic i privat, formal i informal. La distribució dels usos respon més aviat a una altra lògica en què es combinen els factors jurídico-polítics i els demogràfics, i sobretot respon al fet que a Catalunya el castellà és un idioma de coneixement legalment obligatori i socialment ineludible, mentre que el català continua sent un idioma d'aprenentatge important però opcional. Així, més enllà de la simple distribució demolingüística, l'ús del català augmenta allà on tots els interlocutors saben català, i disminueix allà on hi ha interlocutors que no el saben. El català obté els seus millors resultats en els àmbits en què hi ha certa garantia que els interlocutors sabran aquesta llengua, com és en el cas de les administracions locals i de la Generalitat, així com en les relacions amb els bancs i les caixes, els metges, etc. Per la seva banda, el castellà obté els seus millors resultats en els àmbits en què no es garanteix que els interlocutors sabran català, com ara amb els amics, els veïns, els grans establiments comercials o l'Administració de l'Estat a Catalunya.

Els alts índexs de castellà i d'usos bilingües en les relacions privades mostren que *a*) Catalunya no és una societat polaritzada per raó de llengua, atès que la gent fa amics i famílies per damunt dels límits lingüístics, i *b*) el castellà es beneficia notablement de la seva situació de privilegi legal, cosa que el converteix en la llengua per defecte en moltíssimes situacions de la vida quotidiana. De fet, la tendència al bilingüisme funciona de manera diferent entre els usuaris del català i els del castellà: en el camp del castellà, els usuaris exclusius («només castellà») són sempre molt més nombrosos que no pas els usuaris compartits amb el català («més castellà»). En el camp del català, en canvi, els usos bilingües («més català») tendeixen a ser més freqüents i fins i tot superen els usos unilingües («només català») diverses vegades. Factors com la privacitat afavoreixen l'ús unilingüe d'una llengua o altra, mentre que la pluralitat d'interlocutors o la conveniència d'adaptar-s'hi afavoreixen les opcions bilingües.

6.7.2. Un decenni de retrocessos sense prou contrapesos

Durant la dècada transcorreguda entre el 2003 i el 2013, a Catalunya s'hi ha produït un retrocés significatiu de l'ús global del català, tant en termes generals com en tots els àmbits estudiats, i hi ha crescut l'ús del castellà i, en menys mesura, de les altres llengües. Concretament, l'any 2003 la mitjana dels percentatges d'ús de les dues llengües era pràcticament idèntic (48 %), mentre que deu anys després la mitjana del percentatge d'ús del català ha caigut fins a un 41 %, la del castellà ha augmentat fins al 53 % i la de altres llengües ha pujat fins al 5 %.

En termes absoluts, la reculada del català té un primer origen en el fet que durant aquesta dècada la composició demolingüística del país ha canviat, per dos motius: d'una banda, per la immigració massiva d'hispanoamericans i al·loglots inicials; de l'altra, per la reducció del contingent de catalanoparlants inicials com a conseqüència de la caiguda de la natalitat catalana dels anys 80 i 90. Tal com veurem en el capítol següent, aquesta reducció dels catalanoparlants inicials s'ha vist aguditzada pel fet que la cohort de nats a Catalunya que s'ha incorporat a l'enquesta durant aquesta dècada conté un percentatge de catalanoparlants molt inferior a la de la cohort que ha anat desapareixent.

Però les diferències de tipus demogràfic no expliquen per elles mateixes els canvis en els usos lingüístics, perquè la reculada del català i l'augment del castellà van molt més enllà de les sumes i restes de parlants de llengua inicial. Els canvis també es deriven en bona part del paper del català i el castellà com a vehicles d'incorporació de la població d'origen forà a la societat catalana. En termes generals, tant les administracions espanyola com catalana, així com la societat catalana en general, han reproduït la norma imposada bàsicament durant el franquisme d'usar el castellà com a llengua d'interrelació bàsica amb les poblacions nouvingudes. Com a conseqüència, tot i les nombroses excepcions individuals, la integració social i laboral progressiva de la població nouvinguda al país de recepció no ha tingut com a resultat que aquesta població adoptés progressivament el català com a llengua d'interrelació amb els autòctons, ans al contrari, la integració social i laboral dels nouvinguts ha accentuat la castellanització dels usos socials. És, sobretot, a aquest procés d'inserció laboral i social de població nascuda fora que se li ha d'atribuir el fet que, per exemple, les persones que parlaven només català a botigues i petits comerços s'hagin reduït en quasi mig milió, reemplaçades per 290.000 que hi parlen més català o fins i tot opcions amb menys català, o que el nombre dels que parlaven només català amb els metges s'hagi reduït en 400.000 persones. I és que la llibertat dels uns d'ignorar el català té com a conseqüència la impossibilitat dels altres de poder-lo parlar. En aquest sentit, i limitant l'anàlisi als nats fora, les darreres immigracions estan tenint un efecte similar a les immigracions dels anys 50-75, els protagonistes de les quals s'han mantingut molt majoritàriament instal·lats en l'ús exclusiu del castellà en pràcticament tots els àmbits de la vida quotidiana. De fet, l'aportació de nats a la resta de l'Estat i a l'estranger a l'ús del català no és gaire diferent, i en la pràctica, com s'ha vist, és molt baixa.

La reculada absoluta i relativa de l'ús del català s'ha vist acompanyada per un procés concomitant de signe contrari consistent en l'eixamplament intergeneracional del percentatge de persones que diuen emprar el català de manera secundària o fins i tot paritària, allà on els seus pares i avis declaraven un ús absolutament monolingüe del castellà. És gràcies a aquest procés de difusió del català entre les generacions més joves que el *tascó de bilingüisme* que s'insereix entre els usos del català i el castellà no

sempre és negatiu per al català. Certament, al llarg del capítol hem constatat que els catalanoparlants són més donats a passar-se al castellà que no pas a l'inrevés, i fins i tot hem corroborat que la interpretació de l'expressió «parlar només en la teva llengua L1» no és la mateixa entre catalanoparlants i castellanoparlants, perquè mentre que per als segons aquesta expressió implica parlar exclusivament castellà, per als primers, en canvi, s'entén com a parlar bàsicament català encara que també es faci cert ús del castellà. En tot cas, també hem apreciat que la facilitat més gran per passar-se a la L2 no funciona exactament igual en totes les generacions ni en tots els àmbits. Els catalanoparlants es passen al castellà amb molta facilitat en relacions amb iguals, és a dir, amics i veïns, i en relacions laborals, sobretot amb usuaris o clients, però retenen una mica més la seva llengua en família i diuen fer-la servir a bastament en àmbits comercials i de serveis. Per contra, entre la minoria de castellanoparlants que usen activament el català no es perceben aquestes distincions, l'ús del català sembla més important en entorns com la llar, alguns serveis i les administracions públiques. A més, entre els castellanoparlants inicials, són els més joves els que mostren més tendència a usar la seva L2.

La suma dels factors enunciats fins ara es tradueix en una evolució complexa que es pot sintetitzar dient que entre el 2003 i el 2013 s'ha produït una reculada de l'ús del català derivada de les immigracions recents, la caiguda de la natalitat dels anys 80 i 90, la feble adopció del català com a primera llengua pels fills de les immigracions del període 1950-1975, i l'ús del castellà com a llengua d'incorporació dels nouvinguts. Aquesta davallada del català ha estat contrarestada de manera parcial però molt insuficient per una incipient bilingüització dels joves nascuts a Catalunya de llengua inicial no catalana.

Algunes consideracions sobre les polítiques lingüístiques

Al llarg del segle XX, les polítiques lingüístiques estatals van aconseguir establir el castellà com la llengua d'interposició, és a dir, aquella en què els catalans es relacionen amb la resta del món, començant pels nouvinguts. Avui, el castellà continua funcionant com la llengua principal de recepció i incorporació de la població vinguda de fora, i no és fins a les segones generacions, gràcies a l'escola, que el català passa a formar part del repertori i les pràctiques dels fills dels nouvinguts. Per als seus pares, més enllà de les consideracions demogràfiques i demolingüístiques, el castellà és l'única llengua de coneixement constitucionalment obligatori a Catalunya, la llengua de l'Estat de cara a l'estranger, la llengua en què funciona efectivament l'Administració en les seves relacions amb la població immigrada des de les oficines consulars fins als aeroports i les duanes, i la llengua realment valorada a l'hora de processos crucials com ara l'arrelament, la nacionalització o l'obtenció de feina. Si a això s'hi suma l'hegemonia del castellà als mitjans de comunicació i en bona part del món socioeconòmic, i a sobre l'intervencionisme dels poders espanyols en els afers lingüístics del país, sempre en el sentit d'afeblir el català, els reptes que cal superar per fer que el català torni a ser la llengua d'incorporació primària dels nouvinguts a Catalunya són realment de gran envergadura, i si els pares senten tan poca invitació a aprendre el català, no és estrany que els seus fills observin el català des d'una certa llunyania. En aquest context, s'imposen una sèrie de consideracions entorn de les polítiques públiques pel que fa a una gestió destinada a fer del català una llengua sostenible a mitjà termini.

La primera de les consideracions té a veure amb els resultats de les polítiques aplicades fins a l'actualitat. Hi ha diversos indicadors que permeten constatar els

resultats positius d'algunes de les polítiques aplicades, com ara l'erosió del monolingüisme castellà en les generacions d'origen forà més joves, que sens dubte és un fruit de les polítiques lingüístiques escolars des de la recuperació de l'autogovern. També ho és l'increment intergeneracional de l'ús del català com a llengua escrita, que es pot atribuir a les polítiques de promoció de la llengua en termes generals. En aquest sentit, convé continuar insistint en la conveniència que el sistema educatiu potenciï el coneixement, l'ús i la valoració del català, perquè ara com ara és l'única institució social que permet la bilingüització de tota la població catalana amb independència del seu origen. De fet, si hi ha un col·lectiu d'origen especialment flexible pel que fa a utilitzar el català, és el dels nascuts a Catalunya, especialment els més joves, molt probablement pel fet que, a més d'altres consideracions de tipus actitudinal, és el que té uns nivells de coneixement de la llengua més elevat (vegeu el capítol 3). Les dades exposades aquí assenyalen que entre el 70 % i 80 % dels catalans de naixença diuen que fan servir la llengua pròpia del país —sola o acompanyada del castellà— almenys en algun context, i cal emfasitzar que no ens referim només a contextos institucionalment molt marcats com pot ser la Generalitat, sinó també en situacions absolutament privades com ara anar a comprar a les botigues o les relacions que tenen amb els bancs. En el capítol 7 explorarem una mica més quins són els col·lectius que fan més ús del català, però d'entrada cal tenir clar que si aquests comportaments es poguessin activar de manera més consistent i projectar-los cap a altres dominis, l'ús del català experimentaria un creixement significatiu. L'espai per al creixement del català en relacions comercials o igualitàries és immens, senzillament activant el coneixement dels que diuen usar la llengua en altres àmbits com ara les administracions i els bancs. En aquest sentit, sembla important entendre que si la gran majoria de la població que usa el català està instal·lada en pràctiques bilingües, segurament és més intel·ligent no condemnar sistemàticament aquest comportament sinó emfasitzar la necessitat de transformar-lo perquè el català hi tingui un pes superior del que hi té ara.

En segon lloc, les dades mostren que les polítiques de promoció de l'ús de la llengua no estan penetrant en la població nascuda fora de Catalunya. Tot i l'existència d'alguns col·lectius més aviat reduïts que es poden instal·lar en l'ús prioritari del català, el cert és que la immensa majoria dels nascuts fora, siguin nouvinguts recents o establerts al país des de fa dècades, declaren viure essencialment només en castellà, o en castellà i les llengües d'origen. En aquest sentit, és plausible pensar que la majoria de persones que van protagonitzar les grans immigracions espanyoles de l'època franquista mai no adoptaran el català de manera activa. Ara bé, resignar-se a aquest mateix comportament amb les immigracions posteriors, o amb altres de futures, comporta riscos de fragmentació social i de minorització del català, amb la tensió que totes dues realitats podrien generar en termes de desconfiança i conflictivitat social. Cal, doncs, superar les polítiques actuals perquè no estan donant els resultats desitjables pel que fa a la integració lingüística dels darrers nouvinguts. En aquest sentit, fóra bo de plantejar accions adreçades explícitament a analitzar la relació d'aquests col·lectius amb la llengua catalana i a transformar-la en un sentit més positiu. L'escassa incorporació a l'ús del català d'aquests col·lectius té a veure, d'entrada, amb la feble necessitat objectiva que n'han tingut durant aquesta darrera dècada d'arribada i assentament, però també sembla de vegades que estigui connectada amb uns projectes migratoris que conceben l'estada a Catalunya com a temporal i amb una percepció de distància emocional en relació amb la societat d'acollida i amb una configuració d'un «nosaltres» oposat a un «ells» que reserva el català als autòctons. Caldria modificar tant els fac-

tors estructurals, reforçant la posició del català com a facilitador de l'ascensor social —i, en conseqüència, l'accés a la llengua de qui no l'ha rebuda familiarment, és clar—, com les possibles reticències actitudinals, potser fent èmfasi en la voluntat d'integració i en la responsabilitat compartida de tirar endavant una societat que també és la seva. En aquest sentit, cal reconèixer que, tot i el marc competencial restringit en què s'han de moure, les autoritats catalanes han desplegat diverses mesures per impulsar l'aprenentatge i l'ús del català entre els nouvinguts, que van des de les aules d'acollida en l'educació obligatòria o la xarxa de centres del Consorci per a la Normalització Lingüística fins a la mateixa Llei d'acollida. Tanmateix, els resultats obtinguts indiquen que caldria incrementar substancialment aquests esforços per tal d'augmentar-ne l'eficàcia. També fora bo que la preocupació per la integració lingüística dels nouvinguts esdevingués socialment i políticament transversal, i que es vetllés per la coherència entre mesures en tots els àmbits, perquè tot sovint es detecten incoherències entre polítiques sectorials que poden restar credibilitat a les mesures adoptades. Serveixi com a exemple la normativa establerta el 2014 que exigeix demostrar el coneixement de llengües estrangeres a tots els estudiants universitaris del sistema universitari de Catalunya per poder-se graduar, però que, simultàniament, permet que l'alumnat estranger que ve a fer tota la formació universitària a Catalunya acabi els estudis sense cap coneixement de català. Paradoxalment, gràcies a aquesta normativa catalana, per a un estudiant europeu o sud-americà que s'inscriu en una universitat catalana és molt més important aprendre anglès que no pas català. Convindria esmenar aquest tipus de contradiccions si es vol que el català avanci en el paper de llengua d'integració.

Finalment, hi ha encara una tercera conseqüència, de força més abast, que es destil·la de les anteriors, i que té a veure amb el model de creixement econòmic —i demogràfic— vigent a Catalunya durant el darrer segle XX i que s'ha denominat «el sistema de reproducció català». Fa més d'un segle que Catalunya basa el creixement demogràfic en una natalitat baixa compensada per la importació periòdica de grans quantitats de treballadors forans per fornir de mà d'obra un model econòmic basat en feines intensives i poc qualificades. Hom sol subratllar l'èxit d'aquest model en la integració de les successives onades immigratòries, i justifica aquest èxit fent referència a diversos criteris socioeconòmics. Ara bé, des d'un punt de vista sociolingüístic, i tal com s'ha pogut comprovar, després de les dislocacions del franquisme i en un context sociopolític d'autonomia limitada pel que fa a les polítiques d'integració, les dades mostren l'escassa capacitat de la societat catalana d'integrar la població forana a l'ús del català. En aquest sentit, és absolutament discutible que es pugui parlar d'èxit d'integració si la majoria de les primeres generacions no usa mai el català i una part substancial de les segones generacions tampoc no l'utilitza. És obvi que el model de reproducció català ara mateix no és capaç de fer que els nouvinguts adoptin el català com a llengua habitual i, en canvi, provoca l'extensió creixent de l'ús del castellà entre la població de primera llengua catalana, i res no fa pensar que aquesta tendència s'hauria de modificar substancialment en cas de noves onades immigratòries. En un moment de reflexió nacional sobre com construir un model millor de societat, caldrà mesurar amb cura si un model econòmic que implica la importació successiva de grans contingents de mà d'obra forana és compatible amb la sostenibilitat lingüística del país, o si convé avançar cap a models menys dependents de grans fluctuacions demogràfiques periòdiques que garanteixin un grau superior de benestar a tota la població, independentment del seu origen, i facilitin la integració també lingüística dels nouvinguts per tal de reforçar la cohesió social del país.

Capítol 7
Els grups segons els usos lingüístics i l'evolució de l'ús del català entre el 2003 i el 2013

F. Xavier Vila (CUSC. Universitat de Barcelona)
Natxo Sorolla (Xarxa CRUSCAT. Institut d'Estudis Catalans)

7.1. Introducció

En aquest capítol s'analitza la situació general dels usos lingüístics i l'evolució que han tingut al llarg de la darrera dècada, parant especial atenció a l'ús del català. Per fer-ho s'utilitzen tres instruments desenvolupats per tal de poder comparar els resultats dels usos d'enquesta a enquesta. En primer lloc, l'índex d'ús lingüístic oral en deu àmbits. En segon lloc, l'agregació d'aquest índex en valors absoluts. Finalment, s'estudia la composició i l'evolució dels grups d'ús lingüístic, és a dir, d'agrupacions de persones que comparteixen unes mateixes pautes de comportament lingüístic oral.

7.2. La construcció dels instruments de mesura: criteris i procediment

7.2.1. Els criteris generals de partida

Encara que les tres enquestes d'usos lingüístics s'han dut a terme de manera que bona part dels resultats siguin fàcilment comparables, hem vist en el capítol 6 que les preguntes sobre els usos no sols inclouen una gran quantitat d'informació molt detallada i difícil de manipular, sinó també que algunes de les preguntes sobre usos han canviat lleugerament al llarg dels anys. L'estudi de l'evolució dels usos lingüístics demanava, per tant, la confecció d'indicadors sintètics que facilitessin l'estudi de l'evolució dels usos lingüístics i que:

- Fossin perfectament comparables entre enquestes, és a dir, que la seva definició fos igual en les tres enquestes amb què treballem.
- Evitessin la superposició de variables molt pròximes (ex.: llengua amb parella i llengua a la llar actual).
- S'emmarquessin en la tradició metodològica i denominativa dels estudis anteriors.

- Fossin aplicables a estudis de fora de Catalunya quan escaigui.
- Fossin raonablement simples d'elaborar, entenedors per a lectors no especialitzats i, fins on fos possible, coherents amb la comprensió intuïtiva de la configuració demolingüística del país.

A l'hora de comparar els usos de les diferents enquestes hi havia diverses possibilitats: usar la llengua habitual, emprar el percentatge d'ús o servir-se dels usos orals segmentats segons interlocutors concrets (parella, fill, etc.) i per àmbits (amics, veïns, etc.). En vista d'aquestes possibilitats, es va optar per construir els instruments de mesura a partir dels usos segmentats. El motiu d'aquesta preferència va ser, d'un banda, que la llengua habitual és excessivament subsidiària de la llengua d'identificació (vegeu el capítol 4) i, de l''altra, que les preguntes sobre el percentatge d'ús no s'havien formulat de la mateixa manera en les tres enquestes (el 2003 i el 2008 es preguntava pel percentatge d'ús en general i, en canvi, el 2013 es va distingir entre percentatge d'ús parlat, llegit, escrit), per la qual cosa aquesta pregunta no complia la premissa de comparabilitat absoluta.

7.2.2. Primer instrument: l'índex d'ús en deu àmbits (IUP10)

Per tal de fer possibles les comparacions entre enquestes, es va construir un índex d'ús oral en deu àmbits (IUP10) combinant un seguit de variables d'ús segmentat emprades en les tres enquestes i que complien les condicions ja esmentades. Concretament, les variables eren les següents.[25]

A. Usos fora de la llar
   1. Ús del català amb amics.
   2. Ús del català amb veïns.
   3. Ús del català amb els companys d'estudi de les persones que estudien actualment (que en termes ocupacionals poden descriure's o no com a estudiants).
   4. Ús del català amb els companys de feina (de tota la població que ha treballat, és a dir, actuals i passats).
   5. Ús del català a les botigues.
   6. Ús del català als grans establiments.
   7. Ús del català als bancs.
   8. Ús del català amb els metges.

B. Usos familiars diferents de l'origen lingüístic familiar que es poden donar a la llar o fora
   1. Ús del català amb la parella.
   2. Ús del català amb els fills.[26]

[25] En analitzar a Catalunya el comportament general d'aquestes deu variables no s'observen discrepàncies o tendències oposades entre si que puguin forçar-ne l'anàlisi segregada segons diferents tipologies d'àmbits socials, o donant-los un pes o una ponderació diferent de cadascuna d'elles a l'hora de formar l'índex final.

[26] L'ús del català amb els fills és la mitjana d'ús amb els fills.

Diverses variables presents en les tres enquestes no es van usar en l'elaboració de l'IUP10 per motius diversos. En primer lloc, no s'hi van incloure les variables d'ús amb els progenitors perquè, tal com veurem tot seguit, un dels principals objectius de l'IUP10 és la construcció dels grups d'ús lingüístic, i aquests es constitueixen encreuant l'IUP10 amb la llengua inicial, una variable solapada amb aquella. En segon lloc, no s'hi va incloure la variable «escriure notes personals» perquè, a banda que era l'única variable d'ús escrit disponible en les tres enquestes, tal com s'ha vist en el capítol anterior mostrava un comportament molt diferent de les altres. Finalment, també es va deixar de banda la variable «llengua a la llar actual», ja que coincideix amb la llengua inicial quan es parla de la llar d'origen, amb la llengua de parella i fills si no hi ha separacions i/o emancipació, o fins i tot la llengua amb amics o veïns en casos de pisos d'estudiants, rellogats, etc.

El primer pas per crear un indicador sintètic d'ús en deu àmbits va ser convertir les respostes categòriques obtingudes en cadascuna de les preguntes de llengua per àmbit en una variable escalar d'ús de cada llengua per àmbit denominada índex d'ús parlat de Lx[27] en un àmbit determinat, seguint les puntuacions de la Taula 7.

Taula 7.1. Índex d'ús parlat de Lx en un àmbit determinat i puntuació assignada per a cada resposta

Resposta al qüestionari	Puntuació
Només en Lx	1,00
Més en Lx que en Ly	0,75
Igual en Lx que en Ly	0,50
Tant en Lx com en Ly i en Lz	0,33
Més en altres llengües que en Lx	0,25
Només en Ly o combinacions sense Lx	0,00

Aquesta operació permet obtenir, per a cada individu, un índex d'ús independent per a cadascuna de les llengües que usa, ja sigui català, castellà, occità aranès, anglès, etc., per a cadascun dels àmbits o interlocutors estudiats. La suma dels índexs de totes les llengües d'un mateix individu —per exemple, 0,50 de català, 0,25 de castellà i 0,25 d'anglès— ha de ser igual a 1 per a cada àmbit. La mostra la traducció pràctica d'aquestes equivalències aplicades concretament a la construcció de l'índex d'ús del català en cada àmbit.

[27] Emprem el codi L per referir-nos a una llengua qualsevol i el subíndex per distingir llengües diferents sense haver de precisar-les.

Taula 7.2. Índex d'ús del català en un àmbit determinat i puntuació assignada per a cada resposta[28]

Resposta al qüestionari	Puntuació
Només en català	1,00
Més en català que en castellà	0,75
Més en català que una altra llengua	
Més en català que en dues o més altres llengües	
Igual en català que en castellà	0,50
Igual en català que en una altra llengua	
Més en català que en castellà i en altres llengües	
Igual en català, en castellà i en altres llengües	0,33
Més en castellà que en català	0,25
Més en altres llengües que en català	
Més en castellà o altres llengües que en català	
Només en castellà	0,00
Només en altres llengües	
Només en castellà i en altres llengües	

Una vegada construïts els índexs d'ús del català per a cada àmbit, es pot construir l'índex d'ús parlat en deu àmbits (IUP10) d'aquest idioma o mitjana d'ús del català en els deu àmbits seleccionats. Lògicament, l'IUP10 té un valor d'interval que varia per a cada enquestat d'1 a 0 (ús només del català en els deu àmbits i gens d'ús del català en els deu àmbits, respectivament).

L'IUP10 del català és un indicador sintètic que permet treballar amb la mitjana ja sigui de tota la població o d'un sector concret servint-se d'estadístics diversos com la mediana, els quartils, els percentils i la desviació típica, i té avantatges i inconvenients similars als associats amb l'anàlisi de les dades proporcionals. La mitjana d'ús és útil sobretot a l'hora de comparar l'ús del català en grups socials que tenen volums diferents, com per exemple la població jove i la població adulta, o per comparar l'evolució longitudinal de l'ús en grups que es mantenen estables en la seva composició al llarg del període estudiat, com per exemple la mitjana d'ús dels autòctons d'una cohort concreta, unes operacions molt més difícils amb dades absolutes.

En societats àmpliament multilingües, l'anàlisi dels usos requeriria crear un IUP10 per a cadascuna de les llengües presents. En la pràctica, però, i tal com s'ha constatat en el capítol anterior, els ínfims resultats d'ús d'altres llengues distintes del

[28] Noteu que quan conflueixen català i dues altres llengües (o més) diferents del castellà i/o l'aranès, els codis de resposta complementaris permeten dividir l'assignació de l'índex en quatre, segons si l'ús majoritari és de català (0,75), de les altres llengües (0,25) o igual de català que d'altres llengües (0,50). Amb tot, la codificació de l'enquesta no permet saber si alguna de les dues altres llengües s'usen més, perquè aquestes dues llengües s'utilitzen com si només en fos una. És per això que no es desenvolupa una codificació paral·lela a la d'ús de català i dues altres llengües (o més), on una d'aquestes és el castellà i/o l'aranès. En aquest segon cas, la codificació permet una divisió en tres parts, una per a cada llengua, en què es codifica com a 0,33 si l'ús de cada llengua és igual, i en el cas que hi ha una llengua amb més ús s'assigna un valor de 0,50 a aquesta llengua i de 0,25 a cadascuna de les dues restants.

català i el castellà en pràcticament tots els àmbits estudiats de les tres enquestes analitzades en aquest estudi —llevat de família i amics— fan que, en general, el català i el castellà siguin estrictament complementaris. En conseqüència, en aquest treball s'ha assumit que amb l'índex d'ús del català n'hi havia prou per copsar satisfactòriament l'evolució sociolingüística del país, atès que les xifres complementàries corresponien pràcticament sempre al castellà.

7.2.3. Segon instrument: la mesura de parlants de català a temps complet

L'IUP10 permet resoldre un problema de tractament de les dades que sorgeix quan s'intenta comparar els usos lingüístics de col·lectius en què cadascun dels usuaris fa un ús diferent de les llengües mesurat mitjançant variables nominals com ara «només català» vs. «més català» vs. «igual català que castellà», etc. La creació de l'IUP10 permet sumar els usos fragmentaris de cada llengua i expressar-los en una mesura estandarditzada: així, la suma de *a* parlants amb IUP10 = 1, més *b* parlants amb IUP10 = 0,75, més *c* parlants amb IUP10 = 0,5, etc., permet obtenir la suma de l'ús global del col·lectiu:

$$\Sigma(1a + 0{,}75b + 0{,}66c + 0{,}5c + 0{,}33d + 0{,}25e)$$

On *a, b, c, d, e* són el nombre de parlants reals que han declarat fer un ús exclusiu o parcial de la llengua en qüestió. El resultat de la suma dels IUPC10 del total de parlants es mesura en «mesures de parlants de català a temps complet» (PTC) de la llengua analitzada. En tant que suma de resultats parcials, els PTC no són usuaris reals, però sí que es poden posar fàcilment en relació amb el nombre d'usuaris reals —a temps complet o parcial— seguint la mateixa filosofia que permet comparar el nombre de treballadors reals amb distintes modalitats de contracte en una empresa amb el còmput del seus teòrics treballadors a temps complet.

La combinació de la mitjana de l'IUP10 i de l'evolució dels PTC permet afinar molt més l'evolució dels usos i els usuaris, fent el paral·lelisme amb l'anàlisi en valors proporcionals, que es complementa amb l'anàlisi de dades en valors absoluts. Aquesta combinació és especialment important en l'anàlisi longitudinal de societats com la catalana, en què, a la població establerta, que sap parlar la llengua i en fa un ús important, se li agrega una quantitat rellevant de població nouvinguda, que té poc coneixement de la llengua i en fa molt poc ús. És fàcil d'entendre que en casos d'agregació de no-parlants, la proporció d'ús global de la llengua autòctona es reduirà independentment de si la població establerta manté o no els seus nivells d'ús al llarg del període estudiat. Per saber si l'ús de la llengua en un territori disminueix o no —independentment de si l'augment de població fa que també s'hi parlin més llengües— cal observar l'evolució en valors absoluts, i això és el que permeten les mesures de parlants de català a temps complet. Així, si la població establerta manté els nivells d'ús en uns valors similars durant el període, els valors absoluts de PTC es mantindran estables, i si els nouvinguts s'afegeixen a l'ús de la llengua local, el nombre de PTC pujarà, mentre que si la població establerta parla menys la seva llengua i els nouvinguts no adopten la llengua local, el nombre de PTC es reduirà. Com que els PTC s'equiparen, de fet, als parlants a temps complet, aquesta mesura també és sensible a l'evolució del volum absolut de la població: en un context sense canvi de percentatges d'ús d'una llengua donada, la reducció de la comunitat de parlants per emigració o baixa natalitat es tra-

duirà en una reducció de PTC. Per tot plegat, la combinació de l'IUP10 i dels PTC permet distingir més fàcilment l'impacte del fet immigratori del fet pròpiament sociolingüístic.

7.2.4. Tercer instrument: els grups d'ús lingüístic

Igual que en estudis anteriors de les enquestes d'usos lingüístics dutes a terme, hom va decidir establir grups d'ús lingüístic que permetessin estudiar l'evolució dels usos al llarg dels anys i de manera intergeneracional. A l'hora d'establir els grups, inicialment es va estudiar si es podia usar la tècnica de conglomerats com s'havia fet per a l'EULP 2008. Ara bé, tot i els avantatges estadístics que té, aquesta tècnica implicava assumir que la constel·lació de conglomerats de cada enquesta tingués característiques diferents —per exemple, que en cada enquesta apareguessin conglomerats diferents o nombres de conglomerats no concordants— i que, fins i tot en cas de semblança aparent dels conglomerats, els contorns i trets de cada un els fes difícilment comparables. En la pràctica, això significava que individus amb un comportament idèntic fossin atribuïts a conglomerats diferents en enquestes diferents, una situació difícil d'explicar en un treball divulgador com el que ens ocupa.

En conseqüència, en comptes d'optar per la tècnica dels conglomerats,[29] es va seguir un procediment similar a l'emprat en l'anàlisi de l'EULC 2003 i es va establir una classificació basada essencialment en els usos per àmbits. En conseqüència, una vegada construït l'IUP10 del català de cada informant, es va passar a construir els grups encreuant aquest índex amb la llengua inicial. Aquesta combinació permet establir diverses classificacions que es mostren als apartats següents. La classificació bàsica obtinguda de combinar la llengua inicial i l'IUP10 del català agrupa els informants en sis grups, que són els que apareixen en la taula 7.3.

Taula 7.3. Classificació bàsica dels grups d'ús lingüístic segons la llengua inicial i l'ús en deu àmbits

<table>
<tr><th colspan="2" rowspan="2"></th><th colspan="4">Llengua inicial</th></tr>
<tr><th>Català</th><th>Català i castellà igual</th><th>Castellà</th><th>Altres llengües o combinacions</th></tr>
<tr><td rowspan="5">Mitjana d'ús en deu àmbits</td><td>Sempre (1)</td><td colspan="2" rowspan="2">Usa predominantment el català i té origen lingüístic català</td><td colspan="2" rowspan="2">Usa predominantment el català i té origen lingüístic no català</td></tr>
<tr><td>Molt o bastant (0,67-0,99)</td></tr>
<tr><td>Intermedi (0,33-,066)</td><td colspan="4">Alterna l'ús del català i el castellà</td></tr>
<tr><td>Poc o molt poc (0,01-0,32)</td><td rowspan="2">Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic català</td><td colspan="2" rowspan="2">Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic castellà</td><td rowspan="2">Usa predominantment altres llengües i el castellà, i té origen lingüístic al·loglot</td></tr>
<tr><td>Mai (0)</td></tr>
</table>

[29] També es van descartar opcions alternatives com ara construir els conglomerats a partir d'una única matriu que incorporés els enquestats dels tres estudis, perquè a pesar que en l'anàlisi que ens ocupa (2003-2008-2013) el perfil de cada categoria resultant seria comparable, indiferentment de la mostra a què inicialment pertanyés l'enquestat, aquesta mateixa categorització no es podria replicar de manera exacta amb la incorporació de noves recerques de cara al futur.

Tal com pot es pot observar, aquesta classificació:

- Aplica la regla dels tres terços, molt habitual en la tradició demolingüística catalana, i proporciona un alt grau de simetria entre la classificació de llengua inicial i la dels usos per àmbits.
- Parteix de la base que hi ha un contínuum entre màxim ús de català i mínim ús de català, i reconeix l'existència de grups d'usos intermedis.
- Distingeix els usuaris predominantment de L1 dels usuaris predominantment de L2.
- Aplega els bilingües inicials d'usos polaritzats cap a una llengua amb els parlants natius exclusius d'aquesta llengua, partint del supòsit que, al capdavall, els bilingües inicials també són parlants natius d'aquest idioma.

El punt més discutible d'aquesta classificació és probablement la ubicació dels al·loglots inicials que fan poc o nul ús del català. D'acord amb les dades disponibles en les nostres enquestes, tots els al·loglots que fan poc ús o gens del català fan, en canvi, un ús molt significatiu del castellà en tots els àmbits llevat de la família i, en menys proporció, els amics. *Stricto sensu*, com a usuaris de castellà predominantment de llengua inicial altra que el castellà, pràcticament tot aquest col·lectiu s'hauria pogut sumar al de catalanoparlants inicials que usen predominantment el castellà, tal com s'ha fet amb els castellanoparlants i els al·loglots que usen predominantment el català. Amb tot, aquesta agrupació s'ha considerat improcedent per diversos factors:

- La configuració sociolingüística i les trajectòries dels que usen el castellà de forma predominant i tenen origen català i dels al·loglots amb poc o gens ús de català són diametralment oposades. De fet, els primers són àmpliament competents en català i castellà, mentre que els segons tenen un domini molt baix del català i no necessàriament alt del castellà.
- El grup de catalanoparlants inicials profundament castellanitzats en els usos orals és especialment important pel seu paper en la substitució de la llengua pròpia del país. A Catalunya, aquest col·lectiu és més aviat reduït; en canvi, en altres territoris és probablement més voluminós, per la qual cosa convé mantenir aquesta categoria clarament identificada per facilitar ulteriors comparacions interterritorials.
- Els al·loglots de la mostra no són necessàriament representatius de tots els al·loglots de Catalunya pel que fa als seus coneixements i usos lingüístics: cal no oblidar que, per qüestions metodològiques, els al·loglots entrevistats sabien tots català, castellà o occità aranès, però això no vol pas dir que a Catalunya no hi visquin persones immigrades que desconeixen les llengües oficials, només que no han estat entrevistades. Mantenir un grup d'al·loglots, fins i tot remarcant que els que hi ha entrevistats usen àmpliament el castellà, recorda si més no el fet que hi ha altres llengües en ús al país.

Per tots aquests motius, s'ha preferit mantenir un grup d'al·loglots amb poc ús de català tot i que, tal com es veurà en les anàlisis, la seva llengua predominant fora de la llar és bàsicament el castellà.

Aquesta classificació bàsica dels grups lingüístics és òbviament susceptible de modificacions i refinaments. Si es tenen en compte gairebé només els usos lingü-

ístics orals, s'obté una classificació simplificada en quatre grups sociolingüístics, que distingeix:

- Usuaris de català predominantment
- Alternadors
- Usuaris de castellà predominantment
- Usuaris d'altres llengües i català predominantment

D'altra banda, també es pot aprofundir la classificació bàsica distingint els alternadors segons el seu origen lingüístic en quatre grups (3, 4, 5 i 6):

- Usuaris de català predominantment d'origen lingüístic català
- Usuaris de català predominantment d'origen lingüístic no català
- Alternadors d'origen lingüístic català
- Alternadors d'origen bilingüe
- Alternadors d'origen lingüístic castellà
- Alternadors d'origen al·loglot
- Usuaris de castellà predominantment d'origen lingüístic català
- Usuaris de castellà predominantment d'origen lingüístic castellà
- Usuaris d'altres llengües i català predominantment d'origen lingüístic al-loglot

La combinació entre les tres classificacions s'exposa de manera sintètica a la taula 7.4.

Taula 7.4. Classificacions simplificada, bàsica i elaborada dels grups segons els usos lingüístics

Classificació simplificada (només usos + l'origen dels al·loglots)	Classificació bàsica (inclou l'origen lingüístic)	Classificació elaborada (inclou l'origen lingüístic dels alternadors)
Usuaris de català predominantment	Usuaris de català predominantment d'origen lingüístic català	
	Usuaris de català predominantment d'origen lingüístic no català	
Alternadors		d'origen lingüístic català
		d'origen bilingüe
		d'origen lingüístic castellà
		d'origen lingüístic al·loglot
Usuaris de castellà predominantment	Usuaris de castellà predominantment d'origen lingüístic català	
	Usuaris de castellà predominantment d'origen lingüístic castellà	
Usuaris d'altres llengües i català predominantment d'origen lingüístic al·loglot		

7.3. Els grups sociolingüístics i l'ús del català l'any 2013

L'any 2013 l'IUP10 mitjà del català del conjunt de la població era de 0,421 en un índex de 0 a 1. Aquest índex d'ús oral en deu àmbits era molt similar a la mitjana del percentatge d'ús del català parlat analitzada en el capítol 6, i que era de 41,4 %, i queda significativament per sobre del 36,3 % de català com a llengua habitual.[30] La coincidència amb la mitjana de percentatge d'ús reforça la confiança que l'IUP10 copsa de manera prou aproximada la percepció del propi ús que fan els parlants, i fa pensar en la importància de tenir en compte els usos bilingües per mesurar adequadament l'ús del català.

La suma de l'ús del català de tota la població de Catalunya l'any 2013 arriba a 2.633.696 «mesures de parlants de català a temps complet (PTC). D'aquestes, una mica més de la meitat provenen dels usos lingüístics dels predominantment catalanoparlants d'origen lingüístic català (55,6 %), però l'aportació dels parlants amb origen lingüístic no català supera de llarg el terç del total dels PTC, especialment gràcies a l'ús predominant o alternat de català dels parlants inicials de castellà (14 % i 14,2 % respectivament). El significat d'aquestes 2.633.696 PTC del català es manifesta quan s'interpreten com a parlants (teòrics) a temps complet del català i es posen en relació amb els 2.092.737 parlants inicials del català (1.939.473 catalanoparlants inicials i 153.264 bilingües català-castellà). La ràtio positiva 1,258 PTC / parlant inicial mostra que, en la relació entre usuaris i parlants inicials, l'any 2013 el català avança en el que, *mutatis mutandi*, serien més de mig milió de parlants complets teòrics.

La configuració dels grups sociolingüístics a partir de l'encreuament entre l'IUP10 i la llengua inicial era la que mostra la taula 7.5.

Taula 7.5. Grups d'ús lingüístic segons la classificació bàsica. 2013

	Valors absoluts	Percentatge	Percentatge
Usa predominantment el català i té origen lingüístic català	1.658.195	26,7 %	33,9 %
Usa predominantment el català i té origen lingüístic no català	455.462	7,3 %	
Alterna l'ús del català i el castellà	1.234.884	19,9 %	19,9 %
Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic català	45.708	0,7 %	37,5 %
Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic castellà	2.275.648	36,7 %	
Usa predominantment altres llengües i castellà, i té origen lingüístic al·loglot	533.750	8,6 %	8,6 %
Total	**6.203.647**	**100**	**100**

D'acord amb aquest resultat, els dos grups més nombrosos eren el dels usuaris del català predominantment (d'origen lingüístic català) i el dels usuaris predominant-

[30] Tingueu en compte que, a més, el 6,9 % de la població declarava fer ús de català i castellà de manera habitual.

ment del castellà (d'origen lingüístic castellà). Globalment, els que usaven de forma predominant el català eren una tercera part de la població (33,9 %), amb 2,1 milions d'habitants. D'aquests, quatre de cada cinc eren catalanoparlants inicials, però un de cada cinc (prop de mig milió) tenia un origen lingüístic castellanoparlant o, en molt menys mesura, al·loglot. Els usuaris predominantment del castellà eren el col·lectiu més nombrós, una mica per sobre dels predominantment catalanoparlants, i aplegaven fins a 2,3 milions d'habitants (37,5 %). Amb tot, a diferència dels catalanoparlants predominants, pràcticament tots ells eren d'origen lingüístic castellà (97,1 %), perquè els catalanoparlants inicials que feien ús del castellà predominantment eren una proporció ben minsa (0,7 %) de la població general. Enmig d'aquests dos grups se situaven els que deien alternar l'ús de les dues llengües en proporcions similars. Es tracta d'un grup nodrit que integrava quasi un de cada cinc habitants de Catalunya, amb un total d'1,2 milions d'habitants (19,9 %). Tal com mostra el gràfic 7.1, pràcticament dues terceres parts dels alternadors eren d'origen lingüístic castellà (0,78 milions), mentre que una quarta part era de llengua inicial catalana (0,3 milions). Els alternadors d'origen bilingüe o al·loglot sumaven unes 150.000 persones.

Gràfic 7.1. Grups sociolingüístics (nou grups). 2013

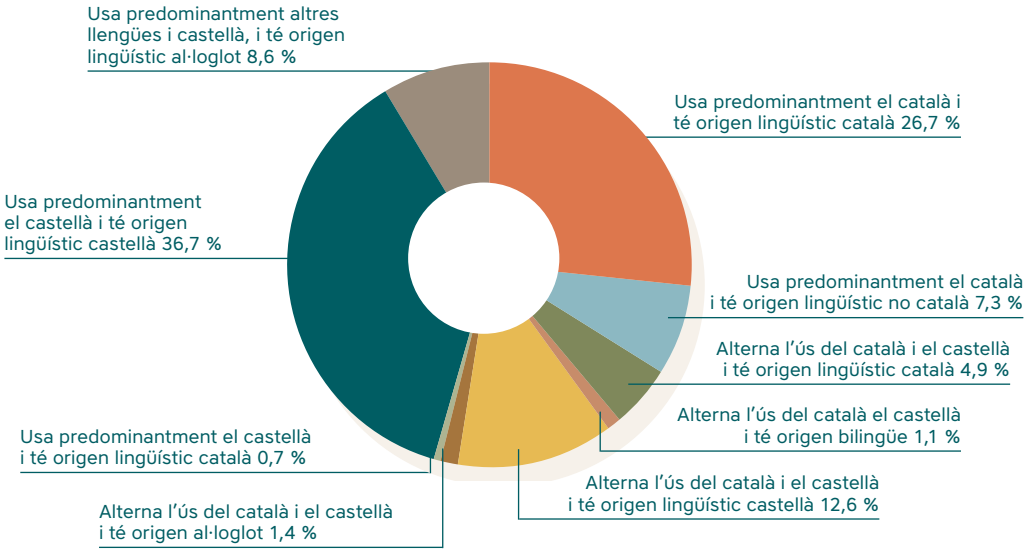

Finalment, una mica més de mig milió d'habitants eren d'origen lingüístic al·loglot i no usuaris del català (533.750 habitants, el 8,5 % de la població). Aquest grup tendia a usar el castellà com a llengua franca més enllà dels entorns familiars.

L'ús del català en tots aquests grups era força irregular, amb una desviació típica alta (0,367). Aquesta diversitat s'observa en la mitjana d'ús (IUP10) de cada grup sociolingüístic. Els predominantment catalanoparlants feien un ús important del català (0,861), sensiblement superior en el cas dels que tenien un origen lingüístic català (0,877) que no pas entre els que no en tenien un altre (0,804). Els alternadors feien un ús quasi paritari (0,493) del català i altres llengües —bàsicament castellà—, però amb valors superiors entre els d'origen catalanoparlant (0,534) o bilingüe (0,517), que entre els d'origen castellanoparlant (0,475) o al·loglot (0,476). Finalment, confirmant la dada trobada de manera recurrent en el capítol 6, segons la qual hi ha sectors amplíssims

de castellanoparlants i d'al·loglots que no usen gens ni mica el català, l'IUP10 d'aquesta llengua era pràcticament imperceptible tant entre els predominantment castellanoparlants d'origen lingüístic castellà (0,069) com entre els al·loglots no usuaris del català (0,042). Només el reduïdíssim grup de castellanoparlants predominants d'origen lingüístic català usava una mica el català (0,144). Tanmateix, en tots els casos, l'ús de la L2 entre aquests col·lectius era molt més baix que l'ús de la L2 entre els predominantment catalanoparlants de qualsevol origen.

7.4. L'evolució dels grups sociolingüístics i de l'ús del català entre el 2003 i el 2013

Si s'usen els instruments ja exposats per analitzar l'evolució entre el 2003 i el 2013, s'observa que l'evolució demogràfica al llarg de la dècada ha estat diferent en cadascun dels grups d'ús lingüístic. Comencem analitzant l'evolució en nombre de parlants de cada grup lingüístic:

- Els predominantment catalanoparlants han estat els únics grups que han retrocedit quantitativament, amb una minva de 326.305 efectius (–9,6 punts percentuals). Aquesta reducció és similar durant els dos quinquennis, de l'ordre de 160.000 efectius en cadascun. Dos terços d'aquestes pèrdues corresponen a catalanoparlants inicials (217.911 efectius). Amb tot, entre els predominantment catalanoparlants d'origen lingüístic no català la reducció és percentualment més important, perquè durant la dècada estudiada aquest grup perd pràcticament una cinquena part dels efectius (109.110 de 564.572 que tenien l'any 2003, un 19,3 %).
- Pel que fa als alternadors, durant aquesta dècada han crescut en 227.115 efectius. La meitat d'aquest increment és de llengua inicial catalana (115.963 efectius), una quarta part al·loglota (49.989), i un percentatge inferior és d'origen lingüístic castellà (37.439) o bilingüe (14.402). El creixement dels alternadors no compensa les pèrdues que s'observen en el grup que usen de forma predominant el català. L'increment de parlants alternadors ha tingut lloc sobretot en el segon quinquenni (83,4 % de l'increment), una etapa en què sobretot s'incrementa per població d'origen lingüístic català o castellà.
- El grup que més efectius ha sumat durant la dècada 2003-2013 és el dels predominantment castellanoparlants que s'han incrementat en 399.271 persones. L'increment només ha tingut lloc en el primer quinquenni (93 % de l'increment de la dècada), i no es deu a l'atracció ni de bilingües ni de catalanoparlants inicials.
- Finalment, els al·loglots inicials no usuaris del català s'han incrementat en 334.197 efectius al llarg de la dècada, un creixement que sobretot ha ocorregut durant el primer quinquenni (87,7 %).

En termes generals, doncs, al llarg de la dècada s'observa una reducció del nombre d'usuaris predominament de català de tots els orígens. Durant el primer quinquenni, els grups que més es van incrementar van ser el dels que usen predominantment el castellà i el dels al·loglots no usuaris del català. Per contra, durant

el segon quinquenni van augmentar els alternadors, sobretot gràcies a individus d'origen lingüístic català.

L'anàlisi de les mitjanes d'ús ens mostra l'evolució dels usos des d'una altra perspectiva. Al llarg de la dècada 2003-2013 hi ha hagut una reducció de la mitjana d'ús del català tant en termes generals com en l'interior de tots i cadascun dels grups. En termes generals, la mitjana general de l'IUP10 del català, que l'any 2003 era de 0,502, va caure fins al 0,442 el 2008 i va arribar al 0,421 l'any 2013. En total, un retrocés de –0,081 punts durant tot el decenni (vegeu la taula 7.6).

Taula 7.6. IUP10. Suma, mitjana, desviació típica i quartils

	2003	2008	2013	2013-2003	2008-2003	2013-2008
Suma (PTC)	2.820.519	2.723.853	2.633.969	–186.551	–96.667	–89.884
Mitjana (IUP10)	0,502	0,442	0,421	–0,081	–0,060	–0,021
Desviació típica	0,375	0,382	0,367	–0,008	0,007	–0,015
Quartil 25	0,083	0,000	0,000	–0,083	–0,083	0,000
Quartil 50	0,556	0,417	0,403	-0,153	-0,139	-0,014
Quartil 75	0,875	0,833	0,781	-0,094	-0,042	-0,052

La taula mostra igualment que el decrement en l'ús del català es percep si es projecta en forma de mesures de parlants de català a temps complet (PTC). Així, si l'any 2003 n'hi havia 2.820.519, l'any 2013 se'n registraven 2.633.969, amb una diferència negativa de 186.551. Aquesta reducció és molt superior a la de parlants inicials (exclusius o bilingües amb castellà) del català, que en el mateix període només van retrocedir en 85.044 efectius. En altres paraules, la reducció de l'ús del català entre les enquestes del 2003 i el 2013 va ser molt superior a la reducció dels parlants nadius.

La reducció d'ús es va produir en tots els grups identificats, però va ser especialment important entre els parlants predominantment de català (–0,016 punts) i entre els al·loglots no usuaris del català (–0,013). La minva va ser més acusada durant el segon quinquenni que no pas durant el primer.

Gràfic 7.2. Mitjana en l'índex d'ús lingüístic (IUP10) dels sis grups d'ús lingüístic. 2003-2013

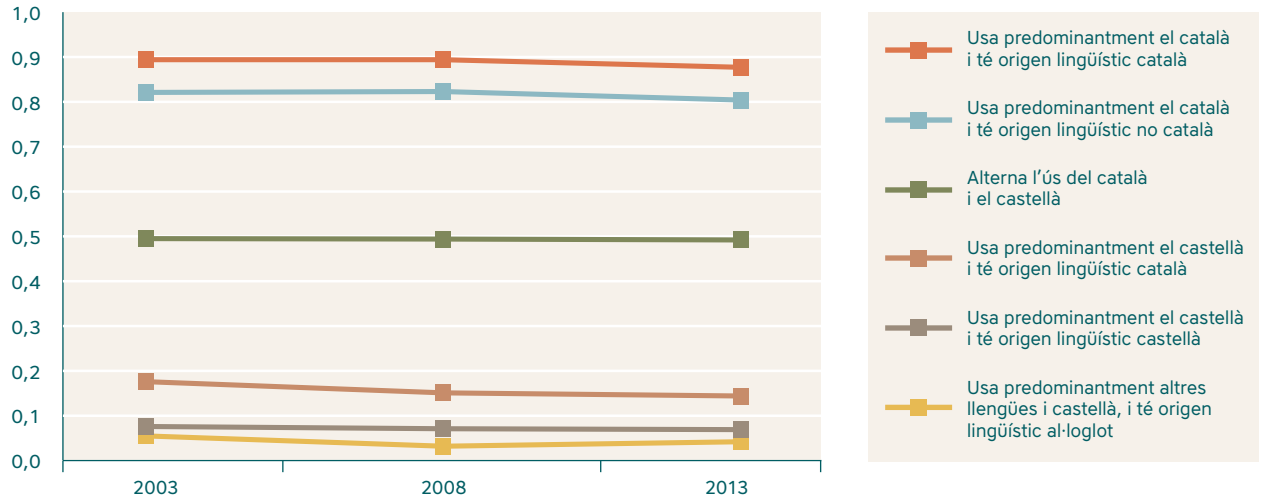

Val a dir que els canvis en l'ús del català no evolucionen de la mateixa manera a tot el territori, ja que, tal com mostra el gràfic 7.3, hi ha àrees en què baixa i altres en què puja. De fet, les pèrdues en l'ús del català durant la dècada es localitzen a Barcelona ciutat, amb la pèrdua del 15,4 % dels PTC amb què comptava el 2003, i la resta de l'àmbit Metropolità, amb la pèrdua de l'11,5 % de PTC. Conjuntament, tot l'àmbit territorial Metropolità suma una pèrdua de 217.267 PTC del català, un retrocés que és fins i tot superior a la pèrdua total de Catalunya (–186.551 PTC). L'explicació d'aquesta diferència es troba en el fet que, contràriament al que passa en l'àmbit barceloní, hi ha fins a quatre territoris que incrementen les seves PTC del català, especialment les Comarques Gironines i el Camp de Tarragona, que ho fan en proporcions superiors al 5 %. Vegeu-ho amb més detall a la taula 7.7.

Gràfic 7.3. Ús del català (PTC) segons els àmbits territorials. 2003-2013

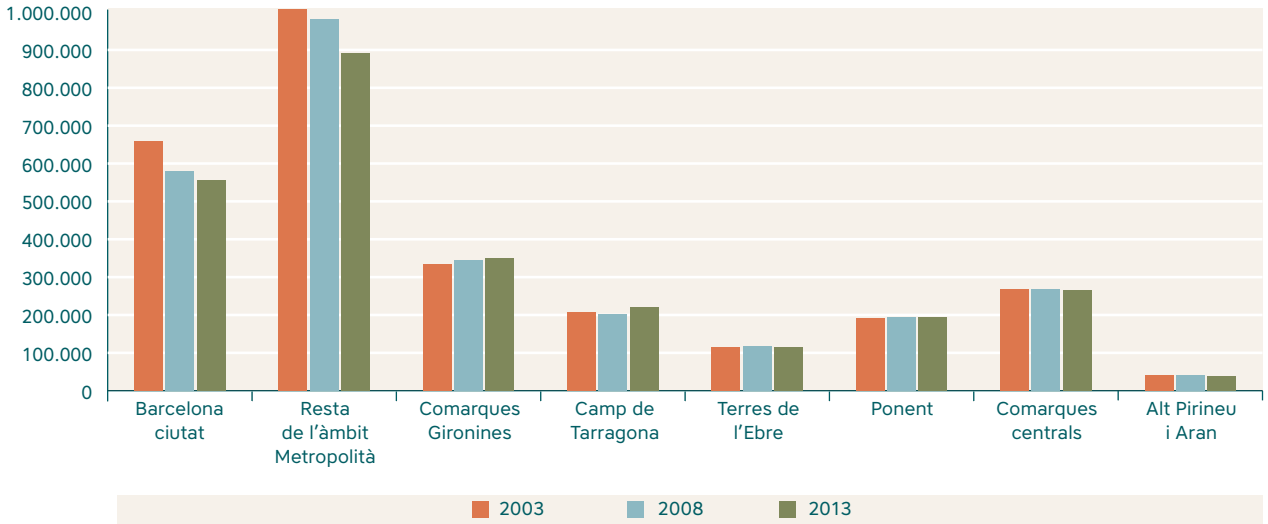

Taula 7.7. Ús del català (PTC) segons els àmbits territorials i diferències quinquennals i decennals. 2003-2013.

	2003	2008	2013	2013-03	2008-03	2013-08	Proporció de pèrdua 2013-03
Barcelona ciutat	658.191	580.014	557.013	–101.178	–78.177	–23.002	–15,4
Resta de l'àmbit Metropolità	1.008.372	980.107	892.283	–116.089	–28.265	–87.824	–11,5
Comarques Gironines	332.831	343.925	350.431	17.600	11.094	6.506	5,3
Camp de Tarragona	207.679	200.797	220.005	12.325	–6.882	19.207	5,9
Terres de l'Ebre	114.242	117.485	115.538	1.297	3.244	–1.947	1,1
Ponent	191.997	192.952	194.161	2.164	955	1.208	1,1
Comarques Centrals	266.805	267.452	265.347	–1.458	647	–2.105	–0,5
Alt Pirineu i Aran	40.402	41.119	39.192	–1.210	717	–1.928	–3,0

De fet, aquesta pèrdua observada en l'ús del català es correspon amb els canvis en els grups sociolingüístics de l'àmbit Metropolità: Barcelona ciutat, a pesar de mantenir estable el nombre d'habitants, perd durant la dècada una cinquena part dels catalanoparlants predominantment d'origen lingüístic català i un terç dels predominantment catalanoparlants d'origen lingüístic no català. També la resta de l'àmbit Metropolità perd més d'una cinquena part entre els primers i més d'una sisena entre els segons. Ben al contrari, a la resta de territoris només són rellevants les reduccions dels que usen predominantment el català d'origen lingüístic castellà a les Terres de l'Ebre (–31,9 %), a l'Alt Pirineu i Aran (–28,8 %) i a les Comarques Gironines (–15,6 %).

Taula 7.8. Ús del català (PTC) segons els àmbits territorials. 2003-2013

	Usa predominantment el català i té origen lingüístic català	Usa predominantment el català i té origen lingüístic no català	Alterna l'ús del català i el castellà	Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic català	Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic castellà	Usa predominantment altres llengües i castellà, i té origen lingüístic al·loglot
Barcelona ciutat	–84.272	–54.565	45.053	–10.507	46.293	62.021
Resta de l'àmbit Metropolità	–126.928	–34.180	38.425	2.465	251.773	116.289
Comarques Gironines	9.620	–10.837	43.505	1.406	13.141	58.239
Camp de Tarragona	–7.980	1.985	37.624	3.412	40.771	40.893
Terres de l'Ebre	1.273	–4.568	7.796	348	4.438	7.795
Ponent	1.213	–2.593	17.827	2.121	–3.904	27.497
Comarques Centrals	–11.013	–1.896	26.208	534	24.893	16.588
Alt Pirineu i Aran	175	–2.456	1.356	–59	2.547	4.874
Total	**–217.912**	**–109.110**	**217.794**	**–280**	**379.952**	**334.196**

7.5. Les causes de l'evolució de l'ús del català entre el 2003 i el 2013

Per tal d'explicar l'evolució dels usos durant la dècada 2003-2013 cal analitzar els canvis de diferents perspectives. En els apartats següents es presenta la qüestió des de la perspectiva de la llengua inicial, del lloc de naixement i de l'edat de manera independent, abans d'oferir una explicació que combini totes tres variables.

7.5.1. L'evolució dels usos des de la perspectiva de les llengües inicials

L'any 2003 l'IUP10 per al català dels catalanoparlants inicials era de 0,849, el dels bilingües inicials de 0,669, el dels castellanoparlants inicials de 0,295 i el dels parlants inicials d'altres llengües o combinacions arribava al 0,207. Val a dir que l'IUP10 dels

castellanoparlants assolia aquesta xifra gràcies sobretot a l'existència d'un col·lectiu de castellanoparlants inicials instal·lats en un ús predominant del català, i que el col·lectiu d'al·loglots estrictes era molt menor que no pas deu anys després.

Durant el decenni 2003-2013, tots els grups van reduir el seu ús proporcional del català (taula 7.9, gràfic 7.4 i gràfic 7.5).

- Els catalanoparlants inicials van reduir l'ús del català en termes relatius (0,040 punts) i en nombres absoluts (–158.965 PTC).
- Els castellanoparlants inicials redueixen l'ús del català en 0,047 punts de manera proporcional (IUP10) i en 75.161 PTC. La reducció interenquestal de l'ús del català en termes proporcionals i absoluts d'aquest segon grup és especialment significativa perquè durant el decenni aquest grup de llengua inicial va créixer 291.771 efectius.
- Els bilingües inicials redueixen el seu ús percentual del català en 0,067 punts. En termes absoluts quasi no hi ha canvis, ja que el col·lectiu guanya vora les 50.000 PTC en el primer quinquenni i minva en una xifra similar en el segon quinquenni.
- Finalment, entre els al·loglots inicials l'ús proporcional del català es redueix en 0,153 punts (IUP10). Aquesta minva proporcional amaga un creixement en termes absoluts de l'ús del català en 44.493 PTC, però l'increment absolut no es tradueix en termes percentuals perquè la immigració augmenta el pes del col·lectiu en un 153 %.

Taula 7.9. Mitjana de l'IUP10 i els PTC segons la llengua inicial. 2003-2013[31]

Llengua inicial		2003	2008	2013	2013-03	2008-03	2013-08
Català	IUP10	0,849	0,845	0,809	–0,040	–0,003	–0,037
	PTC	1.727.736	1.648.113	1.568.771	–158.965	–79.623	–79.342
Català i castellà igual	IUP10	0,669	0,623	0,602	–0,067	–0,046	–0,020
	PTC	94.714	147.308	92.319	–2.395	52.594	–54.989
Castellà	IUP10	0,295	0,254	0,248	–0,047	–0,041	–0,006
	PTC	930.623	860.979	855.462	–75.161	–69.644	–5.517
Altres llengües o altres combinacions	IUP10	0,207	0,110	0,149	–0,153	–0,090	–0,063
	PTC	54.257	63.279	98.751	44.493	9.022	35.472
Total població	IUP10	0,502	0,442	0,421	–0,081	–0,060	–0,021
	PTC	2.807.331	2.719.679	2.615.304	–192.027	–87.651	–104.376

[31] La diferència de la suma total de PTC entre el 2003 i el 2013 és de –186.551 (taula 7.6). Noteu que aquesta diferència total és sensiblement diferent si se segmenten les PTC segons la llengua inicial, pel fet que no es disposa de la informació sobre la llengua inicial d'un grup reduït d'enquestats.

Gràfic 7.4. Mitjana de l'IUP10 segons la llengua inicial. 2003-2013

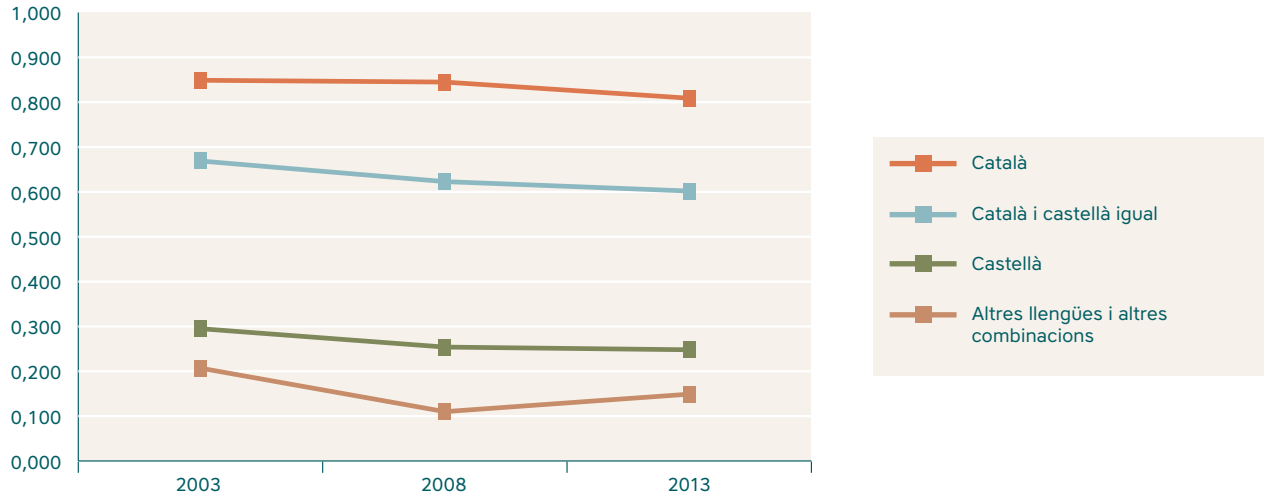

Gràfic 7.5. Ús del català (PTC) segons la llengua inicial. 2003-2013

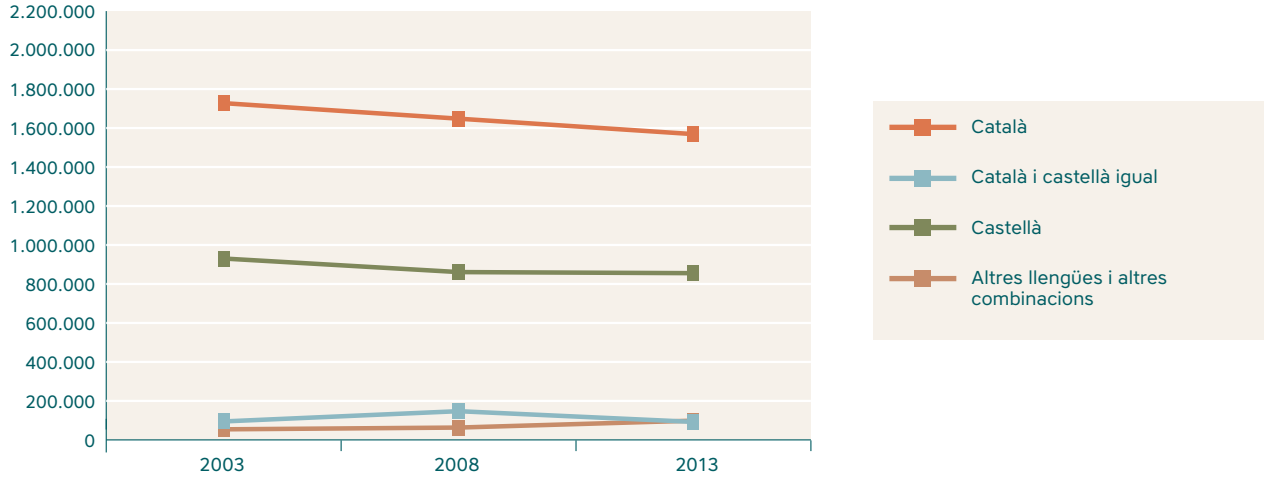

En altres paraules, mirat des de la perspectiva de la llengua inicial, el retrocés en l'ús del català entre el 2003 i el 2013 s'explica perquè el nombre absolut de catalanoparlants inicials minva 96.739 persones (vegeu el capítol 4), l'ús relatiu del català minva entre catalanoparlants i castellanoparlants, es manté quasi igual entre bilingües inicials, i els guanys absoluts entre els parlants d'altres llengües o combinacions no compensen aquestes pèrdues.

El gràfic 7.6 permet veure com es tradueixen aquests canvis en termes de grups segons els usos lingüístics.

Gràfic 7.6. Grups d'ús lingüístic en nombres absoluts. 2003-2013

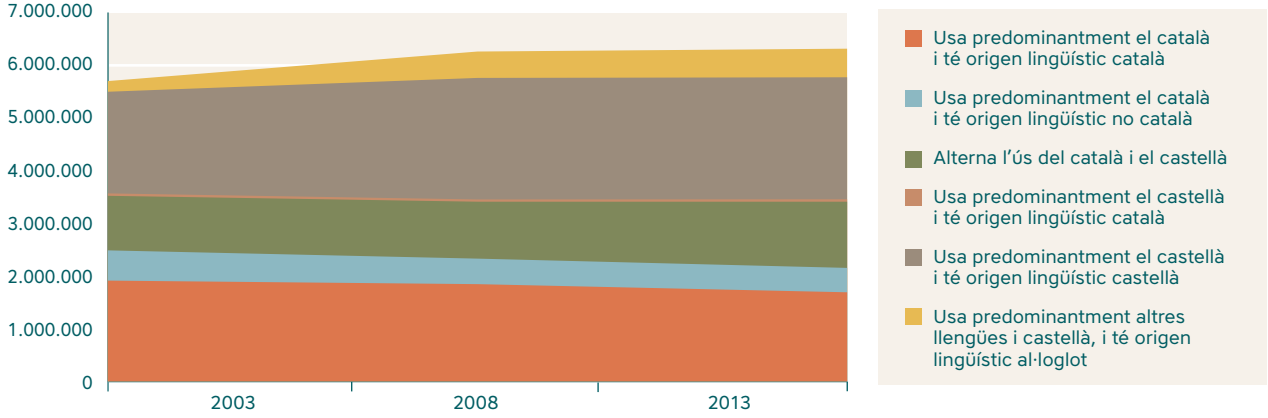

La taula 7.10 permet veure aquestes evolucions amb més grau de precisió.

Taula 7.10. Grups segons els usos lingüístics. Valors absoluts i diferències entre estudis. 2003-2013.

	Valors absoluts			Diferències entre anys		
	2003	2008	2013	2013-03	2008-2003	2013-2008
Usa predominantment el català i té origen lingüístic català	1.876.106	1.810.252	1.658.195	–217.911	–65.853	–152.057
Usa predominantment el català i té origen lingüístic no català	564.572	476.837	455.462	–109.110	–87.735	–21.375
Alterna l'ús del català i el castellà i té origen lingüístic català	186.293	214.734	302.255	115.963	28.442	87.521
Alterna l'ús del català i el castellà i té origen bilingüe	51.823	93.663	66.225	14.402	41.840	–27.439
Alterna l'ús del català i el castellà i té origen lingüístic castellà	744.182	697.391	781.620	37.439	–46.791	84.229
Alterna l'ús del català i el castellà i té origen al·loglot	34.795	55.259	84.784	49.989	20.465	29.524
Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic català	45.989	42.416	45.708	–280	–3.572	3.292
Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic castellà	1.895.696	2.266.582	2.275.648	379.952	370.886	9.066
Usa predominantment altres llengües i el castellà, i té origen al·loglot	1.995.53	492.513	533.750	334.197	292.960	41.237
Total	**5.599.007**	**6.149.649**	**6.203.647**	**604.640**	**550.641**	**53.999**

Per entendre els perquès d'aquests dos retrocessos convé fixar-se en dues variables més: d'una banda, en el lloc de naixement; de l'altra, en les diferències de comportament segons l'edat.

7.5.2. L'evolució dels usos lingüístics des de la perspectiva del lloc de naixement

Tal com s'ha vist en el capítol 6, l'ús del català és molt superior entre la població autòctona que no pas entre la població nascuda fora. L'any 2013 els primers obtenien un IUP10 = 0,603, mentre que els segons feien un ús molt baix del català, tant si eren nascuts a la resta de l'Estat (0,170) com si eren nascuts a l'estranger (0,149). De fet, la relació entre llengua inicial i el lloc de naixement és molt estreta en la majoria de grups: el 96,2 % dels catalanoparlants inicials i el 93,8 % dels bilingües inicials són nascuts a Catalunya, mentre que el 90,6 % dels al·loglots inicials són nascuts a l'estranger. En canvi, entre els castellanoparlants inicials (55,6 % de la població de Catalunya) es poden distingir tres grups força diferents:

- Els arribats durant la segona meitat del segle XX, que l'any 2013 eren el 21,1 % de la població.
- Els nascuts a Catalunya, essencialment fills i nets dels anteriors, que agrupen fins al 26,2 % de la població resident a Catalunya.
- Un grup d'origen majoritàriament llatinoamericà immigrat sobretot durant el període estudiat, que sumaven el 8,2 % de la població en l'estudi del 2013.

L'origen dels castellanoparlants inicials va lligat amb pautes d'ús lingüístic força diferents. En termes generals, el seu IUP10 és 0,248, tot i que els autòctons tenen l'IUP10 (0,362) força superior al dels nats fora de Catalunya, els quals pràcticament no usen el català independentment de si són nascuts a l'estranger (0,133) o a la resta de l'Estat (0,151).

La diferència d'origen dels castellanoparlants resulta rellevant a l'hora d'entendre on es produeix la reculada proporcional i absoluta entre el 2003 i el 2013 en l'ús del català (gràfic 7.7 i gràfic 7.8). La pèrdua general de 186.551 PTC apuntada més amunt es produeix tant entre autòctons (–131.825) com entre nascuts a la resta de l'Estat (–120.816), amb un ritme similar durant els dos quinquennis. Ben al contrari, l'ús absolut del català entre els estrangers s'incrementa en més de 66.000 PTC (vegeu la taula 7.11).

Gràfic 7.7. Mitjana de l'IUP10 segons el lloc de naixement. 2003-2013

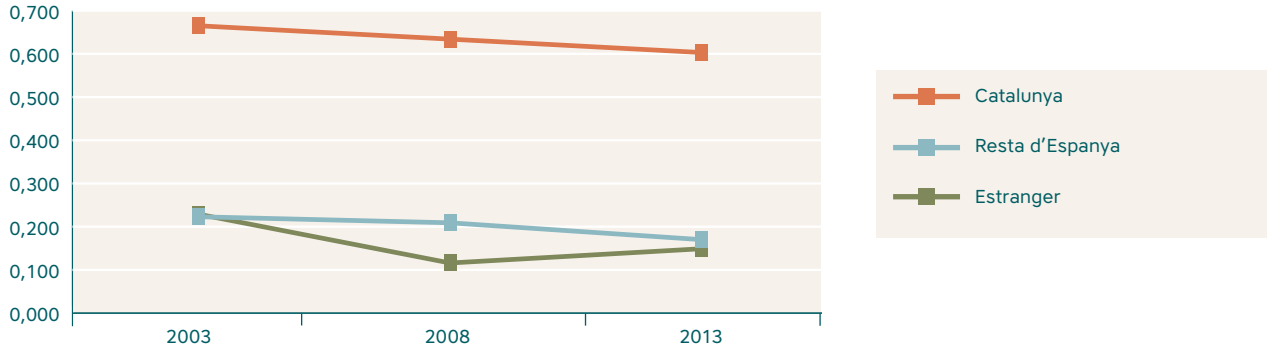

Gràfic 7.8. Ús del català (PTC) segons el lloc de naixement. 2003-2013

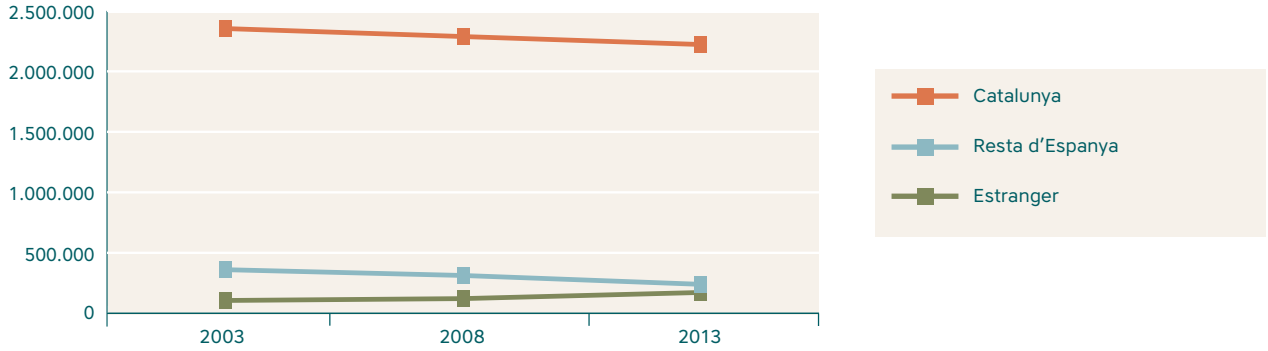

Taula 7.11. Ús del català (PTC) segons el lloc de naixement. 2003-2013

	2003	2008	2013	2013-03	2008-03	2013-08
Catalunya	2.353.545	2.287.640	2.221.720	–131.825	–65.905	–65.920
Resta de l'Estat	360.682	312.855	239.866	–120.816	–47.827	–72.989
Estranger	106.292	121.701	172.383	66.090	15.408	50.682
Total	**2.820.519**	**2.722.196**	**2.633.969**	**–186.551**	**–98.324**	**–88.227**

A l'hora d'explicar aquestes tendències, cal combinar les explicacions estrictament demogràfiques amb les sociolingüístiques. Així, durant la dècada 2003-2013:

- Ha minvat el nombre de castellanoparlants nascuts a la resta de l'Estat residents a Catalunya en 210.034 efectius, però la pèrdua ha estat especialment important entre aquells que feien més ús del català: l'any 2003 un terç dels nascuts a la resta de l'Estat feien un ús almenys paritari del català, però l'any 2013 aquest grup només era una cinquena part del col·lectiu. De fet, durant aquesta dècada, els nascuts a la resta de l'Estat que usaven predominantment el català s'han reduït en un 40,6 %, i els que feien un ús paritari en un 28,6 %, mentre que el gran volum dels que feien poc ús del català o no l'usaven gens no havia variat.
- El creixement de la població de 15 anys i més nascuda a Catalunya de 134.851 persones s'ha fet en bona part basant-se en castellanoparlants inicials, cosa que ha implicat un augment d'un 25,3 % del volum dels autòctons que usen predominantment el castellà i d'un 30,5 % dels autòctons que alternen l'ús de les dues llengües. Ben al contrari, es redueix en un –11,3 % el nombre d'autòctons que fan ús predominantment del català, especialment els d'origen lingüístic català, però també els d'origen lingüístic castellà.
- La població estrangera ha crescut en 679.826 efectius, bàsicament d'origen castellanoparlant o al·loglot i que usa poc el català o no l'usa gens.

7.5.3. L'evolució de l'ús del català des de la perspectiva de l'edat

Finalment, al costat de la llengua inicial i l'origen, la variable edat resulta decisiva per entendre els canvis detectats en l'ús del català al llarg de la dècada 2003-2013.

D'entrada, és important tenir present com es configurava la societat catalana l'any 2013 en funció dels grups d'ús lingüístic dibuixats més amunt. En termes absoluts, un cop d'ull al gràfic 7.9 permet copsar la desigualtat entre les cohorts d'edats mitjanes i les més joves, i això fa entendre que, com que són numèricament molt inferiors a les d'edat mitjana, els canvis que introdueixen les cohorts més joves són menys significatius del que haurien estat si les seves dimensions haguessin estat similars a les de les cohorts d'edats mitjanes. Pel que fa al pes de cada grup, els grups més nombrosos són els parlants predominantment de català d'origen lingüístic català —bàsicament en les cohorts més grans— i els castellanoparlants d'origen castellà —sobretot en les cohorts mitjanes. Tal com hem vist en el capítol 6, a mesura que ens acostem a les generacions joves, creix el nombre dels que diuen usar tant el català com el castellà, fins al punt que aquest grup s'equipara al dels que diuen emprar predominantment una llengua o altra. Pel que fa als al·loglots que fan poc ús del català, si bé no solen superar el 5 % en les generacions nascudes abans dels anys 60, a partir d'aquesta data el seu creixement no s'atura fins el seu màxim, que se situa en els nascuts a principis dels anys 80 (14,6 %), pràcticament tots immigrats arribats durant la darrera dècada. El percentatge d'al·loglots és menor entre la cohort més jove, que compta menys nats fora entre els seus rengles.

Gràfic 7.9. Grups d'ús lingüístic segons l'any de naixement en valors absoluts. 2013

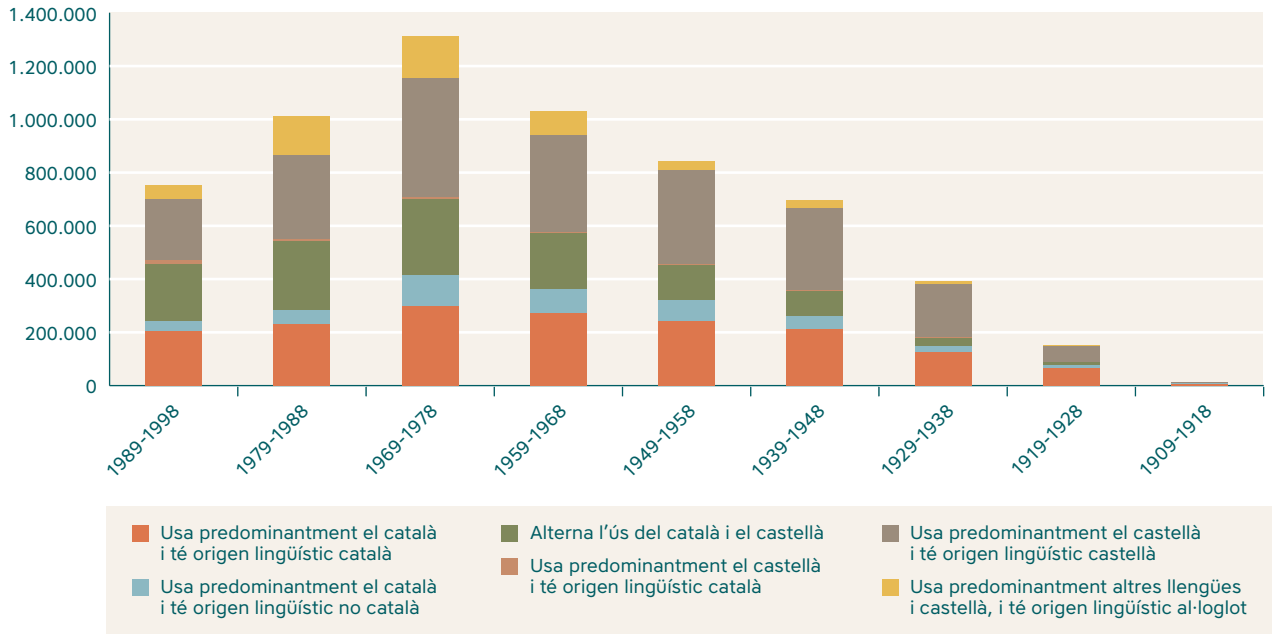

El pes de cada grup d'ús lingüístic en la seva cohort s'aprecia amb més claredat presentant les dades en termes percentuals com en el gràfic 7.10. El gràfic permet intuir que, més enllà de la caiguda abrupta en les generacions més grans, conseqüència de l'arribada de les grans immigracions espanyoles de mitjan segle, l'ús del català global

es manté relativament estable de cohort en cohort perquè els retrocessos en els usos predominants tenen certa compensació en l'eixamplament del grup dels alternadors majoritàriament a costa dels predominantment castellanoparlants.

Gràfic 7.10. Grups d'ús lingüístic segons l'any de naixement. 2013

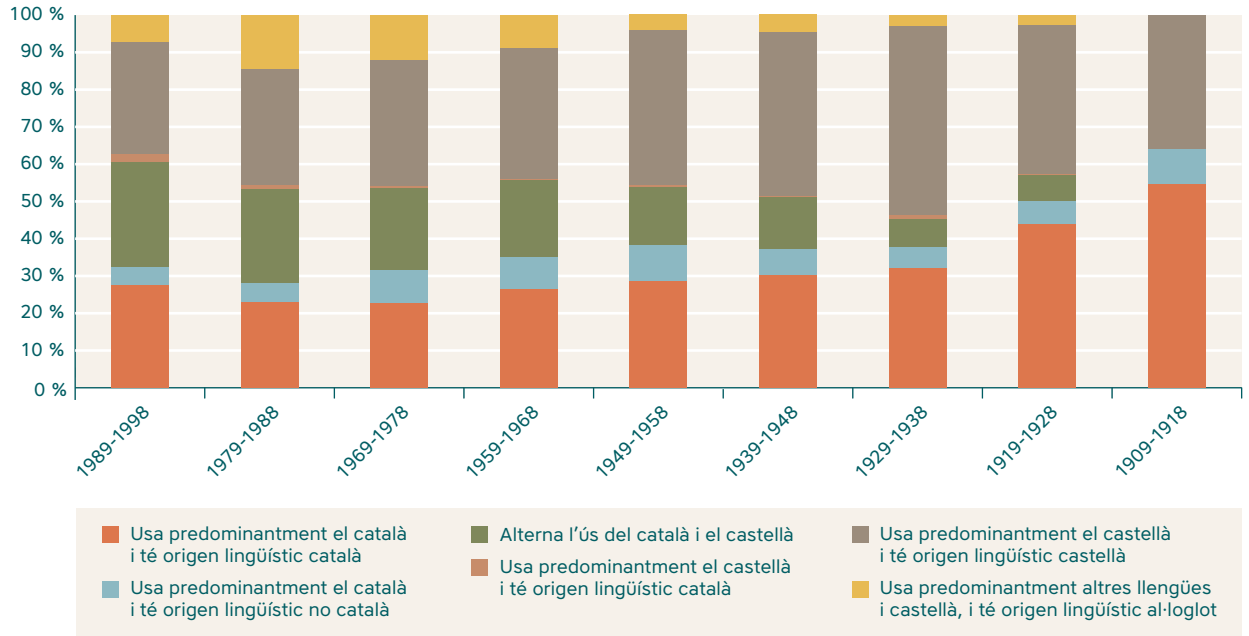

De fet, això és el que es percep si s'observa l'ús percentual del català per al 2013 (vegeu el gràfic 7.11), quan la major part de cohorts se situen amb un IUP10 que pivota al voltant dels 0,4 punts i els grups amb índexs superiors són els més grans i el més jove. L'IUP10 dels grups nascuts abans dels anys 30 s'aproxima als 0,5 punts o se supera, però cal recordar que tenen molt pocs efectius. En el grup de nascuts bàsicament en la dècada dels noranta (amb 15-24 anys l'any 2013) l'ús se situa una mica per sobre, en 0,459, bàsicament per la presència més baixa de nouvinguts.

Gràfic 7.11. Mitjana de l'IUP10 segons l'any de naixement. 2003-2013

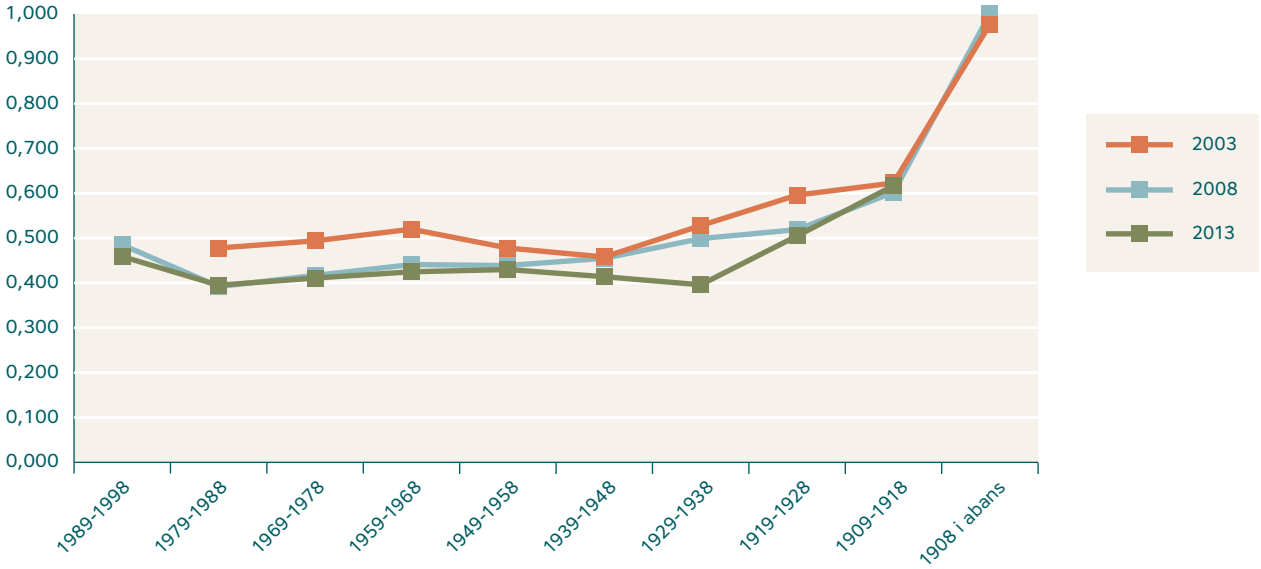

Ara bé, si en aquest mateix gràfic, en comptes de comparar una cohort amb les altres (diferència intergeneracional), observem l'evolució interenquestal, el panorama canvia, perquè al llarg de la dècada s'observa una caiguda d'aproximadament 0,1 punts en bona part de cohorts. Les cohorts amb menys canvis són la més jove, les dels nascuts abans dels anys 20, i les dels nats els anys 40 i 50.

Hi ha relació entre aquesta caiguda interenquestal de l'ús en termes proporcionals, i l'evolució de l'ús en termes absoluts? No ben bé. En els valors absoluts (PTC), l'evolució decennal de l'ús del català (vegeu el gràfic 7.12) implica:

- Un descens entre les generacions nascudes abans del 1948.
- El manteniment en les nascudes després d'aquest any.
- Un creixement en la dels nats entre el 1989 i el 1998.

L'any 2003 el màxim ús del català es trobava entre la població nascuda la dècada dels seixanta, que tenia entre 35 i 44 anys. Deu anys després, l'ús en aquesta cohort s'ha reduït i el pic de la generació dels seixanta passa a la cohort següent, «es mou» a la generació nascuda als anys 70, precisament la que aleshores tenia entre 35 i 44 anys.

Gràfic 7.12. Evolució intergeneracional de l'ús del català (PTC). 2003-2013

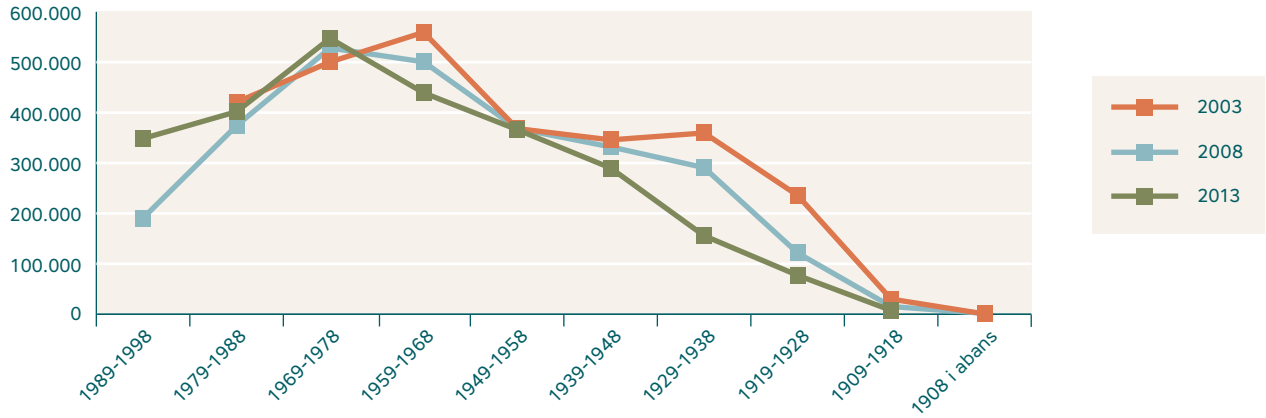

El gràfic 7.13, que indica la diferència de cada cohort entre els anys 2003 i 2013, permet entendre en quines cohorts es produeixen els guanys i les pèrdues d'ús de català al llarg del decenni que acaben desembocant en la pèrdua de 186.551 PTC que detectàvem en l'apartat 7.4. D'acord amb aquest gràfic:

- La meitat de les pèrdues d'ús absolut s'explicaria per la diferència entre desaparició de parlants més grans i reemplaçament per parlants joves. El saldo d'ús absolut de català 2003-2013 dels nascuts abans de l'any 1949 (65 anys i més l'any 2013; cua dreta del gràfic 7.13) és negatiu, de –441.166 PTC. Per contra, l'increment de PTC de les generacions nascudes a partir de l'any 1989, que tenien menys de 15 anys el 2003 i, per tant, no formaven part de l'univers estudiat i s'hi incorporen el 2013 és de 348.616 unitats. Hi ha, per tant, un saldo negatiu de –92.549 PTC.
- L'altra meitat de les pèrdues absolutes en l'ús del català es produeix bàsicament en els canvis entre les cohorts dels anys 60 i 70: entre el 2003 i el

2013, la cohort nascuda als anys 60 perd 120.028 PTC; en el mateix període, els nascuts als anys 70 només en guanyen 46.824. La diferència equival al 39,2 % de pèrdues totals d'ús del català (PTC), que, sumat a la pèrdua de 18.755 PTC en els nascuts als anys 80 (10,1 % de les pèrdues totals) i el quasi manteniment (pèrdua menor de 2.043 PTC) entre els nascuts als anys 50, acaben d'explicar el retrocés d'ús del català.

Gràfic 7.13. Diferència en l'ús del català (PTC) segons l'any de naixement. 2003-2013

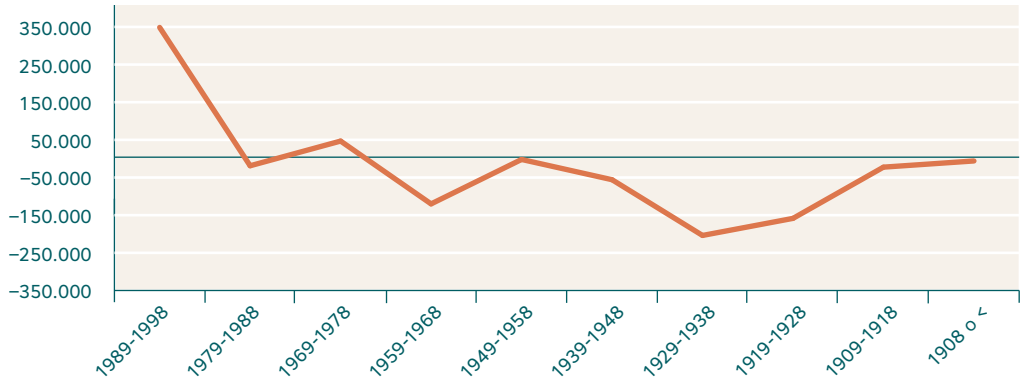

En l'apartat 7.5.4 aprofundirem en l'anàlisi d'aquestes reduccions de diferents cohorts, tant de manera proporcional com en nombres absoluts, posant-les en relació amb la llengua inicial i l'origen geogràfic.

7.5.4. Llengua inicial, lloc de naixement i edat en l'evolució de l'ús del català entre el 2003 i el 2013

Tal com hem vist en l'apartat 7.4, entre el 2003 i el 2013 hi ha un decrement total del català de –186.551 PTC repartit de forma desigual (vegeu la taula 7.12).

- Hi ha tres grups que disminueixen l'ús del català (–265.173 PTC): catalanoparlants inicials (–158.965 PTC), els castellanoparlants inicials nascuts a la resta de l'Estat (–103.813 PTC) i bilingües inicials (–2.395 PTC).
- Ben al contrari, l'ús del català augmenta en 73.145. Ho fa bàsicament entre els parlants inicials d'altres llengües o combinacions (44.493), i, secundàriament, entre els castellanoparlants inicials nascuts a Catalunya (24.797), i molt poc entre els castellanoparlants nascuts a l'estranger (3.855 PTC).

Taula 7.12. Variació en l'ús del català (PTC) dels sis grups segons la llengua inicial i el lloc de naixement. 2003-2013[32]

Grup lingüístic	Variació 2013-2003 (en PTC)	Proporció respecte a les pèrdues o els guanys
Catalanoparlants inicials	–158.965	59,9 % de les pèrdues totals
Bilingües inicials	–2.395	0,9 % de les pèrdues totals
Castellanoparlants inicials autòctons	24.797	33,9 % dels guanys totals
Castellanoparlants inicials nascuts a la resta de l'Estat	–103.813	39,1 % de les pèrdues totals
Castellanoparlants inicials nascuts a l'estranger	3.855	5,3 % dels guanys totals
Al·loglots inicials	44.493	60,8 % dels guanys totals
Total	**–192.028**	

El retrocés interenquestal de l'ús del català entre catalanoparlants i bilingües inicials es deu a la suma de dos factors: d'entrada, el nombre d'individus d'aquests grups de llengua inicial pertanyents a la cohort que s'incorpora a l'enquesta no compensa el nombre dels que desapareixen de la resta de cohorts, i aquesta descompensació es veu agreujada pel fet que les cohorts més joves fan un ús percentual del català inferior al de les cohorts més grans. Tot plegat desemboca en un saldo de PTC negatiu, tal com mostra el gràfic 7.14.

Gràfic 7.14. Diferències intergeneracionals de l'IUP10 dels catalanoparlants inicials. 2003-2013

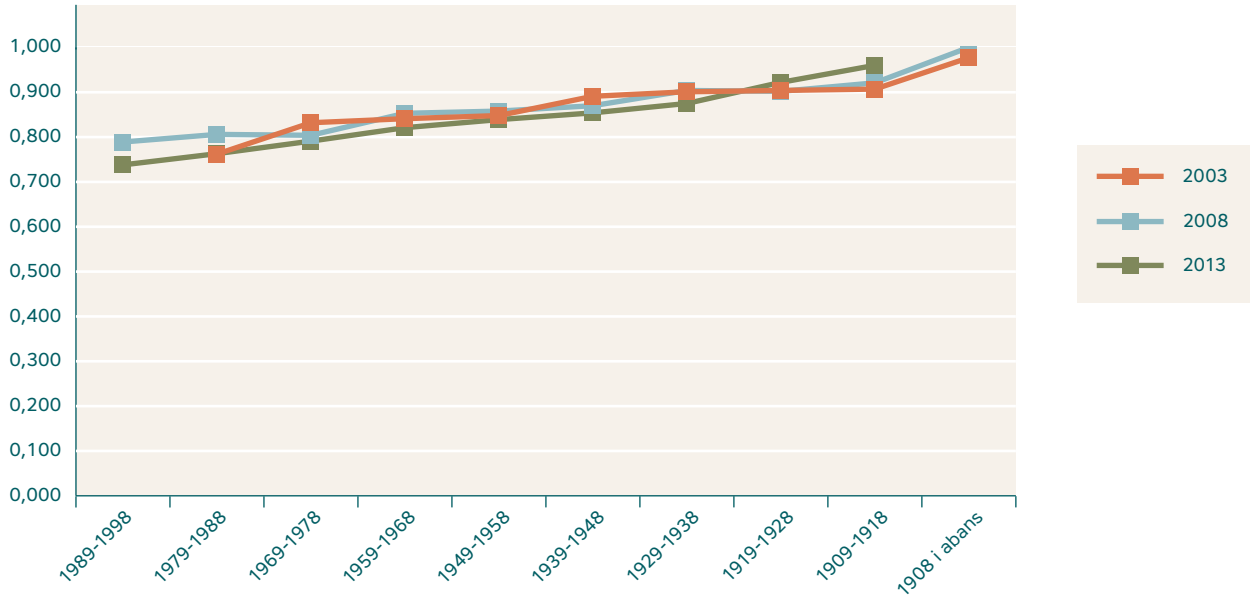

[32] La diferència de la suma total de PTC entre el 2003 i el 2013 és de –186.551 (taula 7.11). Noteu que aquesta diferència total és sensiblement diferent si se segmenten els PTC segons la llengua inicial, pel fet que no es disposa de la informació sobre la llengua inicial d'un grup reduït d'enquestats.

L'increment de l'ús absolut del català mesurat en PTC entre els castellanoparlants es deu al fet que les cohorts més joves fan una mica més d'ús percentual del català que les anteriors, tal com mostra el gràfic 7.15. Cal tenir en compte que és aquest augment el que fa que, en termes generals, l'IUP10 del conjunt de la població es mantingui estable tot i la caiguda intergeneracional que registra entre els catalanoparlants inicials.

Gràfic 7.15. Diferències intergeneracionals de l'IUP10 dels castellanoparlants inicials nascuts a Catalunya. 2003-2013

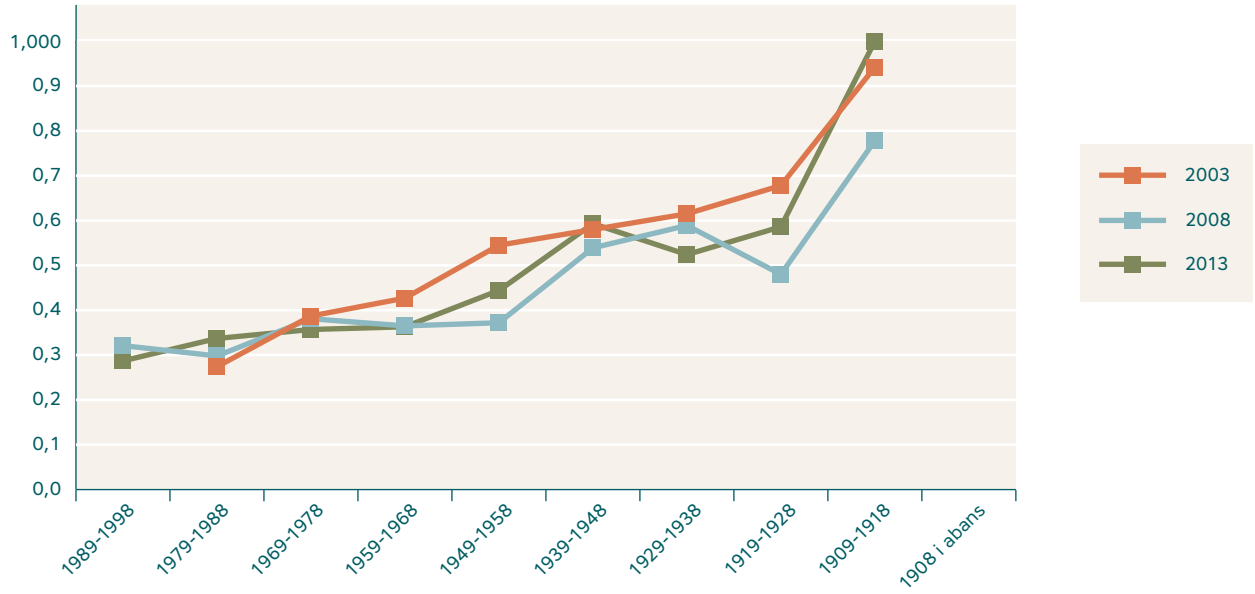

La caiguda interenquestal de l'ús del català entre els inicialment castellanoparlants nascuts a la resta de l'Estat s'explica pel retrocés entre les generacions més grans (vegeu el gràfic 7.16). Aquesta caiguda resulta difícil d'interpretar, però potser es pot atribuir al fet que aquest col·lectiu, pertanyent a les grans immigracions de mitjan segle passat, està reduint l'ús del català a mesura que abandona la vida laboral activa i fa una vida més circumscrita a l'àmbit familiar i proper.

Gràfic 7.16. Evolució de l'IUP10 dels castellanoparlants nascuts a la resta de l'Estat. 2003-2013

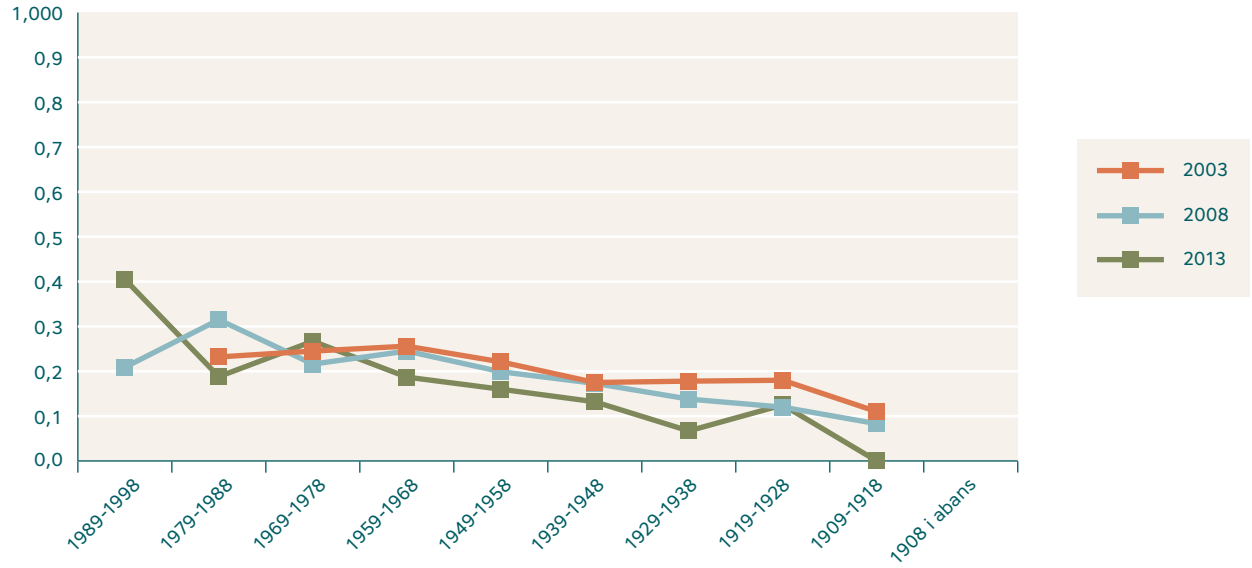

Finalment, el creixement de l'ús entre els parlants d'altres llengües o combinacions es deu al fet que una part d'aquests fan cert ús del català. El fet d'haver tingut un creixement tan espectacular, encara que els implicats siguin percentualment pocs, fa que el seu creixement acabi sent significatiu en termes globals.

Gràfic 7.17. Evolució del volum de parlants inicials d'altres llengües o combinacions i dels seus PTC de català. 2003-2013

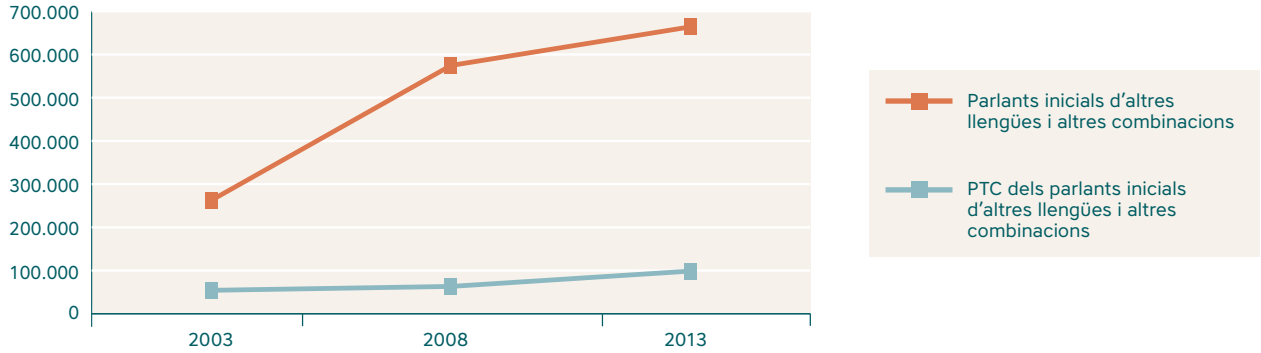

En termes generals, doncs, l'increment de 73.145 PTC atribuïbles sobretot als parlants inicials d'altres llengües o combinacions i, en menys mesura, a castellanoparlants inicials nascuts a Catalunya no compensa les pèrdues d'ús del català entre parlants nadius, castellanoparlants nascuts a la resta de l'Estat i bilingües inicials.

7.6. Síntesi i conclusió: els grups d'ús lingüístic i els grans canvis en els usos entre el 2003 i el 2013

En aquest capítol s'han distingit diversos grups de població segons l'ús que fan del català i el seu origen lingüístic, i s'ha analitzat l'evolució del català entre el 2003 i el 2013 gràcies a aquests grups i a dues mesures d'ús del català, una de proporcional i una altra d'absoluta.

L'any 2013 els que fan un ús predominant del català són un terç de la població total, dels quals una cinquena part té origen no catalanoparlant. Els que alternen entre el català i el castellà de forma similar són una cinquena part de la població, dels quals la major part són d'origen castellanoparlant, però entre els quals també hi ha un percentatge apreciable d'origen lingüístic català. Els que no usen gens el català o l'usen poc són una mica menys de la meitat de la població, bàsicament d'origen lingüístic castellà, però també al·loglot. Els catalanoparlants no fan un ús exclusiu de la seva llengua inicial, però més de la meitat de l'ús del català prové de catalanoparlants inicials. Ara bé, l'altra meitat prové de parlants inicials d'altres llengües, especialment de castellanoparlants inicials que fan usos lingüístics en què predomina el català, o bé l'alternen amb l'ús del castellà. L'ús absolut del català en mesures de parlants de català a temps complet (PTC) supera el nombre de parlants inicials de català. En aquest sentit, el català té certa capacitat d'atracció social, encara que sigui proporcionalment feble i no penetri gaire en els usos dels castellanoparlants nascuts fora de Catalunya i en els al·loglots. De fet, l'ús —normalment paritari o secundari— del català entre no catalanoparlants inicials és especialment important entre castellanoparlants nats a Catalunya i de mitjana edat o joves. L'any 2013 l'ús oral del català era bastant similar en la majoria de les cohorts d'edat, i se situava al voltant de 0,4 punts de mitjana en l'IUP10. Només els més joves (nascuts els anys 90) i en general els més grans (nascuts abans dels anys 30) parlaven proporcionalment més en català que la resta de grups d'edat (prop de 0,5).

En termes d'evolució decennal, l'ús del català s'ha reduït al llarg de la dècada 2003-2013. La reducció s'observa de manera proporcional, ja que l'índex d'ús (IUP10) passa d'una mitjana de 0,502 l'any 2003 a una mitjana de 0,421 l'any 2013. Part d'aquesta reducció es deu a la important arribada de població nouvinguda, que no s'incorpora gaire a l'ús del català. Però el fet que la reducció també es registri de manera absoluta, mesurada en PTC (–186.551), mostra que en el descens hi participen altres factors demogràfics i sociolingüístics. Val a dir que les pèrdues en l'ús del català se situen sobretot a Barcelona i l'àmbit Metropolità. A la resta de territoris s'hi detecta estabilitat o fins i tot increment en l'ús del català.

La reducció de l'ús del català que es produeix en cada cohort d'edat de manera proporcional té lloc en el primer quinquenni (2003-08), mentre que hi ha poques diferències en el segon quinquenni.

Per tal de detectar l'origen de la reducció interenquestal en l'ús del català, s'han analitzat de manera longitudinal una combinació de factors relacionats amb la llengua inicial, el lloc de naixement i l'edat. Les conclusions principals a què s'arriba són que:

- Les pèrdues principals en l'ús del català (valors absoluts) entre el 2003 i el 2013 es detecten entre catalanoparlants inicials (–158.965 «mesures de parlants de català a temps complet») i castellanoparlants nascuts a la resta de l'Estat (–103.813 PTC).

- En el cas dels catalanoparlants inicials, la meitat de les pèrdues es deuen a raons demogràfiques: les generacions que s'incorporen a l'enquesta des del 2003 tenen menys catalanoparlants que les que desapareixen.
- L'altra meitat de les pèrdues en l'ús absolut es deu a causes sociolingüístiques: d'una banda, les generacions que s'incorporen en les enquestes fan un ús percentual més baix de català que els més grans que desapareixen; de l'altra, les cohorts d'edat intermèdia han reduït una mica l'ús que fan del català durant la dècada.
- En el cas de la pèrdua d'ús dels castellanoparlants inicials nascuts a la resta de l'Estat, la major part és atribuïble a dinàmiques de caire sociolingüístic: tres quartes parts de la pèrdua van lligades a la reducció de l'ús del català en aquestes cohorts castellanoparlants d'edat intermèdia, segurament per canvis de comportament connectats amb l'edat més que no pas per desaparició física.
- Els canvis en la resta de grups són més petits i contribueixen poc als canvis detectats.
- Els castellanoparlants inicials autòctons utilitzen una mica més el català en termes absoluts, tot i que no gaire.
- Els castellanoparlants nascuts a l'estranger no utilitzen més el català en aquesta dècada.
- Els al·loglots inicials utilitzen molt poc el català, però el creixement del seu nombre global és tan gran que al final la suma dels usos que fan acaba sent rellevant.
- En el cas dels bilingües inicials, tampoc es produeixen variacions rellevants en l'aportació que fan en l'ús del català.

En l'origen d'aquesta pèrdua general en l'ús del català (–186.551 PTC) es poden observar tendències i causes diferenciades tant d'índole demogràfica com sociolingüística. En altres paraules, els canvis detectats es poden atribuir a factors de tipus demogràfic i a factors de tipus sociolingüístic:

- Un percentatge dels canvis en l'ús del català s'explica pels moviments naturals de població, essencialment per la mort de la població gran (nascuts l'any 1948 o abans) i la incorporació de gent jove (nascuts entre el 1989 i el 1998): la diferència en el volum de població de cada generació, per exemple, influeix poderosament en l'evolució dels usos lingüístics. En aquest sentit, les cohorts més joves tenen menys efectius que les mitjanes i menys catalanoparlants inicials que les més grans.
- Les migracions són un segon factor demogràfic que expliquen els canvis en els comportaments lingüístics. Els moviments migratoris afecten especialment les generacions nascudes entre el 1949 i el 1988. Aquests moviments poden ser, en el cas de població autòctona i l'establerta abans de l'enquesta del 2003, d'emigració; en el cas dels grups al·lòctons, es concreta en la immigració, la reemigració, etc. En el nostre cas, l'efecte migratori principal és el dels nascuts a l'estranger arribats a Catalunya durant la dècada 2003-2013.
- Una tercera manera d'explicar les diferències entre enquestes inclou les diferències demolingüístiques i sociolingüístiques intergeneracionals: cadascuna de les generacions que s'incorporen en l'enquesta tenen la seva pròpia

configuració sociolingüística fruit de diversos factors —composició segons la llengua inicial, procés de socialització primària, procés d'escolarització, etc.— que es tradueix en pautes de comportament lingüístic i nivells d'ús del català diferents dels de les altres. En aquest sentit, les generacions més joves tenen menys catalanoparlants inicials i menys índexs d'ús de català que no pas les més grans.

- Una quarta manera d'explicar les diferències d'ús del català entre enquestes és entendre els canvis sociolingüístics associats a l'edat i que experimenten els membres d'una mateixa generació en canviar el seu context vital quan es fan més grans, com ara entrar o sortir del mercat laboral, emancipar-se de la llar familiar, enviudar, etc. Per exemple, les generacions castellanoparlants de més edat semblen haver reculat en l'ús del català per canvis en la seva vida quotidiana, potser per la jubilació.

Capítol 8
Normes d'ús en converses bilingües i percepcions i preferències lingüístiques

Vanessa Bretxa i Josep Ubalde (CUSC. Universitat de Barcelona)

8.1. Introducció

L'objectiu principal d'aquest capítol és estudiar la freqüència en què s'inicien converses en català, les normes d'ús en converses bilingües i les percepcions i preferències lingüístiques de la població de Catalunya. Dividirem aquest capítol en dues parts. En la primera estudiarem les pautes d'ús lingüístic quan s'inicien converses en català i en converses bilingües. Volem conèixer què fa la població que s'adreça a algú en català i li contesten en castellà, així com la població que s'adreça a algú en castellà i li contesten en català en una interacció. I en la segona part estudiarem les percepcions i les preferències de la població de Catalunya. En primer lloc, veurem quina opinió es té sobre la unitat de la llengua catalana. Tot seguit, analitzarem les percepcions sobre la situació del català en l'actualitat, sobre l'evolució de l'ús del català durant els darrers anys i sobre el pronòstic en l'ús per als pròxims anys. Per acabar, analitzarem quina és la llengua que als catalans els agradaria parlar en un futur.

8.2. Les converses bilingües

En aquesta primera part del capítol ens centrarem en la freqüència en què s'inicien converses en català i en les normes d'ús declarades en una interacció bilingüe, tenint en compte la llengua en què es comença la conversa i la llengua de resposta. Com reaccionen els individus davant una resposta en una llengua diferent de la que ells han utilitzat inicialment? Concretament, les preguntes que analitzarem són: «Si s'adreça a algú en català i li respon en castellà, què fa?», i a l'inrevés, «Si s'adreça a algú en castellà i li respon en català, què fa?». Partim de la base que el comportament lingüístic dels individus és rutinari i organitzat. D'una banda, entenem que la parla, com moltes de les accions humanes quotidianes, està dirigida des de la subconsciència a partir de l'experiència que es va acumulant al llarg del procés de socialització de l'individu. De l'altra, s'ha de tenir en compte que, en siguem o no conscients, les interaccions humanes no són caòtiques sinó que són estructurades, organitzades i força sovint previsibles. D'aquesta manera, doncs, les pautes o normes socials fan possible la convivència

i la interpretació comunicativa dels éssers humans (Bastardas, 1996). Així doncs, el comportament lingüístic és fàcilment convertit en rutina, en norma i en expectativa.

Abans d'endinsar-nos a conèixer la relació entre les normes lingüístiques en converses bilingües i la freqüència en què s'inicien converses en català, cal fer un pas previ, ja que no es pot esperar que una persona s'adreci al seu interlocutor en català si no té la competència lingüística adequada. Així doncs, el primer pas és avaluar les competències lingüístiques dels informants. Observem que el 19,6 % de la població de Catalunya de 15 anys o més (concretament, 1.226.632 persones) considera que no sap parlar català. Per tant, en aquesta part del capítol hi hem ubicat les persones que no saben parlar en una categoria a banda per evidenciar aquest fet i acostar-nos més clarament a la realitat sociolingüística de Catalunya. No s'ha fet el mateix en el cas del castellà perquè el 99,7 % de la població diu que el sap parlar, és a dir, tota la població el pot utilitzar.

8.2.1. Inici de converses en català

La primera pregunta que tractarem en aquest apartat fa referència a la freqüència en què s'inicien converses en català. Segons les dades de l'EULP 2013, un 25,3 % de la població de Catalunya diu que sempre inicia les converses en català, un 26,5 % diu que ho fa molt sovint, un 17,8 % declara que poques vegades i un 30,4 % diu que mai comença una conversa en català, ja sigui perquè no és competent en català o bé perquè no vol (vegeu la Taula 8.1). Dit en poques paraules, el 51,8 %, que representa al voltant de tres milions de persones, diu que inicia sempre o molt sovint converses en català, el 17,8 %, un milió de persones, diu que inicia poques vegades una conversa en català, i un 30,4 %, 1,8 milions de persones, diu que mai inicia una conversa en català.

Taula 8.1. Freqüència amb què s'inicien les converses en català. 2013

	Valors absoluts	Percentatge
Sempre	1.541.771	25,3 %
Molt sovint	1.611.903	26,5 %
Poques vegades	1.086.941	17,8 %
Mai	1.018.011	11,3 %
No sap parlar català	833.180	19,1 %
Total	**6.091.806**	**100 %**

L'origen geogràfic familiar és la variable sociodemogràfica que més explica la probabilitat que una persona iniciï una conversa en català o no (vegeu el gràfic 8.1). El 88,9 % dels informants que tant ells com els seus progenitors han nascut en territoris de parla catalana (TPC) diuen que inicien sempre o molt sovint converses en català. A l'altre extrem, hi trobem els informants nascuts a la resta de l'Estat espanyol i a l'estranger, dels quals només el 18,9 % i el 18,3 %, respectivament, diuen que inicien converses en català. Entre els subjectes nats als TPC, hi ha diferències segons l'origen dels progenitors, és a dir, com més arrelament familiar més probabilitat d'iniciar una conversa en català. Així, diuen que inicien converses en català: el 88,9% de les perso-

nes que provenen d'una família nascuda als TPC, el 68,4 % de les que provenen d'una família mixta i el 48 % de les que tenen els pares nats fora.

Gràfic 8.1. Freqüència amb què s'inicien converses en català segons l'origen geogràfic familiar. 2013

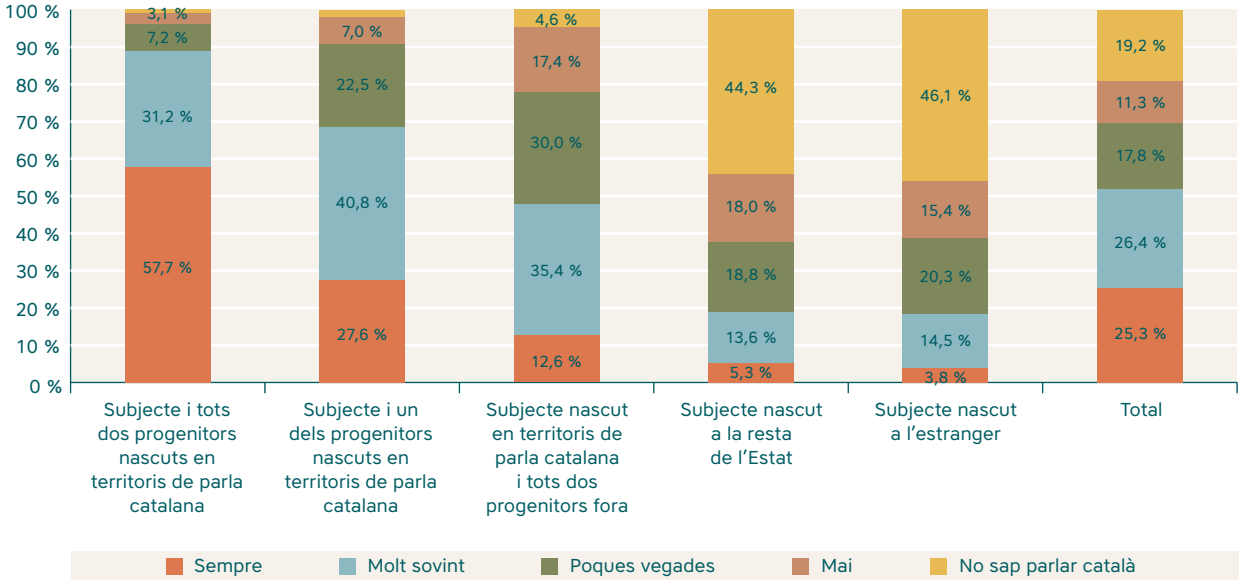

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

La freqüència en què s'inicien converses en català està lligada també a l'àmbit territorial. Si agafem de mitjana el que passa a Catalunya, es poden identificar tres grans grups territorials: el primer grup engloba els àmbits en què una gran majoria de població (entre un 70 % i un 80 %) declara que sempre o molt sovint inicia converses en català, aquests àmbits són: les Terres de l'Ebre, les Comarques Centrals, l'àmbit de Ponent, l'Alt Pirineu i l'Aran, i finalment les Comarques Gironines. Un segon grup agrupa els territoris que tenen uns percentatges similars als de Catalunya en el seu conjunt, és a dir, que entorn d'un 50-55 % de la població inicia converses sempre o molt sovint en català. En aquest cas, estem parlant del Camp de Tarragona, el Penedès i Barcelona ciutat. Finalment, el tercer grup només inclou un àmbit territorial: la resta de l'àmbit Metropolità, ja que el percentatge de persones que inicien sempre o molt sovint converses en català baixa fins al 39 %, 12,7 punts percentuals per sota de la mitjana de Catalunya.

Finalment, la variable lingüística que més ens ajuda a entendre la freqüència en què es comencen converses en català és la variable construïda a partir dels usos lingüístics interpersonals (dins i fora la llar). Aquest encreuament ens demostra que la freqüència en què s'inicien converses en català és un clar reflex dels usos lingüístics interpersonals (vegeu el gràfic 8.2.). En aquest cas, podem dibuixar dues pautes generals en els sis grups lingüístics: els que sempre o molt sovint inicien converses en català (catalanoparlants i alternadors) i els que poques vegades o mai inicien converses en català (castellanoparlants i al·loglots).

Gràfic 8.2. Freqüència amb què s'inicien converses en català segons els grups lingüístics. 2013

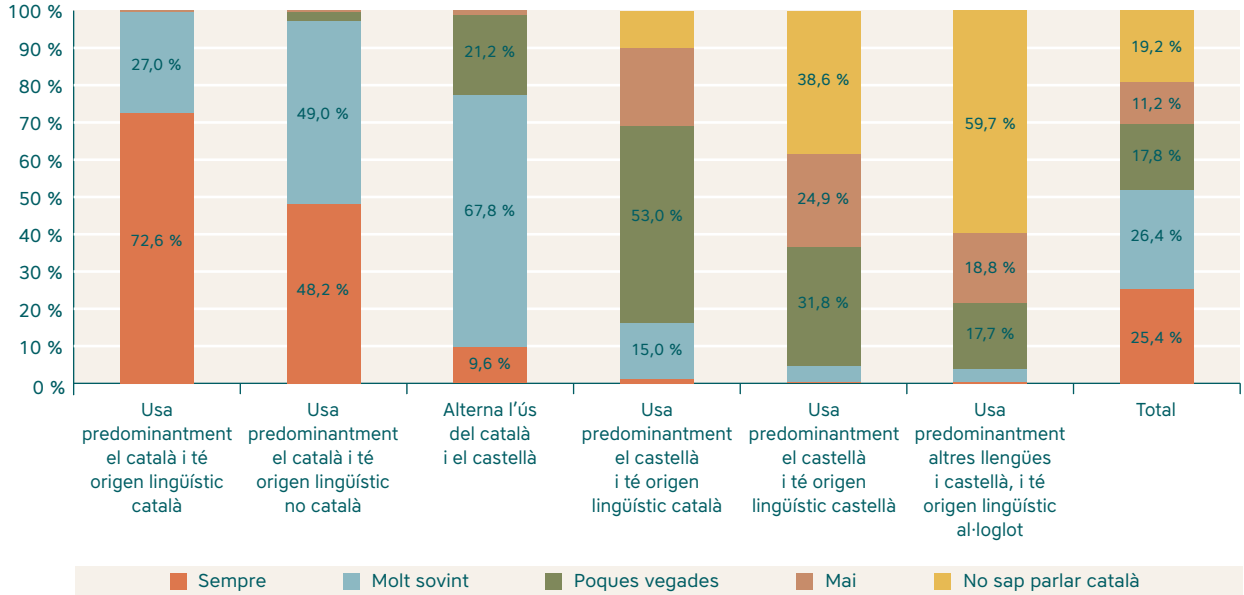

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Tots els ciutadans catalanoparlants d'origen lingüístic català diuen que inicien sempre o molt sovint converses en català (99,6 %, 1.600.000 habitants). Els catalanoparlants d'origen lingüístic no català també tenen un comportament molt semblant al grup anterior, però en aquest cas aproximadament el 50 % diu que inicia les converses sempre en català i l'altre 50 % diu que ho fa molt sovint. A l'entorn del 80 % del grup dels alternadors diu que inicia molt sovint converses en català i només un 20 % diu que ho fa poques vegades. Els castellanoparlants d'origen lingüístic català diuen que comencen poques converses en català (53 %). Finalment, els dos últims grups (castellanoparlants d'origen lingüístic castellà i al·loglots no usuaris del català) són els que menys sovint inicien converses en català (5 %). Ara bé, els comportaments són diferents: el 60 % dels al·loglots no inicien converses en català perquè no coneixen la llengua, i els castellanoparlants no ho fan perquè no volen.

8.2.2. Normes d'ús lingüístic en converses bilingües

Ara entrem a analitzar les preguntes referides a les normes d'ús lingüístic en converses bilingües. La primera pregunta fa referència a les interaccions bilingües en el cas hipotètic que l'enquestat iniciï una conversa en català i l'interlocutor respongui en castellà. Un 58,2 % (3.500.000 de persones) diu que continuarà la conversa en castellà, és a dir, canviarà a la llengua de l'interlocutor. Un 12,3 % (750.000 persones) diu que no canviarà al castellà, sinó que seguirà parlant en català o demanarà si li pot parlar en català.[33] I, finalment, un 29,5 %, que representa 1,8 milions de persones, declara que no sap parlar català o bé que mai s'adreça a ningú en català, per la qual cosa queden

[33] La categoria de resposta «Interromp la conversa quan li contesten en castellà», no significativa (0,1 %), s'ha inclòs en el grup que diu que segueix parlant en català o demana si li poden parlar en català.

descartats en aquesta situació hipotètica perquè mai començarien una conversa en català (vegeu el gràfic 8.3).

Gràfic 8.3. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en català i li responen en castellà. 2013

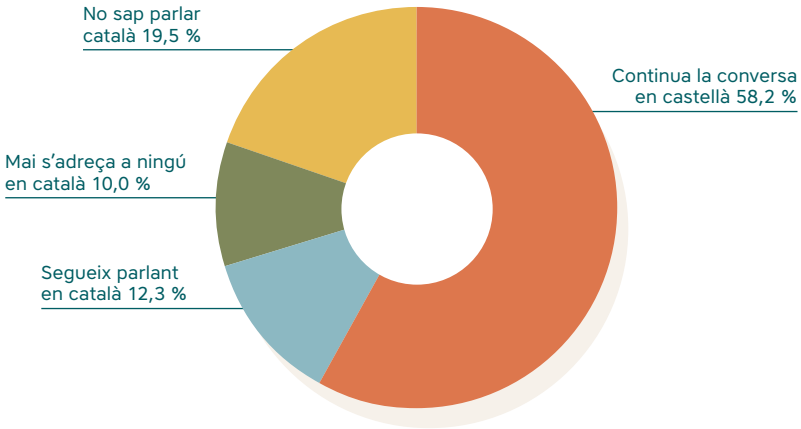

La segona pregunta que s'ha analitzat és la situació contrària a l'anterior. En el cas hipotètic d'iniciar una conversa en castellà i que l'interlocutor respongui en català, quina norma se seguirà? Hi ha un 61,7 % (3.800.000 persones) que diu que seguirà la conversa en català, és a dir, s'adaptarà a la llengua de resposta de l'interlocutor. Un 6,7 %, que representa 420.000 persones, diu que mai comença una conversa en castellà. D'altra banda, un 12,3 % —a l'entorn de 755.000 persones— declara que no canviarà al català, sinó que seguirà parlant en castellà o bé demanarà si li poden parlar en castellà.[34] I, finalment, un 19,5 % (1.200.000 persones) diu que no sap parlar català, és a dir, que s'han de descartar d'aquesta situació hipotètica perquè no poden canviar al català (vegeu el gràfic 8.4).

Gràfic 8.4. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en castellà i li responen en català. 2013

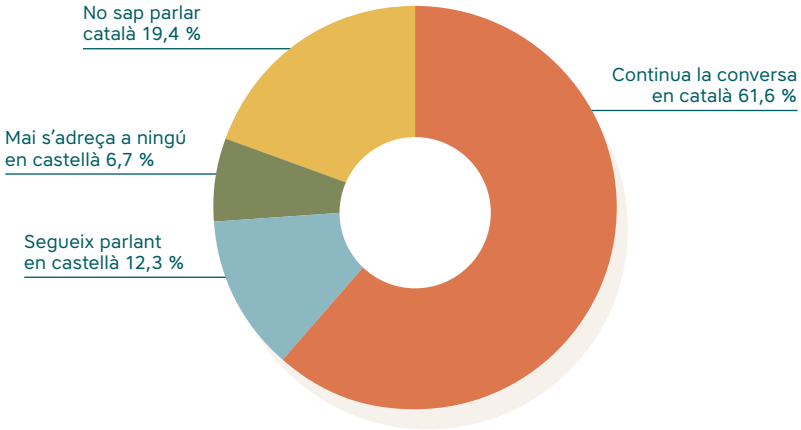

[34] Tal com s'ha fet anteriorment, el percentatge de persones que diu que interromp la conversa quan se li contesta en català (0,2 %) s'ha incorporat al grup dels que segueixen parlant en castellà o demanen si li poden parlar en castellà.

Si ara s'analitzen les pautes en una interacció bilingüe a partir de diverses variables sociodemogràfiques i sociolingüístiques, observem que una de les variables clau per entendre les pautes en les converses bilingües és l'origen geogràfic familiar. En aquest cas es poden diferenciar dos gran grups de ciutadans: els autòctons, entesos com els que han nascut als territoris de parla catalana (amb progenitors o sense) i els al·lòctons, és a dir, les persones nascudes fora (a la resta de l'Estat espanyol o bé a l'estranger) (vegeu el gràfic 8.5 i gràfic 8.6). La majoria dels autòctons s'adapten lingüísticament al seu interlocutor, tant en català com en castellà (entre un 70-85 %). Dins els autòctons, però, hi ha certes diferències: els subjectes nats a Catalunya amb els dos progenitors són els que més mantenen el català (27 %) i també els que més declaren que mai s'adrecen a ningú en castellà (16 %). Pel que fa als al·lòctons (nats a la resta de l'Estat i a l'estranger), tenen unes pautes molts semblants. Aquests dos grups són els que menys utilitzen el català (a l'entorn del 60 %), ja sigui per falta de coneixement o voluntat. Així mateix, també són el col·lectiu que menys s'adapta a la llengua del seu interlocutor.

Gràfic 8.5. Normes d'ús lingüístic de la població que inicia una conversa en català i li responen en castellà segons l'origen geogràfic familiar. 2013

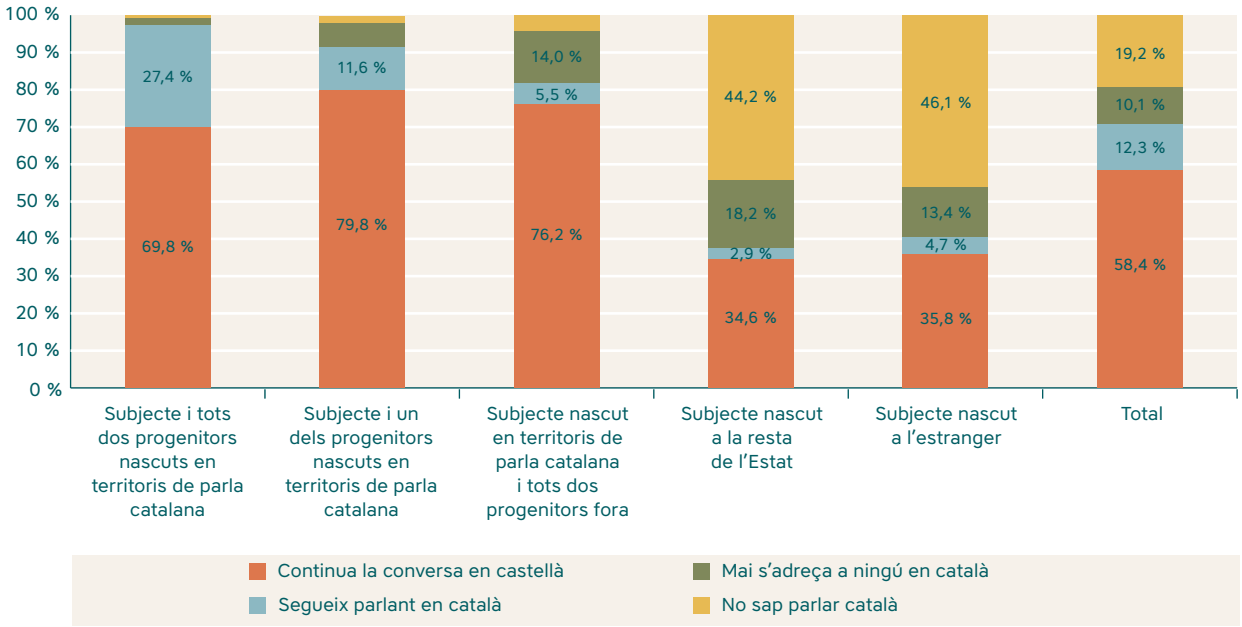

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Gràfic 8.6. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en castellà i li responen en català segons l'origen geogràfic familiar. 2013

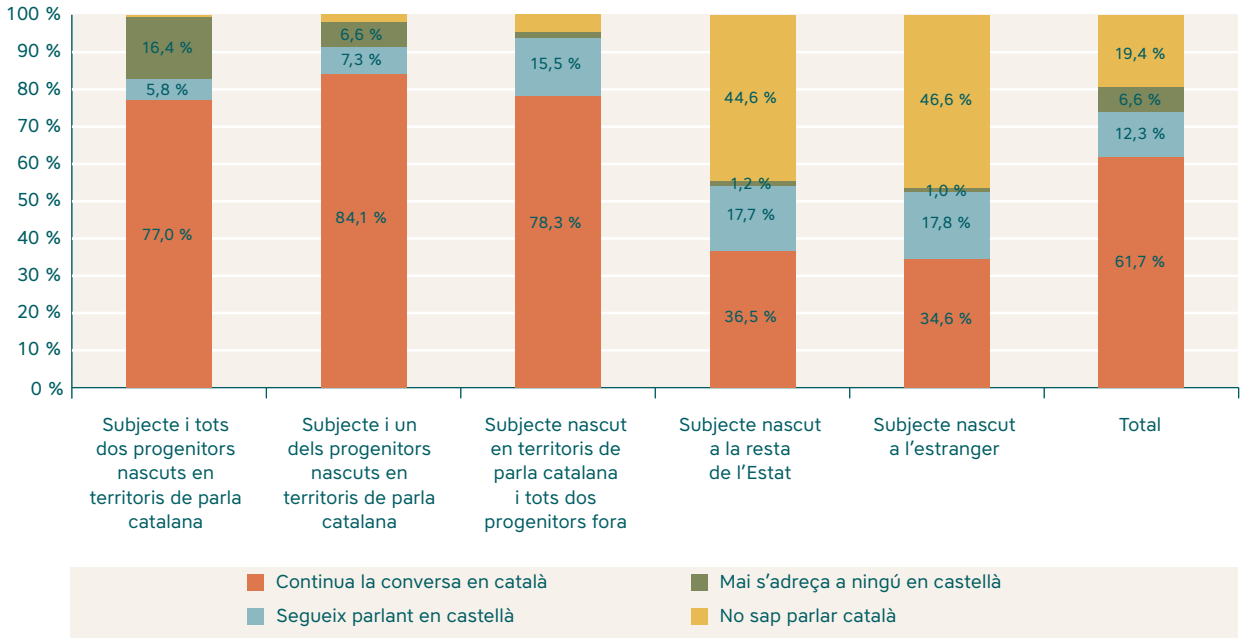

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Comprovem que també hi ha una relació clara entre el nivell d'estudis dels enquestats i les normes d'ús en converses bilingües. Bàsicament, la població amb més estudis és la que més s'adapta lingüísticament a l'interlocutor, tant en català com en castellà. Un 67 % de la població que té estudis universitaris s'adapta al castellà en una interacció bilingüe i un 74 % s'adapta al català. D'altra banda, la població amb menys estudis està clarament més allunyada del català, ja sigui perquè no té competència, perquè no la utilitza mai, o bé perquè no convergeix al català (vegeu la taula 8.2 i la taula 8.3).

Taula 8.2. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en català i li responen en castellà segons el nivell d'estudis. 2013

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis universitaris	Total
Continua la conversa en castellà	21,5 %	50,2 %	65,9 %	67,1 %	**58,6 %**
Segueix parlant en català	6,0 %	10,3 %	11,9 %	17,3 %	**12,3 %**
Mai s'adreça a ningú en català	14,4 %	13,8 %	8,8 %	6,2 %	**10,0 %**
No sap parlar català	58,2 %	25,6 %	13,4 %	9,4 %	**19,1 %**

Taula 8.3. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en castellà i li responen en català segons el nivell d'estudis. 2013

	Sense estudis	Estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis universitaris	Total
Continua la conversa en català	22,4 %	52,9 %	68,0 %	73,8 %	**61,8 %**
Segueix parlant en castellà	14,7 %	13,8 %	12,4 %	9,1 %	**12,2 %**
Mai s'adreça a ningú en castellà	4,5 %	7,3 %	5,9 %	7,9 %	**6,6 %**
No sap parlar català	58,5 %	26,0 %	13,7 %	9,2 %	**19,4 %**

Finalment, la variable sociolingüística que millor explica les normes d'ús lingüístic en converses bilingües són els grups sociolingüístics, una variable construïda a partir dels usos orals interpersonals en diferents situacions (gràfic 8.7 i gràfic 8.8). Els catalanoparlants (d'origen o no) diuen que s'adapten majoritàriament al seu interlocutor, tant si inicien la conversa en català com en castellà, ara bé, hi ha diferències entre els dos grups: els catalanoparlants d'origen lingüístic català són els que menys usen el castellà (21 %) i els més mantenidors del català (33 %). Els alternadors són el grup lingüístic que més convergeix a la llengua del seu interlocutor tant si li parla català com castellà (a l'entorn d'un 94 %). Els castellanoparlants són molt diferents internament segons l'origen lingüístic. Els castellanoparlants d'origen lingüístic català diuen que s'adapten majoritàriament a l'interlocutor en les dues llengües (a l'entorn del 65 %), i un 30 % aproximadament diu que no és usuari de català. D'altra banda, els castellanoparlants d'origen lingüístic castellà tenen uns comportaments més semblants als al·loglots, a l'entorn del 60 % diu que no utilitza mai el català, ja sigui perquè no el sap parlar o bé perquè no vol, la resta diu que convergeix al seu interlocutor. Finalment, el darrer grup és el dels al·loglots, en què trobem que el 80 % no són usuaris de català (perquè no el saben parlar, perquè encara que el sàpiguen parlar mai comencen una conversa en català o perquè mantenen el castellà en una interacció bilingüe), i només el 20 % diu que convergeix al seu interlocutor.

Gràfic 8.7. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en català i li responen en castellà segons els usos lingüístics. 2013

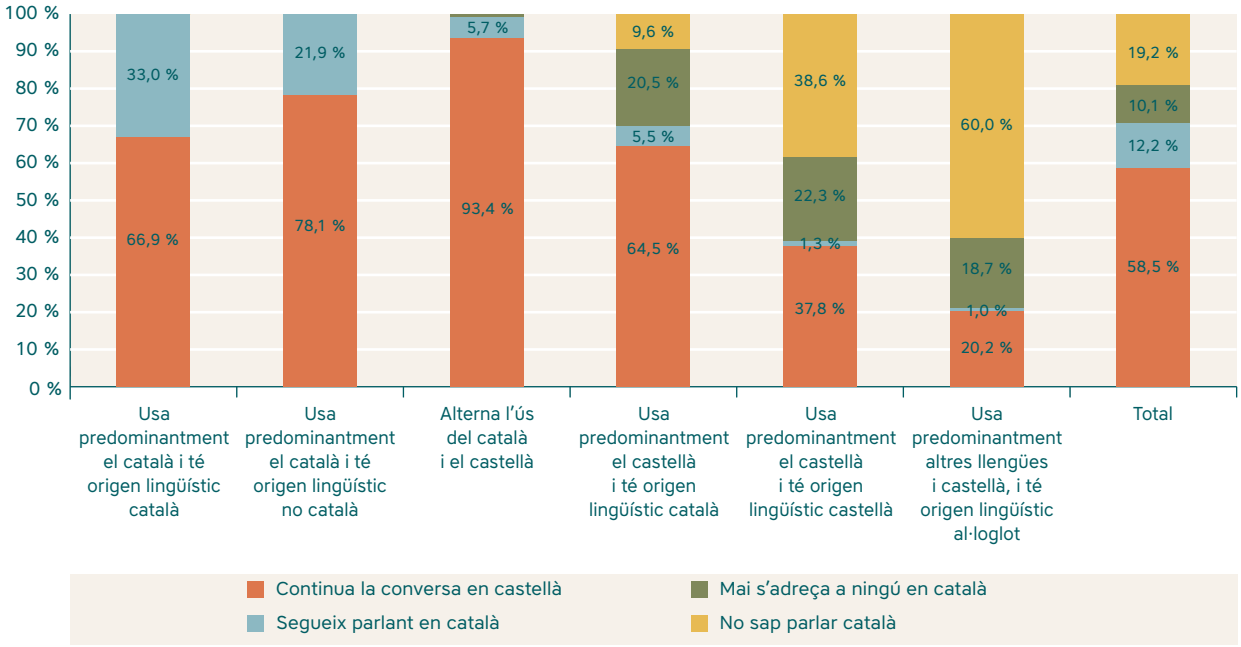

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Gràfic 8.8. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en castellà i li responen en català segons els usos lingüístics. 2013

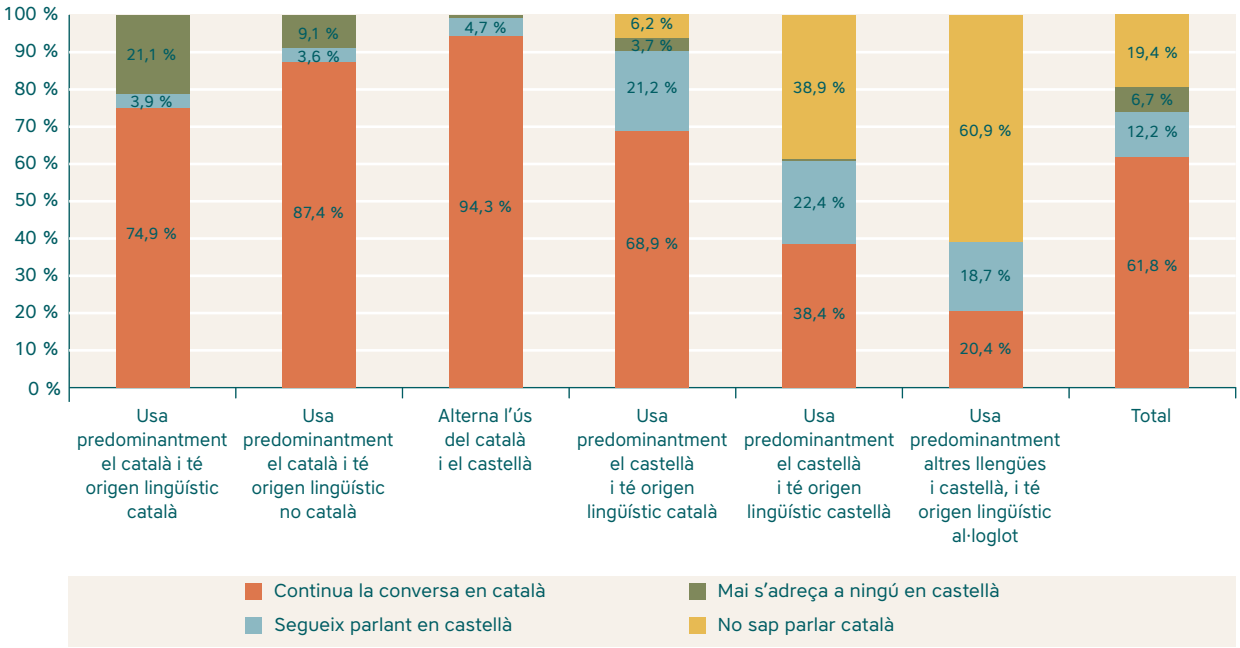

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Mirant les dades des d'una perspectiva diacrònica, en els últims deu anys no hi ha hagut grans canvis en les normes lingüístiques en interaccions bilingües. En aquest apartat, per tal de ser coherents amb l'anàlisi que s'ha fet en edicions anteriors de l'EULP, només es tenen en compte les persones que saben parlar català. De les tres onades de l'enquesta, les dades del 2008 difereixen força de la resta. Podem parlar de tres tendències generals. La primera és una tendència a convergir lingüísticament amb l'interlocutor tant en català com en castellà, però especialment en el cas del castellà sembla que hi ha una tendència creixent important (10 punts percentuals). En segon lloc, seguint la mateixa dinàmica, hi ha una reducció de les persones que diuen que no convergeixen, és a dir, que mantenen la seva llengua tant en castellà (–6,1 punts) com en català (–9,7 punts). Finalment, es detecta una tendència creixent de persones que diuen que mai s'adrecen a ningú en català (augment de 5,9 punts percentuals). En poques paraules, hi ha un clar acostament a la convergència i adaptació a l'interlocutor en converses bilingües, tot i que apareix un grup d'usuaris que s'allunya del català.

Taula 8.4. Evolució de les normes d'ús lingüístic en converses bilingües de les persones que saben parlar català. 2003-2013

	2003	2008	2013	Dif. 2003-2013
Si s'adreça a algú en català i li respon en castellà, què fa?				
Continua la conversa en castellà	72,0 %	76,8 %	72,3 %	0,3
Segueix parlant català	21,9 %	16,8 %	15,8 %	–6,1
Mai s'adreça a ningú en català	6,0 %	6,4 %	11,9 %	5,9
Si s'adreça a algú en castellà i li respon en català, què fa?				
Continua la conversa en català	66,6 %	81,6 %	76,6 %	10,0
Segueix parlant castellà	24,2 %	11,4 %	14,5 %	–9,7
Mai s'adreça a ningú en castellà	9,2 %	6,9 %	8,8 %	–0,4

Base: persones que saben parlar català.

8.3. Les percepcions i preferències lingüístiques

En aquest segon apartat del capítol, es tracten dues qüestions també rellevants per a la comprensió de la situació sociolingüística de Catalunya: les percepcions i preferències lingüístiques de la població.

En aquest sentit, s'examina la percepció sobre la unitat de la llengua i la visió sobre l'ús actual del català i de la seva tendència. L'estudi d'aquestes dues qüestions ens apropa a les percepcions que els catalans tenen sobre el català, les quals poden tenir efectes importants sobre els usos, les actituds i els comportaments lingüístics dels individus. Una visió d'unitat i d'ús ampli pot fer que les persones més distanciades del català s'hi sentin atretes i entre les que hi estan més vinculades la mantinguin, i a la inversa si les percepcions són negatives. Així mateix, una visió negativa entre els grups lingüístics més afins al català pot afavorir la mobilització i l'activisme a favor de la llengua. Aquests són plantejaments hipotètics, però que posen de manifest la

rellevància de les percepcions lingüístiques de la població. De la percepció de la situació d'una llengua se n'ha anomenat «vitalitat etnolingüística subjectiva». Diversos estudis han posat de manifest que en contextos de contacte entre grups lingüístics s'estableixen importants vincles entre les percepcions sobre la vitalitat d'una llengua i els usos i les actituds lingüístiques dels individus. Així doncs, en els dos primers subapartats del capítol s'analitza aquesta qüestió. Concretament, es presenten les percepcions que tenen els catalans, s'especifiquen els factors amb què es vinculen i també se n'examina la influència sobre les preferències lingüístiques de la gent.

Posteriorment, s'analitzen en detall les llengües que volen parlar els ciutadans de Catalunya en un futur. També es tracta d'una qüestió important per dos motius: perquè ens mostra quines són les preferències lingüístiques de la població i, sobretot, perquè ens permet preveure quin pot ser el panorama sociolingüístic a Catalunya en un futur més o menys proper. Es farà una descripció dels percentatges segons variables de tipus geogràfic i sociolingüístic.

8.3.1. Percepció sobre la unitat de la llengua

En aquest apartat s'analitzarà la percepció que tenen els catalans sobre la unitat de la llengua. Concretament, es va preguntar als enquestats pel grau d'acord amb la frase «La parla de les Illes Balears, de la Comunitat Valenciana, d'Andorra i de Catalunya són maneres diferents de parlar la mateixa llengua». Una àmplia majoria de la població (concretament el 73,2 %, que representen més de quatre milions i mig de persones) està totalment o més aviat d'acord amb aquesta afirmació. Per a un percentatge considerable de persones (17 %) resulta una qüestió indiferent o bé no manifesta la seva opinió. I, finalment, un percentatge força més baix (en concret, el 10 %, que són unes 600.000 persones) està totalment o més aviat en desacord que els parlars d'aquestes regions siguin la mateixa llengua.

Aquesta distribució varia en certa manera quan es mira en relació amb els àmbits territorials. Són els habitants de les Comarques Centrals, de les Terres de l'Ebre i de l'Alt Pirineu i l'Aran els que estan més d'acord amb la unitat de la llengua. En canvi, els habitants del Penedès, Ponent i, sobretot, l'àmbit Metropolità són els que hi estan més en desacord. En aquests dos últims àmbits també és on hi ha els percentatges més alts d'indiferents o sense opinió.

Pel que fa als grups sociolingüístics, hi trobem clares diferències. Són els predominantment catalanoparlants (ja sigui d'origen o no) els que presenten més acord respecte a la qüestió (90,1 % i 87,7 % respectivament). Els segueixen de prop pel que fa a aquesta mateixa consideració els alternadors. I són els castellanoparlants i els al·loglots els que presenten un percentatge més baix d'acord. Els usuaris predominantment de castellà amb origen lingüístic català són els que estan més en desacord (20,8 %) i els segueixen la resta de castellanoparlants. Finalment, entre els usuaris d'altres llengües destaquen, sobretot, la indiferència i l'absència d'opinió (43,5 %).

Gràfic 8.9. Percepció sobre la unitat de la llengua segons els grups sociolingüístics. 2013

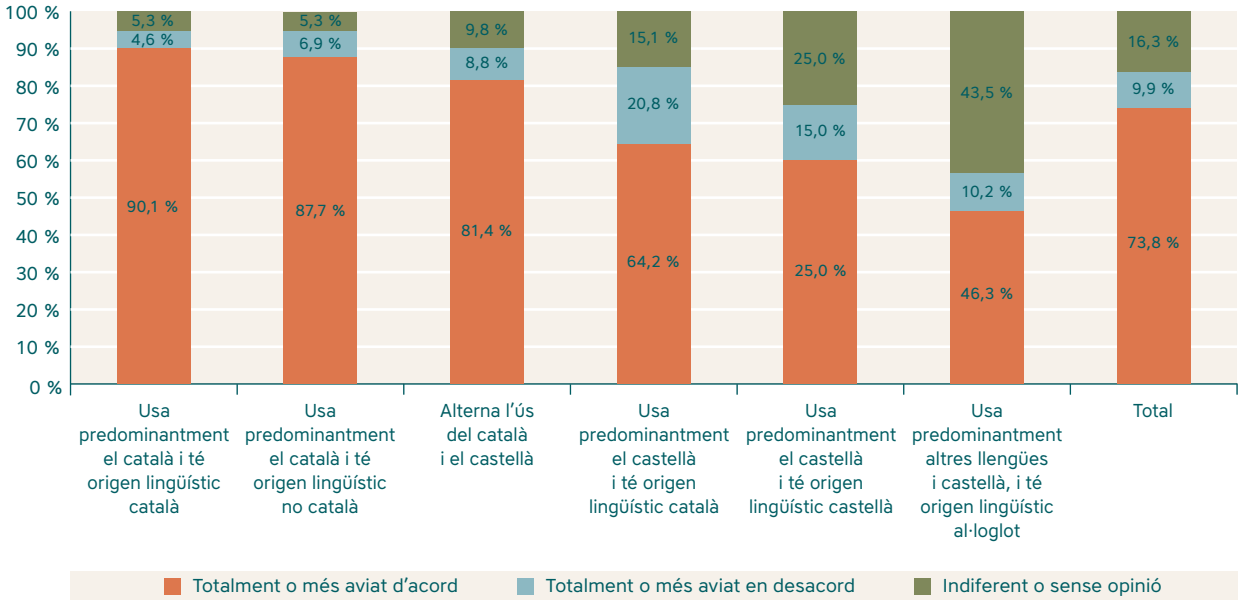

També hi ha una relació important entre l'opinió dels enquestats sobre la qüestió plantejada i l'origen geogràfic familiar. Mentre que la gran majoria d'aquells amb pares nascuts als territoris de parla catalana estan totalment o més aviat d'acord que es tracta d'una mateixa llengua (més del 80 %), les persones nascudes a la resta de l'Estat espanyol i a d'altres països presenten uns percentatges d'acord més moderats. En el cas dels nascuts als territoris de parla catalana, però amb progenitors nats fora, és destacable el percentatge de desacord que manifesten amb la idea d'unitat lingüística (13,7 %). Finalment, cal dir que entre els nascuts a l'estranger hi trobem una gran indiferència o absència d'opinió vers aquest tema (33,8 %).

Gràfic 8.10. Percepció sobre la unitat de la llengua segons l'origen geogràfic familiar. 2013

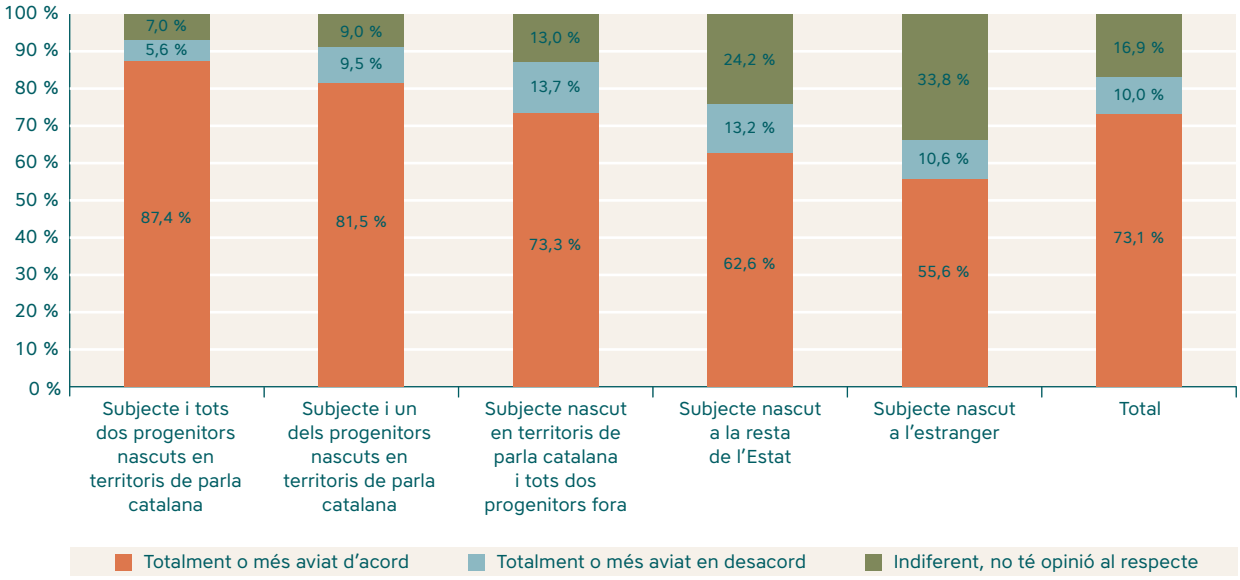

Quins efectes poden tenir aquestes percepcions sobre una qüestió tan rellevant com és la llengua d'identificació? A continuació s'examina el vincle entre la llengua inicial i la llengua d'identificació segons la percepció d'unitat lingüística. En el gràfic que segueix, les percepcions actuen com a variable independent, per això s'han ubicat en l'eix horitzontal de categories. Es pot veure que els que estan d'acord amb la idea de la unitat de la llengua catalana són els que tenen uns percentatges més alts de manteniment i d'adopció del català (35,6 % i 44,8 %), així com els que presenten un percentatge més baix de manteniment d'altres llengües en comparació als que estan en contra i als indiferents o sense opinió.

Gràfic 8.11. Llengua inicial vs. llengua d'identificació segons la percepció d'unitat de la llengua. 2013

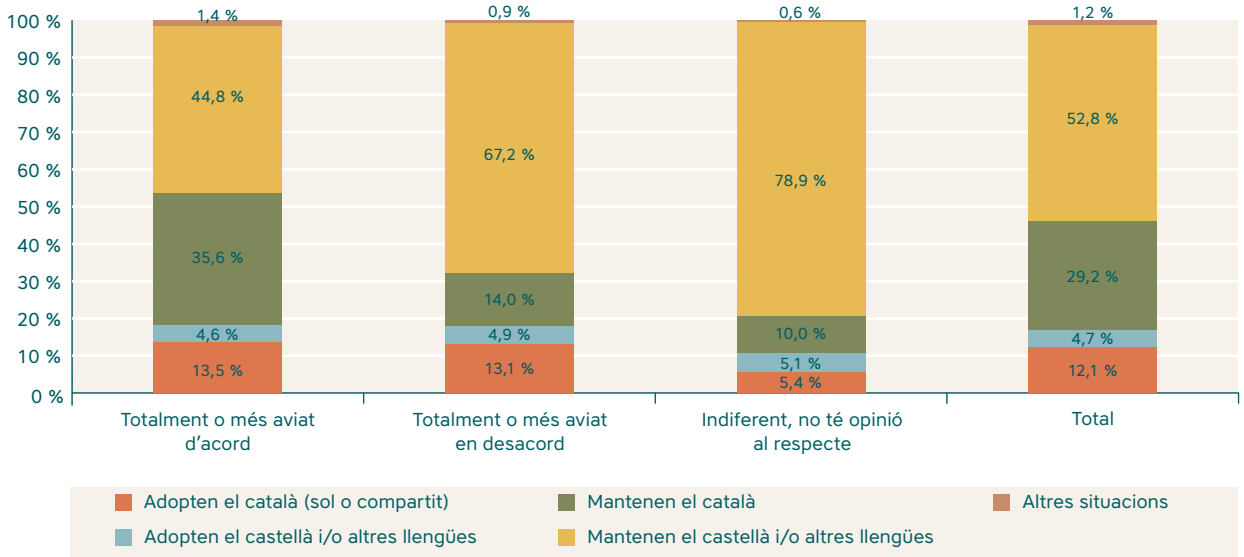

Si es miren els canvis que s'han produït des del 2003 fins al 2013 en les percepcions sobre la unitat de la llengua, s'aprecia una davallada important en el grau d'acord, passant d'un 84,5 % a un 73,2 %. En canvi, l'opinió de desacord vers aquesta qüestió es manté més o menys constant durant els deu anys, tot i que amb un lleuger repunt al final del període. És en el percentatge d'indiferència on hi ha hagut un augment rellevant, passant del 6,5 % al 16,9 % durant aquest decenni. En el primer lustre es van incrementar els indiferents o sense opinió 12,6 punts percentuals (sobrepassant el percentatge de desacord). I en els darrers cinc anys el volum d'indiferents s'ha reduït lleugerament fins a situar-se en el 16 %.

Gràfic 8.12. Canvis en l'opinió sobre la unitat de la llengua. 2003-2013

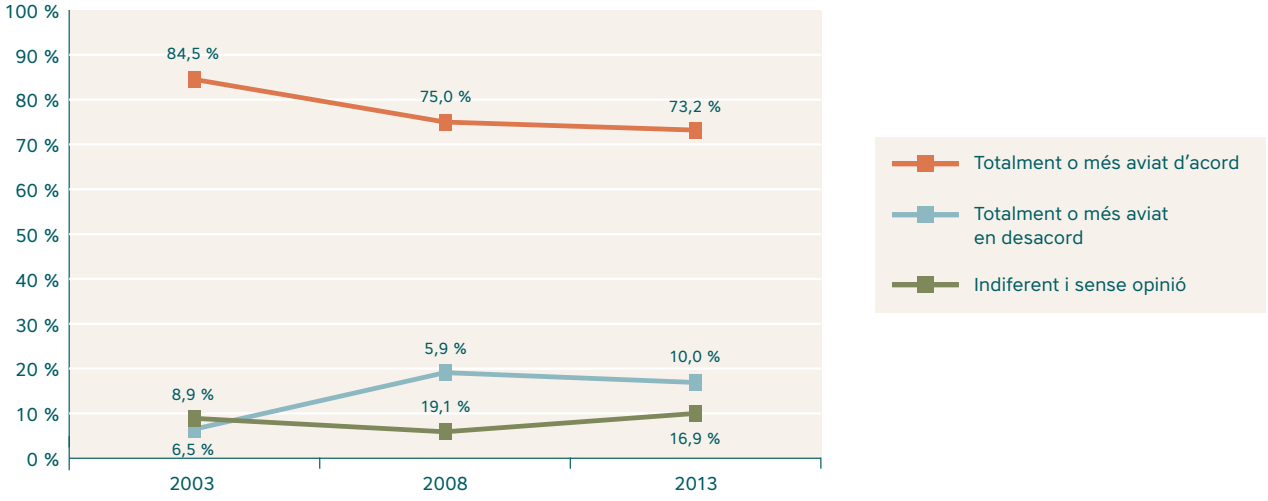

8.3.2. Perspectives sobre el passat, el present i el futur del català

8.3.2.1. Percepció de l'ús actual del català

Una altra de les qüestions que es vol conèixer sobre la població de Catalunya és la percepció que té de l'ús que es fa actualment del català. Una gran majoria de persones considera que s'utilitza molt o bastant (en concret, el 59,5 % de la població, és a dir, més de tres milions i mig de persones). Hi ha un 23,4 % que considera que se'n fa un ús normal (implica gairebé un milió i mig de persones). I, finalment, un percentatge comparativament més baix de gent considera que s'utilitza poc o gens (un 13,3 %, que són unes 200.000 persones). El 3,9 % restant de la gent no manifesta cap opinió vers aquesta qüestió. En general, doncs, es pot dir que hi ha una àmplia percepció d'un ús important de la llengua catalana.

Aquesta distribució de percentatges varia en certa manera quan es mira en relació amb els diferents àmbits territorials (gràfic 8.13). S'observa una correspondència entre la percepció de la gent i la proporció de catalanoparlants inicials que hi ha al territori al qual pertanyen. Així, a les zones de les Terres de l'Ebre, l'àmbit de Ponent i l'Alt Pirineu, on hi ha un volum més important de parlants amb llengua inicial catalana (vegeu el capítol 3), la percepció sobre l'ús actual de la llengua és més elevada. En canvi, a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i al Penedès, amb percentatges més baixos de catalanoparlants, es té una percepció més baixa sobre la utilització del català.

Gràfic 8.13. Percepció sobre l'ús actual del català segons l'àmbit territorial. 2013

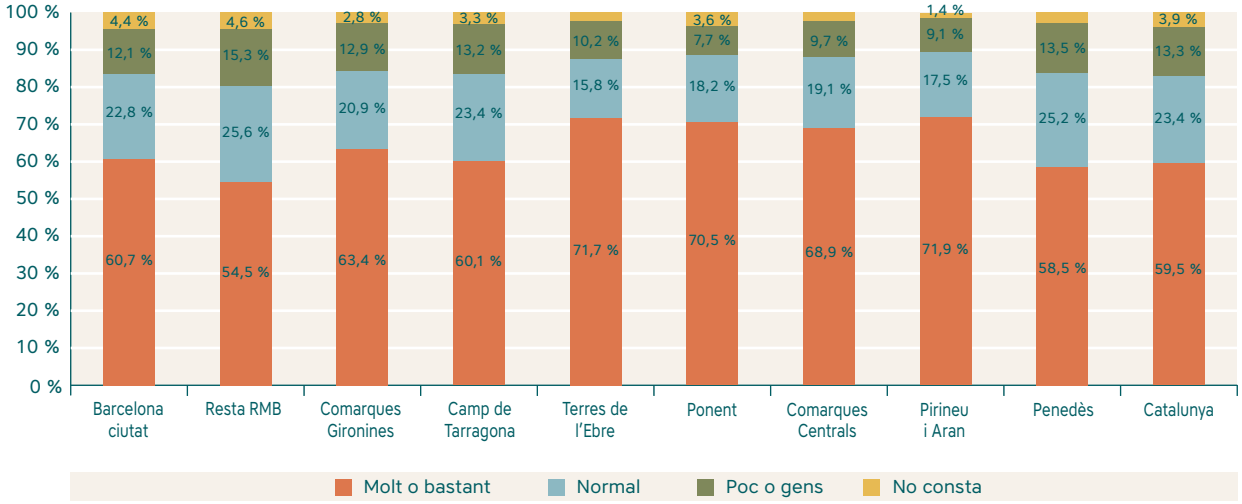

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Si s'observen les percepcions de la gent sobre l'ús del català segons els diferents grups sociolingüístics (gràfic 8.14), apareixen diferències considerables. Són els catalanoparlants d'origen lingüístic no català els que perceben més ús de la llengua (73,3 %) i els segueixen els catalanoparlants que tenen el català com a llengua inicial. D'altra banda, els castellanoparlants són els que presenten un percentatge més baix, especialment els d'origen lingüístic català (només un 40,7 % s'ubica en aquesta categoria). Aquest grup destaca per la percepció de poc ús o gens del català en l'actualitat, que arriba al 20,4 %, així com de no-resposta, que és de gairebé un 15 %.

Gràfic 8.14. Percepció sobre l'ús actual del català segons els grups sociolingüístics. 2013

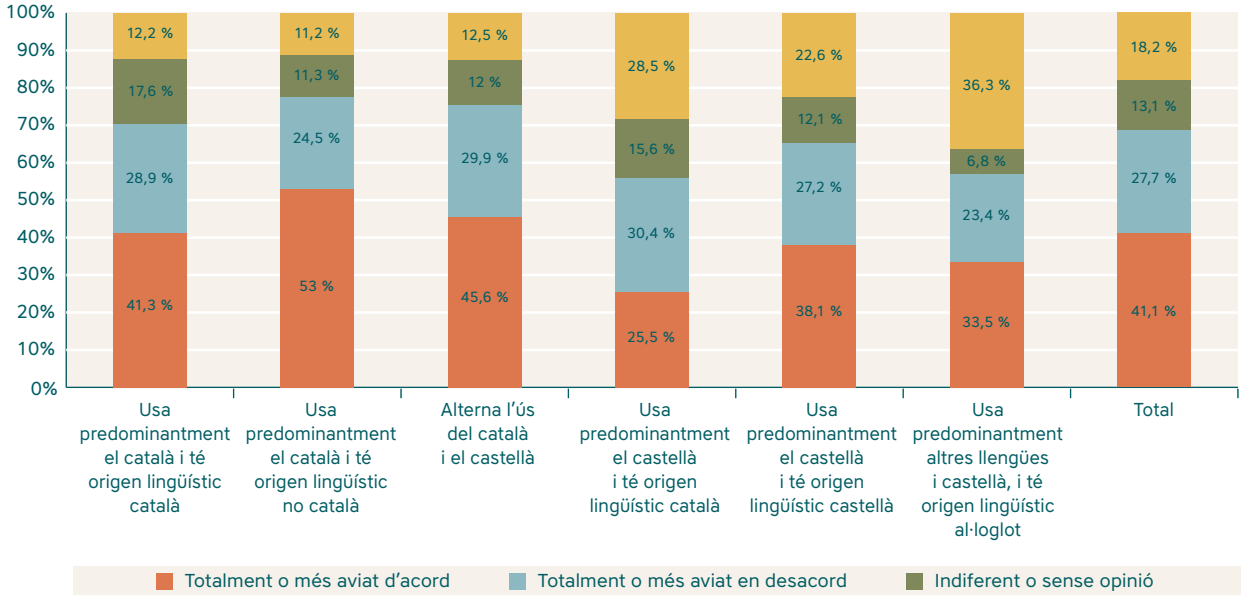

Finalment, es troben també certes diferències segons el lloc de naixement. De manera resumida, es pot dir que són els nascuts als territoris de parla catalana els que perceben un ús més alt. Els nascuts a la resta de l'Estat espanyol perceben un ús social del català més moderat i són els nascuts en altres països els que perceben un ús més baix. El vincle entre la llengua inicial i la llengua d'identificació segons la percepció dels ciutadans no és gaire fort, però sí estadísticament significatiu. De fet, són les persones que perceben que el català s'utilitza molt o bastant les que presenten percentatges més alts d'adopció i manteniment del català (13,6 i 31,6 %), així com un manteniment de castellà i/o altres llengües (48,9 %). En canvi, aquells que perceben que s'utilitza poc o gens són els que adopten menys el català (9,6 %).

Si es presta atenció a l'evolució en els percentatges de resposta des del 2003 fins al 2013 (gràfic 8.15), s'aprecia un augment en la proporció de persones que consideren que el català s'usa molt o bastant. Durant aquests anys hi ha hagut un augment de més de deu punts percentuals en aquesta resposta. Encara que sempre ha estat l'opinió majoritària, el 2013 arriba a cobrir gairebé el 60 % de la població. Pràcticament la mateixa diferència, però negativa (disminució), apareix durant aquest període pel que fa a la percepció d'ús escàs del català, i el 2013 se situa en un 13,2 %.

Gràfic 8.15. Canvis en la percepció de l'ús del català. 2003-2013

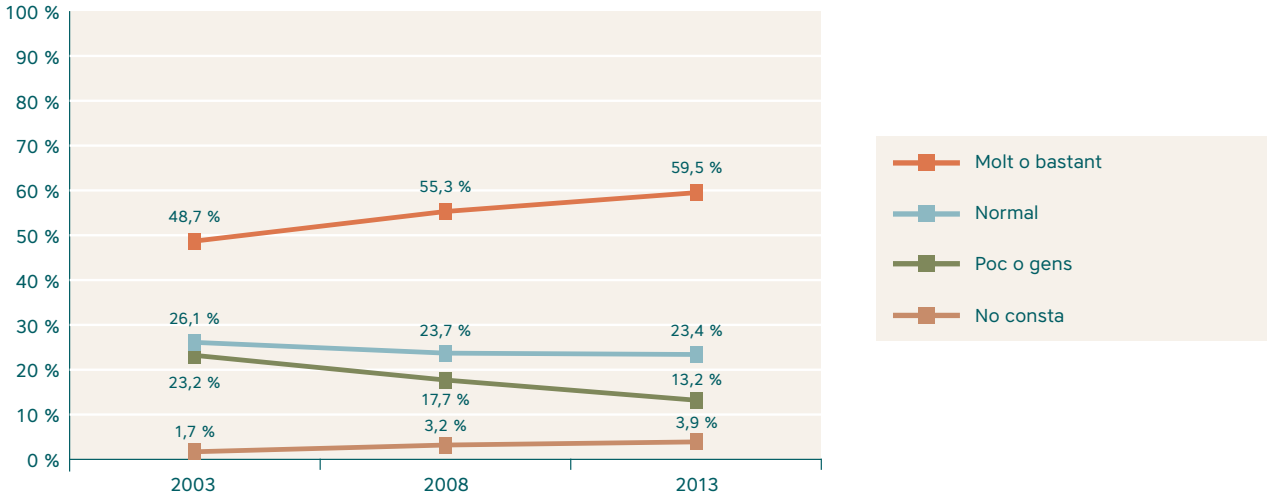

8.3.2.2. Percepció sobre la tendència en l'ús social del català

En l'apartat anterior s'ha descrit la percepció que tenen els catalans sobre l'ús del català en l'actualitat. Però són també interessants les percepcions sobre la tendència en l'ús de la llengua a partir d'una visió prospectiva i retrospectiva. Concretament, es va demanar als enquestats que valoressin l'ús social del català respecte a fa cinc anys i que pronostiquessin l'ús del català per d'aquí cinc anys. Un 40,9 % de la població (uns dos milions i mig de persones) presenta una visió positiva pel que fa a la tendència del català, un 27,7 % (un milió 700.000 persones) percep una situació d'estabilitat durant aquests períodes i un 13 % (poc més de 800.000 persones) veu una tendència negativa. Hi ha un percentatge important de gent, concretament un 18,3 %, que no es manifesta en cap o alguna de les dues qüestions (la percepció retrospectiva i/o la prospectiva).

La relació que s'ha observat en l'apartat anterior entre les percepcions i els àmbits territorials no és tan notable quan s'examina la percepció sobre la tendència

de la llengua. No hi ha una correspondència entre les percepcions positives i el volum d'habitants catalanoparlants en aquella regió. Atès que es tracta d'una visió dinàmica i no pas estàtica, els resultats canvien notablement respecte a la percepció sobre l'ús del català en l'actualitat. Per exemple, a l'Àrea Metropolitana és on es percep més que hi ha una tendència positiva, tot i que també destaquen en aquesta percepció els habitants de les Terres de l'Ebre i del Penedès. En canvi, les Comarques Centrals i l'Alt Pirineu destaquen pel fet de tenir una percepció d'estabilitat. I, finalment, entre els habitants de les Comarques Gironines i del Camp de Tarragona hi ha un percentatge més alt de percepcions negatives.

En canvi, l'edat és una de les variables més vinculades a aquesta qüestió. S'observa que són els col·lectius de més edat els que tenen una percepció més positiva en la tendència d'ús del català. Contràriament, els joves mostren, en general, una percepció més negativa pel que fa a aquesta perspectiva dinàmica.

Gràfic 8.16. Percepció sobre la tendència d'ús del català segons els grups d'edat. 2013

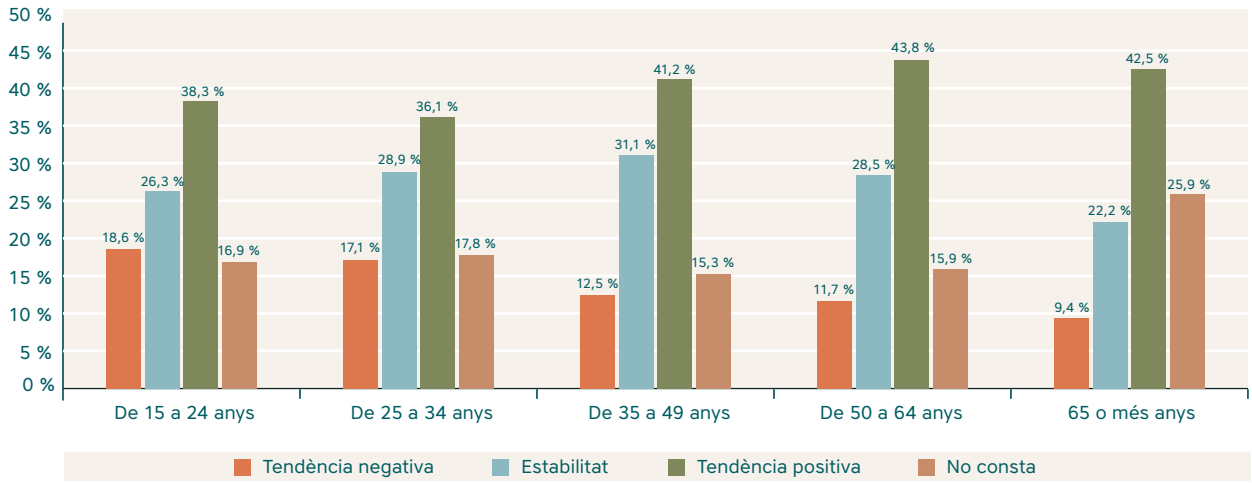

No s'observa una distribució tan clara pel que fa als grups sociolingüístics. Però es pot apreciar que són els predominantment catalanoparlants d'origen català els que perceben més una tendència positiva (53 %). Curiosament, els catalanoparlants d'origen català, en canvi, són els que presenten un percentatge més elevat en la percepció de tendència negativa (17,6 %). Entre els predominantment castellanoparlants trobem uns percentatges baixos de valoració positiva en la tendència d'ús, especialment entre els d'origen català. Aquest últim grup, juntament amb el dels al·loglots no usuaris de català, presenta un alt percentatge de no-resposta (28,5 i 36,3 % respectivament).

8.3.3. Llengua que li agradaria parlar en un futur

Una última qüestió que tractarà aquest capítol és quina preferència lingüística té la població catalana. És a dir, es vol que es respongui a la pregunta de quines llengües voldria parlar la població en el futur. A un 34 % de la gent li agradaria parlar només o sobretot català. La majoria, un 36,7 %, que representa un volum de 2.300.000 persones, voldria parlar català i castellà igual. I un 16,6 %, un milió i escaig de persones, preferiria només o sobretot castellà. Finalment, trobem un reduït 9,7 % que s'inclinaria

per altres llengües o combinacions. El 3 % restant és gent que no manifesta la seva preferència lingüística.

Apareixen diferències importants en les llengües de preferència per al futur segons l'àmbit territorial (gràfic 8.17). En general, s'estableix una correlació entre el volum de catalanoparlants en cada regió i la preferència lingüística. Així, a les Terres de l'Ebre, a l'àmbit de Ponent, a les Comarques Centrals i a l'Alt Pirineu i l'Aran és on més gent voldria parlar català en el futur. En canvi, Barcelona, la resta de l'Àrea Metropolitana, el Penedès i també el Camp de Tarragona destaquen per uns percentatges més alts de preferència per ambdues llengües i, sobretot, en el cas de l'Àrea Metropolitana i el Penedès, pel castellà.

Gràfic 8.17. Llengua que voldria parlar en el futur segons l'àmbit territorial. 2013

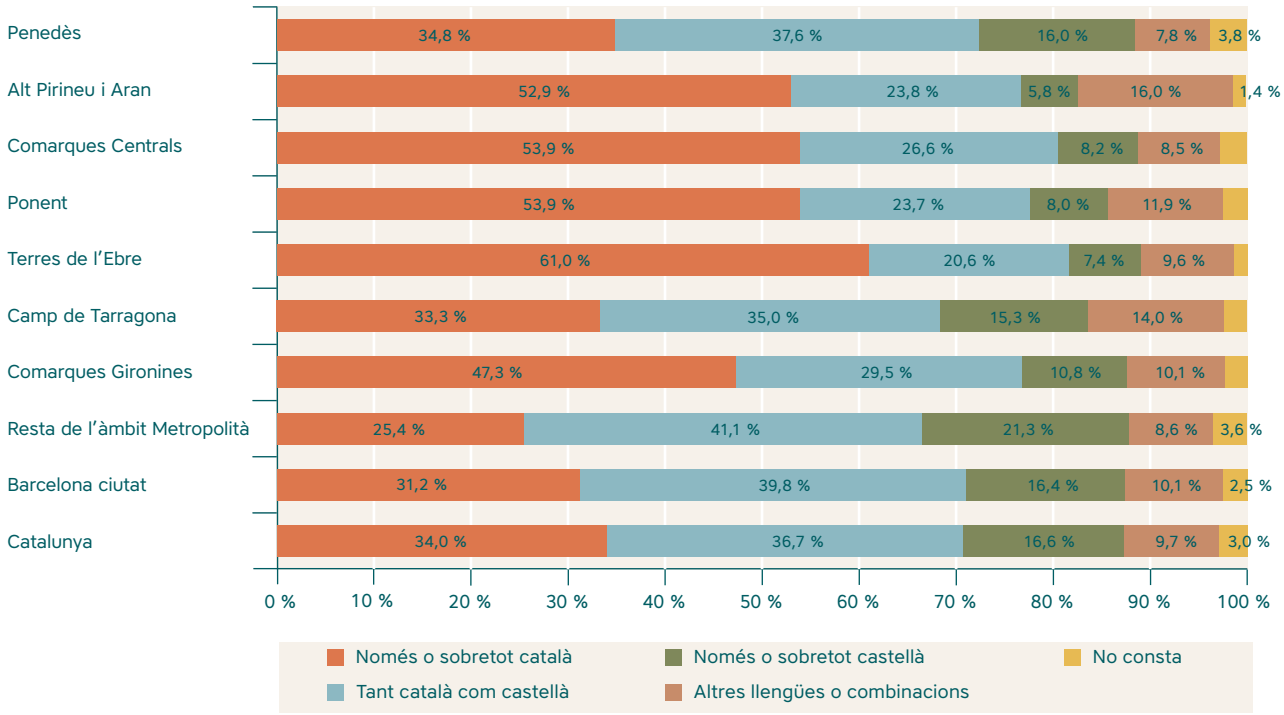

Les dades que no apareixen en el gràfic no són significatives per al càlcul.

Un altre encreuament interessant és entre la llengua de preferència per parlar en el futur i la llengua inicial. S'observen transferències importants entre grups de L1. Per exemple, molts castellanoparlants inicials tendeixen a preferir per al futur parlar tant català com castellà (48,7 %) o només o sobretot català (13,9 %). Els bilingües, tot i que la majoria volen continuar parlant les dues llengües en el futur (46 %), un percentatge molt important d'aquests preferiria utilitzar només el català (41,6 %). En canvi, els catalanoparlants són més mantenidors, en el sentit que la gran majoria (75 %) volen continuar parlant només o sobretot català en el futur. Finalment, els al·loglots i els poliglots tendeixen a voler parlar en el futur català i castellà igual (36,6 %), però també a utilitzar altres llengües o combinacions (27,3 %).

Hi ha hagut canvis en la distribució de la preferència lingüística al llarg del període 2003-2013. El més destacable és l'augment de la preferència bilingüe per al futur, que durant els cinc primers anys ha passat de 27,5 % a 39,8 %. Però també ha

estat important la disminució en el percentatge de voler parlar castellà en el futur, amb una diferència de –9 punts entre l'inici i el final del període analitzat. La preferència pel català s'ha mantingut més o menys estable durant aquests anys, i el mateix pel que fa a altres llengües o combinacions.

Gràfic 8.18. Canvis en la llengua que es voldria parlar en el futur. 2003-2013

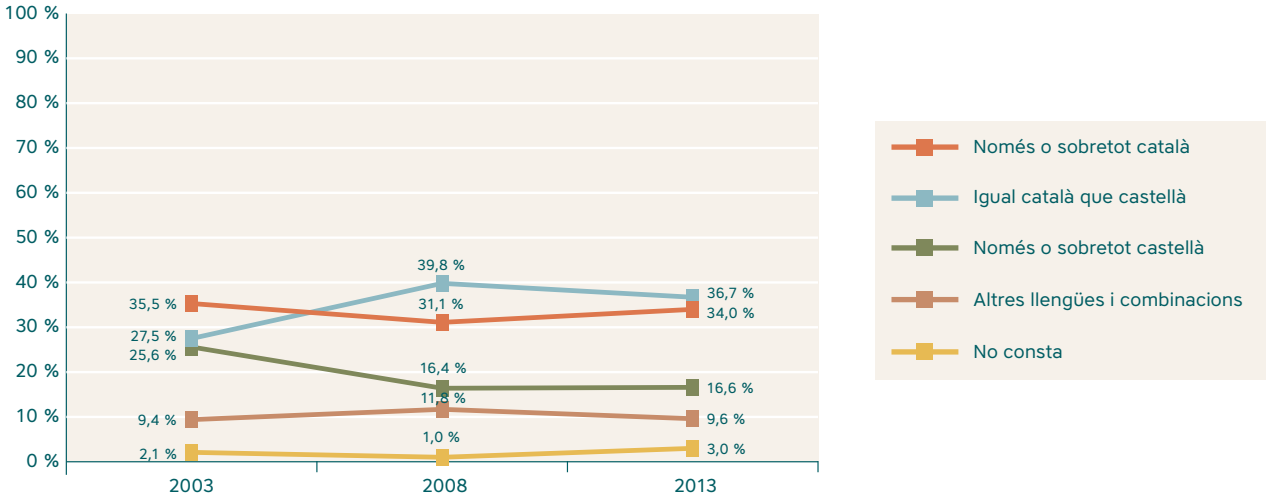

8.4. Conclusions

En el primer apartat d'aquest capítol hem analitzat, d'una banda, la freqüència en què s'inicien converses en català i, de l'altra, el comportament dels individus en les interaccions bilingües. Segons les dades de l'EULP 2013, la majoria de la població, al voltant de tres milions de persones, diu que inicia sempre o molt sovint converses en català, un milió de persones diu que inicia poques vegades una conversa en català, i un terç de la població de Catalunya diu que mai inicia una conversa en català. S'ha demostrat que la llengua en què s'inicia una conversa està estretament lligada als usos interpersonals i a l'origen geogràfic familiar.

L'anàlisi de les pautes lingüístiques que diuen que segueixen els enquestats quan reben una resposta en una llengua diferent de la que havien utilitzat per iniciar la conversa ens indica que de cada deu ciutadans de Catalunya, sis declaren que s'adapten lingüísticament a l'interlocutor en una conversa bilingüe tant en català com en castellà, tres diuen que no utilitzen mai el català, és a dir, que no inicien cap conversa en aquesta llengua ni tampoc no l'adopten durant la interacció, i un de cada deu diu que no utilitza el castellà, no l'usa mai per iniciar una conversa ni l'adopta en cap cas.

En el segon apartat del capítol, hem tractat, primerament, les percepcions de la població de Catalunya pel que fa a la qüestió de la unitat de la llengua i a l'ús actual del català i la seva tendència. En general, les percepcions en aquests aspectes són positives per a la llengua. No obstant això, al llarg dels anys s'observa una tendència diferent segons la pregunta: mentre que el grau d'acord amb la idea d'unitat lingüística ha disminuït 11,3 punts en el període 2003-2013, hi ha hagut un augment de pràcticament 11 punts pel que fa a la percepció d'ús social del català.

A partir de la lectura dels diferents encreuaments amb les variables més rellevants, es pot dir que les percepcions sobre la unitat de la llengua i l'ús social del català en l'actualitat es relacionen amb el context i, en general, amb l'experiència individual derivada de l'exposició a aquesta llengua (xarxa de contactes, mitjans de comunicació, etc.). Així, els col·lectius més allunyats del català més difícilment en percebran un ús important. No obstant, hi ha un percentatge destacable de catalanoparlants habituals d'origen català que es mostren crítics amb la situació actual de la llengua.

Quant a la percepció en la tendència d'ús del català, sembla que està condicionada més aviat pels processos de catalanització que han percebut algunes persones. Per exemple, en alguns àmbits territorials on aquests processos han estat importants hi ha una percepció de tendència positiva. En canvi, en altres zones és molt remarcable la percepció d'estabilitat. També s'ha vist que l'edat influencia la percepció que es té de la tendència en l'ús del català. Les persones que han viscut el procés de revitalització de la llengua catalana són les que tenen una percepció més positiva de la trajectòria en l'ús d'aquesta llengua.

A l'inici d'aquest apartat, es feia menció a la possible influència que tenen les percepcions en determinats comportaments i actituds. En aquest capítol s'ha detectat que hi ha una certa relació entre el manteniment i l'adopció del català com a llengua d'identificació en relació amb la llengua inicial amb les percepcions que la gent té d'aquesta llengua (sobre extensió i ús).

Finalment, en l'última part del capítol s'ha tractat la qüestió de la preferència lingüística de la població, és a dir, de quines llengües es voldrien parlar en el futur. La majoria de persones volen parlar tant el català com el castellà a Catalunya, encara que un volum molt similar de persones opta només pel català. S'ha vist que aquests percentatges varien considerablement segons la llengua inicial, en la qual s'observa l'efecte d'atracció que produeix la llengua catalana (més preferència dels castellanoparlants que no pas a la inversa).

Bibliografia

Bastardas, Albert. *Ecologia de les llengües. Medi, contacte i dinàmica sociolingüística.* Barcelona: Proa, 1996.

Biemer, Paul; Lyberg, Lars. *Introduction to Survey Quality*. Wiley, 2003.

Boix-Fuster, Emili; Paradís, Anna. «Ideologies and Trajectories of "New Speakers" in Bilingual Families in Catalonia». A: *Revista de Llengua i Dret* [Barcelona], núm. 63 (2015), p. 165-185. També disponible en línia a: <http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/10.2436-20.8030.02.98/n63-boix-et-paradis-en.pdf> [Consulta: 10 març 2016].

De Leeuw, Edith; Hox, Joop; Dillman, Don. «Mixed-mode surveys: when and why». *International Handbook of Survey Methodology* [Nova York: Lawrence Erlbaum Associactes] (2007).

Fabà, Albert. «Les llengües a Catalunya». A: Direcció General de Política Lingüística. *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008: anàlisi. Volum I. Les llengües a Catalunya: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística 2011, p. 63-81. <http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxius/8_eulp_2008.pdf> [Consulta: 18 febrer 2016].

Idescat. *Codi de bones pràctiques per a les estadístiques europees.* [en línia] [Barcelona: Idescat] (2014) <http://www.idescat.cat/cat/idescat/sistemaestadistic/bonespractiques/> [Consulta: 9 novembre 2015].

Kreuter, Frauke (ed.). *Improving Surveys with Paradata: Analytic Uses of Process Information*. Wiley, 2013.

Saris Willem E.; Galhofer, Irmtraud N. *Design, Evatuation, and Analysis of Questionnaires for Survey Research*. Wiley, 2007.

Torres, Joaquim. «L'ús oral familiar a Catalunya». A: *Treballs de Sociolingüística Catalana* [Benicarló: Onda], núm. 17 (2003), p. 47-76. També disponible en línia a: <http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/article/view/5702/10800> [Consulta: 18 febrer 2016].

Torres, Joaquim. «Ús familiar i transmissió lingüística». A: Torres, Joaquim (coord.) [et al.]. *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003: Llengua i societat a Catalunya en els inicis del segle* xxi. Barcelona: Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, 2005. (Sèrie Estudis; 8). p. 81-108.

Torres, Joaquim. «Ús familiar i transmissió lingüística». A: Torres, Joaquim (coord.) [et al.]. *Enquesta sobre els usos lingüístics a Andorra 2004: Llengua i societat a Andorra en els inicis del segle* xxi. Barcelona: Departament de la Vicepresidència de la Generalitat de Catalunya, 2006. (Sèrie Estudis; 9) p. 73-98.

Torres, Joaquim. «L'ús familiar i transmissió lingüística intergeneracional». A: Querol, Ernest (coord.) [et al.]. *Llengua i societat als territoris de llengua catalana a l'inici del segle* xxi. Barcelona: Departament de la Vicepresidència de la Generalitat de Catalunya, 2007. (Sèrie Estudis; 12). p. 81-108.

Torres, Joaquim. «La transmissió lingüística intergeneracional». A: Direcció General de Política Lingüística. *Enquesta d'usos lingüístics a la població 2008: anàlisi. Volum I. Les llengües a Catalunya: coneixements, usos, transmissió i actituds lingüístics* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General de Política Lingüística, 2011. [Consulta: 30 juny 2015].

United Nations Statistical Division. *Principles Governing International Statistical Activities* [en línia] [Nova York: United Nations Publications Board] (2014) <http://unstats.un.org/unsd/accsub-public/principles_stat_activities.htm> [Consulta: 9 novembre 2015].

Vannieuwenhuyze, Jorre T.A.; Loosveldt, Geert. «Evaluating relative mode effects in mixed mode surveys: three methods to disentangle selection and measurement effects». A: *Sociological Methods and Research*, núm. 42(1) (2013), p. 82-104.

Vila i Moreno, F. Xavier. «La pregunta sobre la llengua habitual en les enquestes d'ús lingüístic 2003-2004: dubtes sobre la seva validesa». A: Gomàriz i Auró, Eva; Vila i Moreno, F. Xavier (dir.). *Estudis de demolingüística. Actes de la Primera Jornada de Demolingüísica de la Xarxa CRUSCAT.* Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2009, p. 41-52. També disponible en línia a: < http://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000062/00000081.pdf> [Consulta: 18 febrer 2016].

Glossari

Àmbit lingüístic català: en aquesta obra, per motius operatius, s'han considerat els territoris de Catalunya, País Valencià, Illes Balears i Andorra.

Adopció lingüística: procés mitjançant el qual un parlant d'una llengua inicial adopta una llengua diferent com a llengua d'identificació i/o com a llengua de transmissió als fills.

Al·lòcton: persona que ha nascut fora de Catalunya o dels territoris de parla catalana.

Al·loglot: persona que parla una altra llengua diferent del català i del castellà.

Al·loglot inicial: persona que parla una altra llengua diferent del català i del castellà com a llengua inicial.

Aranès: varietat lingüística del gascó (dialecte de l'occità) parlada a la Val d'Aran.

Arrelament familiar: grau d'autoctonia en funció del lloc de naixement del subjecte o parlant i dels seus progenitors. De més a menys: subjecte amb tots dos progenitors nascuts a Catalunya o l'àmbit lingüístic; subjecte amb un dels progenitors nascut a Catalunya o l'àmbit lingüístic; subjecte nascut a Catalunya o l'àmbit lingüístic amb cap dels progenitors nascuts a Catalunya o l'àmbit lingüístic, i subjecte nat fora de Catalunya o l'àmbit lingüístic.

Atracció lingüística: capacitat d'una llengua per atreure parlants d'altres llengües que es pot mostrar de diferents maneres: amb un procés d'identificació per aquesta llengua, de transmissió lingüística als fills o bé amb un desig de parlar-la en el futur.

Autòcton: persona nada a Catalunya o a l'àmbit lingüístic català.

Autoctonia: sinònim d'arrelament familiar.

Bilingüe d'identificació: persona que té alhora el català i el castellà com a llengües d'identificació.

Bilingüe inicial: persona que té alhora el català i el castellà com a primeres llengües parlades quan era petit.

Bilingüe habitual: persona que té alhora el català i el castellà com a llengües d'ús habitual.

Castellanoparlant habitual: persona que té el castellà com a llengua d'ús habitual o que la parla més sovint.

Castellanoparlant inicial: persona que té el castellà com a llengua inicial.

Catalanoparlant habitual: persona que té el català com a llengua d'ús habitual o que la parla més sovint.

Catalanoparlant inicial: persona que té el català com a llengua inicial.

Catalanoparlant d'identificació: persona que té el català com a llengua d'identificació.

Convergència lingüística: procés mitjançant el qual una persona s'adapta a la llengua del seu interlocutor en les converses.

Dialecte: llengua d'un grup d'una certa homogeneïtat lingüística i amb una determinada diferenciació respecte a la d'altres grups que forma part d'una comunitat lingüística més àmplia.

Disponibilitat lingüística: obligació d'un agent (administració, empresa o professional) d'atendre els seus interlocutors en un determinat idioma, és a dir, d'entendre'ls i correspondre'ls en aquest idioma, per escrit i, sobretot, oralment.

Distribució (lingüística) funcional: situació sociolingüística en què dues llengües en contacte són usades pels parlants en una distribució complementària de funcions (formal/informal, escrit/oral, públic/privat, etc.).

Diglòssia: situació sociolingüística en què dues llengües són usades pels parlants amb un valor social diferent.

Etiqueta lingüística: conjunt de nocions que tenen la majoria dels parlants respecte a quan és correcte fer servir cadascuna de les llengües presents en una situació de conflicte lingüístic, que pot variar d'una persona a una altra.

Integració lingüística familiar: sinònim d'arrelament lingüístic familiar.

Llengua franca: avui es fa servir aquest terme per referir-nos a qualsevol llengua utilitzada com a mitjà de comunicació entre dos o més grups —o persones— que no comparteixen una llengua comuna.

Llengua d'identificació: respon a la pregunta «Quina és la seva llengua?».

Llengua habitual: respon a la pregunta «Quina és la seva llengua habitual?».

Llengua inicial: respon a la pregunta «Quina llengua va parlar primer a casa quan era petit?». També es diu llengua materna, primera llengua o L1.

Manteniment lingüístic: procés pel qual un parlant de llengua inicial manté o no canvia la seva llengua davant d'un interlocutor que s'expressa en una altra llengua.

Minorització lingüística: procés de substitució lingüística que es produeix generalment entre dues llengües i que implica empetitiment qualitatiu i quantitatiu de l'ús de la llengua que el pateix.

Nat fora (de l'àmbit lingüístic català): persona que ha nascut fora de l'àmbit lingüístic definit a l'Enquesta d'usos lingüístics de la població (Catalunya, País Valencià, Illes Balears i Andorra).

País hispanoamericà o país hispanoparlant: inclou tots els països americans hispanoparlants i Guinea Equatorial. Per tant, la resta de països estrangers es defineixen com a països de parla no hispànica o no hispanoparlants.

Territoris de parla catalana: territoris de l'àmbit lingüístic analitzats a l'EULP 2008 (Catalunya, País Valencià, Illes Balears i Andorra).

Transmissió lingüística (intergeneracional): procés a través del qual una llengua es transmet, o no, d'una generació a una altra. Aquest mecanisme es produeix en la majoria dels casos en el si de la família.

Tria lingüística: procés d'elecció de la llengua de relació que es produeix a l'inici i en el decurs d'una interacció quan varien alguns paràmetres de la situació comunicativa. La tria pot estar condicionada per l'etiqueta lingüística.

Índex de taules

Taula 1.1. Dimensió mostral teòrica. 2013

Taula 1.2. Dimensió mostral, taxa de resposta, taxa de titularitat i mètode de recollida segons l'àmbit territorial. 2013

Taula 1.3. Incidències que han causat substitució en el treball de camp. 2013

Taula 1.4. Titularitat segons el canal de recollida. 2013

Taula 1.5. Llengua habitual segons el canal de recollida. 2008 i 2013

Taula 1.6. Usos lingüístics a la llar segons el canal de recollida. 2008 i 2013

Taula 1.7. Coneixements de català de l'EULP i del Cens lingüístic. 2008, 2011 i 2013

Taula 1.8. Esquema metodològic de les edicions de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població.

Taula 2.1. Lloc de naixement i edat. 2013.

Taula 2.2. Lloc de naixement i lloc de naixement dels pares. 2013.

Taula 2.3. Evolució de la població segons el lloc de naixement. 2003-2013.

Taula 2.4. Moviment demogràfic de la població segons el lloc de naixement (milers). 2003-2012.

Taula 2.5. Evolució de la migració segons el lloc de naixement (milers). 2003-2012.

Taula 2.6. País de naixement i any d'arribada de la població nascuda a l'estranger. 2011

Taula 2.7. Continent de naixement i any d'arribada de la població nascuda a l'estranger. 2011

Taula 2.8. Comunitat autònoma de naixement i any d'arribada de la població nascuda a la resta de l'Estat. 2011

Taula 2.9. Estructura per edats. 2013.

Taula 2.10. Lloc de naixement segons àmbit territorial. 2013.

Taula 2.11. Evolució i creixement de la població. 2003-2013.

Taula 3.1. Coneixements alts (perfectament o força correctament) de català en cada competència segons el lloc de naixement. 2013

Taula 3.2. Tipologia de coneixements de català segons any d'arribada a Catalunya de la població nascuda fora. 2013

Taula 3.3. Coneixement de català segons el lloc de naixement. 2003-2013

Taula 3.4. Tipologia de coneixements de català. 2008-2013

Taula 3.5. Tipologia de coneixements de l'anglès i el francès. 2008-2013

Taula 3.6. Lloc de naixement de la població amb coneixements d'anglès i francès. 2013

Taula 3.7. Sap parlar altres llengües de manera fluida, a part del català, el castellà, l'anglès i el francès. 2008-2013

Taula 3.8. Mitjana i detall de les llengües que pot parlar de manera fluida, a part del català, el castellà, l'anglès i el francès. 2008-2013

Taula 4.1. Llengua d'identificació segons la mitjana d'ús del català i del castellà. 2013

Taula 4.2. Diferència entre llengua d'identificació i llengua inicial segons l'edat. 2013

Taula 5.1. Origen geogràfic familiar segons l'àmbit territorial

Taula 5.2. Lloc de naixement de la població de Catalunya

Taula 5.3. Adoptants de català en la transmissió intergeneracional

Taula 5.4. Diferència entre els percentatges d'ús del català amb els progenitors de la població en general i dels que tenen fills

Taula 5.5. Progrés intergeneracional del català tenint en compte l'ús amb progenitors només dels que tenen fills. 2013

Taula 5.6. Evolució del progrés intergeneracional del català del 2008 al 2013, tenint com a base del percentatge d'ús amb els progenitors o bé la població en general o bé només la que té fills

Taula 5.7. Adoptants de català segons l'origen geogràfic familiar el 2008 i el 2013

Taula 6.1. Tipus d'àmbits analitzats en l'EULP 2013

Taula 6.2. Mitjana del percentatge de parlants que declaren cada opció en els catorze àmbits. 2013

Taula 6.3. Diferència entre els percentatges d'ús de cada llengua en cada àmbit d'ús entre el 2003 i el 2013

Taula 6.4. Diferència entre els percentatges d'ús de cada llengua en cada àmbit d'ús entre el 2003 i el 2008

Taula 6.5. Diferència entre els percentatges d'ús de cada llengua en cada àmbit d'ús entre el 2008 i el 2013

Taula 7.1. Índex d'ús parlat de Lx en un àmbit determinat i puntuació assignada per a cada resposta

Taula 7.2. Índex d'ús de català en un àmbit determinat i puntuació assignada per a cada resposta

Taula 7.3. Classificació bàsica dels grups d'ús lingüístic segons la llengua inicial i l'ús en deu àmbits

Taula 7.4. Classificacions simplificada, bàsica i elaborada dels grups segons els usos lingüístics

Taula 7.5. Grups d'ús lingüístic segons la classificació bàsica. 2013

Taula 7.6. IUP10. Suma, mitjana, desviació típica i quartils

Taula 7.7. Ús del català (PTC) segons els àmbits territorials i diferències quinquennals i decennals. 2003-2013.

Taula 7.8. Ús del català (PTC) segons els àmbits territorials. 2003-2013

Taula 7.9. Mitjana de l'IUP10 i els PTC segons la llengua inicial. 2003-2013

Taula 7.10. Grups segons els usos lingüístics. Valors absoluts i diferències entre estudis. 2003-2013

Taula 7.11. Ús del català (PTC) segons el lloc de naixement. 2003-2013

Taula 7.12. Variació en l'ús del català (PTC) dels sis grups segons la llengua inicial i el lloc de naixement. 2003-2013

Taula 8.1. Freqüència amb què s'inicien les converses en català. 2013

Taula 8.2. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en català i li responen en castellà segons el nivell d'estudis. 2013

Taula 8.3. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en castellà i li responen en català segons el nivell d'estudis. 2013

Taula 8.4. Evolució de les normes d'ús lingüístic en converses bilingües de les persones que saben parlar català. 2003-2013

Índex de gràfics

Gràfic 1.1. Nombre d'enquestes diàries vàlides segons el canal de recollida. 2013

Gràfic 1.2. Diferències en relació amb la mitjana de cada canal de recollida segons sexe, edat i lloc de naixement. 2013

Gràfic 1.3. Taxa de negatives segons composició per sexe, edat i lloc de naixement. 2013

Gràfic 2.1. Evolució de la població. Estimacions 1982-2014 i projeccions 2015-2030

Gràfic 2.2. Components del creixement. 1981-2003

Gràfic 2.3. Piràmide de població segons el lloc de naixement. 2013

Gràfic 2.4. Lloc de naixement dels pares. 2013

Gràfic 2.5. Lloc de naixement dels pares de la població nascuda a Catalunya. 2013

Gràfic 2.6. Piràmide de població nascuda a Catalunya. 2003 i 2013

Gràfic 2.7. Piràmide de població nascuda a la resta de l'Estat. 2003 i 2013

Gràfic 2.8. Piràmide de la població nascuda a l'estranger. 2003 i 2013

Gràfic 2.9. Migracions de població nascuda a l'estranger. 2002-2013

Gràfic 2.10. Migracions de població nascuda a la resta d'Espanya. 2002-2013

Gràfic 2.11. Migracions de població nascuda a Catalunya. 2002-2013

Gràfic 2.12. Comunitat autònoma de naixement i any d'arribada de la població nascuda a la resta de l'Estat. 2011.

Gràfic 2.13. Continent i any d'arribada de la població nascuda a l'estranger. 2011

Gràfic 2.14. Països i any d'arribada de la població nascuda a l'estranger. 2011

Gràfic 2.15. Distribució de la població per àmbits territorials. 2013

Gràfic 2.16. Distribució de la població per àmbits territorials. 2013

Gràfic 2.17. Edat mitjana de la població. 2013

Gràfic 2.18. Creixement de la població segons els àmbits territorials. 2003-2012

Gràfic 2.19. Creixement de la població segons el lloc de naixement i l'àmbit territorial. 2008-2013

Gràfic 2.20. Creixement de la població segons el lloc de naixement i l'àmbit territorial. 2003-2007

Gràfic 3.1. Coneixements de català per nivells. 2013

Gràfic 3.2. Tipologia de coneixements de català. 2013

Gràfic 3.3. Coneixements de castellà per nivells. 2013

Gràfic 3.4. Tipologia de coneixements de català i castellà. 2013

Gràfic 3.5. Coneixements de català. 2003-2013

Gràfic 3.6. Coneixements de català de la població nascuda a l'estranger. 2003-2013

Gràfic 3.7. Tipologia de coneixements de català. 2008-2013

Gràfic 3.8. Coneixements d'anglès i francès. 2013

Gràfic 3.9. Distància entre l'habilitat d'entendre i la resta de competències. Taxa de variació. 2013

Gràfic 3.10. Coneixements d'anglès. 2008-2013

Gràfic 3.11. Coneixements de francès. 2008-2013

Gràfic 3.12. Coneixements d'anglès per nivells. 2013

Gràfic 3.13. Coneixements de francès per nivells. 2013

Gràfic 4.1. Llengua inicial, d'identificació i habitual. 2013

Gràfic 4.2. Llengua inicial. 2003-2013

Gràfic 4.3. Llengua d'identificació. 2003-2013

Gràfic 4.4. Llengua habitual 2003-2013

Gràfic 4.5. Llengua inicial, d'identificació i habitual. 2003-2013 (milers de persones)

Gràfic 4.6. Llengua d'identificació segons la llengua inicial. 2013

Gràfic 4.7. De llengua inicial a llengua d'identificació. 2013

Gràfic 4.8. Llengua d'identificació i edat. 2013

Gràfic 4.9. Llengua d'identificació segons l'origen geogràfic familiar. 2013

Gràfic 4.10. Llengua d'identificació segons l'àmbit territorial. 2013

Gràfic 4.11. Llengua d'identificació segons els grups lingüístics. 2013

Gràfic 4.12. Català com a llengua d'identificació segons els grups lingüístics. 2003-2013

Gràfic 4.13. Castellà com a llengua d'identificació segons els grups lingüístics. 2003-2013

Gràfic 4.14. Altres llengües inicials. 2008-2013

Gràfic 5.1. Usos lingüístics amb els progenitors del conjunt de la població i de la que té fills. 2013

Gràfic 5.2. Usos lingüístics amb els avis, progenitors i fills. 2013

Gràfic 5.3. Ús del català amb els progenitors i amb els fills segons l'origen familiar. 2013

Gràfic 5.4. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons l'origen familiar. 2013

Gràfic 5.5. Ús del català amb els progenitors i ús del català amb els fills segons l'àmbit territorial. 2013

Gràfic 5.6. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons l'àmbit territorial. 2013

Gràfic 5.7. Ús del català amb els progenitors i amb els fills segons el nivell d'estudis. 2013

Gràfic 5.8. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons el nivell d'estudis. 2013

Gràfic 5.9. Ús del català amb els progenitors i amb els fills segons l'edat. Població de 35 anys i més. 2013

Gràfic 5.10. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons l'edat. 2013

Gràfic 5.11. Usos lingüístics amb els fills segons els usos lingüístics amb els progenitors. 2013

Gràfic 5.12. Comportaments en la transmissió lingüística intergeneracional. 2013

Gràfic 5.13. Usos lingüístics amb els fills en parelles mixtes segons la llengua inicial de l'enquestat i de la seva parella. 2013

Gràfic 5.14. Origen geogràfic familiar de la població que té fills. 2003-2013

Gràfic 5.15. Usos lingüístics amb els progenitors i amb els fills. 2003-2013

Gràfic 5.16. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC). 2003-2013

Gràfic 5.17. Usos lingüístics amb els fills segons els usos lingüístics amb els progenitors. 2003-2013

Gràfic 5.18. Índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC) segons l'origen geogràfic familiar. 2008-2013

Gràfic 6.1. Mitjana dels percentatges d'ús del català, el castellà i les altres llengües. 2003-2013

Gràfic 6.2. Percentatge d'ús oral del català (parlar). 2013

Gràfic 6.3. Percentatge d'ús oral del castellà (parlar). 2013

Gràfic 6.4. Mitjanes de percentatge d'ús del català per a 0 %, 50 % i 100 %. 2003-2013

Gràfic 6.5. Nombre de parlants classificats per llengua inicial segons el seu percentatge d'ús del català (parlar). 2013

Gràfic 6.6. Nombre de parlants nascuts a Catalunya classificats per llengua inicial segons el seu percentatge d'ús del català (parlar). 2013

Gràfic 6.7. Usos lingüístics en cada àmbit. 2013

Gràfic 6.8. Ús de la llengua inicial (L1) en àmbits informals de les persones de llengua inicial català i castellà. 2013

Gràfic 6.9. Ús de la llengua inicial (L1) en àmbits educatius i laborals de les persones de llengua inicial català i castellà. 2013

Gràfic 6.10. Ús de la llengua inicial (L1) en àmbits de comerç, serveis i administracions de les persones de llengua inicial català i castellà. 2013

Gràfic 6.11. Usos lingüístics de la població que sap parlar el català. 2013

Gràfic 6.12. Usos lingüístics en cinc àmbits seleccionats segons el lloc de naixement. 2013

Gràfic 6.13. Diferència entre el nombre de parlants en els usos lingüístics a cada àmbit. 2003-2013

Gràfic 6.14. Usos lingüístics a la llar segons la dècada de naixement. 2013

Gràfic 6.15. Usos lingüístics a la llar en milers de persones segons la dècada de naixement. 2013

Gràfic 6.16. Usos lingüístics quan escriu notes personals segons la dècada de naixement. 2013

Gràfic 6.17. Usos lingüístics amb els amics segons la dècada de naixement. 2013

Gràfic 6.18. Usos lingüístics a les botigues i petits comerços segons la dècada de naixement. 2013

Gràfic 6.19. Usos lingüístics a les botigues i petits comerços dels nascuts a Catalunya segons la dècada de naixement. 2013

Gràfic 6.20. Usos lingüístics entre els metges segons la dècada de naixement. 2013

Gràfic 6.21. Usos lingüístics a l'Administració local segons la dècada de naixement. 2013

Gràfic 6.22. Usos lingüístics amb usuaris o clients de Catalunya segons la dècada de naixement de la població ocupada que es relaciona amb usuaris o clients. 2013

Gràfic 7.1. Grups sociolingüístics (nou grups). 2013

Gràfic 7.2. Mitjana en l'índex d'ús lingüístic (IUP10) dels sis grups d'ús lingüístic. 2003-2013

Gràfic 7.3. Ús del català (PTC) segons els àmbits territorials. 2003-2013

Gràfic 7.4. Mitjana de l'IUP10 segons la llengua inicial. 2003-2013

Gràfic 7.5. Ús del català (PTC) segons la llengua inicial. 2003-2013

Gràfic 7.6. Grups d'ús lingüístic en nombres absoluts. 2003-2013

Gràfic 7.7. Mitjana de l'IUP10 segons el lloc de naixement. 2003-2013

Gràfic 7.8. Ús del català (PTC) segons el lloc de naixement. 2003-2013

Gràfic 7.9. Grups d'ús lingüístic segons l'any de naixement en valors absoluts. 2013

Gràfic 7.10. Grups d'ús lingüístic segons l'any de naixement. 2013

Gràfic 7.11. Mitjana de l'IUP10 segons l'any de naixement. 2003-2013

Gràfic 7.12. Evolució intergeneracional de l'ús del català (PTC). 2003-2013.

Gràfic 7.13. Diferència en l'ús del català (PTC) segons l'any de naixement. 2003-2013

Gràfic 7.14. Diferències intergeneracionals de l'IUP10 dels catalanoparlants inicials. 2003-2013

Gràfic 7.15. Diferències intergeneracionals de l'IUP10 dels castellanoparlants inicials nascuts a Catalunya. 2003-2013

Gràfic 7.16. Evolució de l'IUP10 dels castellanoparlants nascuts a la resta de l'Estat. 2003-2013

Gràfic 7.17. Evolució del volum de parlants inicials d'altres llengües o combinacions i dels seus PTC de català. 2003-2013

Gràfic 8.1. Freqüència en què s'inicien converses en català segons l'origen geogràfic familiar. 2013

Gràfic 8.2. Freqüència en què s'inicien converses en català segons els grups lingüístics. 2013

Gràfic 8.3. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en català i li responen en castellà. 2013

Gràfic 8.4. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en castellà i li responen en català. 2013

Gràfic 8.5. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en català i li responen en castellà segons l'origen geogràfic familiar. 2013

Gràfic 8.6. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en castellà i li responen en català segons l'origen geogràfic familiar. 2013

Gràfic 8.7. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en català i li responen en castellà segons els usos lingüístics. 2013

Gràfic 8.8. Normes d'ús lingüístic de la població que s'adreça en castellà i li responen en català segons els usos lingüístics. 2013

Gràfic 8.9. Percepció sobre la unitat de la llengua segons els grups sociolingüístics. 2013

Gràfic 8.10. Percepció sobre la unitat de la llengua segons l'origen geogràfic familiar. 2013

Gràfic 8.11. Llengua inicial vs. llengua d'identificació segons la percepció d'unitat de la llengua. 2013

Gràfic 8.12. Canvis en l'opinió sobre la unitat de la llengua. 2003-2013

Gràfic 8.13. Percepció sobre l'ús actual del català segons l'àmbit territorial. 2013

Gràfic 8.14. Percepció sobre l'ús actual del català segons els grups sociolingüístics. 2013

Gràfic 8.15. Canvis en la percepció de l'ús del català. 2003-2013

Gràfic 8.16. Percepció sobre la tendència d'ús del català segons els grups d'edat. 2013

Gràfic 8.17. Llengua que voldria parlar en el futur segons l'àmbit territorial. 2013

Gràfic 8.18. Canvis en la llengua que es voldria parlar en el futur. 2003-2013

Índex de figures

Figura 1.1. Esquema dels fluxos del treball de camp. 2013